

معارف دن ، علم دن محروم اولان بیر
خالق ؛ ایشیق دان محروم دور .

حسن بی زردابی

طلوع شمس

ماهنامه فرهنگی - اجتماعی

مجله ای برای مدنیت و معارف آذربایجان

سال اول - شماره یکم - اردیبهشت ۱۴۰۰

صاحب امتیاز و مدیرمسئول

موسی محمدجعفری

مدیر هنری و صفحه آرایی : الناز حسینلو

لوگوی مجله : هادی ارجمند (آتابای)

طرح جلد : هادی ارجمند

نشانی : آذربایجان غربی - شهرستان خوی - بلوار مطهری -

نرسیده به میدان شهید نصراللهی

شماره تماس : ۰۹۱۴۴۶۱۹۶۶۱

شماره واتساپ - تلگرام : ۰۹۰۳۸۴۷۸۲۵۸

ایمیل : www.naxciv@yahoo.com

سخن مدیرمسئول	
۴	با تعاریف امروزی تا چه حد با سواد هستیم؟! / موسی محمدجعفری
پیرونده ویژه	
	ویژه نامه استاد علی ظفر خواه با عنوان قوجامان فولکلور و ادبیات خادیمی خوبلو اوستاد علی ظفر خواه
۹	تکلیکده بیر ائل اولان اینسان / احد فرهمندی
۱۵	وطن، ملت و آنادیلی اؤنونده مسئولیت حسی داشیان: علی ظفر خواه / دکتر حسین محمدزاده صدیق
۱۸	اوستاد علی ظفر خواه: فولکلور قایغی کشی میز / رضا همراز
	ائل بیلگی ثروتمیز: پروازی خیال انگیز بر آسمان فولکلور خوی - دیرلی ائل میرائی: ارمنانی نو
۲۳	از دریای فولکلور آذربایجان / دکتر علیرضا مقدم
۲۹	کنجیمشدن گله جه به وارلیق داشیان اوستاد / عباس نعیمی
۳۱	بیر گؤروش حسرتی / محمد رحمانی فر
۳۲	من ائل خادیمی یم / دکتر حبیب حسن نژاد
۳۳	گفتگوی اختصاصی با حمید واحدی پیرامون آثار استاد علی ظفر خواه / توحید محمودپور
۳۶	قوجامان فولکلور جو ظفر خواه معلیم / محمدرضا اسماعیل زاده
۳۷	سایین علی ظفر خواه حاققیندا اونوتولماز بیر آن و کیتابلارینا قیسا بیر باخیش / سجاد زینالی
۴۲	استاد علی ظفر خواه گنجینه ای سرشار از فرهنگ آذربایجان / سعید فرجی
۴۴	قوجامان اویرتمن / میرمجید میرعابد
۴۵	اوستاد علی ظفر خواه دان بیر خاطیره / قدرت ناصحی نیا
۴۶	اوستاد علی ظفر خواهین ال یازمالاری و عکس لر
ادبیات	
۴۸	قافله سالاران شعر و ادب فارسی آذربایجان / دکتر حسن امین لو
۵۰	«سهم من» رمانین قیسالمیشی / نعمت مسگری
۵۳	کیم بیلردی؟! / محمود بنی آدم
۵۵	سن گونش لرین دوغدوغو ... / اسماعیل لطفی
۵۵	نیه بس اوزومه باخمیرسان منیم / بهزاد آزاد
۵۵	طالع نه یازدی / وحید طلعت
۵۵	سن ... هر بئرده وارسان / مجید زارعان نژاد
ادبیات زنان	
	اوفوقلره زیبله نن گؤزلریمین گوشه سینده گیزلتمیشم آزادلیغی
۵۷	(رقیه خانیم صفری ایله دانیشیق) / احد فرهمندی
۶۲	اؤیکوجوک لر / فریا مرتضایی
۶۳	کتاب مجموعه شعر «بیر تلیم تلک» / سیاره رحمانی
۶۴	دونن ... / فریده سلیمانی
۶۴	شاید اندک زمانست / لیلا پورعباس
۶۴	یک زن غزلیست ... / دکتر شبنم میرزایی وند
۶۴	سن گوزل سن ... / م - پورحسن (شافاق)
ترکی ستغری	
۶۶	شعر معاصر ترکی ستغری با بررسی اشعار ترکی علی عمرانی و اقبال بنی عامریان / امیر ارسلان حدیدی
۸۰	سعید خورشیدی، از فرشتگان نجات زبان ترکی ستغری / اسماعیل حقیقی
تاریخده ایزقویان خوبلولار	
۸۴	کریم بی محمد زاده خان خوبلو ایله موصاحیبه لایحه سی / موصاحیبه آپاران: جیحون نبی
	فتحعلی خویسکی نین نوه - نتیجه سی ایله اختصاصی موصاحیبه لایحه سی / موصاحیبه آپاران: حافیظ احمد او
۹۳	کۆچورن: مهدی اسماعیلی

برگی از تاریخ شبستر

- ۹۷..... اتویوگرافی قربانعلی کریمخانی کافی الملکی
۹۹..... سید رضاموسوی بانی دانش و سوادآموزی در ارونق و انزاب شبستر / قربانعلی کریمخانی کافی الملکی

کیتاب ریویوسو

- ۱۰۵..... ریویو نه دیر؟ / شریف مردی
ننچه کیتاب ریویوسو :
۱۰۷..... قوشلار داها قورخمورلار / رفیه کبیری
۱۰۸..... هنج اوزو بوخودور / هلیا بشیر زاده
۱۰۹..... آینادا اول - دیر یلمک / زمان پاشا زاده
۱۱۱..... آنا شعرلی ، اورک دویونتولری کیتابی نین تائیتیمی (شاعر : عباسقلی طاهری چورسی)

مطبوعاتیمیز (تاریخچه مطبوعات آذربایجان)

- ۱۱۳..... خوی پرچمدار جریان ژورنالیستی غرب آذربایجان در سپهر مطبوعات ایران زمین / اسفندیار سپهری نیا

اسماعیل اسدلو و سی سال فعالیت فرهنگی مطبوعاتی

- ۱۲۹..... سه دهه کار فرهنگی، مطبوعاتی و کتابفروشی؛ در گفتگو با اسماعیل اسدلو پیشکسوت مطبوعات شهرستان خوی / سعید فرجی
۱۳۷..... هرگز پدر را نمی توان توصیف کرد / فاطمه اسدلو
۱۳۸..... مطبوعاتی نازنین شهر من / دکتر حمید شهنقی
۱۴۱..... چشمه ی روشنی در فرهنگ ادب خوی / علیرضا ذیحق
۱۴۲..... کار دل یا گذران زندگی / دکتر حبیب حسن نژاد
۱۴۳..... به پاس زحمات خادم فرهنگی و مطبوعاتی ، اسماعیل اسدلو / بهزاد رزاقی
۱۴۵..... مقام انسانی / علی اکبر علیقلی زاده
۱۴۵..... شعری برای اسماعیل اسدلو / محمدحسین قابل نژاد سروددی

اولدوز روزنامه سی

- ۱۴۷..... « اولدوز » نخستین روزنامه تورکی ایران پس از فرار شاه / حمید احمدزاده
۱۵۰..... ۲۷ دی گونونو «آذربایجان مطبوعات بایرامی» کیمی قید ائتمه لیک / علیرضا صرافی
۱۵۱..... اولدوز روزنامه سی و احمدزاده قارداشلاری و آنالاری آغاخانیم / اکبر حمیدی علیار
۱۵۳..... سیده خانم و سه کوراوغلوی بی ادعا / زنده یاد دکتر عای اصغر فردی

مطبوعات گروس

- ۱۵۴..... سابقه مطبوعات در گروس / میر ستار حسینی
نقد و بررسی کتاب (حوزه مطبوعات)

- ۱۵۶..... روزگار سرگشتگی یک روزنامه نگار اثر داود حیدرخانی
۱۵۷..... مرووری بر کتاب روزگار سرگشتگی / منوچهر پارسایی
۱۶۱..... سرگشتگی در زمانی سیال / یداله شهرجو

برگی از تاریخ مطبوعات اردبیل

- ۱۶۳..... کتاب «خاطرات یک خبرنگار» / حیدر محمدیان اردی

موسیقی

- ۱۶۸..... مصاحبه اختصاصی باعلی پویانیچهره ماندگار تاریخ شفاهی (خالق موسیقی ارکسترال لری بویراحمدی و ترکی قشقایی)

جشنواره یلدای کرونا

- ۱۷۸..... برندگان جایزه داستان نویسی یلدای کرونا / داود حیدرخانی
با آثاری برگزیده از :
۱۷۹..... فاطمه اکبری / عزیز سلیمانی بارزلی / راضیه محمودپور / عل ایزدی / اکرم پیرامون / امیر مشعوفی / مژگان قلی پور
/ المیرا کاظمی / معصومه دین محمدی
و شرکت کنندگان خردسال : نوا جعفرزاده / برنج آباد / سودا نجف زاده / آریا محمدپور
۱۹۵..... جشنواره داستان و خاطره نویسی یلدای کرونا به روایت تصویر

سخن مدیرمسئول

موسی محمد جعفری

با تعریف امروزی تا چه حد با سواد هستیم؟!

۱

نگاران داشته اند در میان می گذارم. این دو شخصیت حسن بی زردابی مدیر و بنیانگذار روزنامه اکیچی و میرزا جلیل محمد قلی زاده مدیر مجله ملانصرالدین می باشند.

حسن بی زردابی روشنفکر مترقی آذربایجانی، اولین شماره روزنامه اکیچی را در سال ۱۸۷۵ میلادی منتشر کرد. شعار (به هر کسی نشان می دهم، نمی بیند. می گویم نمی شنود، دعوت میکنم نمی آید).

هر کسی چاغیریرام گلیمه ییر، گوستریرم، گورمه ییر... آخردا گوردوم کی اونلاری هارای لاییب، اونلارا دئمک دن باشقا بیر غیری علاج یو خودور...

که بازتاب تصویر کامل آن زمان بود سرلوحه قرار داده و تنها راه خروج از این وضعیت را

پنج سال از انتشار نشریه شفق آذربایجان میگذرد شماره اول شفق آذربایجان را با سرلوحه ای از میرزا جلیل محمد قلی زاده خویی با عنوان (سیزی دئییب گلیمیشم- به خاطر شما آمده ام) شروع کردیم و همچنان نیز با رای و نظر موافق مخاطبان در حال انتشار است و اکنون در کنار این نشریه، مجله ای مستقل تحت عنوان ماهنامه طلوع شمس با قلم توانای نویسندگان عالم و آگاه منتشر می کنیم.

سخنم را با مخاطبان طلوع شمس از دو شخصیت مطبوعاتی که به صراحت می توان گفت مشعل مطبوعات آذربایجان و جارچی حقیقت از جمله ی پیشگامان مطبوعات آن دوران بودند؛ و هستند؛ و همیشه تاثیری بسزایی در اکثر روزنامه

انتشار روزنامه اकिनچی می داند. چه بسا معدود جوانانی که با ترغیب و تشویق زردابی به تحصیل روی آورده بودند؛ اینگونه خطاب می کند: ای جوانانی که تحصیل علم می کنید؛ درست است که انس گرفتن با هموطنان مان دشوار است. آنان سخنان شما را درك نكرده و افعال شما را با شریعت ناموافق دانسته و شما را اذیت خواهند نمود. البته شما تسلیم نشده و برادران تان را به اعمال خیر و تحصیل سواد وادار نمایید... همه چیز دردنيا در حرکت و دائما در حال تغییر است و با عزم و اراده در راه شعور و آگاهی بخشی به مردم که امروز يك آرزو هست؛ مبارزه کنید. یقینا روزی به حقیقت خواهد پیوست..

با نگاهی به اندیشه و تفکر زردابی در می یابیم که تنها راه توسعه و انکشاف تحصیل علم و بسا سواد کردن مردم است. این دغدغه فکری در جای - جای روزنامه اकिनچی به وفور موج می زند. وی تا آخر عمر با وجود تمام دشواری ها با استقامت ادامه داد؛ چه بسا به مردم وصیت نمود که خرج مراسم دفن و کفن وی را بین کسانی که به مردم سواد و آگاهی تعلیم می دهند؛ تقسیم کنند.

"سيزدن خواهیش ائديرم منيم اوچون طنطنه لی دفن مراسيم دوزلتمه يين، منی چوخ ساده دفن ائدين و دفن اوچون خرج لنمه سی لازيم گلن وسايطی موسلمانلار آراسيندا ساواد يايان جمعيته وئرین. بو منيم باشی بالار چکمیش خالقیم اوچون اها فایدالی اولار".

ملانصرالدین نیز با فاصله ۳۱ سال بعد از اकिनچی در سال ۱۹۰۶ توسط میرزا جلیل محمد قلی زاده خویی منتشر شد. نکته جالب توجه اینجاست که ملانصرالدین نیز با

همان مضمون و مفهوم شعار اکینچی بصورت ساتریک با زبان طنز همانطور که در بالا اشاره شد مردم را اینگونه خطاب میکند. "به خاطر شما آمده ام"

سیزی دئییب گلمیشم، ای منیم مسلمان قارداشلاریم! او کسلری دئییب گلمیشم کی، منیم صحبتیمی خوشلامایب، بعضی بهانه لرله مندن قاجیب گندیرلر، مثلاً، فالاً باخدیرماغا، ایت بوغوشدورماغا، درویش ناغیلینا قولاق آسماغا، حامامدا یاتماغا و غیره یو نوع واجب عمللره. چونکی حکمالار بویوروبلار: «سؤزونو او کسلره دیء کی، سنه قولاق وئر میرلر».

ای منیم مسلمان قارداشلاریم! زمانی کی، مندن بیر گولمه لی سؤز ائشیدیب، آغزینیزی گویه آجیب و گؤز لرینیزی یوموب، او قدر «خا-خا..» ائدیپ گولدونوز کی، آز قالدی باغیر ساقلارینیز ییرتلسین و دسمال عوضینه اتکلرینیز له اوز-گوزونوز سیلیب، «لغت شیطانا!» دئدینیز، او وقت ائله گومان ائتمه یین کی، ملانصرالدینه گولورسونوز.

ای منیم مسلمان قارداشلاریم! اگر بیلیمک ایسته سه نیز کی، کیمین اوستونه گولورسونوز، او وقت قویونوز قباغینیزا آیتانی و دقتله باخینیز جامالینیزا...

مقصد اساسی و رسالت روشنفکرانه ای که در اکثر مقالات، یادداشت و فلاتون ها ملانصرالدین دیده می شود مبارزه با کاسبی عوام فریبانه و پوپولیسم هست؛ که با توده دمرم با زبانی که برای آن ها قابل فهم باشد صحبت میکند؛ و آگاهی و رشد فکری را تنها راه خلاص شدن از این منجلاب می داند. البته در جوامع امروزی نیز بخصوص در عرصه سیاست، نمود وسیعی از آن را شاهد هستیم؛ تنها با اقتضیات زمان نسبت به گذشته جامه عوض کرده است.

یکی از وجوه مشترک و بارزی که در هردو نشریه مشاهده می کنیم تحصیل، سواد خواندن و نوشتن به زبان مادری هست. به عنوان نمونه همین یادداشت "سیزی دئییب گلمیشم" در پارگراف آخر به صراحت مردم را دعوت به خواندن و نوشتن زبان ترکی می کند:

...سؤزومو تامام ائتدیم، آنجاق بیرجه عودروم وار: منی گerk باغیشلا یاسینیز، ای منیم تورک قارداشلاریم کی، من سیزله تورکون آجیق آنا

دیلی ایله دانیشیرام. من اونو بیلیرم کی، تورک دیلی دانیشماق عیدیر و شخصین علمی نین آزیغینا دلالت ائدیر. آما هردن بیر کنچمیش گونلری یاد ائتمک لازیمدیر: سالینیز یادینیز او گونلری کی، آنانیز سیزی بشیکده ییرغالا یا ییرغالا یا سیزه تورک دیلینده لای-لای دئیردی و سیز قولاق آغریسی سببینه ساکت اولموردونوز. آخری بیچاره آنانیز سیزه دئیردی:

- بالا آغلاما، خورتدان گلر، سنی آپارار! و سیز دخی جانینیزین قورخوسوندان سسینیزی کسب، آغلاماقدان ساکت اولوردونوز.

هردن بیر آنا دیلینی دانیشماقدا کنچمیشده کی گؤزل گونلری یاد ائتمه یین نه عیبی وار.

حسن بی زردابی نیز در رابطه با زبان مادری و تاثیر آن می گوید: "ایسته ییرسنیز تورک میللتی یاشاسین و قباغا گئتسین، علمی و شناختی اولسون، مدنییتی اولسون ... اونا دیل وئرین: تورک لر اوز دیل لرینی ایتیریب لر، سیزین سوزونوزو اونلار فهم ائمیرلر، اونلارین دیلینی تاپین وئرین، اونلار یاشسین، قباغا گئتسین... ویا نمونه دیگر: زردابی چندسال بعد از توقیف روزنامه اکینچی در دیداری با مدیر نشریه فیوضات از وی می پرسد:

- سیز کیمین اوچون یازیرسینیز؟

= آدام لار اوچون

- اوندا آدام لارین باشا دوشه جه یی ساده خالق دیلینده یازین...

متأسفانه به مصلحت زردابی ترتیب عمل ندادند و دلیلش هم آن زمان نوشتن به زبان مادری را عیب دانسته و نشان از کم سواد فرد تلقی می کردند. نویسندگان و روزنامه نگاران فیوضات و حیات و نشریات دیگری از این قبیل سعی در ترویج زبان عربی و فارسی و دور کردن مردم از زبان مادری خود شان را داشتند.

حال با نگاه به آن زمان درمی یابیم در اوایل قرن گذشته سواد به خواندن و نوشتن معطوف بود و فردی با سواد محسوب می شد که توانایی خواندن و نوشتن به زبان مادری خود را داشته باشد. در اواخر قرن بیستم سازمان ملل تعریف دومی از سواد را ارائه کرد. در این تعریف جدید علاوه بر توانایی خواندن نوشتن به زبان مادری توانایی استفاده از رایانه و یاد گرفتن یک زبان خارجی نیز اضافه شد. بدین معنا به

افرادی توان خواندن و نوشتن، استفاده از رایانه و صحبت و درک مطلب به یک زبان خارجی را داشتند با سواد گفته شد. در دهه دوم قرن ۲۱ تحویل عظیم دیگری در تعریف سواد صورت گرفت و کلا ماهیت سواد را عوض کرد و به شاخه های سواد رسانه ای، سواد ارتباطی، سواد عاطفی، سواد مالی، سواد قومی، بوم شناختی و... تقسیم کرد که مستلزم تغییر در سیستم آموزشی کشور را به همراه دارد. و جدید ترین تعریف که از طرف یونسکو ایجاد شده؛ "سواد تغییر" می باشد که در آن علم با عمل معنا میشود؛ یعنی شخصی با سواد تلقی می شود که بتواند با استفاده از آموخته های خویش، تغییر و تحولی در زندگی خود ایجاد کند و مهارت ها و آموخته دو بازوی توانای این سواد هستند.

حال با تعاریف زیر این موضوع آدمی را به اندیشیدن وای می دارد؛ که تا چه حد با سواد هستیم؟! وقتی ملت و یا قومی از ابتدائی ترین حقوق خویش "خواندن و نوشتن به زبان مادری" محروم باشد آیا می تواند با سواد تلقی شود؟ وقتی سیستم آموزشی توانسته باشد هم پای سواد تغییر کند و متحول شود می توانیم خود را با سواد حساب کنیم؟! و یا ما هنوز در قرن گذشته مانده ایم؟! و هزاران سوال دیگر که فکر هر انسانی را به خود وا می دارد.؟؟؟ به پاسخ این سوال با بررسی نگرش حاکمیت ها و دولت ها به سواد و تاثیر آن از لحاظ سیاسی، تاریخی، فرهنگی، اقتصاد ی و غیره می توان رسید. انشاء الله در شماره های آتی بصورت فراخ به این موضوع پرداخت خواهیم کرد.

۲

موقع انتشار اولین شماره هر نشریه ای، اولین سوالی که به ذهن خواننده خطور می کند؛ علت نام گذاری و موضوع فعالیت نشریه می باشد.

نشریه طلوع شمس بصورت ماهنامه به دو زبان ترکی و فارسی با محوریت معارف و مدنیت آذربایجان ایران فعالیت می نماید. در رابطه با وجه تسمیه نام طلوع شمس لازم هست بگوییم

که بصورت چند وجهی انتخاب شده است. البته نام شفق آذربایجان نیز در انتخاب نام طلوع شمس بی تاثیر نبوده است. شفق در ادبیات و فرهنگ عامه آذربایجان جایگاه خاصی دارد و با اینکه سرخی بعد از غروب را می گویند ولی در میان عامه به سرخی و روشنی قبل از طلوع شمس اطلاق میشود و از نگاه مردم منادی و پیام آور امید است. طلوع شمس نشان از چیرگی روشنایی بر تیرگی، غالب شدن قوه خیر بر شر در کل کتاکت تضاد هاست؛ و ضرب المثل های امیدبخش "اندکی صبر، سحر نزدیک است و یا پایان شب سیه روزی سفید است را تداعی می کند. چه بسا شفق، طلوع، شمس در کنار هم مراعات النظیر هستند. طلوع شمس نیز که خود نور است؛ روشنایی می بخشد، حیات می بخشد.

وجه تسمیه دیگر نیز به سبب وجود آرامگاه عارف نامی حضرت شمس تبریزی در شهرستان خوی می باشد.

۳

نشریه با سخن مدیر مسئول شروع با هفت فصل با عناوین سر فصل های زیر: پرونده ویژه استاد علی ظفر خواه، ادبیات، تاریخ، ریویو کتاب، تاریخچه مطبوعات، موسیقی و جشنواره پلدای کرونا به پایان می رسد. در اینجا بخاطر آورده شدن تیتیر مقالات به همراه نام نویسنده در فهرست و همچنین از شرح موضوعات فصل ها به سبب تکرار خودداری می کنم.

۴

سخن آخر اینکه باتوجه به مشغله و ترافیک کاری اینجانب انتشار نشریه مدتی با تاخیر مواجه شد؛ از نویسندگان و مخاطبان گرانقدر خواهشمند است؛ بخاطر این وقفه عذر اینجانب را بپذیرند. در ضمن از همه دوستان عزیز که بنده را در تمامی مراحل انتشار نشریه یاری نموده اند؛ بخصوص خانم الناز حسینیلو که از هیچ کمکی و یاری دریغ نمودند نهایت تشکر و قدردانی را دارم. تمام

نام اثر : استاد علی ظفرخواه
اثر : شهلا ایمانی نوجه ده (هیوا)
سبک اثر : سوزن دوزی

تکلیکده بیر ائل اولان انسان

«استاد علی ظفر خواه»ین حیاتی و فولکلور چولو غونا قیسا بیر باخیش

احمد فرهمندی

گیریش

بو مقاله ۶۰ ایلدن آرتیق فولکلور و موزو توپلاما قدا گئجه - گوندوز چالیشان استاد «علی ظفر خواه»ین آدینا قلمه آلینب. مقاله؛ فولکلور توپلاما و تدقیقات تاریخنه، فولکلورون نه اولدوسو و معناسی چئوره سینده، دیل و فولکلورون بیر- بیرینه باغلیغی، استاد ظفر خواهین حیاتی و اثرلری باره سینده بیلگیلر، استادین فولکلور توپلاما ق اوچون آماجی نین نه اولدوسو و نهایتده سون سؤز ایله بیه جک.

آچار سؤزلر: علی ظفر خواه، فولکلور، دیل، خالق ادبیاتی

■ اختصار جا فولکلور توپلاما و فولکلور تدقیقاتی تاریخی

آذربایجان فولکلورو ایله باغلی تدقیقاتلارین آپاریلما سینا باشلانمیش، تخمینا یوز اللی ایله یاخین بیر تاریخی وار. داها تدقیق دئسک قدیم یازیلی آیدهلر، لغتلرده یئر آلان فولکلور اؤرنکلری، بعضا اونلار حاقیندا وئر یلن محدود معلوماتلار نظره آلینمازسا، خالق یارادیجیلیغی ایله باغلی تدقیقاتلار اون دوققوزونجو یوزایلین سونرالاریندان آپاریلماغا باشلامیشدیر. بونونلا بئله اوزون ایللر فولکلور شوناسلیق آیریجا تحلیل مسئله سینه چئور یلمیش، یانی تخمینا ایریمینجی عصرین اورتالارینا قدر ادبیات تاریخی ایله باغلی یازیلان تدقیقاتلارین ترکیبینه داخل اندیلیمیشدیر.

فولکلور داها چوخ یارادیجیسی اولان خالقین مدنیتی چئوره سیله اؤلچولور. بو گون دونانین هانسی بیر اؤلکه سیندن آذربایجان تور کونون سسی گلیرسه دئمک اورادا آذربایجان فولکلورو یاشاییر. بونونلا بئله بیزیم آذربایجاندا فولکلورلا باغلی آز دا اولسا، تدقیقات آپاریلیمیشدیر. آذربایجان فولکلور شوناسلیغینا حصر اندیلن کتابلاردا بو آراشدیرمالارین نظره آلینماسی، تحلیله جلب اندیلمه سی ده فولکلور شوناسلیغیمیز قارشیندا دوران مسئله لریدیر.

ایران آذربایجانیندا فولکلور توپلاما ساحه سینده فردی ایشلر آرا - سیرا گؤرولوب او جمله ده

دکتر سلام الله جاوید، پرفسور فرزانه، صمد بهرنگی، بهروز دهقان، دکتر جواد هیئت، دکتر حسین محمدزاده صدیق، حسین فیض الهی وحید، علی ظفرخواه، محمدعلی نقابی، زهره وفاپی، علیرضا ذبیح، دکتر حمید سفیدگر شهنقی، و باشقالارینی آد آپارماق اولار. آنجاق بو قونودا تدقیقات ایشلری گورومه ییب، گورولسه ده ائله گوزه گلیم اولمایب. رحمتلی استاد «یحیی شیدا»، «مهد آزادی» قرنته سی نین تورکجه صحیفه سینه باشچیلق ائدن ایللرده، بعضی ساییلاریندان فولکلور نمونه لریمیزدن چاپ ائدیپ، «یول» درگی و «دیرلی» وارلیق» درگیسینده آرا-سیرا فولکلور یازیلاری نشر اولونوب. «آذری» مجله سینده «اثل ادبیاتی» آدلی ضمیمه اولاراق ۱۰ سایا یاخین فولکلور یازیلاری چاپ ائدیلیپ. هابئله «دیلمانچ» درگی سی نین بعضی ساییلاریندان فولکلور یازیلارینی گورمک اولور. ۱۳۸۷-جی ایل تبریزده مهندس «علیرضا صرافی» و آلتی نفر فولکلورچو همتی ایله «آذربایجان اثل ییلیمی» آدلی غیر انتفاعی بیر مؤسسه یارانیب و بو گونه کیمی آردیجیل اولاراق فولکلور توپلاماق و آرشیولشدیرمک قونوسوندا چالیشماقدادیرلار.

■ فولکلور نه دیر؟

بو سوال آرتیق ایکی عصره یاخین دیر کی، بیر چوخ تدقیقاتچیلاری دوشوندورموش و اونا مختلف شکیلده جاوابلار وئرلمیش دیر. آنجاق بو چشیدلیگین ایچریسینده بیر آنا خط فولکلورون خالق یارادیجیلیگی اولماسی قناعتی بوتون آراشدیریجیلار طرفیندن بیرمعنالی شکیلده قبول ائدیلمکده دیر. دئمک، هر بیر خالقین فولکلورو اونون قان یادداشی، اجدادلارینین ابدی وار اولان، یاشایان روحودور.

فولکلورو قیساجا تعریف ائتمک لازیم گیرسه، هر ملت یین تام اوزو اولدوغونو کسینلیکله سؤیله یه بیلریک. چونکی فولکلورسوز بیر ملت تصوّر ائتمک امکانی یوخدور. عصرلر بویونجا بیر ملت یین حیاتیله برابر قول-قاناد آچان و آغیزدان-آغیزا نقل اولونوب بیزه قدر گلیب چاتان بو ادبیات نؤوعو دایما اونو یارادان ملت یین سویه سی، درجه سی و معنوی حیاتی باغلی قالمیشدیر. خصوصاً، تورکلر کیمی گنجیش بیر جغرافی ساحه یه یاییلان ملت لرده فولکلور رنگین و ملت یین اصل اوزونو و کئچمیشینی تانیداجاق بیر چوخ عنصرلری بسله مکده دیر.

تاریخی بؤیوک ظفرلرله یازیلان بیر سیرا خالقلاردا اولدوغو کیمی، تورکلرین، او جمله دن آذربایجانلیلارین کئچمیشی اونلارین ملی منسوبیتلرینی، اوزونه مخصوص کاراکترینی یاشاداراق هر زامان یوکسلیشه آپارماق گوجونده دیر. فولکلورون خالقلارین طالعینده کی تاییسیر رولونو آنالیان ضیالیلارین اونا خصوصی اؤنم وئرمه سی بونونلا باغلی دیر.

ملت لرین او یانیش، یوکسلیش و دوشوش تاریخلری گؤستریر کی، ملی خصوصیتلرینی و ملی کولتورلرینی قورویوب یاشاماغا موفق اولان هر ملت، دنیا دوردوقجا دورا بیلر. ملی خصوصیتلرینی و ملی کولتورلرینی ایتیرمیش اولان ملت لر، ملی منلیکلرینی و ایلهام آلاچاق ملی قاینقلارینی دا ایتیرمیشلر دئمک دیر. بو کیمی ملت لرین گله جه یی یوخدور. اونلارا اؤلموش گوزو ایله باخماق لازیم دیر. دوغرودان دا، فولکلورون ایلکین و تمل قایناغی خالق، اونون یارادیجی گوجو اولان صنعتکار انسانلار دیر.

■ دیل و فولکلور

دیل انسان حیاتی نین ان واجب واسطه لریندن بیر دیر. اونونلا باغلی یوز ایللر دیر تدقیقاتلار آپاریلیر، هله بوندان سونرا دا عالیملر الله یین انسانلارا بخش ائدیپ بو بؤیوک هدیه ایله باغلی آراشدیرمالارینی داوام ائدییره جکلر. دیل اوزو ایله انسانلار آراسیندا واسطه چی لیک ائدیر، هابئله انسانلار اوز آرالاریندا دیل واسطه سیله اونسیت ساخلایا بیلیرلر. بئله لیکله، انسانلا باغلی دنیادا نه وارسا، هر شئی یالنیز دیل واسطه سیله ایفاده ائدیله بیلر. فولکلور متنی هم خالق دیلی نین جانلی لئکسیکاسی و قرامماتیکاسینین، عینی زاماندا، تاریخی نین عکس اولوندوغو اساس منبع کیمی دیرلندیریلر.

داها بیر مسئله یه آیریجا دقت یتیریلمه لی دیر، بو گون هله ده اوز دوغما دیلینده مکتبی، کولتوی نشرلری، تدقیقات اینستیتوتلاری اولمایان آذربایجان دا آنا دیلیمیز بیر چوخ حاللاردا، فولکلورون گوجو

ایله اؤزونو قوروماقدا دیر. بعضن هر هانسی بیر خالقا عایید اولان عنعنه‌لر، مراسیملر تاریخین آمانسیر کتشمکشلرینه داوام گتیره بیلمه‌یرک اؤزلویونو ایتیرمیشدی، اونودولموش و یا اونودورولموشدور. بوتقدیرده فولکلورون اساس آچارینی دیل تشکیل اتمکده دیر. دیل فولکلور و یارادیجیلیغیمیزین کؤکونو آراماقدا ایکی باشلیجا بوللا بیزه یاردیمچی دیر. بیرنجی سی، مختلف عادت و باخشلاری تصویر ائدن اصطلاحلار و ایفاده‌لر یولو ایله، ایکینجی سی، تورک خالق ادبیاتی‌نین کؤکونو تشکیل ائتمه‌سیله. یوخاریداکی سؤزلریمیزه آرخالاناراق ظفرخواه معلمین توپلادیغی فولکور نمونه‌لرینده ایشله‌نن دیل و اسلوب ادبی اولماقلا یاناشی ساده، آیدین هامی‌نین راحتجا آنلایا بیله‌جگی بیر دیل اسلوبودور.

او ایگرمی یتدی ایل بوندان اول یانی ۱۳۷۰-جی ایلده توپلاییب نشر ائتدیگی «آتا-بابالار دئییلر» کتابی‌نین اؤن سؤزونده بئله یازیر: «اگر بیز دانشیق‌لاریمیزی ساده و گؤزل ترکیبده آتالار سؤزو و سؤز اینجی‌لری ایله زینت وئرسک، دینله‌یه‌نین ذوقون اوخشاییب گؤزل و درین تاثیری اولاجاقدیر. من لاپ کیچیک یاشلاریمدان آنا دیلمه علاقه بسله‌ییردیم. حتی او زامانلار کی تورکیه‌نین و شمالی آذربایجانین تورک اولدوغون بئله بیلیمز دیم، فارس دیلی‌نین تسلط و فشارینی حس ائدیپ و کدرله‌ردیم کی اولمایا تورکو دیل محو اولوب، ایتیپ گئده. او زاماندان بئله بو دیلی کتابا گتیرمک آرزوسو منده اویانندی. ایندی ده آنا دیلمه او قدر علاقه واریمدی کی هر کس بو دیله خدمت ائتسه، ائله بیلیرم منه منت قویور». دئمه‌لی اونون دیلی ساده تورکجه اوسلوبو داها چوخ تحکیه اوسلوبودور. اوخوجو کتایین صحیفه‌لرینی و صحیفه‌لرده کی سطرلری اوخویارکن یورولمور. مقاله‌لرین مضمونو و یازیلاردا گئندن اولایلار اوخوجونو مشغول ائدیر. یازیلارین دیلی او قدر ساده و آخجی دیر کی اوخوجو فرقینده اولمادان مضمونا دالیر و مضمون اؤزویله اونو آپاریر و اوخوجو یازیدان آیریلماق ایسته‌میر.

■ استاد علی ظفرخواه‌ین نانیتمی؟

استاد علی ظفرخواه ۱۳۲۱-جی گونش ایلی آذربایجانین یام-یاشیل دلبر گوشه‌سی اولان خوی شهرینده ایشیق دونیا گؤز آجیب. اون بیر یاشیندا حؤرمتلی آناسی‌نین ایتگیسیندن دولایی بیر عؤمور آناسیز قالیر. حیاتی‌نین ان آجیناجاقلی یؤنو بورا سینی‌دیر کی آناسی‌نین اؤلوموندن اؤنجه بیر باجی هابئله بیر قارداشینی و آناسینین سونرا دا، باشقا بیر باجیسینی الدن وئیر. رحمتلیک نه‌سی هر زامان آناسی‌نین گنج یاشیندا دونیاسینی دیشیدگیگنه گؤره اونو «قره یاش» خطاب ائدرمیش. طبیعی دیر کی علی معلمین آناسی ائولمه‌لی ایدی، اونون اوچون آناسیز قالان علی اوگنی آنالیق‌الی ائلتیندا بویا-باشا چاتیر. او ایللرده بوتون اوشاقلار کیمی ائششیه چیخب اوینماق ایسترسه نه یازیق کی آنالیغی‌نین اوشاغینی ساخلائیپ و اوشاقلیق گونلرینی نیسگیله کنچیرمه‌لی اولور. اؤزو او گونلریندن بئله یاد ائدیر: «یادیمدادی کیچیک‌لیک و یننی، یتیمه چاغلاریمدا، آنالیغیمین اوشاغین ساخلایاردیم کی، ائو ایشلرینی گؤروسون، کوچه‌دن کی اوشاقلارین اویناماق سسین ائشیدردیم، نئجه دئیم قفسده چیرپینان قوش کیمی، روحوم اوچاردی کی گئدیم اوشاقلارین اوینونا قاریشیم»

علی معلم ابتدایی و اورتا مکتبی خوی شهرینده بیتیریکدن سونرا دوققوز ایل موغاندا اؤیرتمنلیک ائدیر. ایکی ایل ده تبریزین مدرسه‌لرینده درس وئیر. تبریزدن تهرانا منتقل اولماق اونا گؤزل بیر امکان یارال‌دیر او دا بودور کی تهران دانشگاهینا گیریپ گنج‌لر بؤلومونده ریاضیات رشته‌سینده لیسانس آلیر. ۱۳۵۶-جی ایل دوغما یوردو خوی شهرینه قایدیر. بو قایدیش اونون حیاتیندا دیرلی و تاسیز بیر قایتماق اولور. او اؤیرتمنلیکله یاناشی ایللر بویو توپلادیغی آتالار سؤزلرینی سهمانلاییب ۱۳۷۰-جی ایلده «آتا-بابالار دئییلر» آدی ایله تبریزده چاپا وئیر. بو کتایین یاییلماسی اونو اوجسوز-بوجاقسوز فولکلور خزینه‌میزی توپلاماق اوچون دانیماز تشویق ائدیجی اولور. او ۱۷ ایل اؤز آنا یوردوندان اوزاق قالیر، اوست-اوسته ۳۴ ایل اؤیرتمنلیک ائدیپ خالقی‌میزین بالالارینا درس وئریپ، قارائلیق یوللارینا ایشیق ساچاندان سونرا امکلی اولور. استاد ظفرخواه عؤمورونون ان دیرلی چاغلارینی فولکلور توپلاماغا حصر ائتسه ده اونون شاعیرلیک قایلتی چاپا وئردیگی «سئوگی» آدلی شعر توپلوسو کتابیندا قابریت شکیلده گورونمکده دیر. بو ائل قایغی چکینی، دیل و کولتور قوروقچوسو، وطن

وورغونو، سکگیز جلددن آرتیق فولکلور کتابی، بیر شعر و آز صفحه‌ده اولان «خوی و وقایع آذر ۱۳۲۵» آدلی فارسجا اثرلرینی چاپ ائدی. اسلامی انقلابدان قاباق استاد حکایه و مقاله‌لرینی «م. زمان» ایضاسی ایله بعضی درگی و قرتلرده چاپ ائتدیریب. انقلاب دا سونرا ایسه دَیَرلی یازیلاری «وارلیق، ارک، احرا، امید زنجان، پیام اورمیه، نوید آذربایجان، اورین خوی» و باشقا قرتلرده «ع. ظفرخواه» آدی ایله چاپ اولوب. بو معلیمین هنرینی قیمتلندیرمک، بوآدی یاشاتماق، اونو تاریخه کیمینسه ایسته‌دیگی کیمی دئییل، اولدوغو کیمی حک ائتمک اوچون ایلک نوبه‌ده اؤزونو یاخشی تانیما، حیاتی، محیطینی، شخصیته‌نی دریندن - درینه اؤیرنمک لازیم دیر. علی معلم ظفرخواهی تانیتماق قونوسوندا بو گونه کیم هئچ ایش گؤرولمه‌ییب دئسک مطلق یانلما میشتی. او عؤمور بویو چالیشماسی ایله ثبوت ائدیپ کی، تک الدن سس چیخار، یترکی بو ال خالقا اوزانمیش اولسون. روحا گوجلو اولانلار تکلیکده ده گوجلودورلر. کیمسه دئمیش: «اؤز ایشینه قیمت یعنی مکافات اومما، خالق اوچون ایشله، اوندان او اؤزو سنین آردینجا گنده‌جک و سنی قیمت‌لندیره‌جک». دئمک او اؤز ناموسلو حیاتی، تمیز آمال و غایه‌لری ایله بو یوکسک مکفاتی عموم خالقین متدارلیغیندان قازاندیغیندا گؤرور. آرتیرمالی‌ام آذربایجان ملی شعورونا و وطن‌ورلیک حسی‌نین تربیه‌سی ساحه‌سینده اؤنجول فعالیتیه باشلایان فولکلور خادمی اؤز دوغما تورپاغینی ایکی قات، اوچ قات سئودگی اوچون ائل ادبیاتی‌نین یورولماز جارچیس کیمی چالیشماسی خالقیمیزین حافظه‌سینده ابدی یاشامالی دیر.

اونون بؤیوکلوو فولکلورچولوغوندا دئییل، خالق روحونو باجاریقلا ايفاده ائتمه‌سینده، انسانین آمالی‌نین و معنوی قدرتی اوچون جانیندان، مالیندان کئچمه‌سینده دیر. ظفرخواه معلم اوچون هر هانسی بیر فولکلور نمونه‌سی، ساز، موسیقی آلتی، یاخود ائل هاواسی و ... انسانین درک ائتمه‌یینین واسطه‌سینه چئوریلیر. بو، ائله بیر مدریک یاناشما و دیرلندیرمه‌دیر کی، انسانی حیاتا مؤحکم سؤزلرله قلم واسطه‌سیله باغلاماغین، هم ده شخصیت سویه‌سینه قالدیرماغی‌نین یولو محض اوردان کئچیر. دئمک استاد ظفرخواه‌ین حیاتی آنادیل و فولکلور باغلی بیر عؤمرون سمبولودور.

■ استاد هانسی هدفلر اوزره فولکلور توپلایر

«... بورادا بیزلرین بونوموزا آغیر بیر وظیفه دوشور کی الیمیزدن گلنی اسیرگه‌یک. بیزیم گئیش، زنگین و توکنمز فولکلور خزینه‌میز وار دیر. آتا-بابالاریمیزدان قالان، بو میلی شفاهی ثروتمیز ساییلان فولکلوروموزون هر قسمینی، وقتی کئچمه‌می‌ش محو اولمادان قورویاق، بو اوجسوز-بو جاقسیر دیزدن یالیز بیر دامجی قدر منیم پایما دوشدو».

فولکلورچوقلا مشغول اولان هر هانسی انسان هانسی مؤوضوعدا ماتریال توپلاماسیندان آسیلی اولمایاراق، همیشه معین بیر فیکری هدفه گؤتورور. بیری فولکلوردا خالق عادت-عئنه‌سی‌نین ايفاده‌سینی، بیری خالقین یاشایش طرزینی، بیری خالق معیشتی‌نین اینجه‌لیکلرینی، باشقا بیرسی ایسه خالقین ایستک و آرزولارینین انعکاسینی آختاریر. بونلار هامیسی دوغرو دور، چونکی هدفی بیلنمه‌ین یازنین، مقاله‌نین، کیتابین اؤزده هئچ واخت اوخونماز و تانینماز. بو باخیمدان استاد ظفرخواه جنابلاری فولکلور نمونه‌لری توپلاماسیندا هدفی، بیرینجی سی: آنا دیل، ایکینجی سی: تورپاق سؤگیسی، اوچونجوسو: خالقین تاریخی و سؤگی دیر. بو قونودا اؤزو بئله دئیر: «منیم حیاتیما ایشیق ساچان آرزولاریم یون وئرن، یالیز آنا دیل، وطن عشقی و ملت سؤگی سی دیر».

خالقین روحو، پسیخولوگیاسی و تاریخی خالق مراسیم و نغمه‌لرینه داها گئیش شکیلده ايفاده ائبلدیگینه گؤره ظفرخواه معلم خوی شهری و اونون اطراف کندلرین عادت و دیرینه داها بؤیوک اؤنم وئرمیش دیر. مؤوسوم مراسیملری، دینی مراسیملر، معیشت مراسیملری و اونلارلا باغلی نغمه‌لر سجه‌وی نمونه‌لر اساسیندا ایضاح و شرح ائدیر. بورادا دا توپلایجی‌نین گؤروش قابیلیتی داها قاباریق شکیلده اؤزونو گؤستریر.

اونون توپلادیغی خالق ادبیاتیندا لیریک و ائپیک نؤوعلره عایید ماتریاللاری وار دیر. ائپیک نؤوعه عایید ژانرلارین، خصوصیه داستان و ناغیللارین خالق دوشونجه‌سی‌نین گئیش‌لیگی و انتهایسزلیغی مسئله‌لرینه داها چوخ دقت یتیریر.

فولکلور نمونه‌سی‌نین خالقین پسیخولوگیاسینی عکس ائتدیرمک باخیمیندان استاد ظفرخواه‌ین

بوتون فولکلور ژانرلارینین بو و آیری درجه ده اهمیت داشیماسینی گؤستریر. او بئله بیر فیکیر ایرلی سورور کی، خئیر-دعا آذربایجان خصوصیلہ «خوی» خالقینی دانیشیقلا رینی بزه ییر. یعنی، خالق دئیملری ایچری سینده دعا لارین خالقین پیخولو گیاسی ایله باغلی لیغی دانیلماز دیر.

ظفر خواه جنابلاری فولکلور نمونه سینه مجرّد بیر فاکت کیمی باخمیر. فولکلور نمونه لرینده انسانلارین آرزو و ایستکلرینین، حیسس و دویغولارینین ایفاده سی نین مکمل لیگینی گؤرور. او توپلادیغی فولکلور نمونه لرینی دیرلندیرمک سریشته سی ایله فولکلورون چشیدلی خصوصیتلری ایله عمومی سجیه وی جهتلرینین علاقه سینی، لطیفه نین نه قدر گولوش دوغور سا بئله، بیر ژانر کیمی آذربایجانین شؤهرت و ثروتینه چئوریلمه سینی، مختلف خالق لارین فولکلور علاقه لرینین انسانلاری بیر بیرینه یاخینلاشدیرماسی نین اهمیتی نی همیشه دقت مرکیز نه ساخلامیش دیر.

هر بیر ائل یاشادیقجا حیاتنی گندیشینده تصادف ائدی حادئه لری، تجربه لری، سعادتی و فلاکتلی حاللاری قئید اولونموش اثرلر او ائلین روحونو، دؤوقونو و طبعی اینجه لیگینی اوخشار و اونا دؤوق وئیرر و بونونلا برابر او ائلین عادت و عنعنه لرینی تربیه لندیریر. اگر دقیقلشدیرسک، یازیلی ادبیات نماینده لرین اکثریتی فولکلوردان اؤز اؤیردیجی فیکیرلرینی یایماق اوچون بیر واسطه کیمی استفاده ائدیرلر. ظفر خواه معلم ایسه ادبیات تاریخی نین محض شیفاهی خالق یارادیجیلریندن باشلان دیغینی چوخ یاخشی بیلیر، او آنا دیل، مدنیت و ائل وورغونلارینا قوشولوب، خالقین شیفاهی ادبیاتینین توپلامانسی نین اؤنمینی دریندن دوشونه رک، سونسوز عشق و علاقه ایله عؤمور صرف ائدیپ، بؤیوک هوسله فولکلورو توپلاییب اثرلرینین مادی هزینه سینی اؤز جیبیندن خرجه ییب، نیسگیل تیکه سی دئییه شرفلی خالقینا تقدیم ائدیر.

■ سون سوز

فولکلور خالقین توکنمز ثروتی اولدوغونا گؤره اونونلا خالقین ایسته نیلن نماینده سی مشغول اولو بیلر و همین نماینده او باره ده ملاحظه لر سؤیله مک آرزو سونو دا گئر چکلشدیرمک صلاحیتینه مالیک دیر. اما او جور فیکیرلرین اینان دیر یجیلیق گوجو اؤزونو خالقین نماینده سی کیمی تقدیم ائتمک ده دئییل، بوندان داها آرتیق درجه ده ایرلی سورولن فیکیرلرین نه قدر حقیقت و دوزگون اولماسیندا دیر. فولکلور حاقیندا یازماق و دانیشماق کیفایت قدر مسئولیت طلب ائدیر. «منیم یازماغا ایمکانیم اولدوقدا، اؤزومو سوروملو بیلیرم. یازماسام بونلار اییتب گئندر و توپراغا گؤمولر. من میللیمه، آنا دیلیمه و یوردوما قارشى وظیفه لی یم» بؤیوک و گؤرکملی فولکلورچو اولماغین بیر شرطی و سیرری اعتبارلی شخصیت اولماقدان کئچیر. منجه بو جور شخصیتلر آراسیندا علی معلم ظفر خواهین آدی اؤن سیرالاردا چکیلمله لی دیر.

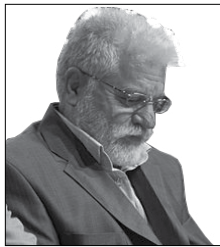
استاد ظفر خواهین فولکلورموز و کولتورموز قونوسوندا تمنا سیز چالیشمالارینا گؤره کتابلار یازیلما لی و اونون اثرلری چئورسینده ییلگینلریمیز طرفیندن لایقی قدر نظرلر وئریلمه لی دیر. آنجاق بو مقاله نین فرصتی نین دارلیغینا گؤره استادین گئیش اوره یی، درین ییلگیسی و دانلماز زحمتلری اوچون چوخلو سؤزلریمیز دئییلمز قالدی. اولو تانریندان بو دیرلی انسانا اوزون عؤمور، اوغورلو یاشایش آرزیلاییب، فولکلورموزا داها زنگین کتابلار آتیرماسی نین یولونو گؤزله ییرک.

سؤزلریمین سونوندا اوستا علی ظفر خواه آدینا بو اؤزل سایى چاپ ائتمک اوچون قوللارینی چیرمالایان، امکان سیز ییق لاردان قورخمایاراق ائلیمیزین، خصوصیلہ ییزیم بونوموزدا اولان اوستادین اؤده نیلمز حاقی نین کیچیک بیر بؤلومون اؤده مک اوچون چالیشان انسانلارین هامی سندان خصوصیلہ موسی محمد جعفری جنابلارینا عشق اولسون دئییه، اؤز منتدارلیغیمی ییلدیرم، جانلاری ساغ یوللاری

قایناقلار :

- ۱- ظفر خواه، علی. آنا بابالار دئییلر/موسسه انتشارات یاران، ص ۴، ۱۳۷۰، تبریز.
- ۲- ظفر خواه، علی، فولکلور خزانه سی، انتشارات یاران، ص ۸، تبریز ۱۳۷۹
- ۳- ظفر خواه، علی. آنا بابالار دئییلر/موسسه انتشارات یاران، صص ۳ و ۴، تبریز، ۱۳۷۰
- ۴- ظفر خواه، علی. دیرلی ائل میراثی، موسسه انتشارات یاران، ص ۵، تبریز، ۱۳۸۶

وطن و ملت و آنادیلی اؤنؤنده مسئولیت حسی داشییان؛ علی ظفرخواه

دکتر حسین محمدزاده صدیق

«من، وطن و ملت و آنادیل مقدسلیگینی بوتون وارلیغیملا حس ائدیرم و بو مقدسلرین اوغروندا بونوما دوشن آغیر مسئولیتی ده. من خلقیمین حیات و طالعینه دوشونورم، آغری آجی و دردلیرین آغیر یوکونو چیگین لریمده یوخ، اوره گیمده داشیییرام. لاقید قالماغا هئچ ده حقیقیمیز یوخدور. وارلیق و منلیگیمیزی ییز اؤزوموز قوروما یا جاییق، بس کیم قورویا جاق؟ ییز مدنیتیمیزی یاشادار ساق، اودا ییزی جانلی ملت اولاراق یاشاداجاقدیر.»^۱

سؤزلری و عنعنه لره قدر بیر چوخونون، بو کتابدان قبااق هئچ بیر یئرده چاپ و نشر اولما میش نمونه لرینه همین صحیفه لرده راست گلیمک اولور.

کتابین سونونا فولکلوریک لغت لر سؤزلوگو اکلن میشدیر. همین بؤلومده ده بیرینجی دفعه ایضاح ائدیلن اجیزه، البهیم، یتجر، جیلخیزدان، زؤله، سولوک، شیمیلانماق، قیمیچ وورماق، کله لیک، کولفه کؤو، موخول، هؤت، یترداشی و... کیمی سؤزجو کلره راست گلیریک.

همین کتابی، ۱۳۸۳ - نجو ایله نشر اولان «اثل بیلگی ترو تیمیز» عنوانلی مجموعه تعقیب ائدیر. بو مجموعه ایله اوخوجو فولکلور و موزدا اولان چوخ ایلگینج بؤلوملر ایله تانیس اولور. داشلار و ایناملار، اکینجی حیات ایله ایلگیلی اینانجلار، دئیملر، یئرلی سؤزلر و بؤلوملر ده، هئچ بیر یئرده یازیلما یان و مکتوب اولما یان نکته لره راست گلیریک. مثال اوچون یئرلی سؤزلر بؤلومونده

یوخاریداکی سؤزلری ۱۳۷۴ - نجو ایله تبریزده نشر اولان «آذربایجان فولکلور و نئندان - فولکلور خزینه سی» کتابیندان نقل ائدیم. سؤزلرین یئنه سی، کتابا اؤن سؤز یازان «علی ظفرخواه» (متولد ۱۳۲۱) دیر. او، کتابا یازدیغی اؤن سؤزو بئله باشلاییر:

«بو کتابین مؤلفی اصلینده آذربایجان خلقی دیر. من ایسه بونلاری عؤمروم بویو اوره ک خزانه سینده توپلاییب و ایندی کتابا کؤچورورم. اوبا - اوبا، کند - کند دوشوب اورادان بورادان فولکلور توپلایانلارلا منیم فرقیم بورادادیر کی من یازدیقلاریمین هامیسی نی یاشامیشام. بونا گؤره بونلارین دوزگون، دقتلی، احساسلی و جانلی اولاجاغی آیدین دیر.»

۲۵۰ صحیفه به یاخین حجمی اولان بو کتابا، ۲۰ داغینیق عنوانلار آلتیندا آذربایجان فولکلور و نئندان نمونه لر سالیئیدیر. اوشاق نغمه لریندن، آتالار سؤزلری، دئیملر، اویونلار، ناغیللار، ساتیجیلار

وثریلن آشاغیداکی ایضاحلارلا دقت یتیرین:
 ات لویه: تزه درلیمیش گۆی و اتلی لویا.
 اوخ ایلانی: بیر نوع ایلان کی دئیرلر قووزانیب
 قویروغو اوسته دورار.
 اؤلوققو: آریق و جانسیز.
 اوه دیک: ائشینمه - مثلا دئیرلر. حیوان اوه دییه
 دوشدو، اؤلدو.
 باسارلی: غالب دوروموندا اولان. ایستی بیرم سن
 اولارا باسارلی اولاسان.
 پتهلی چارقاد: قیراقلاری ساچاقلی اولان بیر جور
 زوو - زوو فابریک چارقاد ایدی.
 پله قولاخ: قولاغی یتکه و ائتلی اولان آدام.
 پولچوک: آما و توت و ... کیمی میوه لری
 آغاچا وصل ائله یین بالاچا چؤب.
 تاختاسیز: یونگول و عاغیلی بوش آدام.
 تیلیشگه: دیرناغین یانیندا آیریلان کیچیک
 زاییده دیرناغیم تیلیشگه وئریب.
 همین مجموعه ده خوی شهری نین گؤزل
 منظره لری، بولاقلاری، مفتون اندیجی دره لری،
 باغلاری و چایلاری تانیتدیرلمیشدیر.
 تدقیقاتچی ۱۳۸۶ - نجی ایلده «دگرلی ائل
 میرائی» عنوانلی باشقا بیر کتاب نشر ائدیر.
 ۳۰۰ صحیفه لیک بو مجموعه، ایکینجی
 کتابی نین تکمیلینده یازلمیشدیر. بورادا یتنه ده
 اوشاق فولکلوروندا توتموش سینامالار، دیلر،
 تاپماجالار، آلقیشلار، آند ایچمه لر، ناغیلار
 کیمی بؤلوملره راست گلیمک اولار. همین
 مجموعه ده یتنه ده ۲۰ صحیفه لیک یئرلی سؤزلر
 گؤره بیلیریک.
 فولکلور تدقیقاتی ایلده مشغول اولان آقای علی
 ظفرخواه بونلاردان باشقا، ۸۸ - نجی ایلده فولکلور
 وارلیغیمیز، ۹۰ - نجی ایلده کؤکلو حیاتییمیز، ۹۳ -
 نجو ایلده کیملیگیمیزین روحو، و ۹۴ - نجو ایلده
 قدیم ناغیلار عنوانلی فولکلوریک مجموعه لر
 نشر اتمیشدیر.
 علی ظفرخواه همده شاعر دیر. اونون اجتماعی
 مضمونلو و اخلاقی شعرلری واردیر. «سئوگی»
 عنوانلی شعر مجموعه سی نشر ائدلمیشدیر.
 همین کتابدان بیر قیسا شعر نقل ائدیرم:

باش اگمه تجاوزکارا/حقیندن دفاع ائله./
 قاجیرسان ایت قباغیندان،/قاپاجاق سنی بئله.

من آقای ظفرخواهین دنایمیزدا تابیی تاپیلماز
 وبهاسی بیچیمیز فولکلور خزینه میزین اینجیلرینی
 عشق و ایناملا توپلادیغی، علمی دگرلره اویغون
 تدوین و تیویب ائتدیگینی آلقیشلایم، ایشلرینه
 بها وئیریم، اللری آغریماسین دئیرم و امید
 ائدیرم، محلی مسئوللار اونون امکیندن داهای
 دا گئیش فایدالانماق اوچون، لازم اولان
 امکاملاری اختیاریندا قویسونلار. عالیمیز
 و تدقیقاتچیلاریمیز دیری ایکن قدر قیمتلری
 بیلیمه لیدیر، اونلارین تدقیقات یوللارینی
 هامارلاماق و ایشلرینده فنی امکاملار ایجاد
 اتمک، مسئوللارین بویونلاریندا بیر بورج کیمی
 هر زمان دورماقدادیر. عشق و ایناملا ایشلرینلر،
 بعضی وظیفه خور «کارمندمنش پڑوهشگر» ایلده
 فرقله نیرلر. اونلار یالینز اؤز وجدانلاری سسی ایلده
 چیرمالانیب، کیمسه دن بیر زاد اوممادان، ریاسیز،
 توقع سوز و تواضع کارجاسینا سینه گریب ایش
 گؤرورلر. بو ایشه ایسه همت ایسته بیر. چون
 کی بورادا ایشه امر ائدن، موقعیت و عقل یوخ
 بلکه عشقدیر و بئله بیر حرکت باشلابان هر کس
 تحسینه لایق و احترام شایاندیر. صائب تبریزی
 دئمشکن:

عقل و همت را نمی دانم کدامین بهتر است،/این
 قدر دانم که همت هر چه کرد از پیش برد.

و سید عظیم شیروانی نین دلیجه بئله دئه
 بیله ریک:

عشقدیر اول قوه ی جاذب کی خاک مکه دن،/
 ائتدی جسم عنصری احمدی عرش آشنا.
 آقای علی ظفرخواهین دگرلی ایشلری حاققیندا
 سؤز یوخ کی گله جکده تدقیقاتچیلاریمیز
 طرفیندن داهادا گئیشلی صورته یازیلار
 یازیلاجاقدیر. من بو حرمتلی تدقیقاتچیمیزا اؤز
 ایشلرینده داهادا اوغورلار دیله بیرم.

قاپاقلار:

۱-ظفرخواه، علی. فولکلور خزانه سی، نشر یاران، تبریز، ۱۳۷۴، ص ۱۲.

۲- همان، ص ۵.

من علی ظفرخواه (۱۳۲۱ ه. ش.) ایلینده خوی شهرینده یوسفول بیر عائله ده آنادان اولدوم
 شیخ - نیخا ایله یو یوب دوردو کلاسی اوخودوم ایل آنای ایتیریم و یونیه اوکلی آنای
 عله ای. ابتدائی و متوسطه نى خوی دا ایتیردیکدن سونرا دوققوز ایل لاموغان دا معلم
 اولدوم. ایکی ایل ده تبریزه درس دیندن سونرا تهرانا کؤچدوم. بو شهرده معلم اولدوم
 و تهران دانشگاهی نین کئی بؤلومونه درس اوخویوب ریاضیات لیسانسینی آلدیم
 و اوثرمه دن انقلابا بیر ایل قالدی کی لؤز شهرجه قایتدیم. بورادا درس دیریم ایل
 آنایا بلالار دئیب لر «کیتابینی یازیب ۱۳۷۰ ینجی ایلینده چاپا وئردیم. و ایکی یوز
 دتوز یی صمیه ده شامل، قطع و زیری، بوتون تورکجه «فولکلور خزانه سی» کیتابینی دا
 ۱۳۷۸ و یو ایلین یای فصلینده یازما عینی بیتیردیم. لکن محض اوثرمه عاید مانع لر
 وئره بوکیت بین چاپ اولما عی ایندییه دک باش توتمایشدیر. البته حله ارشاد اداره سی
 زنده ریلیمه مشیر. نیم حیاتیم ایشیق ساچان، آرزو لار میا یون (جهت) وئرن، یالنیز
 بادل، وطن عشق و ملت سئوگیسی دیر. اون یئددی ایل شهرمین دیر شاملا ریندیم
 و دیندن سونرا ایندی ایل لیک آیریلیمشام.

جمعه ۳۳ ایل

سؤزو با شدا یازار سایدیم خوش دوشمایدی: رهشلی نهم (آنایین آناسی) منی
 نرینا با سبب لؤز یا شلارین تۆکه رک دییه ددی: بئش دن یو بلالام او آنای گنج
 نندرا اولدو ویرنه خا طیر قره یاش آدی ایله خا طیر لایاردی. آخی من آنایین ایگلی ایدیم
 بم وار - یوخ. اوچ باقی قاردا شیم ایکیسی آنایان قابق، بیری ده آنایان سونرا
 تک یا شلاریندا دونیا یا کؤز یوموشدولار. البته ایندی آنایا یغمدان دؤرد باقی قاردا شیم
 ددیر کی بیله لرینی چوخ دا ایسته یه رم.

اوستاد علی ظفر خواه ، فولکلور قایغی کشی میز

رضا همراهز

دا بیتیردیکدن سونرا دوققوز ایل موغان دا معلم اولدوم. ایکی ایل تبریزده دری دیندن سونرا تهرانا کوچدوم. بو شهرده معلم اولدوغوم حالدا تهران دانشگاهی نین گئجه بولومونده درس اوخویوب ریاضیات لیسانسی آلدیم. آرا وئرمه دن انقلابا بیر ایل قالیردی کی اوز شهریمه قایتدیم. بورادا درس دئدیم ایل لر «آتالا بابالار دئییب لر» کیتابینی یازیب ۱۳۷۰ ینجی ایلینده چاپا وئریب ایکی یوز اوتوز نجه صحیفه یه شاملیل قطع وزیری. بوتون تورکجه فولکلور خزانه سی کیتابیندا ۱۳۷۳ اونجو ایلین یای فصلینده یازماغینی بیتیردیم. لکن محض اوزومه عاید مانع لر اوزره بو کیتابین چاپ اولماغی ایندیه دک باش توتماشیدیر. البته حله ارشاد اداره سینه گوندریلمه میشدیر.

منیم حیاتیما ایشیق ساچان ارزولاریما یون وئرن ، یالینز آنادیل ، وطن عشقی و ملت سئوگیسی دیر. اونون یئتدی ایل شهریمین دبیرستانلاریندا جمعا ۳۴ ایل درس دیندن سونرا ایندی امک لییه آیریلیمشام. بو سوزو باشدا یازار سایدیم خوش دوشمز ایدی. رحمتلی ننه ام (آنامین آناسی) منی باغرینا باسیب گوزیاشلارین توکه رک دئییه ردی: بش دن بیر بالام اودا آنامی گنج چاغیندا اولدوبونه خاطیر قره یاش آدی ایله خاطیرلایاردی. آخی من آنامین ایلکی ایدیم و منیم وار یوخ اوچ باجی قارداشیم. ایکسی آنامدان قباق ،

فولکلور بیزیم کولتوروموزده نه قدر زنگین هابئله انگین اولورسادا ، من دئیردیم هله ایمک له مک ده دیر. بیر چوخلاریمیز فولکلوردان یالینز آتالارسوزو ایله بایاتیلاری ائله تانیریق!!! سیز فولکلوروموزا عاید کیتابلارلا ، مقاله لره باخساز بو سوز آپ - آیدین اولاجاق سیزه. البته انصاف عالمینده بو نجه ایلده یاخشی آتدیم لاردا آتیلیب ، یا آتیلماقدا دیر کی اونلاری دا گوز اونونه آلماق گرک.

اوجسوز - بوجاقسیر هابئله زنگین فولکلوروموزون قایغی کش لریندن و اونلارین توپلاماسیندا جانان مایاقویوب ، سس سیز - سمیرسیر بیر بوجاقدا اوتوروب اونلاری توپلاماغا باشلاپب آستا - آستا نشر ائدن لرین بیرسی ده حالیا خوی شهرینده یاشایان اوستاد علی ظفر خواه اولموشدور. بو ذات شریف گونش ایلی ۱۳۲۱ ده ایران آدلی اولکه ده داها آرتیق «دارالصف» آدی ایله تانیمیش گوزل شهرلریمزدن اولان خوی دا یوخسول بیر عائله ده آنادان اولور. بو یازچی میزین اوز دیلیندن ۷۵ ینجی ایل نجه سطرده کیچیک یازدیغی یاشامینا نظر سالساق ییترلی اولار «من علی ظفر خواه (۱۳۲۱ ه. ش) ایلینده خوی شهرینده یوخسول بیر عائله ده آنادان اولدوم. نیغ نیغا ایله بویویوب دوردونجو کلاسی اوخودوغوم ایل آنامی ایتیردیم و یثرینه اوگئی آنا گلدی. ابتدائی و متوسطه نی خوی

بیری ده آنامدان سونرا کیچیک یاشلاریندا دونیا یا گوز یوموشدولار. البته ایندی آنالیغیمدان دورد باجی - قارداشیم واردیر کی بیله لرینی چوخ دا ایسته به رم»

او، تاریخمیز، ادبیاتیمیز، کولتوروموز و نه بیلیم نه گوزل بیر عنعنه لریمیزه ماراقلانسادا، فولکلوروموزا داها آرتیق ماراقلانیب ائله عومور - گونونون بیر چوخ آنلارین بو ساحه ده قویموشدور. او گوزل آذربایجانیمیزی گزیب - دولاندیقدا چانتاسیندا اولان کاغیز - قلمی اینه آلیب گوروب، اثشتدیک لرین هووه - هووه یازی یا آلیب اونلاری آرایب، دارایب، ساهمانلایاندان سونرا نشر ائتمه مشکینه دوشموشدور. اوستاد ظفرخواه، اوزو بیر یثرده چوخ گوزل یازمیشدیر: «اثل دردی، آنا دیل قایغی سی و اوزریمیزه دوشن سوروملوق دوغوسو منی حرکته گتیریر. هئچ واخت باشقا یازارلارین مطلب لرینی اوزومه چیخب، اوز آدیما یازمامیشام»

اوستاد ظفرخواه - ین اثرلرین گورن بیر ییسی اونون بیر چوخ جمع لر یا NGO لارلا علاقه دار اولدوسون نظرلریندن یقینا گنجیرلر. حال بو کی اونو بیر کیمسه هئچ بیر جمع ده گوره بیلمه میشدیر. بو یازیدان بونو دئمک ایستردیم کی، او تک لیک ده بو بویوک لوک ده ایشلر گورمه پوتانسیلینه مالیک بیر ییسی دیر. البته بونون بیر طرفی قایدیر بیزیم فولکلوروموزون نه قدر زنگین اولدوسونا، اوستاد اوزوده بو قضیه یه یاخشی دقیق اولموشدور نیه کی، کیتابلارینین بیر یثرینده یازیر: «اوووج - اوووج گوتورمک له دنیزین سویو قورتولارمی؟ نئچه کیتاب یازماقلا او جوسوز - بوجاقسیز وارلی و بارلی فولکلوروموز اسکیمک بیلر می؟ اثل - اوبانی و ذهنی مین کوچه لرینی گزیب اوزون - اوزادی بو سفردن عزیز ائلیم اوچون ینتی بیر سووقت گتیرمیشم. محشتم غنی فولکلوروموز بونو بیان ائدیر کی، بیز واریق. مخصوص مدنیتمیز وار و کوکوموز درین لرده دیر. کول دینندن چخمایشیق یا یئل قووان دئلیک بیر یئل ایله یئردن قوپاق و هر یئل ایله اویان - بویانا قووالاناق. منیم یازماغا امک انیم اولدوقدا، اوزومو سوروملو بیلیرم. یازماسام بونلار ایتیپ گندر و تورپاغا گومولر، من میللیمه، آنادیلیمه و یوردوما قارشی وظیفه

لی یم» دوغرودان دوغروسو کی اوستاد بو نئچه سطرده نئجه دئیرلر حق مطلبی چوخ گوزل اعدا بو یورموشدولار.

سایین ظفرخواه عالی جنابلاری «آذربایجان فولکلورونون» بیر سئری کیتابلارین نشرینه اهتمام گوسترب، محقر آرشویمیزده بو قایغی کش قلمداشیمیزین اثرلریندن بونلاری گوره بیلیرم:

■ آتابالار دئییب لر :

بلکه ده اوستادین ایلک گون ایشیغنا چیخان کیتابی ائله همین کتاب دیر. آتابالار دئییب لر اثری ۱۳۷۰ ینجی ایل قوجا تبریزده ۷۴ صحیفه ده اوخوجو کوتله سینه تقدیم اولونموشدور. بو کتابدا بیر چوخ آتالار سوزو کی آستا - آستا اونودولماقدا ایدی لر بیر یثره توپلانمیشلار.

■ فولکلور خزانه سی :

بو کیتاب ۷۹ ینجی ایل تبریزده یاران نشری همتی ایله ۲۴۴ صحیفه ده نشر اولونموشدور. مولف اوزو بیر یثرده آلچاق کونوللو کله یازیر: «بو کیتابین مولفی اصلینده آذربایجان خلقی دیر. من ایسه بونلاری عومروم بویو اورک خزانه سینده توپلاییب و ایندی کیتابا کوچوروم. اوبا - اوبا، کند - کند دوشوب اورادان - بورادان فولکلور توپلایانلارلا، منیم فرقیم بورادادیر کی، من یازدیقلاریمین هامیسی نی یاشامیشام»

■ اثل بیلگی ثروتیمیز :

بو اثرده ائله اوجا تبریزده نشر اولونموشدور. گونش ایل ۱۳۸۳ ایل، یاران نشری. ۲۷۰ صحیفه ده. «اثل بیلگی ثروتیمیز» کیتابیندا ائله بیر سیرا فولکلور ژانرلاریمیز ماراقلانمیشلار.

■ دیرلی اثل میراثی :

بو اثرده ائله قوجا تبریزده نشر اولو بیلیمشدر. ۲۹۷ صحیفه ده نشر امکائی تاپان دیرلی «اثل میراثی» کیتابی ۱۳۸۶ ینجی ایل یازارین همتی ایله ناشر سیز چاپ اولونموشدور.

■ فولکلور وارلیغیمیز :

۳۴۰ صحیفه دن عبارت اولان بو کیتابی دا

سایین یازیچی ۸۸ بنجی ایلین باهار فصلینده تبریزده نشر ائتدیرمیشدیر .

■ کوکلو حیاتیتمیز :

بو کیتابدا ۳۳۳ صفحه ده ۱۳۹۰ بنجی ایلین باهار موسمینده ائله تبریزین نشر هادی سیراسیندا چاپ امکانی تاپمیشدیر .

■ کیملیگیمیزین روحو :

آدین قیده آلدیگیمیز کیتاب دا سایین قلمداشیمیزین فولکولور ساحه سینده اولان کیتابلارینین بیرسی دیر کی ۹۳ اونجو ایل ۲۹۶ صفحه ده تبریزین نشر هادی واسطه سی ايله نشره بوراخیلمیشدیر .

■ قدیم ناغیل لار :

چالیشقان فولکولورچوموزون ان سون نشر اولان کیتابی ائله قدیم ناغیل لار دیر کی ۹۴ ناغیلی ایفا ائدیر . ماراقلی دیر کی اوستادین بو ۹۴ ناغیلی اولان کیتاب ائله ۹۴ بنجی ایل نشر اولونموشدور . بو کیتابین دا ناشری ائله تبریزین نشر هادی سی دیر کی ۲۴۷ صفحه ده کیتابی اوخوجو کوتله سینده تقدیم ائده بیلیمیشدیر . دئمک « قدیم ناغیل لار » دا بازار اونجه نشر ائدیگی کیتابلاریندا اولان ناغیل لارین هامیسن سنئچیب ، همین کیتابا داخیل اتمیشدیر .

■ سئوگی :

بلدیگیمیزه گوره شاعیرین اول - آخر بوگونه کیمی یالنیز بیر دفتر شعرى منتشر اولوب . بو دفترده میللی شعرلر ، سئوگی شعرلری و بو سایاق باشقا شعرلره راستلاشماق اولاسی دیر .

■ خوی در وقایع آذر ۱۳۲۵ :

قلمداشیمیزین وار - توت بیر فارسجا کیتابی نشر اولونموشدور کی اودا آدین چکدییمیز ۶۷ صفحه لیک چاغداش تاریخمیزه یازیلان ائله همین کیتاب دیر . یازار چالیشیب آذربایجانین میللی حوکومتیندن سونرا او قانلی - قادالی گونلره اشاره ائيله سین . ماراقلی دیر کی او ، بو یازیسیندا او دورلردن قالمیش بیر نئچه نفری ده دانیشدیریب اونلارین گوردوک لرین ، هابئله اوزونون ائتشدیک لرین قلمه آلسین .

بنله لیک له گوروروک فولکولورچو ، تاریخچی هابئله شاعیر دوستوموز بوگونه کیمی ۲۱۰۱ صفحه فولکولوروموزا ، ادبیاتیمیزا و شعریمیزه عاید یازی نشر ائتدیریب ، سن دئنه بو قدری ده هله نشر کشیکینده قالمیشلار ! بلکه گله جک ده بیر گون بورایا توپلانان ماتریاللار موضوع اوزره آیریلیب بولوم - بولوم چاپ اولوندو کی ، اونداهدا گوزل اولایلر . او گونون آرزی سی ايله بو چالیشقان دوستوموزا ، وطنداشیمیزا هابئله قلمداشیمیزا آپاردیگی تحقیق لره گوره جان ساغلاملیگی و باشاریلار دیله بیرک .

اوجسوز - بوجاقسیز هابئله زنگین
فولکولوروموزون قایغی کش
لریندن و اونلارین توپلاماسیندا
جانندان مایاقویوب ، سس سیز -
سمیرسیز بیر بوجاقدا اوتوروب
اونلاری توپلاماغا باشلایب
آستا - آستا نشر ائدن لرین
بیرسی ده حالبا خوی شهرینده
باشایان اوستاد علی ظفر خواه
اولموشدور .

■ اوستاد ظفر خواه - ین شاعیر لیک پایي :

سایین ظفرخواه عالی جنابلارینین اوستده آدین چکدییمیز کیتابلارین گورنلرین گومان کی هئچ فکیرلرینه خطور ائده بیلمز کی او بیر شاعیرده اولایلسین ! اما « سئوگی » دئیر کی اونون شاعیرلیک استعدادی دا وار . اونون شعرلرینین مضمونو فولکولور کیتابلارینین عکسینه میللی روح ، سئوگی ، اجتماعی مسئله لر هابئله بو نوع موضوع لارلا له لیر . شاعیرین یثیب - یاتماقدان زهله سی گئدیپ اوزو ايله برابر هامی نی چالیشماغا چاغیریب ، تبیل لیک دن اوز انزجارین بلله ندیرمیشدیر . بو قونودا نه گوزل یازیر :

زنجیر

تویوق دا اوچارمیش آیری قوشلار کیمی گویده /
آدام اوغلونا اسیر اولاراق / ائندمه دی اوچماغی
تمرین / یئدی یاتدی کوکلدی / قالدیقجا تنبل
لندی / داها اوچماغا اریندی / عومرو غفلته
اوتور / نسیل دن نسيله کنجدیکجه / تویوق
ایتیردی اوچوش شرافتینی / او گویلر قوشونون
طبعی / اوو جلاردان یشره دوشدو / تویوق تورپاغا
زنجیرلندی / ابدی شوم اسیرلیکه قول چکرک /
قوشچولوقلاردا پیلوو اوستونه قویماغا بسلندی .

منطقه ده اوجا قامتی ایله هر گوره نی اوز
هوندورلویونه متعجب ائدن اورین ، خویون ان
گوزل هابئله اوجا داغلاریندان دیر . بو داغ ،
قیش موسمینده گلین سایاگی آغ دونون گئینده
داها گورمه لی اولور . بیر چوخ شاعیرلر بو
اورین داغینا شعر دئسه لرده ، آنجاق شاعیریمیز
ظفرخواه دا اونلاردان آباق دالی قویمایب ،
اورینی بئله تصویره چکیر :

یئرلرده فلکین خئیمه سین قوران / گوزل لر
یوردونون یاراشیغی سان / گوی لرله قاریشیب
ایکی لر باشین / سهندله ساوالان دوغما قارداشین
باخیرسان عظمت ، باخیرسان ووقار / اساطیر
هئیتی اودا سنده وار / بویونا بیچلمیش یاراشیق
دونو / ایکی گوز ایسته ییر سئیر ائنده اونو
یام - یاشیل آغاجلی ، چایلی بیر دره / اونونده
اوزانمیش آخیر دوزلره / او قارلی باشلارین سرین
دن دئیر / یاشیل گورکم لری جیلوه لندیریر /
اورگین اودلودور ، گوزلرین یاشلی / یوخسا
عاشیق می سان آی باشی داشلی ؟ / شاعیرین سوز
قوشار ، عاشیقین جوشار / یازارین ائلی نین دردی
نی یازار ...

ماراقلی بوراسی دیر کی او یالیز خویون
گوزل لیگ لرین گوز اونونه آلمیر ، بلکه
آذربایجانین هاراسیندا بیر گوزل لیگ گوزونه
دیرسه ، اونو سئوب یئرلی - یئرینده اونو قلمه
چکیب ثبت ائتمه گینه جان آتیر . هله بوگون
ده تبریزده مقاومت سیمگه سی تانینان اوجا هابئله
قوجا ارک - ی گورنده اونو اوز شعر ی ایله
آلقیشلایب ، ارک - ه خطابا بئله دئیر :

ای آچیق گویلرین سیرداشی ارکیم / شانی نین
عرشینه چاتانماز درکیم / گورکمیندن دویولور
تاریخ هئیتی / محتشم یوردومون مدنیتی / قوجامان
داغلارین ووقاری سنده / اومودلار دیرچلیر آدین
گلنده / قرن لر آرخاسیندان بوگونه چاتدین /
اولکه مه شان وثریب باشین اوجالتدین / غینا
باغیشلادین یئر بو سنه / شانلی آیدیه لر خزانه
سینه / تبریزین سمبولو زینتی اولموش / بیر گوزل
قزته آدین قویولموش / دولانیم باشینا طواف
ائدیم من / اولموش اجدادیمین قبله گاهی سن /
لاله لر بیتیریر باغین گول آچیر / وطن شهیدی
نین عطرینی ساچیر / قییارام جانیمی ایسته سن هر
آن / سن بیزه تبریزسن آذربایجان سان / قایغی نی
چکمه سه بوگون ائلیمیز / عفو ائتمز بیزلری گلن
لریمیز .

منیم ارکیم

ای آچیق گویلرین سیرداشی ارکیم / شانی نین
عرشینه چاتانماز درکیم / گورکمیندن دویولور
تاریخ هئیتی / محتشم یوردومون مدنیتی / قوجامان
داغلارین ووقاری سنده / اومودلار دیرچلیر آدین
گلنده
قرن لر آرخاسیندان بوگونه چاتدین / اولکه مه
شان وثریب باشین اوجالتدین / غینا باغیشلادین
یئر بو سنه / شانلی آیدیه لر خزانه سینه / تبریزین
سمبولو زینتی اولموش / بیر گوزل قزته آدین
قویولموش

دولانیم باشینا طواف ائدیم من / اولموش
اجدادیمین قبله گاهی سن / لاله لر بیتیریر باغین
گول آچیر / وطن شهیدی نین عطرینی ساچیر /
قییارام جانیمی ایسته سن هر آن / سن بیزه
تبریزسن آذربایجان سان
قایغی نی چکمه سه بوگون ائلیمیز / عفو ائتمز
بیزلری گلن لریمیز .

شاعیریمیز ظفرخواه ین پوئزیا سیندان دانیشماق
باشقا بیر ماجال ایسته ییر . قلمی وار ، گوزلری
گوزل لیگ لری گورمه یه همه شه باخار
اولسون .

موضوع اثر: استاد علی ظفرخواه

اثر: زینب موسوی

آرشیو شخصی موسی محمدجعفری

شماره سند: ۲۰/۹۷

اثر بیلگی ثروتیمیز

پروازی خیال انگیز بر آسمان فولکلور خوی

دکتر علیرضا مقدم

۱

وجود نداشت. زندگی صنعتی و ماشینی چنان بلایی بر سر این مردم آورد که نمونه هایش را هر فردی روزانه به چشم سر می بیند. دعوای الکی، فحاشی ها، توهین ها، روی ترش کردن ها، بی احترامی ها، بلند پروازی های مبتنی بر راههای ناسالم و برخورد های بد اجتماعی چیزهایی نیستند که بتوان منکر وجود بسیار فراوان آنها در سطح شهرمان شد.

مساله دردناک این است که اینها هم زائیده شوم چیزی هستند که آن را تمدن فرهنگ ساز می نامیم. وقتی با پیران همین شهر سر صحبت باز می کنی، همگی از صفا و صمیمیت آن دوران، رعایت آداب معاشرت، احترام ها و حرمت نگهداشتن ها سخن می گویند. البته این بدین معنی نیست که چند دهه پیش شهر ما مدینه فاضله ای بوده است که هیچ مشکلی در آن دیده نمی شد، خیر و لیکن وضعیت فرهنگ اجتماعی بدین بغرنجی زمانه ما نبوده است.

به نظر می رسد برای کاهش این ناهنجاری های کشنده و نابود کننده اجتماعی باید که راهکارهایی اندیشه شود. بازگشت به گذشته و درس گرفتن از فضای آن دوران البته که می تواند راهگشای موثری برای مردم سرگردان در پهنه بیابان از خود بیگانگی و از خودشیفتگی گردد. و

تغییر و تحولات سریع و بزرگ در طی چند دهه گذشته چنان سیمای ظاهری و حتی باطنی شهر خوی را دگرگون ساخت که برای آن عده ای که ۴۰-۵۰ سال پیش خوی را دیده اند، دیدار مجدد آن همراه خواهد بود با شگفتی، نا آشنایی و صد البته اظهار تاسف و ناراحتی.

افزایش ارتباطات با دنیای خارج، رشد روز افزون جمعیت، مهاجرت های بی رویه، بالا رفتن توقعات از زندگی و صدها عامل خرد و بزرگ چنان شرایطی را پیش آورد که همراه با تغییرات ظاهری که همگان شاهد بروز آنها در سیمای شهر سبزمان هستیم، بسیاری از آداب و رسوم و عنعنه ها را نیز به ورطه فراموشی کشاند. و این همان چیزی است که تغییر باطنی شهر می نامیم.

رشد سریع و بی رویه ساختمان سازی در شهر چون غولی تمام باغات سرشار از درختان میوه اطراف خوی را بلعید و به جای آنها بناهایی ناسازگار با محیط و فرهنگمان پدیدار ساخت. به تبع این تغییرات در ساختار شهر، خلق و خو و آداب مردم شهر نیز تن به تغییر و تحول داد. چون از آن همه سرسبزی و رایحه دل انگیز گل های چشم نواز جز خاطره ای نماند، پس دیگر بهانه ای نیز برای خوش خلقی و خوشرویی

شک ثمرات آنها را در سالهای آتی در پیشرفت و سرفرازی شهرمان شاهد خواهیم بود.

نگارنده نیز اگرچه خود یدی در پدید آوردن اثری مفید برای شهر و مردمش ندارد ولی باز با یافتن فراغتی سعی دارد خوانندگان را با این آثار آشناتر سازد تا همشهریان عزیز به خواندن آنها راغب شوند و از آنها بهره ها گیرند.

کتاب «اٹل بیلگی شرو تیزمز» که به واقع قرائت آن را باید همچون پروازی خیال انگیز بر آسمان فولکلور شهرمان پنداشت، گوشه ای است از زندگی خود مؤلف. بدین معنا که مؤلف مطالب آن را نه از کتابها و منابع، بلکه از سینه و ذهن خود فراهم آورده است. حاصل مشاهدات و پرس و جوهای شصت ساله معلمی دلسوز به فرهنگ و گذشته دیار خود است که با قلمی ساده و عاشق، موفق به نگارش و چاپ آنها گردیده است.

اجازه می‌خواهم با استفاده از فهرست کتاب نام فصل‌های ۲۹ گانه کتاب را برشمارم تا با وسعت و غنای کتاب بهتر آشنا شویم:

مقدمه، داستانهای فولکلوریک، ضرب المثل

این همان چیزی است که از آن به فولکلور یا دانش عامه تعبیر می‌کنیم.

فولکلور به رغم باور بسیاری تنها مجموعه چند بایاتی و یا داستان و ترانه نیست، بلکه خزانه علم و دانش مردمان هزاره‌های گذشته است که به صورتی شسته و رفته و به بهترین وجهی در اختیار نسل امروزی قرار گرفته است. ناب‌ترین معادلات صحیح اجتماعی را در بطن فولکلور غنی سرزمینمان می‌توانیم بیابیم و آن را سرمشق بخشی از زندگی خود قرار دهیم.

و بی تردید جستجو، تفحص، گردآوری و نشر این ثروت معنوی اراده ای پولادین، عزمی راسخ، ایمانی جزیل و عشقی وافر می‌طلبد که نویسنده توانای شهرمان جناب آقای علی ظفرخواه تمامی آنها را یکجا داشته و نتیجه تلاشش امروزه به صورت کتابی با نام «اٹل بیلگی شرو تیزمز» (چاپ ۱۳۸۳ - انتشارات یاران تبریز - ۲۷۰ صفحه) در دسترس ما قرار گرفته است.

با مسرت باید عنوان کرد که طی چند سال گذشته در خصوص شهر دلفریبمان کتابهای خوب و ماندگاری منتشر شده است که بی

در فولکلور، لطیفه ها، دنیای کودکان، از حیات مردم کوچه و بازار، آداب و رسوم، چند بایاتی، ریشه نام برخی روستاها، آسیابهای قدیمی، سردخانه ها و قهوه خانه های قدیمی، اتوبوس های قدیم تبریز، خذف درشکه ها، اجاقها، زیارتگاهها، سنگها و اعتقادات، برخی از بازی ها، داستانها، باران روستا، کاشت محصول، اسامی برخی از گیاهان، نفرین ها، ضرب المثلها، واژگان محلی، مقاله ها، دروازه های قدیم خوی، بازار قدیم خوی، طبیعت زیبا، چشمه ها و رودخانه های خوی.

بی تردید زندگی ماشینی با سرعتی تحیر انگیز خرمن فولکلورمان را بر باد می برد و بر باد می دهد. اگر بخواهیم در آینده ای نه چندان دور تاسف از دست رفتن این منبع عظیم علمی را نخوریم باید که تا حد ممکن آنها را از دست غارت روزگار جفاکار برهانیم و با ثبت آنها ماندگاریشان را پایدارتر نماییم.

با درک این واقعیت است که مؤلف در مقدمه کتاب می نویسد: «اگر عظمت کار گردآوری فولکلور را در نظر گیریم، کارهای انجام گرفته تا به امروز در عین حالی که دارای اهمیت فراوانی می باشند، اما بسیار کوچکند. زمان را از دست داده ایم. در برابر هجوم زندگی ماشینی و زبان و فرهنگ فارسی بخشی از فولکلورمان را از دست داده ایم. باقی مانده را نیز باید چون جانمان نگه داریم و تا فرصت از دست نرفته، به صورت مکتوب درآوریم. با از دست دادن فولکلورمان رابطه مان را با گذشته قطع می کنیم و بدین ترتیب با هویت چندین هزارساله مان بیگانه می گردیم.»

کتاب «اثر بیلگی ثروتیمیز» در عین حال که شخصیت یک کتاب در حوزه تخصصی فولکلور را داراست، اما دارای ارزشهای خاص تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی نیز است.

ذکر برخی حوادث اتفاق افتاده در تاریخ معاصر شهرمان، نگاهی ریزبینانه و تیزبینانه به موقعیت برخی مکانهای دیدنی و جغرافیایی شهرمان و ارائه توصیف های جذاب و گاهی بی نظیر در مورد آنها و نیز برخورد انتقادی و روانشناسانه با مقولات اجتماعی جاری در سطح شهر و منطقه آن را از حالت یک کتاب صرف فولکلوریک خارج کرده است. و بدین ترتیب است که در آن دردها، ناراحتی ها و نگرانی های یک شهروند دلسوز را به عینه می بینیم.

آنگاه که در مقاله ای از بی توجهی والدین در تربیت فرزندان با زبان مادری خودشان از ته دل می نالد و می گوید: «اینها اشکهای پنهان

دلسوختگان غیرتمند زبان مادری را نمی بینند. نمی دانند چه ظلم بزرگی در حق زبان مادری و ملتشان روا می دارند و چگونه تیشه به ریشه مان می زنند. به نتایج فاجعه باری که عملشان برای زبان مادریمان دارد واقف نیستند با اهمیت نمی دهند.» او را نه به عنوان یک فولکلوریست محض، بلکه شخصیتی روانشناس و آگاه به دردهای ملموس جامعه می بینیم.

و آنگاه که از طبیعت وصف ناپذیر خوی و از باغات مصفا آن و رودخانه های پر شر و شورش سخن به میان می آورد، او را همچون مدافع سرسخت محیط زیستی می یابیم که اکنون ناراحتی اش از آن است که نسل امروزین از آن همه صفا و سرسبزی بی نصیب است و خود از ناداری خویش بی خبر.

و آنگاه که از خوی، بازار، ابنیه تاریخی، امامزاده ها، اجاقها و زیارتگاه هایش سخن می گوید، او را متعصبی عاقل می بینیم که بی اصلاتی برخی همشهریان دل او را خون کرده است. همانهایی که هرچند ریشه در این خاک دارند ولی پشت به او کرده و تنها در پی منافع شخصی خویشند.

شکی نیست که این کتاب در پژوهش های سالیان بعد در مورد خوی و آذربایجان یکی از منابع جالب توجه خواهد بود و البته می تواند سرمشقی برای دیگر همشهریان فرهیخته باشد تا مشاهدات، تجربیات و شنیده های خود را از ذهن بر کاغذ بیاورند و آنها را جاودانه سازند.

اما با همه این محاسن کیفیت طراحی جلد و نیز صفحه بندی مطالب چندان چنگی به دل نمی زند. البته تقصیر این کار بیشتر از آنکه متوجه مؤلف باشد، متوجه گروه همکار نشر است که وظیفه سر و سامان دادن شکلی و ظاهری کتاب را عهده دارند. و صد البته که در این وانفسای غریب چاپ و نشر کتاب یافتن چنین همکاران متخصص بی چشمداشتی اگر نه غیر ممکن، ولی کاری است سخت و دشوار. امید است که در چاپهای بعدی به این موضوع نیز توجه شود. هرچند که متن کتاب به زبان ساده ادبی ترکی و نزدیک به زبان محاوره نگارش یافته و این کار، قرائت آن را آسانتر ساخته است ولی تاسف نگارنده بر بسیاری از همشهریانی خواهد بود که با وجود چنین کتاب پر بار و خواندنی به دلیل بی سوادی و یا کم سوادی در زبان مادریشان ترکی آذربایجانی، بهره کمتری از آن خواهند برد!

زیبایی ها و لطایف کتاب چندان است که این یادداشت یارای انتقال آنها را به خواننده

عزیز ندارد. باید که آن را خواند و از سطر - سطرش لذت برد و حتی برای لحظاتی در عالم خیال در محیطی رویاگونه سیر کرد. در پایان با آرزوی موفقیت برای مؤلف محترم و با امید دیدار آناری باز ماندگار و پربار از ایشان، نوشته را با بیان آرزوی مؤلف که در مقدمه کتاب بیان شده است خاتمه می دهیم: «گون او گون اولسون بوندان آرتیق واخت کنجه مدن گنیش و زنگین فولکلوروموزو علمی

صورتده توپلاییب و مدنیتیمیزین بو دیره سیغمایان خزانه سینی زاوالدان قوروپوب ساخلایاق. فولکلوروموز حتما و حتما گرک اوز الیمیزله، دوغمالیق قایغسیلا توپلانسین. اوزونه وظیفه بورجو ییلن، سونسوز عشق و علاقه اوزره، جانلا و باشلا یورولمادان چالیشان کؤنولولوریمیز و تدقیقاتچی لاریمیز بو گرکلی و موقدس حیاتی ایشی لاییقینجه باشا یتیره بیلرلر.»

۲

دیرلی ائل میراثی ارمغانی نو از دریای فولکلور آذربایجان

یکی از نواقص عمده ای که تاریخ نگاری جهانی عموماً و تاریخ نگاری شرقی تحقیقاً، در طول دوره حیات خود با آن مواجه بوده، آن است که سنتی که خود را با نام تاریخ نویسی در اذهان مطرح کرده است عموماً تنها محدود و منحصر بوده است به ثبت حوادث روی داده در طول سالهای متمادی در حوزه سلطنت و تاج و تخت. به عبارت دیگر آنچه امروزه ما آن را به عنوان میراث مورخین گذشته خود و با نام تواریخ می شناسیم در اکثر موارد سالنامه ای است از مرگ پادشاهی و جلوس پادشاهی دیگر بر تخت، جنگ بین مدعیان سلطنت و شرح لشکرکشی ها و ... در حوزه دین و حتی علوم نیز وضع بدین منوال است. این عالم یا ادیب در فلان سال به دنیا آمد، نزد فلان عالمان تحصیل جست و این کتابها را تألیف کرد و به سال فلان جان به جان آفرین تسلیم کرد. این خلاصه بیشتر کتابهای تاریخی ماست به زبانهای مختلف عالم شرق من جمله عربی، فارسی و تورکی. در این میان آنچه مورد غفلت واقع شده است این حقیقت بوده است که همانا تاریخ واقعی را ملتها (همان من و شما و پدران و مادرانمان) با افعال، اندیشه ها و احساساتشان می سازند. تاریخ واقعی تاریخ زندگی انسانهاست، تاریخ دست و پنجه نرم کردن آنهاست با مشکلات ریز و درشت محیط اطرافشان، تاریخ رشد اندیشه های آنهاست و تاریخ میراثی است که آنها از خود برای آیندگان به یادگار می گذارند. شاید در بین کتب قدیمی قابوسنامه را و تا

حدودی کمتر تاریخ بیهقی را برشمرد که نسبت به اسلاف و اخلاف خود به گونه ای واقعی تر به وقایع اطراف خویش پرداخته اند. نوع رفتارهای مردمان ولایات مختلف، نوع اندیشه و افکار مردمان طبقات گوناگون اجتماعی و ... مسائلی هستند که در این دو کتاب به صورتی ملموس مورد توجه قرار گرفته اند. هر چند آنها نیز طبیعتاً و به تبعیت از سنت نگارش قرون نمی توانسته اند به شکلی ایده آل دست یابند. آنچه گفتیم صحبت گذشتهگان بود، اما در طی دهه های اخیر بشر به این نقیصه گذشتهگان پی برده است و سعی در جبران آن کمبودها نموده است. بحث جمع آوری و تدوین دانش عامه یا همان فولکلور که از چند دهه پیش در کشورهای مختلف بطور جدی مطرح شده است همانا راهی است برای زنده نگه داشتن تاریخ واقعی کره خاکی. تاریخ حماسه های مردمی! داستانها، ضرب المثلهای، اشعار، لغات در شرف فراموشی، بازیها، سنتها و آداب و رسوم و مسائل از این قبیل در مرکز توجه فولکلورشناسان و حتی رفتارشناسان جهان قرار گرفته اند و تلاشهای فراوانی برای جلوگیری از مرگ ناباورانه آنها به دست غول ماشینیزم صورت گرفته است که شاید مهمترین این تلاشها در کنار جمع آوری و ثبت آنها، همانا ماشینی و مدرن کردن خود این سنتها بوده است!

* * *

شاید اگر در خیابانهای همین شهر خودمان از بسیاری از مردم این سؤال پرسیده شود که کجا

می توان جواهری گرانبها پیدا کرد، اکثریت قریب به اتفاق آنها آدرس «زرگر بازار» شهر را نشانمان دهند. اما مطمئناً افراد فرهیخته ای نیز خواهند بود که جواهرات گران قیمت شهر را نه رشته های مروارید آویخته از ویترین مغازه های طلافروشی زرگر بازار، بلکه گوهر مردانی خواهند دانست که بی نام و نشان، گمنامانه در بین ما در حرکتند و اکثر ما غافل از ارزش والای وجودی آنهایم.

شاید بسیاری از ما مردی لاغر اندام را که بسیاری از روزها با عصای چوبی اش در دو خیابان مرکزی شهر با متانتی خاص از مقابل کیوسکهای روزنامه فروشی می گذرد و جدیدترین روزنامه های منتشره را می خرد و بی سر و صدا از کنارمان رد می شود و به سمت خانه خود می رود نمی شناسیم. قرار هم نیست بشناسیم، چون او نمی خواهد که با چهره شناخته شود، او می خواهد با آثار جواهر گونه اش شناخته شود، شاید هم اصلاً نمی خواهد به هیچ وجه شناخته شود. شاید او نوشتن را وظیفه انسانی - ملی خود می داند و نه وسیله شناساندن خود به مردم. هستند در همین شهر خودمان کسانی که نوشتن را نیز پل و وسیله رسیدن به اهداف اکثراً مادی و دنیوی خود قرار داده اند و طرفه آنکه رسیده اند هم. ولی او را در شمار این افراد به هیچ وجه نمی توان قرار داد. با ۶۵ سال سن و کوله باری از دانش عامه، دبیری بازنشسته با عشقی تمام به سرزمین و زبان مادری، نویسنده توانای شهرمان استاد علی ظفرخواه!

* * *

«دیرلی ائل میرائی» نام کتابی است که به تازگی در ۲۹۷ صفحه و قیمت ۲۵۰۰ تومان به خامة استاد ظفرخواه و با نگاهی به دریای بیکران فولکلور آذربایجان وارد بازار نشر شده است. کتاب را می توان چهارمین جلد از مجموعه جمع آوری شده فولکلور آذربایجان توسط جناب ظفرخواه دانست. چرا که قبلاً از همین مجموعه کتابهای «آنا بابالار دیییلر»، «فولکلور خزانه سی» و «ائل بیلگی ثروتیمیز» در سالهای ۷۰، ۷۹ و ۸۳ چاپ و عرضه شده اند.

چون در نوشته ای که حول محور معرفی سومین کتاب این مجموعه با عنوان «ائل بیلگی ثروتیمیز، پروازی خیال انگیز بر آسمان فولکلور خوی» در باب ضرورت پرداخت به فولکلور بحثی کوتاه انجام یافته است (شماره ۱۶۳ هفته نامه اورین خوی)، لذا در این نوشته ضرورتی بر

تکرار آنها دیده نمی شود.

بنابراین قسمتی از مقدمه مؤلف را می آورم (همراه با ترجمه آن) و سپس نگاهی کوتاه می اندازم بر بخشهای مختلف کتاب و سخن را با ترجمه قسمتی کوتاه از کتاب به پایان می برم. مؤلف در مقدمه (اؤن سؤز) کتابش می نویسد: «اوووج - اوووج گؤتورمکله دنیزین سویو قورتولارمی؟ نچه کیتاب یازماقلا اوچسوز بوجاقسیز وارلی بارلی فولکلوروموز اسکیمک بیلر می؟

ائلی، اوبانی و ذهنیمین کوچه لرینی گزیب اوزون - اوزادی بو سفردن عزیز ائلیم اوچون یئنی بیر سووقت گتیرمیشم.

مؤحتم غنی فولکلوروموز بونو بیان ائدیر کی، بیز واریق، مخصوص مدنیتمیز وار و کؤکوموز درینلرده دیر. کول دینندن چیخمامیشیق یا یئل قووان دئیلیک بیر یئل ایله یئردن قوپاق و هر یئل ایله اویان - بویانا قووالاناق.

منیم یازماغا ایمکانیم اولدوقدا، اؤزومو سوروملو بیلیرم. یازماسام بونلار ایتیب گندر و توپراغا گؤمُلر. من میلیمه، آنا دیلیمه و یوردوما قارشی وظیفه لی ییم.» (ص ۵)

«مگر آب دریا با مشت - مشت برداشتن آن تمام می شود؟ مگر با نوشتن چند کتاب، فولکلور ژرف، غنی و ثروتمندان کم می شود؟ با سیاحت در میان ایل و طایفه و کوچه های ذهنم از این سفر طولانی برای ملت عزیزم ارمغانی نو آورده ام.

فولکلور غنی و محتشم ما گویای این مطلب است که ما هستیم، تمدنی مخصوص داریم و ریشه مان در آن اعماق قرار دارد. از زیر بوته بیرون نیامده ایم یا اینکه قاصدک نیستیم که با بادی از زمین کنده شویم و با هر بادی به این سو و آن سو برده شویم.

تا زمانی که امکان نوشتن داشته باشم، خود را مسئول می دانم. اگر نویسم این مطالب از میان می روند و در زیر خاک مدفون می شوند. من در برابر ملت، زبان مادریم و سرزمینم وظیفه ای بر دوش دارم.»

از بخشهای ۴۵ گانه کتاب می توان به داستانهای فولکلوریک، لطیفه ها، فولکلور کودکان، آداب و رسوم، تجارت پشم، بنگاههای معاملاتی، آداب کشاورزی، مسائلی در باب دامداری، چیستان ها، نفرین ها، ضرب المثلهای، کلمات محلی، قصه ها، اسامی اماکن جغرافیایی بعضی از روستاهای خوی، حکایات ادبی و رودخانه قوتور چایی

اشاره کرد. تمام این بخشها در نوع خود تازگی دارند. بسیاری از آنها اولین بار هستند که به شکل مکتوب در می آیند و شاید اگر اهتمام مؤلف کتاب نمی بود به تدریج از ذهنها نیز پاک می شد و به تاریخ نانوشته می پیوست. فی المثل بحثی که در باب بنگاههای معاملاتی و نحوه کار آنها در کتاب ذکر شده است را به شخصه بسیار بدیع یافتیم.

برای اینکه خوانندگان این نوشته نیز از مطالب این کتاب بی بهره نباشند خصوصاً آنهایکه با زبان مادریشان یعنی تورکی آذربایجانی آشنایی ای حتی در حد خواندن متن آسان و روانی مانند متن کتاب مزبور ندارند، مطلب «شاعیر، میرزا شئیدا» را از صفحه ۲۳۳ کتاب نقل کرده، ترجمه فارسی آن را نیز ارائه می کنیم.

«میرزا شئیدا، تخمیناً ۱۳۰۰-جو ایللرده، خویدا خوش ذوق بیر شاعیر ایدی. فی البداهه تور کجه شعیرلر دئیردی. اسد مایلی دئیردی: منیم بو شاعیردن ایگیرمی بیئت شعیریم واریدی، بیلمه دیم اونلاری نیله دیم، نجه اولدولار! «حیدرخان امیر» قاجار شاهلاری افسرلریندن ایدی و امیر کوچه سینده ائوی وار ایدی. او زامان کوچه قاپیلاری نین ایکی دؤنجه (چاخچاخ) اولاردی، هره سی قاپی نین بیر تاینیدا. دؤنجه لرین بیر یی چکیج شکلینده اولاردی، بونو کیشیلر دؤیردی: ائو اهلی اونون سسینی تانییار، قاپی آچماغا کیشی گئدردی. او بیرسی دؤنجه ده آت نالی شکلینده اولاردی، بونو دا آروادلار دؤیردیلر، سسینی تانییار، قاپینی آچماغا آرواد گئدردی.

بو دؤنجه لر، آرواد و کیشی نین مو عین عوضولرینه اوخشارلیغی اولاراق، سمبولیک حالتلری وار ایدی.

بیر گون حیدرخان قاپی سینی قایتدیریردی. میرزا شئیدا اورادان کنچنده، بیر بیئت شعیرین بیر میصر اعسینی اوخودو: بو شسلی - بسته قاپی گؤر کیمه مو یسردی؟ بونو دئدی، دوزلدی یولا. حیدرخان دئدی: به قالانین دئ آخی. شاعیر دئدی: بیر قیزیلا باخار. حیدرخان بیر قیزیل وئردی. شاعیر شعیرنی بنله تکمیل لشدیردی. بو شسلی - بسته قاپی گؤر کیمه مو یسردی آتاسی حیدر-کَرار، اؤز آدی حیدردی.

دو کتور امیری هامان حیدرخانین اوغلو ایدی. شاه زامانی بیر عاغیلی باشیندا اولمایان کیمسه، کرکی ایله دو کتور امیرینی ووردو. مو عالیجه لر بیله سین ساغالدانمادان اولدو. (روایت ائدن: اسد

مایلی)»

«میرزا شیدا تخمیناً در سالهای ۱۳۰۰ شاعری خوش ذوق در خوی بود. فی البداهه اشعار تورکی می گفت. اسد مایلی می گفت: من از این شاعر بیست بیت شعر داشتم ندانستم آنها را چه کردم، چه بر سرشان آمد!» «حیدرخان امیر» از افسران شاهان قاجاری بود و در کوچه امیر خانه داشت.

آن زمان درب کوچه خانه ها دو کوبه داشتند، هر کدام در یک لنگه درب. یکی از کوبه ها به شکل چکش می بود که آن را مردها می زدند: اهل خانه صدای آن را شناخته، برای باز کردن درب مرد [خانه] می رفت. آن کوبه دیگر نیز به شکل نعل اسب می بود، این را هم زنان می زدند، صدایش را شناخته، جهت گشودن در خانم [خانه] می رفت.

این کوبه ها از آنجا که شباهتی نیز به اعضای معین مرد و زن داشتند حالت سمبولیک داشتند.

روزی، حیدر خان داده بود درب خانه اش را تعمیر می کردند. میرزا شیدا هنگام گذشتن از آنجا مصرعی از یک بیت شعر را خواند: بو شسلی - بسته قاپی گؤر کیمه مو یسردی؟ این را گفت، به راهش ادامه داد. حیدرخان گفت: پس بقیه اش را بگو. شاعر گفت: هزینه اش یک سکه طلاست. حیدرخان یک سکه طلا داد. شاعر شعر خود را اینگونه کامل کرد:

بو شسلی - بسته قاپی گؤر کیمه مو یسردی؟
آتاسی حیدر - کرار، اؤز آدی حیدردی.

دکتر امیری پسر همان حیدرخان بود. در زمان شاه یک نفر دیوانه با تیشه دکتر امیری را زد. معالجات سودمند واقع نشد و او مرد. روایت کننده: اسد مایلی»

* * *

سخن آخر اما اینکه، در شهری مانند خوی، تعداد نویسندگان و آفرینندگانی چون جناب ظفرخواه شاید به تعداد انگشتان دست نرسد. نویسندگانی که تنها به عشق شهر و مردم شهر خود، با هزینه شخصی و بدون اندک چشمداشتی به حفظ، صیانت و معرفی فرهنگ و تاریخ این سرزمین می پردازند. با این اوصاف بر تمام مردم، خصوصاً مسئولین دولتی - فرهنگی فرضی است فراموش ناشدنی که با برپایی مراسمی در خور شأن از زحمات این عزیزان قدردانی به عمل بیاورند و مشوقی باشند بر آفرینشهای بعدی و پربارتر این عزیزان.

كۆچمىشەن گەلەجەيە ۋارلىق داشىيان اوستاد

عباس نعيمى

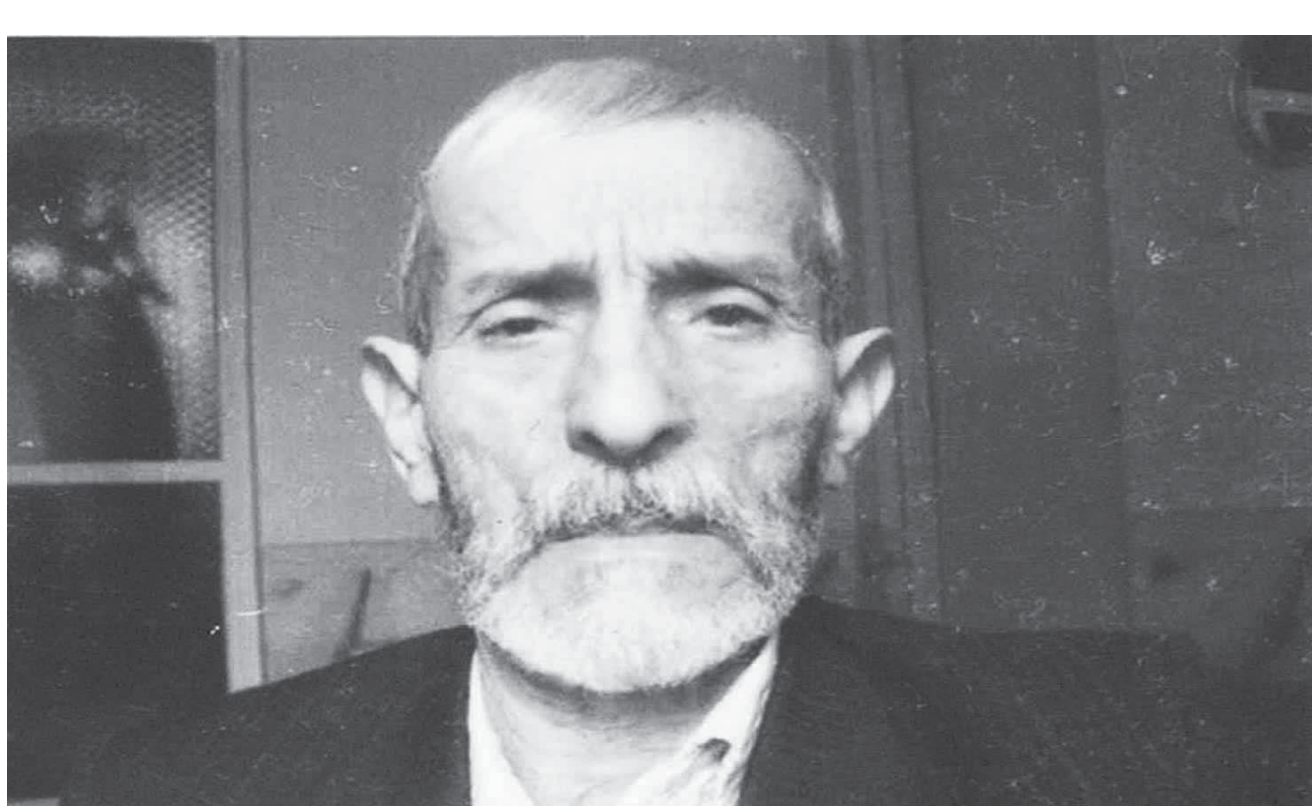
روماندان خوشوم گەلدىكى اوچون، ايستر-ايستەمز بئەلە بىر كىمىسەلەر ماراغمى چكردى. او گونلردە جئب تئلفونلارى اورتايا گەلمەمىشىدى (گەلسەيدى دە، يىزىم اورتامدا گۆرۈنمەمىشىدى!)، دانىشىغى-سىسى يايىلا.

او گونلەر، ايلەك اۋنەجە، اۋزلىلىكى، سونرا آدى قولايغىمىزغا گەلەپ چاتتى. على ظفرخواه، رياضى اۋيرتمىنى، اۋزۈنە مەخسۇس دوزنى وار ايدى. او گونلەر، يىزىم يىنى يىتمە چاغىمىز ايدى. اۋلەكەدە جەنگ ھاۋاسى اسيردى. اونا گۆرە دە ايلگىمىزى چەكن لىرىن بىر چوخو جەنگ ميدانلارنىن قەھرىمانلارى ايدى. سىنمادا، جەنگە باغلى فىلىملرى چوخ مارقا قازانيردى. اونا گۆرە، ادبيات، دىل سەھەسەندە چالیشانلار، چوخ آز ايلگى قازانيردىلار. تورەك دىلى ادبياتى اوزرە چالیشانلاردا، مارقا گۆسترن آداملارى يان-يۋورەدە تاپماق چوخ چتىن اولوردو. تەكجە شەھىرلار ايلە، سەمد بەھرىگىنىن ناغىللىرى ائەلە يە يىلىشىدىلەر، اۋزلىرىنە نىسبى يىرە آچالار.

او گونلەر، اۋيرتمەنلەر ايلە اۋيرنجىلەر آراسىندا حۆرمەت دولو بىر بۈيۈك آرا وار ايدى. اۋيرتمەنلەر ايلە ايلگى قورماق، سەھەجە كىلاسدا ايمكانى اولوردو. اوخولدىن ائشەكە، اۋيرتمەنلرى گۆرسەيدىك، سەھەجە اوزوموز قىزارا-قىزارا سلام وئرمەك جەسارتى تاپاردىق. بو

ھەر بىر شەخسە گۆرە يازماغىن ان دوغرو يولو، اۋز دىلىدىن ائشىدىپ يازماق دىر. اوستاد "على ظفرخواه"، مەنەم اوچون ھەر زامان ال چاتماز اولوبدور. بونون اصلى ندى، مەنەم خويىدا اولمادىغىمىدان آسلى اولوبدور. بو يازىنى چوخ اىستردىم، دانىشىق كىمى قاباغدا آپارىپ، ايجىندىن بىر يازى چىخاردام. بو ھەدەفە گۆرە ايكى-اۋچ دۈنە خويلا گەلدىم، اوستاد ايلە ايلگىلى اولان يولداشلاردان يول-يۈتەم اىستەدەم اولمادى. دىنلەرە گۆرە، دەرلى اوستادىمىز، ياندىن جئب تەلفونو گۆتۈرمەدىكى اوچون، ال چاتىلماز اولور. دىنلەرە تەكجە ال چاتماق يولو، ائشەكە گۆرە يىلمەك دىر. او دا مەنە قىسمەت اولمادى. بو يازىنى اوستادى ياخىندان گۆرەم دە (تەجە ايللر بوندىن اۋنەجە بىر ايكى يول يىل آنى ايللا خياۋاندا گزەندە گۆرۈپ، سەھە بىر كەفف-اھۋال لاشمىشام!)، اوتورۈپ سۆزۈنە قولاق آسمادىغىم كىمى قەلمە آلمالى اولدوم. يازى ائشىتىدىك لىرىم ايلە، اوستادىن ائزلىرىنە داينىر.

تەزە گەتمىشىدەم اورتا اوخولا، اونون آدىنى ائشىتىدىم. او يىزىم مەرسەدە اۋيرتمەن دىيىل ايدى. دىيىلنلەرە گۆرە، رياضى اۋيرتمەن ايدى. او اۋز تەخەسسى اولان دەرەسەن سونرا، باشقا قونودا دا اوشاقلاردا دانىشاردى. دانىشىدىغى قونو، اۋز ۋارلىغىمىز ايدى. او زامانلار، شەر، حەكايە،

اوزدن، اوستاد ظفرخواه ایله ایلگی به کئچمه یی آرزیلاسام دا، یئرینه یئتمه یه جسارتیم اولمادی. او ایل لردن، بیرمی ایلدن چوخ کئچیر. بو اوزون ایل لرده بیر چوخ بؤیوک، دیل-ادیات اوستادلار ایله تانیش اولوب، سؤزلرینی ائشیدیب، سؤاللاری سوروشوب، آلا بیله جک لریمی، بیراز دا اولسا آلا بیلمیشم. نه یازیق منه کی اوستاد علی ظفرخواهین حضورنا چاتا بیلمه میشم. البته بو ایل لرده بیلگین اینسانیمیزدان، فولکلور حاقیندا بیر چوخ کیتاب اوخوموشام.

آذربایجان توپلومون ایچینده، مین ایل لر ایله توپلانان کولتور، تکنولوژیدن آسیلی اولاراق، یئرینی، سون یوز ایله ایتیردی دئسک، یالان دئمه میشیک. کولتورون بوتون قوللاریندا بو ایتیرمه اوز وئردی. توپلوم بیر زامانلار، بیر اوخول کیمی، میلی وارلیق لاری نسیلدن نسیله داشییردی. سون یوز ایلدن بئله، توپلومون بو نقشی گئتدی کجه آزالیب، رنگ ایتیردی. سون ایل لرده، توپلوم اؤز گور وارلیق کیمی اورتادان قالدیریلدی. بو گون توپلوم، مئدیالار ایله، حاکیم لر باغلی بیر توپلوم اولوب. حاکیم دئدی کده، ساده جه اؤلکه حاکیمی یوخ، بلکه دونیا سویه لی حاکیم لر ایله، بؤلگه ده اولان حاکیم لر ده نظرده توتولور. بئله بیر دؤنمده

میللت لرین میلی وارلیق لاری، حاکیم مئدیالارا چاتدیر یلما سالار، آرادان گئدیپ، باشقا دونا دوشمک مجبوریتینده قالاجاق لار.

اوستاد ظفرخواه، بیزیم بوگون گوردوک لریمیزی، ایل لر اؤنجه دوشونوب، ییغیب، یایملادی. بوردا، یئرلی تانیتدیر یلان فولکلور، اؤز لیک له آذربایجان فولکلورو حاقیندا چالیشماغا، گرک چوخ چتین لیک لره دؤزه سن. اوستاد ظفرخواه، دوشونوب، اؤیرنجی لره چاتدیر ماغا چالیشدیغی گونلر، اوستاد کیمی دوشونن کوتله چوخ آز ایدی. اونون یانیندا، پهلوی دوورونده اولوشان بیر سیاسی گؤروشدن آسیلی اولان قورخو دا، تورک کیملیگینه گؤره چالیشانلار وار ایدی. چوخ راحت، "اؤز گه عامیلی" دامغاسی اینسانلارین اوستونه یاپش دیریلردی. ایندی، کئچمیش ایل لره گؤره، بو چتین لیک لر چوخ آز دیر. اوستاد ظفرخواهین چالیشمالارینین دیرلی، ائله بیر دورومو نظرده توتدوقدا، مین قات آرتیر. اوستاد، سؤزلرینی اثرلری ایله گنج نسلیمیزه چاتدیرا بیلپ، اوستادین امه بی نین حاقینی، بوتونلوک له اؤده یه بیلمه سک ده، اونون یاشایشینی، اثرلرینی، سؤزلرینی، شخصیتینی سونراکی نسیل لره تانیتدیر ماق ایله، بیر بؤلومونو اؤده میش اولاجاییق.

بیرگوروش حسرتی

محمد رحمانی فر

سونرا ایسه اثوینه دؤنر. او زامانلار تزه-تزه اؤزومو تانییردیم. تزه-تزه آنا دیلیمیزله تانی شیردیم. تاریخمیز قونوسوندا آراشدیرما آپارماغا باشلامیشدیم. بئله بیر اؤیرتمنی یاخیندان گؤرمک ایسته یی ایچیمده اولسایدی دا، بو ایسته یی کیمسه یه آچیقلا یا بیلمزدیم. آرتیق، اینسانلاردان بئزمیش اولدوغونو، قاپیسینی هئچ کیمسه نین اوزونه آچمادیغینی دا ائشیتیمیشدیم. البته، اینسانلار دئدییمده منه تای شهرده یاشایان اینسانلاری دئمک ایسته ییرم. یوخسا، ائشیتدییمه گوره، هله ده هر گون سحر ایکی-چارخلی سینی مینیب، شهری آرخادا قویاراق کندلرین جانینا دوشورموش! هله ده کند قوجالارینی دینله ییرمیش. اؤز-اؤزومه «کاش، من ده بیر کند قوجاسی اولایدیم» دئییردیم.

ائله او زامانلار، تبریزده بیر بیتیک اوزه رینده اونون آدینی گوردوم. «فولکلور خزانه سی»... یازار: علی طفرخواه... درحال، بیتیکی آلیب، یاتاق خانایا چاتدیغیمدا اوخوماغا باشلادیم. اوخودوقجا دا دهاا آرتیق ماراقلاندیم. او گونه دک او گؤزل لیکده، او آخیجی لیکدا نثر چوخ آز گورموشدوم. سؤز قونوسو «خوی فولکلورو» اولدوغونا گوره منی دهاا آرتیق ماراقلاندیریدی. اونو نئچه دؤنه اوخودوم. اینانیرام، اؤزوم بیلمه دن او بیتیک منیم بوگونکو نثریمه درین

جمال بیزیم اوخولایینی گلمیشدی. قاباقکی ایلینی باشقا بیر اوخولدا بیتیرمیشدی. بیر گون دئدی: «محمد، اورادا بیر هندسه اؤیرتمنیمیز واریدی، هندسه قضیه لرینی تورکجه حل ائدیردی!»... سونرالار ائشیتدیم: «بیر هندسه اؤیرتمنی وار، ۲۱ آذر گونلری کیلاسدا درس دئمز! یانی، هندسه درسی وئرمز! تاریخدن دانیشار، ۲۱ آذردن دانیشار...» من هئچ اوگونه دک ۲۱ آذر-ین آدینی ائشیتمه میشدیم. نه اولدوغونو دا بیلمیردیم. اعتیراف ائدیرم واسیطه ایله اولموشسا دا بیرینجی دؤنه اولاراق بو گونون آدینی اوندان ائشیدیپ، نه اولدوغونو اوندان اؤیرنمیشدیم. بیلیرم، بوگونکو گنجلر بو سؤزلری ائشیتمکدن چاشباش قالا بیلرلر. آنجاق، ۲۴ ایل اؤنجه، بیلگی سایارسیز، اینترنت سیز،... سیز دونیامیزدا هر آدم بونلاری بیله بیلمزدی. او زامانلار منیم یاشیمدا اولان گنجلر بئله بیر زادلاری بیلیمک اوچون گرک بئله بیر اؤیرتمنن اؤیرنجیسی اولایله جک قدر شانسلی اولاردیلار. نه ایسه، منده بئله شانس لار یوخموش.

سونرالار ائشیتدیم خوی دا قوجامان بیر اؤیرتمن وار. هر گون سحر ایکی-چارخلی سینی گؤتوروب، کندلره گئدر، کندلری بیر-بیر گزر؛ قوجالاری دانیشیغا توتار. اونلارین سؤز لرینی، ناغیل لارینی... یازار. یازی لارینی ایکی-چارخلی سینین ترکینه قویار

من ائل خادیمی یم

دکتر حبیب حسن نژاد

ساکت و آرام، بی تمنا، بی که افراطی در بیانش باشد، به پاسداشت میراث ملتی برخاسته که بسیاری از باورهایش، خاستگاه دینی و آیینی دارد. بی آن که زبان به لابه گشاید، شیرینی و حلاوت زبان مادری را، برای فرزندانسی که از مادر دور مانده اند، می چشاند.

زبان و میراث از یاد رفته را به ما یاد می دهد. زیرا می داند و خوب می داند ملت ها با زبان و آداب و رسوم و باورهای زادگاه خود زنده می مانند و نفس می کشند.

آناش، حاصل خلاقیت و نوآوری اوست. یا بهتر بگویم او زبان گویای خلاقیت و نوآوری مردم دور و اطراف خویش است. نوشته هایش از نوشته های دیگران و کتاب هایش از کتاب های دیگران زاده نشده است. این ساکت پر غرور، با غور در فرهنگ مردم از اساطیر، افسانه ها، قصه ها، مثل ها، آواها، باورها، بازی ها و مراسم عید و عزا و عروسی و ... می نویسد. و تحسر و شادمانی خود را، از حقایقی تلخ و شیرین که سرگذشت تاریخ زادگاهش را رقم زده است، در سطر سطر کلامش به نمایش می گذارد. او می نویسد تا بیگانه ای چون "بیات" با قلم زهردار خود، قهرمان مبارز زادگاه او "دزد" نسازد !!!

شعر او نیز دربردارنده نگاه ساده و متفکرانه او به زندگی است. او به معنای واقعی "انسان" است و شعرش، بیان حالات شورانگیز انسانی.

بی شک، فرزندان ما به کارستانی که او کرده، پی می برند و به نشانه احترام، کلاه از سر بر می دارند و دست های آبادگرش را به بوسه می گیرند. سپیده باورانی که به طلوع آفتاب و نزدیکی سحر ایمان دارند.

حضورش مستدام که هنوز پر غرور می خواند:

من ائل خادیمی یم / بیر میلته، میراثیم / بیرده موقدس پیامیم وار

اتنگی لر بوراخیب دیر. دئمک، من اؤزوم بیلمه دن او اؤیرتمنن اؤیرنجیسی اولموشام. بو سؤزلرله، اونون اؤیرنجیسی اولایله جک قدر شانسی اولدوغومو وورغولاماق ایسته یریم!

آنجا، وورغولادیغیم نندن لردن آسیلی اولاراق، بیر ده خوی دان اوزاق اولدوغوما گؤره هله ده او اؤیرتمنی یاخیندان گؤره بیله جک قدر شانسی اولایله بیلمه میشدیم. بو آرادا همیشه خوی-ا گلیب - گتمه یم تلیم-تله سییه دوشموش. بلکه ده ائله اونو یاخیندان گؤره بیلمه مه ییمین نندن لریننن بیر بو تلیم-تله سیک گئت-گل لر اولموشدو. نه ایسه، نئچه ایل اؤنجه، خوی دا

یولداش لارین
بیری ایله
گؤروشدو یومده
یئنه ده او
اؤیرتمن دن سؤز
دوشدو. اونو
نئجه سؤدییمی
گؤردو یونده،
گندیب یاخیندان
گؤر مک
ایستیرسن می؟
دئییه سوروشدو.
«بو تو ن
ایسته یم دیر بو
گؤروش، آما
نئله مک کی

ائتشدیمه گؤره، بئله گؤروش لرله ائله ده ماراقلی دئییل! کاش من ده بیر قوجا کندلی اولایدیم!» دئییه یانیتلادیغیمدا «بیزیم قونشوموزدور! الان زنگ آچارام، گندیب گؤروشهریک». او زنگ آچدی: «سلام اوستادا! بیر نفر وار سیزین کیتابلارینیزا چوخ ماراقلی دیر، سیزینله گؤروشمک ایسته یر. اؤزو ده یازی-پوزو اهلی دیر. اجازه وئرسه نیر...» آما من هله ده اونون لا گؤروش بیله جک قدر شانسی اولایله بیلمه دییمی دوشونوردوم. سونوج، منیم دوشوندو یومو دوغروتدو. «بو گون اولایلمز، صاباح زنگ آچین گلرسیز گؤروشهریک» دئییه یولداشیمین ایسته یینی یانیتلادی. آنجا، من ائله او گئجه خوی دان چیخمالی ایدیم. یئنه گؤروش حسرتی اوره ییمده قالاراق، یولداشیمدان آیریلیب، نئچه ساعات سونرا تبریزه ساری یولا دوشدوم.

“
ائله او زمان لار، تبریزده بیر بیتیک
اوزهرینده اونون آدینی گؤردوم.
«فولکلور خزانه سی»... بازار: علی
طفر خواه... در حال، بیتیکی آلیب،
یانا ق خانایا چاندیغیمدا اوخوماغا
باشلادیم. اوخودوقجا داها آرتیق
ماراقلاندیم.

ظفرخواه فولکلورپژوه بی همتا

گفتگوی اختصاصی با استاد حمید واحدی پیرامون آثار استاد علی ظفرخواه

توحید محمودپور

های واحدی محسوب می شود. استاد حمید واحدی که خود در تالیف "دثیم لر" دستی دارد با احترام از ظفرخواه یاد می کند. شدت علاقه وی به آثار این مولف تا به آن حد است که به گفته خود، گاه گاهی کام میهمانانش را با لطیفه ها و حکایت های ظفرخواه شیرین می کند.

واحدی معتقد است که جامعه ما از این شخصیت های ارزشمند غافل است و به این سبب گنجاندن بیوگرافی همراه با تصاویری از نویسندگان در کتاب هایش لازم است.

واحدی این گونه گلایه می کند که "برای آثار نویسندگان و شاعران جوان مراسم رونمایی برگزار کرده و آنان را بزرگ می کنیم اما در معرفی چنین چهره های بزرگ عملکرد ضعیفی داریم. جای علی ظفرخواه در غرفه اهل قلم کتابخانه مرکزی ارومیه نیز به شدت خالی است. این نویسنده و آثارش باید به جوانان امروز و نسل فردا به درستی معرفی شود."

وی در جواب سوالی که "آیا با مطالعه کتاب های علی ظفرخواه می توان با شخصیت و زندگی وی آشنا شد؟" می گوید: تا به حال حتی عکسی از وی در کتاب هایش ندیده ام

عصر یکی از روزهای زمستان ۹۷ به ملاقات شاعر فرهیخته ای در ارومیه می روم که اکثر کتاب های علی ظفرخواه را خوانده و خود وی از سال ها پیش در زمینه فرهنگ فولکلور فعال است؛ گفت و گو با شخصیتی که از دو دهه پیش با کتاب های این نویسنده خویی مانوس است، می تواند به افزایش آگاهی ما از ابعاد کمتر شناخته شده این هنرمند منجر شود.

حمید واحدی متولد یکم فروردین ۴۳ در ارومیه بوده و مجموعه شعر ترکی 'بوردایر دیزر وارا' همیشه 'جدیدترین اثر اوست.

نخستین اثر حمید واحدی در سال ۸۰ به نام 'گزیده ادبیات معاصر' منتشر شد؛ دومین اثر وی نیز که مجموعه غزل می باشد در سال ۸۵ با عنوان 'چیزی نمانده است فراموش خود شوم' زیر چاپ رفته است.

واحدی همچنین چند اثر تالیفی از شاعران آذربایجان غربی دارد که اشعار خود وی هم بخشی از آنهاست؛ کتاب های 'فصل عشق'، 'لحظه آخر' و 'پریدند آسمانی ها' از آن جمله است.

'شعرجوان آذربایجان غربی'، 'تبض شعرهای مرا بگیر هنوز' و 'شهادت یولو' از دیگر کتاب

که این نشانگر فروتنی این نویسنده پیشکسوت است اما متأسفانه از زندگی وی اطلاعات چندانی در کتاب هایش وجود ندارد آنچنانکه اغلب خوانندگان وی از شاعر بودنش بی اطلاع هستند. بنابراین استاد پیشنهاد می کند که ظفرخواه کتاب خاطرات خود را منتشر و بدین گونه مخاطبان پیگیر را با جزئیات زندگی هنری و نحوه خلق آثار خود آشنا کند.

واحدی از واژه ترکی "فولکلورچی" درباره ظفرخواه استفاده می کند و وقتی معادل فارسی این کلمه را می پرسم، می گوید: فولکلورچی معنای ژرفی دارد و شاید نزدیک ترین معادل در فارسی به آن، کلمه "فولکلورپژوه" باشد؛ البته این مولف خویی هم فولکلورشناس است و هم فولکلورپژوه.

وی در توضیح منظور خود اضافه می کند: ظفرخواه شاخه های مختلف فولکلور را کار کرده و به اندازه چندین محقق در این زمینه تلاش کرده است. وی در سطح آذربایجان غربی فولکلورپژوه بی همتایی است؛ همه شاخه های فولکلور را می شناسد و با این شناخت به دنبال پژوهش می رود. فردی به این گستردگی در استان ما در این عرصه قلم فرسایی نکرده و در

سایر استان ها نیز امثال وی نادر است. واحدی ادامه می دهد: مداومت و اشتیاق در خلق آثار از ویژگی های این پیشکسوت است زیرا هر دو یا سه سال یکبار کتابی به بازار نشر روانه می کند؛ عشق و علاقه ی مفرط به فرهنگ، مدنیت و زبان است که سبب تالیف بیش از ۱۰ جلد کتاب در زمینه ی فولکلور آذربایجان شده است.

این چهره ادبی بیان می کند: وسعت دانش ظفرخواه نشان می دهد وی با اقشار مختلف مردمی افت و خیز زیادی داشته است و حدس می زنم در بین آشنایان وی نیز افراد آگاه به فولکلور زیاد باشند.

وی می افزاید: وی برخی شاخه های فولکلور را خوب کار کرده و دارای شواهد و نمونه های کافی است اما پژوهش های وی در برخی دیگر مثل "سایالار" مختصر است.

واحدی از اینکه ظفرخواه "ناشر مولف" است اظهار تأسف می کند و می گوید: اگر ناشر معتبری کتاب های وی را چاپ می کرد و روند پخش آنها نیز گسترده می شد، آثار و حتی خود وی از این بیشتر و بهتر شناخته می شد. ناشر مولف بودن ظلمی در حق خود مولف است و

اگر ظفرخواه همین رزومه را در تهران ارائه کند مشتاقانه آثار وی تجدید چاپ می شود. وی پیشنهاد می کند تا آثار این نویسنده پیشکسوت توسط انتشارات معتبری چون "اندیشه نو" در تهران یا "اختر" در تبریز تجدید چاپ شود.

وی اظهار می کند: اغلب دوستان داران کتاب های ترکی به "اندیشه نو" مراجعه می کنند و به نوعی باتوق مشتاقان آثار ترکی است؛ از طرفی دیگر، چون چنین انتشاراتی با مراکز معتبر فروش کتاب های ترکی در کشور در ارتباط است، پخش این کتاب ها نیز به صورت گسترده انجام می شود. این کارشناس اضافه می کند: کتاب های ظفرخواه به سبک کشکول نوشته شده است؛ به طور مثال او یونلار و آتالار سوزی در اغلب کتاب های وی گنجانده شده است که اگر این موضوعات به صورت مجزا تالیف شود برای علاقه مندان به این حوزه ها جذابیت بیشتری خواهد داشت و خود وی نیز می تواند آن موضوعات را پر بار تر کند.

وی می گوید: آثار وی درباره آذربایجان شامل شهرهای مختلفی چون ارومیه، تبریز و زنجان می شود.

واحدی پیشنهاد می کند که "چون حجم خوبی از مطالب کتاب های ظفرخواه نیز درباره فرهنگ خوی است. اگر وی بخواهد می تواند از آن بین کتاب مجزایی درباره فولکلور و فرهنگ این شهر به ویژه در

بخش حکایه ها تالیف کند." وی با بیان اینکه دوباره کاری در آثار ظفرخواه به چشم نمی خورد، بیان می کند: همه تلاش عاشقانه این نویسنده آن است تا مردم منطقه را با فولکلور - این دریای پویا و گنجینه گذشتگان - آشنا کند تا سبک زندگی امروز خود را با گذشتگان مقایسه کنند.

وی با اشاره به اینکه این فولکلورپژوه به "حکایه لر"، "آتالار سوزو"، "دب لر" و "دئیملر" بیش از شاخه های دیگر پرداخته است، می گوید: کتاب های این مولف برای سن های بالای ۲۰ سال مناسب تر است اما بخش "سوزلوک" انتهای اغلب کتاب هایش نشان می دهد آثار وی برای عموم مردم به ویژه علاقه مندان فولکلور و زبان ترکی تالیف شده است.

واحدی پیشنهاد جالب دیگری مطرح می کند و آن اینکه "شایسته است ظفرخواه در آثارش تاریخچه و ساختار شاخه های مختلف فولکلور آذربایجان را به منظور گنجاندن نگاه علمی به مباحث کتاب هایش توضیح دهد."

وی در پاسخ به این سوال که "چه نقدی نسبت به کتاب های ظفرخواه دارید؟"، اظهار می کند: ما حقیقتاً باید فقط این فولکلورپژوه را تشویق کنیم و برای وی مراسم بزرگداشتی برگزار کرده و وی و کتاب هایش را بیشتر و بهتر معرفی کنیم.

استاد واحدی از واژه ترکی «فولکلورچی» درباره ظفرخواه استفاده می کند و وقتی معادل فارسی این کلمه را می پرسیم، می گوید: فولکلورچی معنای ژرفی دارد و شاید نزدیک ترین معادل در فارسی به آن، کلمه «فولکلورپژوه» باشد؛ البته این مولف خویی هم فولکلورشناس است و هم فولکلورپژوه.

کتاب های این پیشکسوت به سبک کشکول نوشته شده است؛ به طور مثال او یونلار و آتالار سوزی در اغلب کتاب های وی گنجانده شده است که اگر این موضوعات به صورت مجزا تالیف شود برای علاقه مندان به این حوزه ها جذابیت بیشتری خواهد داشت.

قوجامان فولكلورچو ظفرخواه معلم

محمد رضا اسماعیل زاده

تجسسوم تاپیر. استادیمیز فولکلور ماتریالارین توپلاماقدا ایللر بویو زحمت چکیب و چوخ ساده شکیلده خالقینین اؤز دلیلی ایلله قلمه گتیریر کی هر اوخوجو اولاری اوخودوقجا فرح لئیر.

عزیز یازیچی نین کیتابلاری نشر تاریخی ایلله منیم معلوماتیما گؤره بو ترتیدن دیر: آتا بابالار دئییلر (۱۳۷۰)، فولکلور خزانة سی (۱۳۷۹)، ائل ییگی تروتمیز (۱۳۸۳)، دیرلی ائل میراثی (۱۳۸۶)، فولکلور وارلیغیمیز (۱۳۸۸)، کوکلو حیاتییمیز (۱۳۹۰)، قدیم ناغیللار (۱۳۹۴) و آنالار سوزو و دئییلر (۱۳۹۶) کی ظفرخواه جنابلاری ائلیمیزین فولکلورونون چئشیدلی قوللاریندان خصوصاً خوی شهرینین فولکلورونو آییبد و اونون ایندی کی وکئچمیشده کی اولان دبلر و عنعنه لردن بحث ائیدیر و چوخ گؤزل اؤز سلیقه سی ایلله سهمانلیب دیر کی من بیر فولکلور آراشدیریجی سی عنوانیدا بو کیتابلارین اوخوماسینی بوتون فولکلور سؤر دوستلارا تووصیه ائدیرم چون بو دبلر و عنعنه لر اویرنیلمه سه اونودولوب و تاریخه قوشولاجاقلار . نهایتده عزیز استاد ،ظفرخواه جنابلاری سیزه اوجا تانریمن بخش ائیدی قدر عؤمور آرزولاییر و بو کیچیک قیدلریمی حاقیندا یازدیغیم معلوم اوچرکده کی بیر جمله ایلله تاماملاییرام:

عزیز استاد، الله سیزین کیمی تجربوبه لی یازارلارین قلمین و یولون داواملی اتئسین و سیزی ائلیمیزه چوخ گؤرمه سین.

بؤیوک انسانلار حاقیندا یازماق و اونلارین بؤیوکلوکلریندن سؤز آچماق، چوخ چتین ایشلریندیر. من حیاتیما دؤورو بریمده اولان بیر چوخ اینسانین درجات کامالا چاتماغینی، دیرچلمه سینی، کامیللشمه و علمه دولماسینی گؤروب منیمسه میشم. بو بؤیوکلوک اعتباری، بعضیلرده ساواد، بیر سیرالاردا بیلیم و بعضیلرینده ادب ایلله اوزه چیخیر و بئله لیکله صاحیبینه بویوکلوک عنوانی باغیشلاییر کی ظفرخواه جنابلاریندا بو بؤیوکلوکلرین هامیسی گورونور.

شیفاهی خالق ادبیاتی متلرینین توپلانماسی، ساھمانا سالینماسی، ترتیبی و چاپا حاضرلانماسی آراشدیریجیلار اوچون بوتون زامانلاردا موھوم ایش سایللیب و همیشه خصوصی دقت و قایغیا مؤحتاج اولوب. علی ظفرخواه چوخ ساییلی کیتابلاریندا دئمک اولار کی، تاریخه ایستیناد ائتمیر. او، سؤزون اؤزونو تاریخ ساییر، اونا گووه نیر. استاد ظفرخواه علمی یارادیجیلیغینین نؤوبتی مرحله سینده خالقیمیزین سؤز یارادیجی لیغینا، قدیم عادت- عنعنه لرینا، مراسیم فولکلورونون تشککول و تکامول پروسه سینا گوزگو توتدو، اونودولموش رمزله ر، کؤلگه لی مقاملار آیدین لیق گتیردی. بعضاً نظره ائله گلیر کی، علی ظفرخواه، حیاتدان فولکلورا یوخ، فولکلوردان حیاتا گلیب.

قاینار و ایشیقلی گؤز لرینین درینلیندن حیات عشقی، سؤزه، کلاما و ورغونلوق بوی گؤستریر،

سایین علی ظفرخواه جنابلازینین

کیتابلارینا قیسسا بیر باخیش

سجاد زینالی

۱

گیریش

شهریمیزین بؤیوک اؤیرتمنی، سایین ظفرخواه حاققیندا اونوتولماز بیر آنی

ایللر اؤنجه خوی شهرین بؤیوک اوستادی، سایین علی ظفرخواهین کیتابینی خویدا بیر کیتابچی دا گۆردوم و او کیتابی آلمایا قرار وئردیم. او زامانلار یاشیم هله چوخ آز ایدی و بو بؤیوک اوستاد ایله هنج تانیشلیم یوخ ایدی. کیتابی ساتان یولداشیمیز منه سایین ظفرخواه حاققیندا بیر آز بیلگی وئردی و اونون بیزیم محلهده یاشادیغینی آتلاتدی. من اوستادین انونین بیزیم خیاباندا اولدوغونو و اونون بیزیم محلهده یاشادیغینی هنج بیلیمیردیم. بو اوزدن بو مسئله منی ماراقلاندیردی و من اونون حاققیندا بیلگی توپلامایا باشلادیم. بیر نجه نفر قاپی قونشودان سوروشاندان سونرا، من سایین ظفرخواهین یاشادیغی کوچه و انوی تانیدیم. بو مسئله اوچون چوخ سئوینردیم. چون سایین ظفرخواهین یاشادیغی انو بیزیم انویمیزه چوخ یاخین ایدی و من اونو هر گون اولماسا دا، هر هفته اؤز خیابانیمیزدا گۆروردوم. اما چون سایین ظفرخواه منی تانیلمیردی و من ده اونو راحتسیز الله مک ایسته میردیم، بو اوزدن من هنج واخت گنذب یاخیندان اوستاد ایله دانیشا بیلیمیردیم و اونونلا بیر صؤحبت باشلایا بیلیمیردیم.

گونلرین بیر گونونده کی (حماسه مقاومت) آدیندا یئنی بیر کیتابیمیز چیخمشیدی و من بو کیتابین چیخماسی اوچون مولولوق دوغوسو ایچینده دیم، خویون محله خیابانیندا آددیملا بیلیردیم. الیمده ده نجه دنه (حماسه مقاومت) کیتابی وار ایدی. اوزاقدان سایین ظفرخواهین گلدیگینی گۆردوم و اونونلا دانیشماغا قرار وئردیم. یاخینلاشدیم و اوجا سسله سلام وئردیم. بو بیزیم ایلك دانیشیغیمیز آن ساییلیردی. سایین ظفرخواه مهربان باخیشلاریلا منی سلاملادی و منیم کیم اولدوغومو سوروشدو. من ده اؤزومو اونا تانیتمیردیم و یئنی چیخان کیتابیمیزدان بیر جیلدینی اونا سوندوم.

اوستاد ظفرخواه کیتابین چیخماسینا چوخ سئویندی و منی اورکدن قوتلادی. سونرا دئدی کی: "سن اؤز کیتابیندان منه هدیه وئردین. اللرین آغریماسین. اما من ده اؤز کیتابلاریمدان سنه هدیه وئرمک ایسته بیرم." من ده دئدیم کی: "اوستاد، سیزین کیتابلارینیزی بیر چوخو منده واردير. من کیتابلارینیزی داها اؤنجه آلمیشام. بیلدیکیم قدر ۷ دنه کیتابینیز منده واردير."

او دا دئدی: "من بو گونه قدر ۱۲ دنه کیتاب چیخارتمیشام. بو حثسابلا سنده منیم ۵ دنه کیتابیم یوخدور. من صاباح سحر کیتابلاریمدان سنه گتیره جگم."

سونرا کیتابلاری هاردا منه گتیره جگینی سوروشدو و من ده اونون انوینه یاخین اولان ایش دفتریمیزین آدرسینی وئردیم. اصلینده من اوستادین قاپیسینا گتتمک ایسته بیردیم. اما او ایصرارلا دئدی کی اؤزوم کیتابلاری سنه گتیره جگم.

صباحیسی گون دفترده اولدوغوم زامان، سایین ظفرخواهین عظمتلی و وقارلی آددیملارلا دفتره گیردیگینی گۆردوم. او بؤیوک اورکلی ایسان بیر الینده چلیک، اویری الینده ده بیر نایلون ایله دفتره گیردی. من تئز اونا یاخینلاشدیم و الینده اولان نایلونو آلدیم. نایلوندا اونون ۱۲ دنه کیتابینین اولدوغونو آتلا دیم. کیتابلار دا

اولدوقجا آغیر ایدیلر.

اوستادین بو هدیه‌سی منی بیر طرفدن چوخ سئویدیردی. بیر طرفدن ده چوخ اوزولدوم. سئوینجیم بونا خطیر ایدی کی سایین ظفرخواه کیمین بیر بؤیوک اینسانین بوتون کیتابلارینی اؤز الیندن هدیه آلمیشدیم. بلکه بو موتلولوق بیر داها منه نصیب اولمایاجاقدی. بلکه اوستاد داها اؤنجه کیتابلارینین هاممیسینی بیر یئرده بیر نفره هدیه وئرمه‌میشدی و من بیرینجی آدام ایدیم کی بو سعادتیه نائل اولوردوم. اوزونتموم ده بونا خاطیر اولدو کی بیز شهریمیزین بو بؤیوک روحلو و گنجیش اورکلی اینسانینی چوخ آرتانیمیشیق و چوخ آرتون خیدمتینده اولایلمیشیک. شهریمیزده یاشایان اینسانلارین چوخ آرتی سایین ظفرخواه تانییرلار و اونون دیرلی اثرلری ایله تانییدیلار.

بو گؤزل گون منیم یاشامیمدا چوخ اؤزل بیر گون اولاراق ثبت اولوندو. دوغروسو سئوینج و اوزونج دوغولارینین بو قدر ایچ-ایچه اولدوغونو هنج تخمین اتمزدیم. آلاسه او بؤیوک اؤیرتمنه و قوجامان اینسانا اوزون عؤمورلر وئرسین. آمین.

۲

آغ ساققال آتالاردان و آغ بیر چک آنالاردان بیزلره یادگار قالان آتاسؤزلر، دئیملر، اصطلاحلار، باباتی‌لار، نازلاملار، لای‌لای‌لار و سایر، ائلمیزین بیر دیرلی خزینه‌سی کیمین قورونمالی دیر. چونکو بیزیم میللت اؤز وارلیغینی ایبتاتلاماق اوچون بو شیفاهی میراثا بورونمهللی و اونلاری گله‌جک نسله انتقال وئرمهللی دیر. بو دیرلی ائل میراثی بیزلره بعضا ائله سؤزلر دئییرلر کی بیز او سؤزو، نجه صفحه یازی ایله آنلاتا ییلیمه‌ریک. بو شیفاهی میراث، نسیلدن نسیله و سینهدن سینه‌یه نجه یوز ایلین ایچینده بیزلره نقل اولونوب و بیزلره چاتدیریلیب. گله‌جک نسلین بو میراثدان فایدالانماسی و بو میراثی آنلاماسی لازیمدیر. بو اوزدن ائلمیزین مینتتسیر خادیم‌لری بیزیم ائشسیر و قیمتی فولکلوروموزو بیر یئره توپلاییب، کاغاذ اوستونه گئیریپ و کیتاب قیلغیندا چاپا یئتیریلر.

خوی شهرینین بؤیوک اؤیرتمنی و مهربان ائل خادیمی، سایین علی ظفرخواه دا بو ساحه‌ده چوخ یوکسک ایشلره ایمضا آتیب و گؤزل کیتابلار چیخاردیب. سایین ظفرخواه بوگونه کیمین ۱۲ دنه آذربایجان فولکلور ساحه‌سینده کیتاب توپلاییب و چاپ ائله‌یب‌دیر. بیز بو یازی‌دا بو ۱۲ کیتابی، قیسدا اولسا تانیتماغا چالیشاجاییق.

■ آتا بابالار دئییلر:

اولوندو. بو دیرلی کیتابدا سایین ظفرخواه فولکلوروموزا عایید چوخلو مطلب‌لر و یازی‌لار بیر یئره توپلاییب و بیر دیرلی کیتاب شکلینده بیزلره سونوب. اؤرنک اوچون بو کیتابدا اوشاق نغمه‌لری، قدیم ائلمیزین عنعنه‌لری، حیکایه‌لر و خاطیره‌لر، اویونلار، ناغیل‌لار، لطیفه‌لر و بونلارا بئزر باشقا یازی‌لار اوخوماق اولار. سایین ظفرخواه بو کیتابین اؤن سؤزونده بئله یازیر: "بو کیتابین مولیفی، اصلینده آذربایجان خلقی دیر. من ایسه بونلاری عؤمروم بویو اورک خزانه‌سینده توپلاییب و ایندی کیتابا کؤچورورم." اوستاد ظفرخواه بو سؤزلریله اؤز اوره‌یی‌نین نه قدر ائل مجبیتی و وطن عشقی ایله دولو اولدوغونو بیزلره گؤستریر.

■ ائل ییلیگی ثروتمیز:

اوستادین باشقا دیرلی اثری، «ئل ییلیگی ثروتمیز» آدی ایله ۱۳۸۳.جو ایلهده چاپ اولوب‌دور. بو کیتاب سایین ظفرخواه‌ین باشقا اثرلری کیمین آذربایجان فولکلورو حاقیندا یازیلیب و ایچینده ائلمیزین شیفاهی ادبیاتیندان چوخ گؤزل اؤرنکلره راستلاماق اولار. بو کیتابدا اوستاد ائلمیزین زنگین فولکلوروندان ناغیل‌لار،

اوستاد علی ظفرخواه‌ین ایلک کیتابی «آتا بابالار دئییلر» آدی ایله، ۱۳۷۰.جی ایلهده چاپ اولونوب. بو کیتابدا سایین ظفرخواه خویدا ایشله‌نیلن آتاسؤزلری و مثل‌لری بیر یئره توپلاییب و چوخ دیرلی بیر آتاسؤزو و سؤز اینجی‌لری (اصطلاحات) مجموعه‌سینی بیر کیتاب قیلغیندا چاپا یئتیریب. اوستاد اؤزو بو کیتابین اؤن سؤزونده آتالار سؤزونون دیرینی و قیمتینی وورغولاییب و بئله یازیدیر: "بیزیم گنجیش، زنگین و توکنمز فولکلور خزینه‌میز وار‌دیر. آتا بابالاریمیزدان قالان بو ملی شیفاهی ثروتمیز ساییلان فولکلوروموزون هر قسمتینی، وقتی گنجه‌میش محو اولماقدان قورویاق." اوستاد ظفرخواه بئله‌لیکله اؤز هدینینی بو کیتابی یازماقدان، تورکجه دلی‌نین زنگینلیغینی قوروماق و اونا سؤز اینجی‌لری علاوه ائتمک بیان ائله‌یر.

■ فولکلور خزانه‌سی:

سایین ظفرخواه‌ین ایکینجی کیتابی ۱۳۷۹.جی ایلهده «فولکلور خزانه‌سی» آدی ایله چاپ

دئیم لیر، فولکلوریک حیکایه لیر، آتالار سۆزو و باشقا دیرلی سۆزلری بیر کیتابدا توپلاییب. بو کیتابدا هابتله خوی شهرین قدیم یئر آدلاری و بازار اصطلاحلاری دا موجوددور.

اوستاد اؤزو بو کیتابین اؤن سۆزونده بئله یازیدیر: "فولکلور ایجتیماعی حیاتدان دوغولور و هر میللتین ذوق، احساس و شعورون گوزگوسودور. فولکلور ائیلین حیات تاریخی دیر و اونون اؤزلیگی داشیییر.... ماشین حیات، فارس دیلی و فارس مدنیتی نین باسقیسی قارشیسیندا فولکلوروموزون بیر حیصه سینا ایتیرمیسیک. قالان حیصه سینا جانیمیز کیمی قورومالی و واختی کئچمه دن یازی یا گتیرمه لی ییک." اوستاد ظفرخواه بو سۆزلرله فولکلور خزینه میزین نه قدر زنگین و دیرلی اولدوغونو بیر سئری داها وورغولاییر.

■ سؤگی شئیرلر:

سایین ظفرخواه یین دؤردونجو کیتابی اولان «سؤگی شئیرلر» کیتابی، ۱۳۸۴ جی ایلده چاپ اولوندو. بو کیتاب اوستادین بیرینجی شئیر کیتابی سایلیر و اوستاد بو کیتابدا اؤز شئیرلرینی بیر یئره توپلایب دیر. اوخویجو بو کیتابی اوخویان زامان، سایین ظفرخواه یین نه قدر طراوتلی بیر ذوق صاحیبی اولدوغونو گؤرور و اونون شئیرلریندن درین لیدذت آپاریر.

اوستاد اؤزو بو کیتابین اؤن سۆزونده بئله دئیر: "من کلمه لرین آهنگی، سۆزلرین وزنی ائله جه ده تورک شئیری و موسیقی سی ایله، آنامین سئویملی سسی و لایلاسی یلا تانیش اولماغا باشلادیم." اوستاد ظفرخواه بو سۆزلرله شعر دنمک قریحه سی نین، آنا سسیندن قاناقلاندیغینی یازیر و یازدیغی بو شئیرلرده، آنا دیلی نین ائتگیسینی ییزلره خاطیرلادیر.

■ دیرلی ائل میراثی:

سایین ظفرخواه یین یارادیجیلیق حیاتیندا چاپ اوزو گؤردوگو بشینجی کیتابی، یینه بیر فولکلوریک اثر دیر. بو کیتاب «دیرلی ائل میراثی» آدیله ۱۳۸۶ جی ایلده چاپ اولونوب و اوستادین اوخویوجولاری نین یینه چاتدیریلیب. بو کیتابدا اوستاد فولکلوروموزدان چوخ یوکسک قیمتلی حیکایه لیر، لطیفه لیر، آند ایچمه لیر،

ناغیل لار و باشقا باشقا گؤزل اصطلاحلاری بیر یئره توپلاییب و کیتاب حالینده چاپ ائله ییب. اوستادین اؤز قلمی ایله یازیلان اؤن سۆزده بئله یازیلیر: "مؤحتشم غنی فولکلوروموز بونو بیان اندیر کی ییز واریق، مخصوص مدنییتیمیز وار و کؤکوموز درینلرده دیر... منیم یازماغا ایمکانیم اولدوقدا، اؤزومو سوروملو ییلیرم. یازماسام بونلار ایتیپ گئدر و توپراغا گؤمولر. من میللتیمه، آنا دیلیمه و یوردوما قارشى وظیفه لی یم." اوستاد ظفرخواه بو سۆزلر ایله نه قدر فولکلوروموزو سئویدگینی و بو فولکلوریک سۆزلری بیر یئره توپلاماقدا نه قدر قرارلی اولدوغونو ییزلره بیان ائله ییر.

■ فولکلور وارلیغیمیز:

اوستاد علی ظفرخواه یین آلتینجی کیتابی «فولکلور وارلیغیمیز» آدیندا بیر فولکلور کیتابی دیر. بو کیتاب ۱۳۸۸ جی ایلده چاپ اولونوبدور. اوستاد بو کیتابدا داها اؤنجه چیخارتدیغی کیتابلار کیمین آذربایجانین زنگین و گؤزل فولکلوروندان اؤرنکلر توپلاییب و بیر دیرلی کیتاب حالینده ییزلره سونوب.

کیتابین آدی دا چوخ گؤزلیکله سئچیلیب و ییزیم فولکلوروموزون، ییزیم وارلیغیمیز اولدوغونو وورغولاییب. سایین ظفرخواه بو کیتابدا ائلیمیزین میراثی اولان ماهنی لار، بایاتی لار، درمان لار، قارقیش و یامان لار، آتالار سۆزو، اویونلار و باشقا گؤزل اؤرنکلر توپلاییب. بو کیتاب اوستادین باشقا فولکلوریک اثرلری کیمین بیر دنیز کیمین درین و دولغون دور و هر بیر اینسان بو کیتابی اوخودوقجا، ائلیمیزین گؤستریشلی فولکلوروندان فایداالانا ییلر.

■ کؤکلو حیاتیمیز:

سایین علی ظفرخواه یین یئددینجی کیتابی یینه بیر فولکلور کیتابی دیر. بو کیتابین آدی «کؤکلو حیاتیمیز» دیر و ۱۳۹۰ جی ایلده چاپا یتیشیدیر. اوستاد ظفرخواه بو کیتابدا ائلیمیزه عایید اولان گله نک سل دبلر، گؤزل اوخشاملار و لای لای لار، بایاتی لار، عاشیق سۆزلری، تاپماجالار، دئیم لیر و باشقا باشقا دیرلی ائل میراثی اولان شیفاهی سۆزلری بیر یئره توپلاییب

و بو کیتابدا چاپا یئتیریب. کیتابین آدی دا بیزلره چوخ سؤزلر دئمکده دیر. بیزیم وارلیغیمیز بیر کؤکلو و ریشه‌لی آغاج کیمیدیر. اوستادین قلمیندن یازیلان اؤن سؤزده ده، فولکلوروموزون زنگینلیغی حاققیندا بئله یازیلیدیر: "بیز آنادان اولان لحظه‌دن فولکلوروموزلا یاشاییریق. فولکلور اؤیره‌دیجی و تربیه‌چی ائتل مکتبی دیر... تاریخ درینلیک‌لرینده اولان کیملیگیمیز و میلی وارلیغیمیزین بؤیوک بیر بؤلومونو فولکلوروموز داشییر." اوستاد ظفرخواه بو سؤزلره بیزلره درس وئیرجه‌سینه، فولکلوروموزا صاحب چیخماق و بو فولکلور سؤزلری واختی کئچمه‌دن بیر یشره توپلاماق لا گؤرولی اولدوغوموزو وورغولاییر.

■ کیملیگیمیزین روحو

اوستاد ظفرخواه‌ین قیمتلی کیتابلاریندان سککیزینجی سی سایلان کیتاب، یینه بیر فولکلور اوزه‌رینه یازیلیمیش بیر کیتاب دیر. بو کیتاب کی اؤز نوغوندا بیر شاه اثر سایلا بیلر، آدی «کیملیگیمیزین روحو» دور و ۱۳۹۳. جو ایله چاپ اولونوبدور. اوستاد ظفرخواه بو کیتابدا آذربایجانین دَیرلی ائتل میراثیندان و شیفا‌ی ادبیاتیندان چوخ گؤزل اؤرنکلر توپلاییب و توی دَیرلی، خوی کندلری‌نین فرهنگی، کندلرین تانیتمی، آندلار، ناغیل‌لار، لطیفه‌لر، حیکایه‌لر، اینام‌لار و باشقا گؤزل سؤزلری بیر یشره بیغراق، بیر کیتاب حالینده بیزلره سونوب. بو کیتابی اوخویان شخصلر خویوموزون گؤزل آنا-بابا سؤزلرینه دا راستلایا جاقلا ر.

■ قدیم ناغیل‌لار

خوی شهر‌ی‌نین بؤیوک اؤیرتمنی، ساین ظفرخواه‌ین دوققوزونجو کیتابی بیر ناغیل توپلوسو کیتابی دیر. بو کیتابین آدی «قدیم ناغیل‌لار» دیر و ۱۳۹۴. جی ایله چاپ اولونوبدور. ساین ظفرخواه بو کیتابدا خوی و اونون اطراف کندلرینده دولاشان ناغیل‌لاری بیر یشره توپلاییب و چوخ گؤزل و دَیرلی بیر ناغیل کیتابی چاپ ائله‌یب دیر. بو کیتابدا ۹۴ دنه ناغیل وار کی هاممییسی خوی و اونون اطرافیندا کی کندلرده دئیلیب. بو کیتابین ناغیل‌لاری داها اؤنجه اوستادین فولکلور کیتابلاریندا چاپ اولونموشدو و اوستاد بو کیتابدا اونلارین هاممیسینی بیر یشرده

توپلاییب.

■ خوی در وقایع آذر ۱۳۲۵

اوستاد ظفرخواه‌ین اونونجو کیتابی بیر تاریخ کیتابی دیر. بو کیتابین آدی «خوی در وقایع آذر ۱۳۲۵» دیر و ۱۳۹۵. جی ایله چاپ اولونوبدور. بو کیتابدا ساین ظفرخواه ۱۳۲۴. جی ایله قورولان آذربایجان میلی حکومتی و بو حکومتین بیخلماسیندان سونرا خوی شهرینده باش وئرن اولایلاری آراشدیریپ و چوخ دَیرلی بیر کیتاب قلیغیندا چاپا یئتیریب. اوستاد ظفرخواه بو کیتاب اوچون نچه دنه خاطیره و یئرلی ریوايته یشر وئریپ و اوز زامانی اؤز گؤزلریله گؤرن آدمالارین خاطیره‌لریندن استفاده ائله‌یب.

هائله بو کیتابدا او دوراندا خویدا میلی حکومت اوچون جانلارینی فدا ائله‌ین اینسانلارین آدلاری و یادلاری دا ساییب. بو کیتاب خوی شهر‌ی‌نین ۱۳۲۵ آذر اولایلارینا گؤره یازیلان نادیر کیتابلارداندیر. بو مسئله بو کیتابین نه قدر قیمتلی اولدوغونو گؤستریر.

■ آتالار سؤزو و دئیملر

ساین ظفرخواه‌ین یارادیجیلیق حایاتیندا یازدیغی اون بیرینجی کیتاب، بیر فولکلوریک کیتاب دیر. بو کیتاب «آتالار سؤزو و دئیملر» آدیه ۱۳۹۶. جی ایله چاپ اولوندو و اوستادین اوخویوجلاری‌نین الینه یئتیشدی. اوستاد بو کیتابدا باشقا فولکلوریک کیتابلاری کیمین، ائلیمیزین شیفا‌ی ادبیاتیندان فیدالانیپ و گؤزل و معنالی آتالار سؤزونو و دئیملری بیر کیتابا توپلاییب.

اوستاد اؤزو بو کیتابین اؤن سؤزونده بئله یازیر: "آتالار سؤزو، ائتل بیلگی و تجربه‌سینه سؤیکه‌نن حکمت‌لی، تجربه‌لی درین دولغون، اؤیود وئریجی، کسین حؤکوم چیخاریپ یول-یولاق گؤسترن، اویاران، اویادان و خالق ذوقونه اویغون صمیمی، دیرلی و ائعتبارلی سؤزلردیر." اوستادین آتا سؤزوندن تعریف ائتدیگی کیمین، بوزنگین خزینه بیزیم ائلیمیزه عاید دیر و بیز بو خزینه‌نی قوروماق لا گؤرولی یک.

■ آینالار سؤز ساولی

اوستاد ظفرخواه‌ین بو گونه کیمین چیخارتدیغی

استاد ظفرخواه؛ گنجینه‌ای سرشار از فرهنگ آذربایجان

سعید فرجی

دوران‌ها ماندگار بوده و منبعی مورد وثوق است. فولکلور منشور زندگی و آیین و تفکرات یک قوم و سند هویتی و ثروت برجای مانده از پیشینیان و نیاکان آن قوم است.

ادبیات شفاهی مردم، خلیقات و آداب سنن یک ملت را نشان می‌دهد و در حقیقت آئینه تمام‌نمای تاریخ اجتماعی و اراده و روحانیت آن ملت است. به نظر ماکسیم گورکی، «فولکلور برجسته‌ترین و کامل‌ترین هنر مردم و شاهکار فرهنگ‌های ملت‌هاست».^۲

فولکلورشناسان و پژوهشگران هدف از جمع و نشر ادبیات شفاهی مردم را پرکردن جا خالی‌های فرهنگ نامه‌ها و منابع و کتب زبان‌شناسی، پر قدرت کردن ادبیات، آشنایی با گذشته و زندگی آباء و اجداد قوم و همچنین در جریان عقاید، تفکرات، اندیشه‌هایشان و در موارد مورد نیاز استفاده و بهره‌برداری از آن آداب و سنن عنوان شده است.

پژوهشگران و محققینی که حوزه‌ها و قسمت‌های مختلف فولکلور یک ملت را با استعداد و اندیشه‌های خویش و با اسلوب خاص تعریف شده برای این کار، مورد تدقیق و تدوین قرار داده و به خلق و ملت خویش ارائه می‌کنند، «پژوهشگر فولکلور»، یا «فولکلورشناس» نامیده می‌شوند.

استاد «علی ظفرخواه» از پژوهشگران برتر فولکلور آذربایجانی هستند که از سال ۷۰ بدین سو همه

یاشار کمال فولکلورشناس برجسته می‌نویسد: «فولکلور ثروتی فرهنگی و دست‌آورد تجربه‌ی بزرگ انسان است. ثروتی که در طی صدها سال به همدستی خلق‌ها پدید آمده و از سینه به سینه‌ی میلیون‌ها انسان به زمان ما رسیده است. پس برای ریشه‌یابی فولکلور و یا یک‌بایاتی یا ترانه‌ها... در بعضی موارد باید جریان چند هزار ساله را در نظر گرفت».^۱

علم مردمی، آداب و رسوم توده مردم، توده‌شناسی و فرهنگ عام، مجموعه اندیشه‌ها و عقاید مردم، قصه‌ها، تمثیلات، تخیلات، ترانه‌ها و... یک مردم همگی «فولکلور» یک ملت و قوم را تشکیل می‌دهند. اندیشه و باور‌هایی که در طول زندگی و در مسیر تاریخ، آرزوها، عادت و عنعنه‌های ایجاد شده، نوع پوشش مردمان یک قوم، محل‌های زندگی، ایل، روستاها و شهرها و... را از شناخت فولکلور آن قوم می‌توان بدست آورد.

برای شناخت حیات اجتماعی یک ملت، علاوه بر شناخت تاریخ آن ملت، رجوع به فولکلور آن نیز لازم و ضروری است. فولکلور یک ملت برخلاف تاریخ آن که همیشه طبق نظر حاکمین و مورخین منسوب به رژیم‌ها نوشته شده، همواره از دست بردها به دور مانده است.

فولکلور هر ملتی، منشور وجود و ماهیت آن قوم است. همچنان که ایجاد شده، آن گونه و در طول

هر چند به اذعان محققین امر، آثار استاد علی ظفرخواه در قالب و شکل علمی مربوط به فولکلور قرار نگرفته و در هیچ یک از ژانرهای شناخته شده فولکلور قابل طبقه بندی نیست، همچنین با توجه به حوزه فعالیت نویسنده، تعمیم مطالب فولکلوریک خوی به کل آذربایجان شاید از جنبه آکادمیک، محل اشکال باشد. با این حال تنها فردی که حدود ۱۰ اثر خویش را در حوزه فرهنگ مردمی و فولکلور آذربایجان و ملت خود دست به قلم برده و در این سن خویش به انتشار می پردازد، استاد علی ظفرخواه است.

شخصی که به غایت نشانه و سمبلی از انسانیت و افتادگی است و برعکس خیلی از اهالی قلم که به معروفیت بیشتر علاقمند هستند، ایشان در خفا بودن و منزوی زندگی کردن را بر همه چیز ترجیح می دهند. اما استاد ظفرخواه به نگارنده لطف دارند و هراز چندگاهی لطفشان حالمان می شود و در درب منزل پذیرای سلام و احوال شده گرم پذیرا می شوند. و یا در زمانهای انتشار جدیدترین آثارشان با تقدیم اثر جدیدشان عرق شرم را بر پیشانی حقیر می نشانند.

برای این استاد مسلم فرهنگ مردمی و محقق و پژوهشگر و فولکلور شناس برجسته دیارمان آرزوی توفیق و طول عمر از خداوند مسئلت دارم.

ی هم و غم خویش را به تدوین و انتشار فولکلور آذربایجان و مخصوصاً شهرستان خوی گذاشته است. استاد ظفرخواه با مجاهدات شبانه روزی خویش اسطوره‌ها، داستان‌ها، گرایلی‌ها، تجنیس‌ها، انواع اشعار و سخنان آهنگین محلی روستاهای خوی، چیستان‌ها، آوازها و لالایی‌ها، بایاتی‌ها، لطیفه‌ها، سخنان نیاکان و ریشه‌های آنها، بازی‌های کودکانه، نمایش‌ها، رقص‌ها و موسیقی‌های محلی، آداب و رسوم، حرف‌های کوچه و بازار، موهومات و ... منتسب به فرهنگ مردم خوی و روستاهای خوی را جمع آوری کرده و منتشر می کند.

استاد ظفرخواه با حضور در تک تک روستاها و نواحی خوی و در جریان فرهنگ مردم قرار گرفتن، از نزدیک آنها را مطالعه کرده، گوش داده، نوشته و سپس با توضیحات کافی برای آن می نویسد. مهمترین ویژگی آثار استاد ظفرخواه این است که هیچگونه تکرار و دوباره کاری در آنها به چشم نمی خورد و این نشان از تلاش نویسنده در جمع آوری موارد بدیع و ذکر نشده دارد.

با این حال، برخی از مطالب کتاب‌های آقای ظفرخواه نه در قالب فولکلور بلکه در قالب مونوگرافی قابل بررسی است و در برخی موارد نیز از حالت فولکلوریک خارج شده و به حوزه‌های مردم شناسی وارد می شود.

پی نوشت ها:

۱- تاریخ زبان و لهجه های ترکی، دکتر جواد هیئت، ص ۵۸

۲- به نقل از ادبیات باستان آذربایجان، محمدرضا کریمی، ص ۱۰۴

عکس : استاد علی ظفرخواه
عکاس : داریوش پاشاپور
مکان : دکه مطبوعاتی فرهنگ (پاشاپور)

● شعر

قوجا اؤیرتمن

اتحاف اولونور استاد علی ظفرخواه جنابلارینا

میر مجید میر عابد

شهریمیزده واردیر قوجا اؤیرتمن
سانکی گولدور فرشی اولوب گوی چمن
کولتور باغی چیچک له نن زاماندا
ذووقون آلیر آنادیلده قاناندا
چوخلو کیتاب یازیب خویون حاقیندا
سایسیز ایزی واردیر ائللین یولوندا
گوجلوقلم صاحیبی دیر هی یازیر
خوی کولتورون بیناسینی قالدیریر
خوی ماحالین آدیم - آدیم دولانیر
ال چاتمیان یئرلرینه جالانیر
چوخلو چتین لیک لر چکیب بو یولدا
تا کی یثغیب ائل سوزلرین کیتاب دا
زیره له نن ظفر سئون ظفرخواه
بیر نعمت دی خلق ائيله ییب آلاسه
قدرین بیلک تا کی واردیر نفسی
دار اولماسین بئله شیرین قفسی
یاد ائيله یک نفس چکن زاماندا
شاد ائيله یک قلم یازان چاغیندا
آرزوم بودور قلم اهلی یثغشا
امکدارلار حاقیندا بیر چالیشا
آدلی یالار بیر گون اونون آدینا
تقدیر اولار اونون روحونداکی جانینا

استاد علی ظفرخواه دان بیر خاطیره

قدرت ناصحی نیا

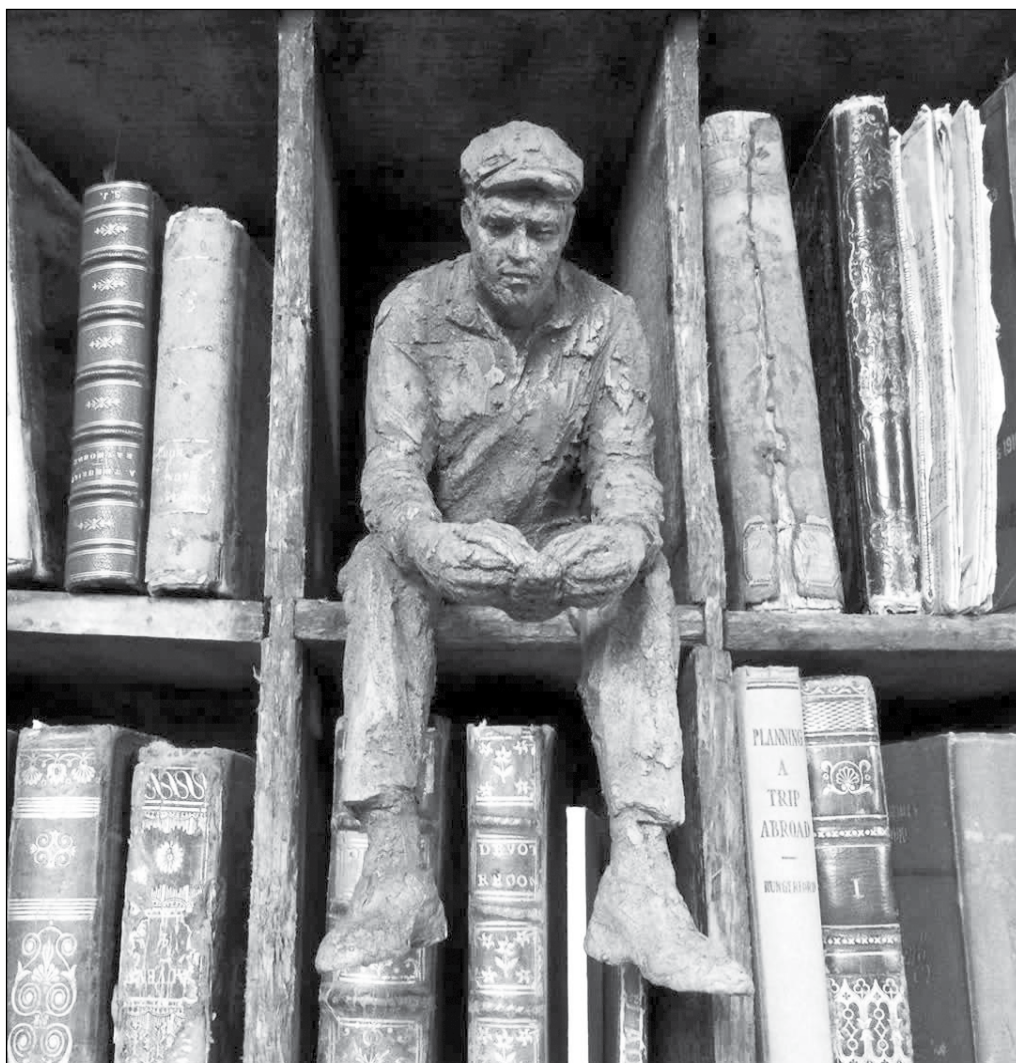
قایغی کش، جان یاندران اویرتمن جناب (ع. ظفرخواه) خوی شهرین دویغولو اویرتمنی، یازاری و شاعیری دیر کی اون جیلددن آرتیق کیتابی چوخ گوزه ل صورتده ایشیق اؤزو گوروب و اومود اندیریک یثنی اثرلرینین چاپدان چیخماسینین شاهیدی اولاق.

من استادی ۱۳۶۰ - پنجی ایلده ن تانیدیم، استاد دبیرستان (مدنی) ده بیزلره مثلثات درسی دئیوردی، کیلاسدا داخل اولاندان، زنگین سوننادک گچ الینده آنادیلینده اؤزه ل شیوه ده درسی اویرنجیلره آنلاداردی و اؤزال یازماسی ایله ورقه توتاردی. ورقه لرین آلتیندا همیشه آتالار سوزو یازاردی، استادین بو حرکتی او زامان چوخلارینین خوشونا گلردی. مثلثات بیزلره بیر ساده درس کیمین ایدی، اوشاقلارین چوخو یوکسک نمره آلاردی استاد ظفرخواه هر دن اؤزه ل موناسیبتلره گورا ۵ دقیقه واخت قویاردی. خصوصاً ۲۱ آذر گونو اوشاقلاردان ایجازه آلاق ۲۰ دقیقه بو گونه خاطر آجی - شیرین سوزلر سویلردی. ائله او زامانان استاد دا سونسوز محبت و علاقه بسلدیک، استادین درس زامانلاری اوشاقلار ساکیت و کونوللو درسه قولاق آساردیلار دئمک اولار، میلچک قاناد وورسایدی سسی ائشیدیلردی.

یادیمدا قالان آتالار سوزلریندن (دوز دانیش - دوز ایشله، ایشله مین دیشلمز و.....) استاد (ظفرخواه) جنابلارینا تانیردان جان ساغیلغی و یازار قلم ایسته یریک.

عکس استاد علی ظفرخواه
عکاس: داریوش پاشاپور
مکان: خیابان شریعتی

قافله سالاران شعر و ادب فارسی آذربایجان/ دکتر حسن امین لو

«سهم من» رمانین قیسالمیشی/ نعمت مسگری

کیم بیلردی؟! محمود بنی آدم

سن گونش لرین دوغدوغو.../ اسماعیل لطفی

نیه بس اوزومه باخمیرسان منیم/ بهزاد آزاد

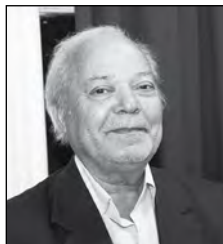
طالع نه یازدی / وحید طلعت

سن ... هر یئرده وارسان / مجید زارعان نژاد

ادبیات زنان (پرونده)

ادبیات ترکی ستقوی (پرونده)

قافله سالاران شعر و ادب فارسی آذربایجان

دکتر حسن امین لو

عرصه به پای او برسد. قصیده ایوان مداین او شاهکاری است که علاوه بر زیبایی نشان از میهن دوستی این شاعر آذربایجانی است.

۳- حکیم نظامی گنجوی: او در زمینه سرودن مثنوی های بزمی مالک الرقاب است. دیگر شعرایی که در این عرصه هنر آزمایی کرده اند همگی دنباله رو او هستند و آثار هیچکدام به پای پنج گنج نظامی نمی رسد.

۴- شیخ محمود شبستری: او خالق مثنوی هزار بیتگی گلشن راز است. گلشن راز چکیده عرفان و حکمت متعالیه است و کنایی است که در کوچکترین حجم بیشترین محتوا را دارد.

۵- صائب تبریزی: او بزرگترین و مشهورترین شاعر سبک هندی است. غزلیات او پر از ظرافتها و نکته پردازی های بسیار دقیقی است که نظیر آن ها را در سروده های شعرای دیگر کمتر می توان یافت. بعضی از ابیات غزلیات او مثل سا.. شده است.

۶- پروین اعتصامی: او مشهورترین و مبرزترین شاعره در زبان فارسی است. سروده های او که بیشتر در مسائل اجتماعی و اخلاقی است، بی نظیر است.

۷- محمدحسین شهریار تبریزی: او در بین شعرای متأخر از همه پرآوازه تر است. پاره ای

بر اساس مصوبه مجلس شورای اسلامی، بیست و هفتم شهریور روز وفات شهریار، شاعر پر آوازه آذربایجان به عنوان روز شعر و ادب نامگذاری گردیده است. هفته آخر شهریور نیز به همین مناسبت به عنوان روز شعر و ادب گرامی داشته می شود بر آن شدم این مناسبت را بهانه قرار داده و در این ایام به هفت تن از شعرای افتخار آفرین آذربایجان که هر کدام در عنوانی نقش ارزنده ای در شعر و ادب ایفا نموده اند، اشاره ای داشته و شرح حال یکی از آنها یعنی قطران تبریزی را که امسال هزارمین سال تولدشان می باشد تا حدی به صورت تفصیلی در ادامه این نوشتار خواهم آورد.

۱- قطران تبریزی: وی اولین شاعری است که شعر سرودن به زبان فارسی دری را در آذربایجان شروع کرد و بعد از او تا زمان حاضر شعرای زیادی از آذربایجان برخاستند و آثار گرانبهایی از خدمت خود به یادگار گذاشتند به مصداق «الفضل للمتقدم» فضیلت تقدم از آن اوست. شرح حال تفصیلی ایشان را در ادامه این نوشتار خواهید خواند.

۲- خاقانی شروانی: او شاعر توانایی است که قصایدش بسیار وزین و استوار است. کمتر قصیده سرایی در ادب فارسی هست که در این

از سروده های او با غزلیات عرفانی و آسمانی محافظ همپایی می کند. شعر «علی ای همای رحمت» او در اوج هنرنمایی و احساسات می باشد. شهریار به حق شایستگی آن را داشت که روز وفاتش به عنوان روز شعر و ادب ماندگار گردد. شرح حال شرف الزمان حکیم ابومنصور قطران

عضدی تبریزی

قطران تبریزی از مشاهیر شاعران ایران در قرن پنجم هجری است و چنانچه خود گفته، از طبقه ی دهقانان بوده و از دهقانی به شاعری افتاده بود. یکی دهقان بدم شدم شاعر ز نادانی مرا از شاعری کردن تو گرداندی به دهقانی

تخلص وی به افاق همه ی تذکره نویسان، «قطران» بوده و در عهد خود هم به همین نام شهرت داشته است. لقب وی «فخر الشعرا» نام پدرش منصور و محل تولد وی شادی آباد تبریز است. از معاصران او ناصر خسرو قبادیانی است که در هنگام سفر و عبور از تبریز، قطران را که در آن زمان مشغول مطالعه ی آثار شعرای مشرق بود، ملاقات و در حل مشکلات او که درباره ی برخی لغات دری بود، وی را یاری کرد خود ناصر خسرو در این باره گفته است. در تبریز قطران نام شاعری را دیدم. شعر نیک می گفت: اما زبان فارسی نیکو نمی دانست. پیش من آمد، دیوان منجیک و دقیقی بیاورد و پیش من بخواند و هر معنا که مشکل بود. از من پرسید با او گفتم و شرح آن نوشت و اشعار خود بر من خواند.

قطران شاعری توانا و نیکو سخن است، تمایل وی به صنایع شعری از قصاید او پیداست کمتر قصیده اوست که از مضامین دلپذیر خالی باشد. غزلهای او به روانی و دل انگیزی ممتاز است که در آذربایجان به پارسی دری آغاز سخنوری کرده و پیشوای شاعران آن سامان گردیده است. قطران در ۳۵ سالگی به گنجه مسافرت کرد و مورد توجه «ابولحسن لشگری» قرار گرفت. در دیوان قطران به سه واقعه مهم تاریخی اشاره شده است:

۱ جنگ امیر وهسودان با سپهبد موغان (موغان) / ۲ تازش غزان به آذربایجان / ۳ زمین لرزه دهشتناک تبریز در سال ۴۳۴ هجری قمری یادآور شوم که تبریز شهری زلزله خیز است و اسناد تاریخی مبین اینست که به طور متوسط هر دوستان سال زلزله بزرگی در تبریز رخ داده که یکی از آنها در زمان حیات قطران بوده است.

اشعار زیر از قصیده ای طولانی و غرایبی است که شاعر در وصف زلزله تبریز سروده است: نبود شهری در آفاق خوشتر از تبریز / به ایمنی و به مال و به نیکوی و جمال / ز ناز و نوش همه خلق بود نوشانوش / ز خلق و مال همه شهر بود

مالامال / در او به کام دل خویش هر کسی مشغول امیر و بنده و سالار و فاضل و مفضل / یکی به طاعت ایزد یکی به خدمت خلق / یکی به جستن نام و یکی به جستن مال / یکی به خواستن جام بر سماع غزل / یکی به تاختن یوز بر شکار غزال / به روز بودن با مطربان شیرین گوی به شب غنودن با نیکوان مشکین خال

نسخه ای از دیوان قطران به خط شاعر معروف دوره سلجوقی «انوری ایبوردی» در سال ۵۱۴-۵۲۹ هجری قمری نوشته شده است. دیوان اشعار قطران در سال ۱۳۳۳ شمسی از روی نسخه تصحیح شده محمد نخجوانی و با مقدمه عالمانه بدیع الزمان فروزان - ذبیح الله صفا و سید حسن تقی زاده توسط چاپخانه شفق با مقاله نسخه های خطی مشروحه زیر به چاپ رسید. سپس در سال ۱۳۶۲ شمسی توسط انتشارات ققنوس تجدید چاپ شد.

۱- نسخه خطی متعلق کتابخانه شخصی امیر خیزی ۲- نسخه خطی کتابخانه تربیت وقتی حاج محمدعلی بادامچی ۳- نسخه خطی متعلق به کتابخانه سلطان القربایی ۴- نسخه خطی متعلق به کتابخانه حاج حسین نخجوانی ۵- نسخه خطی متعلق به کتابخانه تقوی ۶- نسخه خطی متعلق به کتابخانه سعید نفیسی ۷- نسخه خطی به خط انوری ایبوردی متعلق به کتابخانه محمد نخجوانی سال تولد قطران دقیقاً معلوم نیست و از قرائن می توان تا حدودی سال تولدش را بدین صورت تخمین زد. «ابولحسن لشگری» در سال ۴۲۵ قمری در گنجه به تخت نشسته در سال ۴۳۴ قمری قطران که جوانی حدود ۲۵ ساله بود به خدمتش رسیده است با این حساب سال تولدش می تواند حدود ۴۱۰ قمری مطابق با ۳۹۹ شمسی باشد سال وفات قطران را هدایت سال ۴۶۵ قمری نوشته است ولی این تاریخ نمی تواند معتبر باشد چون شواهدی در دیوان او هست که بعد از این تاریخ زنده بوده و اشعاری در مدح حاکمانی سروده است.

اسمال با حساب تقویم شمسی هزارمین سال تولد قطران است. به همین مناسبت با رایزنی فرهنگی جمهوری آذربایجان در باکو اشعار منتخب قطران تبریزی توسط محقق، شاعر و مترجم فرهیخته به نام «میرجلال زکی» به صورت موزون و شعر به ترکی ترجمه و در ۲۱۲ صفحه با مقدمه ای با قلم شاعر مزبور که به استاد مقالات بدیع الزمان فروزان فر، ذبیح الله صفا، سعید نفیسی آذر بیگدلی نوشته شده، به چاپ رسیده است.

قطران در حدود سال ۴۶۵ هجری قمری در گذشت. او پس از اسدی طوسی دومین شاعر بزرگی است که در مقبره الشعرا در کوی سرخاب تبریز مدفون است.

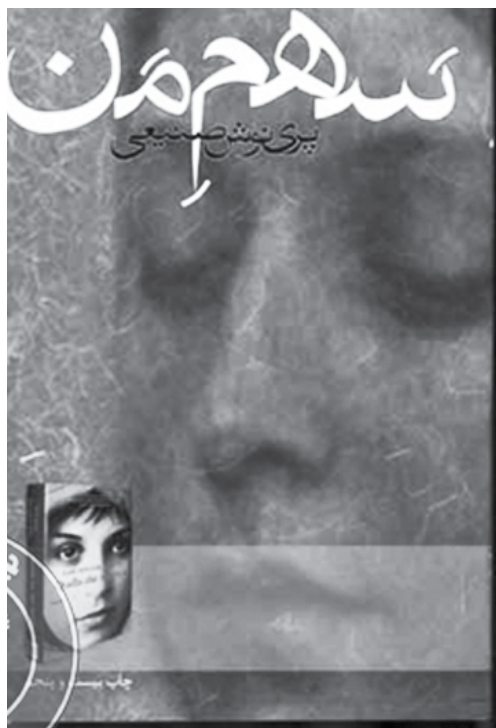
«سهم من» رمانى نين قيسالميشى

نعمت مسگرى

خانيم صنيعى پهلوى دورون، ۵۷ انقلابين، ايرانلا عراق ساواشين يئنى بير باخيشلا قلمه چكيش دير. بوندان علاوه او جامه شناسى، هابئله روانشناسى باخيشى ايله عائله مسئله لرينه باخيب خانيملار حقلارين آراشديرميش دير. بورادا سؤزو اوزاتمادان بو رمانين قيسالميشين سونورام. معصومه قوم شهرينده مذهبى بلكه ده كهنه

«سهم من» رمانى «پرى نوش صنيعى» نين قلميله، فارس ديلينده، ۵۲۸ صفحه ده، ۱۳۸۱- ينجى ايل ده ايشيق اوزو گوردو. بو كتاب ۱۳۹۴- اونجو ايل ده ۲۸- ينجى دؤنه اوچون يئنيدين چاپ اولوندو. بو رمان دانيشيق آغيزى ايله يازيلسا دا چوخ يئرده اونون دىلى ادبى دىلبله قارشيميش دير. بو مسئله اونون اوخونوشون بير قدر چتين لشديرميش دير. كتابين هئچ بير گيريش يا دا اؤن سؤزو يوخ دور. بونا گؤره ده اوخوجو، يازچى هابئله اونون قايناغى ايله تانيش اولاييلمه يير. باشقا سؤزله كتابين تانيتيم صفحه سيندن سونرا رمان باشلاير. رمان «معصوم» يا همان معصومه نين ياشام حكايه سى دير. بازار بو كتابى اولدو قجا شيرين يازميش دير. اوخوجو بو رمانى باشلاياندان سونرا اونو قورتارماقدان باشقا چاره سى يوخ دور. باشقا سؤزله هئچ اوخوجو بو رمانين اوخوماسين ياريمچيلىق بوراخماغا قادر دئييل. يازارين قلمى، اونون شيرين يازى سى اوخوجونو بير اسير كيمى اؤز آردينجا رمانين سونونا چا چكمك ده هميشه اوغور قازانير. خانيم صنيعى اؤز رمانيندا معجزه لر، اولماز اولايلا، عقل كسمه ين ايشلره يئر وئرمه ميش دير. بونا گؤره ده اوخوجو اونو ناغيل گؤزونده يوخ بلكه دوغرو- گرچك گؤزونده گؤرور. بو اوزدن ده رمان اوخوجونو دويعولانديرىب، دوشوندوروب، اتنگيله مك ده بؤيوك اوغور قازانير. بو رمان دا آدلار گرچك اولماسا دا اولايلا رهامى سى گرچك دير. بو اؤزلىك سبب اولموش رمان بير تاريخى رمان سايليسين.

بئىن بىر عائلەدە ئانادان اولور. اونون آتاسى داھا گۇزۇل، داھا دىنچ ياشاماق اوچون ۱۳۴۰- يىنجى ايل دە عائلەسى ايله بىرلىك دە تهرانا كۇچور. اونون زرى آدلى بىر باجىسى اوشاقلىق چاغىندا خستەلىك ھابئله عائلەنىن قىزى دە برسيز بىلمك اينانجى نىن سونوجوندا دنيادان گندير. بو آجى اولاي اونون آتاسين برک ائنگىلنديرير. بونا گۇرە دە او عمرونون سونوناجا قىزلارين اۆزلىكله معصومو اوغلانلاريندان چوخ سئوير. اونون فاطى آدلى كىچىك باجىسى ھىچ زمان بىر عائلە عضوو سايلىماير. بلکہ بعضا حتى اونودولور.

معصومون آناسى چوخ كهنه بئىن بىر خانىمدير. او اۆزو خانىم اولسا دا قىزى آدام سايماير. او ھميشه اوغلانلارين ازديريب اونلارين دالى سيندا دايانير. معصومون محمود، احمد، على آدلاريندا اوچ قارداشى واردير. محمود بازار اھلى، دىنى چۇرك آغاجينا چئويرن، ايكى اوزلو بىر آدامدير. احمد ايسه دارغا شاگرد، لات، عرق ايچن، چاققى چكن، اونون - بونون ناموسونا دولاشان بونونلا ياناشى اولدوقچا قلى قارا بىر اوغلاندير. عائلەنىن كىچىك اوغلو على ايسه احمدين آغاج وورانىدير. او ھر آن اۆزون احمدە بنزتمك اىستەير. اونلارين قونشولارى پروين خانىم كئچميش دە گوجلە پوللو بىر قوجايا ارە وئربلدىسى اوچون اۆز ياشامىندان راضى اولماميشدير. بو اوزدن دە معصومون قارداشى احمدلە گىزلى ايليشگى قورموش دور. تهرانا كۇچندىن سونرا آنانين، قارداشلارين راضيلىغى اولماسا دا آتا اۆز قىزى معصومو اوخولا يازديرير. معصوم اوخولدا پروانە آدلى بىر قىزلا برک يولداش اولور. اوخولون يولو اوستونده داواخانادا ايشلەين سعید آدلى بىر اوغلان معصوما وورولور. معصوم دا اونو سئوير. بىر گون معصوم اوخول يولوندا يىخىليب قىچى برک اينجيسير. اونلار داواخانايا گنديب داوا اىستەيرلر. داواخانا شاگردى سعید معصومون قىچينا باخاندا قارداشى على صحنەنى گۇروب بئله بيلير سعید اونون باجى سينا دولاشيب اونون ناموسون كيرلنديرمك دەدير. او بو اولايى عائلەسىنە آچيب دئير. ايشين اوستو آجيلير. عائلە معصومون اوخولا گتتمەى نىن قاباغين آليير. معصوم آتاسى نىن گۇزوندىن دوشور. احمد ايسه عرق ايچيب كئفلىب داواخانايا گنديب سعیدی يىچاقلايب يامانلاير. سعید ايسه آبروسونا قىسلىب اۆز شھرى اورمويلا قايدير. نئچە آى سونرا معصومو پروين خانىمين تانيتديرديغى حميد آدلى بىر اوغلانلا گوجلە ائولنديريرلر. حميد تودە حزى نىن عضولريندندير. او اۆز يولداشلارى

ايله آرديجيل اوتوروملار قوروب رژیمة قارشى سلاھلى بىر حرکتى دوشونور. آنجاق ھىچ نەى معصوما آچىقلاماير. معصوم آتا ائولندىن ار ائوينە كۇچمكلە دۇيولمكدن، سۇيولمكدن، كىچىلمكدن، قىس قىنجالاردان قورتولور. حميد اونا اجازە وئريير درسین اوخوسون، اىستەدىي زمان اىستەدىي يترە گنديب اىستەدىي آداملا گۇروشسون. او ھىچ ايش دە معصومو زورلاماير. معصوم حميدىن اىستەىي ايله باش آچىق دولانماغا راضى اولسا دا نماز اوروجوندىن ال چكمەير. او ايشسيز چاغلاریندا حميدىن كئابلارين اوخويور. قىسا سورەدن سونرا اونون سيامك آدلى ايلك اوغلو اولور. معصومون كئچميش اوخول يولداشى پروانەنىن عائلەسى ايسه معصومون قارداشلارى نىن اليندىن كۇچمەيە مجبور اولور. پروانە دە آز سونرا ائولنوب اري ايله بىرلىك دە آلمانا گندير. بىر گون حميدىن سياسى يولداشلارى اونلارين ائوينە قوناق گليير. معصوم اونلارا قوللوق ائلمەك اوچون اليندىن گلنى اسيرگەمەير. آنجاق اونلار معصوما دەير وئرمك يئرینە اونون اينانجين، ايسن - باشين، بوتون ايشلرين گولونچ انديب اونو پوزورلار. گروھون ايشلرى ساواکين گۇزوندىن گىزلى قالماير. گروھ عضولرى داغىناق دوشوب قاجاق ياشاماغا چارەسيز قاليرلار. شھرزادلا مھدى گروھون ايكى عضوو بىر - بىرلرلە ائولنميشديرلر. مھدى گروھون تئوريسىنى ھابئله باشچىسى ايدى. بىر گون شھرزاد چارەسيز قاليب حميد گيلە سيغينير. او اورادا حميدىن عائلەسىلە داھا ياخيندان تانيش اولوب عائلە خوشبختلىيى نىن دادىن آنلاير. سونوندا شھرزاديله عضولرين بىر نئچەسى توتولوب اعدام اولونور. حميد ايسه دوستاغا دوشور. او دۇرد ايل اورادا قالماغا مجبور اولور. معصومون ايکينجى اوغلو مسعوددا آنادان اولور. حميدىن يوخلوغوندا او ايشلەيب ائوى دولانديرماغا مجبور اولور. او بىر اداره دە حميدىن فکرداشلارى نىن بىرى نىن تاپشيريغى ايله ايشە باشلاير. او آدامين آدى زرگر ايدى. اورادا شيرازى آدلى آنتى رژیم بىر شاعرلە تانيش اولور. ۵۷ انقالينا آز قالميش حميد دوستاقدان آزاد اولونور. او يئىندىن انقلابى ايشلرين داليسيجا گندير. معصوم دپلمون ھابئله ماشين تصديقين آليير. سونرا سىناقدان چىخماقلا بيلم يوردونا يول تاپير. او ادبيات رشته سينده اوخوماغا باشلاير. معصومون اوچونجو اوشاغى، شيرين آدلى بىر قىز دا آنادان اولور. احمد داھا سونرالار اويوشدوروجو مادەلر

ایشلتمه یه باشلا بیر سورہ سونرا دا او ایشلرین اوستونده اؤلوب قورتولور. علی محمودا ساری چکیلب اونونلا بیرلیکده بازاردا ایشله بیر. اونلار هر ایکسی سی ده امام خمینی ایستهینی کیمی انقلابی ترپیشلره، یتریشلره قاریشیرلار. معصومون آناسی دا اؤلور. کئچجی اولاراق خمینی چی اولان محمودلا علی، سولچو حمید ایله ال بیر اولوب انقلابی حرکتلرده امکداشلیق ائدیرلر. آنجاق قیسا سورہدن سونرا حمید توتولوب اعدام اولونور. معصومون اوغلو سیامک ایسه مجاهدین خلق ایستهینی اولدوغونا گؤره توتولوب ۸ آی زنداندا قالیر. آنجاق معصومون چالیشمالاری سونوجوندا آزاد اولونور. معصوم اری ایله اوغلونون سیاسی گروهلارا باغلی اولدوغونا گؤره درسین باشا

چاتدیریب لیسانسین آلا بیلمه بیر. او اوغلون قاقا قییلار ایله ایراندان چیخاردیب آلماندا یولداسی پروانه نین یانینا یوللاییر. آنجاق مسعودا گلدیکده او ایشی گؤره بیلمه بیر. بونا گؤره ده او خدمته گتمه یه مجبور اولور. او ایران-عراق ساواشیندا اسیر اولور. بیر ایل اسیرلیکدن سونرا یننیدن آزاد اولونور. ساواش سونا چاتیر. معصوم ایشدن ایشیه اؤتورولندن سونرا اداره ایشچی سی زرگرین وئردییی ایشلره عائله سین دولاندیریر. او تایپ ائدیپ یازی ساھمانلاییر. زرگر اوندان ائلچیلیک ائدیر. آنجاق معصوم اونا یوخ دئییر. حمید آتاسیندان تئز اؤلدویو اوچون اونون عائله سینه دده مالی یئتیشمه بیر.

آنجاق حمیدین ننه حیاطیندا اونا یئر وئریرلر. داھا سونرا حمیدین عائله سینین او یئرده تیکدییی آپارتماندا بیر واحدین اونا وئریرلر. سونرا دا مسعودون یاردیمی ایله معصوم بازنشست

اولور. مسعود آناسی نین سئومه دییی بیرله ائولنیر. آنجاق ۷ آیدان سونرا بوشانیر. او بیر وزیر معاونی نین قیزین آلیب اونونلا یاشاماغا باشلا بیر. سیامک مکانیک رشته سینده اؤز تحصیلاتین سونا چاتدیریب پروانه نین قیزی ایله توی ائدیر. شیرین ایسه جامعه شناسی اوخیوب ائولنیر. او، تویدان سونرا کانادایا گتتمک ایسته بیر. پروانه آناسی نین خسته لیینه گؤره ایرانا قایدیر. معصوم اونونلا گؤروشوب اونون یاردیمی ایله کئچمیش سئوگیلی سی سعیدی تاپیر. اونلار بیر-بیرلرله ائولنمک ایسته ییرلر. آنجاق اوشاقلاری نین اوچو ده بو ایشه قارشی چیخیرلار. معصوم عائله سینه ده بیر وئردییی اوچون سعیددن واز کئچیر. معصومون گوزونده اونون یاشاییشان پای

درد-غم اولموش، هئچ زمان اؤزو اوچون یاشایا بیلمه میش، هئچ بیر آن دا دینج هابئله ایستی عائله قورا بیلمه میش دیر. او بو آغیر نیسگیلر ایله عمرون سونا چاتدیریر.

کیم بیلردی؟

یازار: محمود بنی آدم

ائششگین یان بورجو تماسی، یانچاق لارین ترپتمه سی، قویروغو آلتیندا اولان میلچکلرین هئچ وئجینه گلمزدی. اونلار اوتوردوغو یئرده اؤز ایشلرین گؤرردیلر. من حیرصله نردیم. آجیغیم گلیردی. دئییردیم: «بو میلچکلر نندن گیریلر اورا یا.»

بیرایکی دفه ایسته میشدیم ائششگی ساخلایب اونلاری اوردان قووالاییم، آما اوتانمیشدیم! اورا ائششگین اؤزل یئری ایدی.

من و بوز ائششک یولو گلیردیک، بولدا هئچ کیمسه دن خبر یوخودور. بیر ییزیدیک بیرده توزلو یول. گونش دوم - دوز گویون آراسیندا دایانیب شاخیردی. حاج علی باغیندا بیر سورو باشلارین بیر - بیر یی نین قیچی آراسینا سوخوب بیر یئرده دورموشدولار. اوردان پوروخلو یولونا چوخ قالمیردی. پوروخلو یولو تورپاقلیق اوزون بیر یولودور. گنت ها - گنت یورقون بیر حالدا او یولون سونونا چاتمق اولاردی.

چوخ باخش ییلیردیم گؤزلیمین ایچی، کیرپیکلریمین اوستو تورپاق ایله دولموشدولار. گؤزلیمدن یاش آخیردی، بو گؤز یاشی یادیم سالمیشدی، قیشدا آنام تندیر اوستونده چؤره ک یاپاندا هردن بیر ییزیم باشیمیزا اون سنپه لردی اوند، ییز ایکیمیز، من، فاطما باجیم قارلی آدام کیمین اولاردیق باشلاردیق بیر - بیریمیزه گؤزلردیک. آنام دا گؤلردی. اونون او گؤزل گؤزلری ایسلاناردی ییلیمزدیک گؤلوش دن اولدو یا تندیر توستوسوندن.

من ائششگه چوخ یاخین یول گئدیردیم. داها او میلچکلرین اوردان اولماسی منی چوخ حیرصلندیرمیشدی. ال آغاچین اوتانا - اوتانا ائششگین قویروغو آلتینا ساری اوزاتدیم. بیر

ائششگین گؤز، برونونون آلت - اوستونده میلچکلر کوپپا قورموشدولار، یاین او ایستی گونلرینی بیرسی ایدی. او گونلردن کی آدامین قیچی نین آراسیندان تر زینه بولاق کیمین آخار. ائششک بولاق لارین ساللامیشدی، آباق لارین یئره چکه - چکه، چوخ یورقون حالدا یول گئدیردی، اونون آباق لاری آلتیندان قالخان قیغلاما قوخولو توز - تورپاق منیم گؤزلیمه گیریدی. دوداقلاریمی یوم موشدوم، آغزیم تو ز گیرمه سین آما گؤزلیم، برونوم دولموشدولار. آغیر نفس چکیردیم. منیم ده بولاق لاریم ساللامیشدی. ال آغاجیمی یئرده سورویوردوم، ائششگین دالی سینجا گئدیردیم هردن بیر یوخو کیرپیکلریمی قاتلاییردی. آما تنز گؤزلیمی آچیردیم. یول چالا - چوخور ایدی. چاریق لاریمین دابانی دکنمیشدی. آغام دئمیشدی اونلاری تیکه رم آما تیکمه میشدی. قوملار - داش لار آیاغیم گیریدیلر آخسایا - آخسایا گئدیردیم. هردن بیر دوروب او چاریق لاریمی تمیزله ییردیم.

من دورجاق ائششگ ده دوروردو. من چوخ آچقلانیردیم. ائله بیلیردیم بو ائششک منی لاغا قویوبدور. قیشقیریب ال آغاجیمی اونا ساری تولازلاییردیم. آغاج هردن بیر یان دوشوردو آما بعضن ده ائششگین دالینا دئییردی. ائششک ایکی آددیم آتیب، یئنی دن دوروردو. اونون قویروغو آلتیندان اوچان میلچکلر گینه ده گلیب اوردا اوتوروردولار. دئییردیم: «قوی چاریغیمی گئیم، سنه دییرم.»

همیشه چاریق لاریمی گئیب ال آغاجیمی اله آلقاق ائششک یول لاناردی من ده اونوتاردیم نه دئمیشم! هر شئی یتردی.

وحید طلعت

طالع نه یازدی؟ آریلیق، حسرت، منی، سنی
طالع اینانمادی بیزی البت منی، سنی
طالع قارایدی، بخت قارا، یازغیمیز قارا
طالع آیرردی سونرا، نهایت، منی، سنی
آریلمازایدیق آنلیمیزین یازغی سین یازان
یازدی ایکی یازی، ایکی قیسمت؛ منی، سنی
سن دوشدون آیری ائلره، من آیری ائلره
یاندیردی نیسگیل ایله بو غربت منی، سنی
بیز کی گرک دیر آیری قالاق، آیری آی آمان
سن دی نه دن یاراتدی طبیعت منی، سنی؟

مجید زارعان نژاد

سن... هر یترده وارسان
اوره ییمده، سؤزلریمده
هر آن گؤزلریمین اؤنونده سن.
ساودیغیم زامانیم،
کبین اولموش بیرى سن
سن... خاطیره لر سربالینین آن گوجلو
اویونچوسو
بو قارانلیق شهرین گیزلنمیش آبی
یاشیل بوداقلی آغاجلارینا قونموش بیر یری سن
بو شهرین سسیز لنینده آن گؤزل ماهنی سان
هر آن پیچیلدا بیر سسین قولاغیمدا
سن... سنسیز لیین سسیز گؤز یاشی سان
گنجه نین قوینوندا ایتن ایشیقسان
هر یترده وارسان، آما یوخسان
سن گؤزلریمه تیکیلن ایکی گؤز سن...
اولمویا شهر گؤزلر یوی بورج آلیب...؟؟؟

اسماعیل لطفی

سن گونش لرین دوغدوغو بیر
اؤپوجوک سن،
دنیزله ایشیق آراسیندا بیر سئوگی،
من سنسیز لیین سونو،
قوروموش توپراق اوستو ساحیلده،
هر صاباح سنی سئویرم دییه،
اورگیمده کی دنیزده بوغولورام...

بهزاد آزاد

نیه بس اوزومه باخمیر سان منیم
نیه باشینی آشاغی سالمیسان
من سنی گئدن ده باغیشلامیشام
بیراز اوزومه باخ چوخ داریخمیشام
بیراز جا دانیش سسینی ائشیدیم
من سنه دئمه رم گئری دوءنه سن
ایلمدن گلسه ای دی بیر آنلیغ بئله
بو دیغا زامانی دایاندیر ااریم
سندده قورو یاسان منده خزل تک
گوءز لریم گوءز ونده قورویوب قالا
یوز ایلدن سونرا دا زامان ایشله سه
باخاندا گوءرم کی یانیمدا سان سن
ایمی وور مارام ایله، قورخما
بیراز یاخینا گل، بیراز یاخین دور
عطرینین قوخوسو بورنوما دیسین
من آلان عطیردیر یوخسا باشقاسی؟

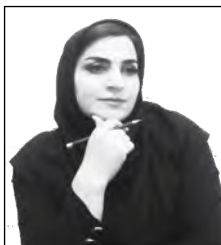
قلدین ادبیاتی (ادبیات زنان)

اوفوقلره زیلله نن گؤزلریمین گوشه سینده گیزلتمیشم آزادلیغی (رقیه خانیم صفری ایله
 دانیشیق) / احد فرهمندی
 اؤیکوجوک لر / فریبا مرتضایی
 کتاب مجموعه شعر «بیر تیلیم تیلک» (یک قاچ آرزو) / سیاره رحمانی
 دونن ... / فریده سلیمانی
 شاید اندک زمانست / لیلا پورعباس
 یک زن غزلیست / دکتر شبنم میرزایی وند
 سن گوزل سن ... / م - پورحسن (شافاق)

اوفوقلره زیلله نن گؤزلریمین گوشه سینده گیزلتمیشم آزادلیغی

رقیه خانیم صفری ایله دانیشتیق
دانیشتیق آپاران: احد فرهمندی

رقیه صفری ۱۳۵۷-جی ایلین بهمن آیین ۱۱-ده تبریزده آنادان اولور. ابتدایی و اورتا تحصیلی بو شهرده ییتیریپ، عالی تحصیل آلماق اوچون باکی شهرین دولت اونیورسیتیه سینده تورک دیل و ادبیاتی اختصاصیندا تحصیله باشلایب، لیسانس و فوق لیسانس مدرکینی آلیر. بوندان باشقا تبریزین آزاد اونیورسیتیه سیندن ایسه مدیریت دولتی اختصاصیندا فوق لیسانس رتبه سینی ییتیریپ فعلی حالدا تبریزده یاشاییر. او داها چوخ اؤز قلمینی تورکجه حنکایه یازماقدا سینامیش، شعر اثرلری ده موجوددور. گنج یاشلاریندا مطبوعاتدا تورکجه صحیفه لرینی اداره اتمکله مشغول اولموش بو یازچی تبریزین بیر چوخ روزنامه، هفته نامه و مجله لرینده یازیب، همچنین بیر زامانلار چاپ اولونان «دیلماج و «یارپاق» دا اثرلری گنديرمیش. سون زامانلار «خیابان» آدلی تورکجه فارسجا فصلنامه نین تورکجه صحیفه لرینین مسئولو اولاراق فعالیت ائديرمیش. اونون اثرلری تورکیه نین ائله جه ده باکی نین آدلیم ادبی مجله لرینده سیخ-سیخ درج اولونوب، اثرلری تبریزین ادبی نمونه لری کیمی نظرده آلییر. بو چالیشاق دَریلی یازار، چؤیرمن هابئله شاعر ایله صمیمی دانیشتیمیز اولدو. ساین اوخوجولارین بو دانیشتیقین اوخوماسینا دعوت ائدیریک.

قیساجا اؤزونوزو تانیدیرین لطفا:

من رقیه صفری ۱۳۵۷-جی ایلین بهمن آییندا تبریز شهرینده مدنتینه، دیلینه و تاریخینه ماراقلی اولان بیر عایله ده دونیا یا گؤز آچیب، ایلک یاشلاریمدا آنامین سینده داشیدیقی فولکلور ادبیاتی ایله روحومو سوسله ییب، ائله اؤز ادبیاتیما اولان سئوگیمه گؤره ده، تبریز شهرینده تحصیل آلیپ، دیپلم فازاندیقدا سونرا، باکی شهرینه گنیدب عالی تحصیلیمی باکی نین دولت دانشگاهیندا آذربایجان دیل و ادبیاتی اختصاصیندا اوخوماغا باشلادییم. لیسانس مرتبه سینی بو اختصاصدا اوخویاندان سونرا، فوق لیسانس مرتبه سینی ده تورکولوژی اختصاصیندا داوام ائدیریب ۱۳۹۰-جی ایلده ماذون اولوب، تبریزه قایتدیم. تاسفله تبریزده اؤز اختصاصیمدا

ایشلمک امکانی اولمادیغیندان یئنی دن تبریزین آزاد دانشگاهیندا مدیریت دولتی اختصاصیندا تحصیل آماغا باشلایب بو اختصاصدا دا فوق لیسانس مدرکینی الده ائده بیلدیم.

سیر عایله نیزی نئچه مینجی اوشاغیسینز؟

بئش اوولادی اولان عایله نین ایکینجی اوولادی ساییلیرام. نئچه یاشینیزدا شعر ایله ماراقلانمیسیز و ایلک یازدیغینیز شعر یادینیزداسا قیسا بیر بؤلومون بویورون! آنامین گوجلوشقای ادبیات یادداشینا مالیک اولدوغوندا کیچیک یاشلاریمدا عاشیق شعر، بیاتاتی، تاپماجا، نازلاما، سیزلاما کیمی فولکلور

ادىياتىمىزلا تانىش اولموشام و دئىمك اولار دۇردونچو صىنىفده تحصيل آلدېغىم زامان بىر بالاچا كلاسىك شعر قوشموشدوم كى تاسوفله او زامانلار يازدىقلاريمى ساخلامامىشام.

ادىيات سىزىن حياتىنيزدا ھانسى رولو اويناير؟

آذربايجان ادبياتى نىن وورغونىام. چونكو دوغمايلى و وار و مدنيتىمىزى، تاريخىمىزى و دىلىمىزىن گۇزelligين يانسيدير. البته كى حياتدان آلدېغىم درسىن يازىبا گتىرمە واسطەسى اولدوغوندىن ادبياتا اۇزل ماراغىم وار.

بۇيۇك قارداشلىق تارىخ دوكتوراسى دىر، سىزىن ادبىي فعاليتلارنىزده اونون نە قدر اتيكىسى اولوبمو؟
قارداشلىق دكتور حسن صفرى ياشجا مىندن بۇيوك اولدوغوندىن دئىمك اولار كى، بىرلىكده بۇيويوب منە گۇز- قولاق اولدوغو اوچون دە اونون ايدنولوزيلرىندن، وطنە، دىلە و تارىخە سئوگىسىندن تاثيرلنمىشيم.

ھانسى ايلدىن جدى اولاراق ادبياتا گىرىشمىسىز و بونون سببلرى ندىر؟

باكى نىن ادبيات دانىشكده سىندە تحصيلە باشلادىغىم زاماندىن بىرى جدى شكىلدە ادبياتلا علمى اولاراق ماراقلانمىشام.

بىلدىگىمىزە گۇرە سىزىن باجى و قارداشلارنىز ھامىسى عاللى تحصيلاتلى دىرلار اولارلىق ھانسىسى آرتىق ادبياتلا ماراقلانلار و بوگونه كىمى چاپ ائىدىكلرى اثرلر نەلر اولوب؟

تاسفله تىرىزده كتاب چاپىنا قارشى گوجلو سانسورلار تطبيق اولونور. اونا گۇرە دە بىر يازىچى و شاعىرىن حىسلىرىدىن ياراتدىغى اثرلر سانسور اولوندوغو زامان سانكى خياللارى تايدالانير. بونا گۇرە دە ياراتدىغىمىز اثرلرىن مختلف داخللى و خارجى ژورناللار، قزنتلرده چاپ اولونماسىنى ترجيح ائتمىشيك. اما بۇيوك قارداشلىق دكتور حسن صفرى نىن «بىر انسان دۇيوشور» آدلى شعر توپلوسو و «جنوبى آذربايجان: ۱۹۱۸- جى ايلين سوي قيرىمى» آدلى تارىخى كتابى و بىر نچە ترجمەسى او جملەدن «يران توركلرى» باكى شەرىندە چاپا گئدىب و اونلارلا علمى تدقيقى مقاله لرى توركيە و آذربايجان و ايرانين قزنتلرينده چاپ اولونموشدور.

سىز تىرىز شەرىن ايلك قاديانلارنىدىن سايلاراق تورك دىل و ادبياتى اوزرە باكى شەرىندە - يوكسك ليسانس آليسىنىز اولورسا بو قونودا آرتىق معلومات وئرين.

باكى شەرىندە تحصيل اوچون گئتديگىم زامان ۱۷ ياشىندا اولاردىم. دئىمك اولار او زامان باكى نىن همين دانىشگاهيندا ايراندىن نە بىر قادين هئج بىر كيشى دە بو اختصاصدا تحصيل آلمىردى. بۇيوك آرزولارلا گئدىردىم و قارشىمدا اولان داغ كىمى مانعەلرى جيتىلىكلە آشاراق گلەجكده ساوادلى توركولوق كىمى تىرىزده چاليشاجاغىما اومود بىلەمىشيدىم. تورك دىلى و ادبياتى نىن زنگىنلىكلرينە حثيران بىر قادين اولاراق دانىشگاهدا ايشلەديگىم پروژە

لر و مقاله لردە آز دئىيلدى. ايللر بويو هر جور اذيتلرە قاتلاشيب نهايت توركولوژى اختصاصيندا دا فوق ليسانس آلدىم. بونولا بئله تاسفلر اولسون كى قازاندىغىم ساواد و تحصيل لە ھلە ليك رسمى شكىلدە فعاليت ائىدە بىلەمىشيم.

ياخىن ايللردە تىرىزىن آزاد اونور سىتە سىندىن مديريت دولتى اختصاصيندا فوق ليسانس رتە سىنى ييتىرمىسىز دئىمك بو اختصاص سىزىن مشغول اولدوغونوز ايش اوچون اولوبمو؟

ايشلەدييم اداره دن باكى دان آلدېغىم تحصيل سىندىلرين او ايش اوچون يارارسىز اولدوغونو دندىكلرى زامان، مديريت دولتى اختصاصيندا تحصيل آماغى دوشوندوم. اما بو اختصاصدا ادبيات قدر شىرىن و ملتىمىز اوچون خيىرلى علم اولدوغونو دوشونورم.

فعلى حالدا ھارادا ايشە مشغولسونوز؟

تىرىزىن سو اداره سىندە كارشناس اولاراق فعاليت ائىدىم.

آنا دىلىمىزده سىزىن تايىسىز حكاىەلر نىز وار، اونلارلىق چنورە سىندە دانىشلىق لطف!

داھا چوخ قيسا حكاىە يازىرام. منجە يازىلارلىق بوتون بيجىملىرى گۇزلدىر. اما قيسا حكاىە دە يازىچى اۇز سۇزونو دقيق و قيسا شكىلدە ائلەجە دە آخىجى بىر سورعتلە اوخوجونو يورمادان آنلادا بىلىر. بو عصرده واخت آزلىغى ياشايان ملت اوچون دە ان اويغون يازى بيجى كىمى قبول ائىدلىر. حكاىە اثرلرىم تىرىز، باكى و توركيە دە چاپ اولونان مختلف ادبىي درگى لردە درج اولونوب.

بوگونه كىمى ھانسى حكاىە يارشماسىنا قاتىلمىسىز و قازاندىغىنيز يئرلر نەلر اولوبمو؟

بىر او قدر يارشمالار قاتيلماعا ھوسلى دئىلىم. اما بىر دۇنە اۇز فيكىرداشلار بىزىن ترتيب ائىدىكى سوناي ادبىي يارشماسىنا حكاىە گۇندرمىشيدىم كى اورادا دا حكاىە سئچىلمىشيدىر.

درين معالى سريست شعرلر نىز اوخوجولار طرفىندىن آرتىق ماراقلانار شىلانير، بوگونه كىمى شعرلر نىز ايرانين ھانسى درگى و غزلەلر نىندە چاپ اولونوبمو؟

شعرلرىم تىرىزە چاپ اولونان اولدوز، ارک، سەھند تىرىز، دىلمانچ، آسان، خيابان، شفق، امين درگى و ژورناللارلىندا و تهرانددا چاپ اولونان يارپاق دا و بىر نچە دانىشجويى نشرىلەردە درج اولونموشدور.

تورک دىللى اۆلکلەردە او جملەدن آذربايجان جمهوريتى و توركيەدە ايران توركلرينين اثرلرىندىن اؤرنكلر چاپ اولور دئىمك سىزىندە اثرلر نىزىن بو اۆلکلەلر درگى و سىتەلر نىندە نمومەلر درج ائىدىلر بو قونودان آرتىق بىلىگى وئرمەنيزى رجا ائىدىم.

آنچاق آذربايجان جمهوريتى و توركيە دە

بعضی ادبی درگی لرده او جمله دن آلتوران، یازی، ۵۲۵ و آدلارینی اونودوغوم بیر سیرا نشریه لرده و ادبی آنتولوژی لرده چاپ اولونوبدور.

سین بیر زمان اولکه میزده چاپ اولان مطبوعاتین تورکجه صحیفه لرینی باشچیلک اندیسیزین، او نشریه لردن آد آپاریب فعالیتلرینیزه گۆره دانیشین لطفلا.

بللی اون ایل مدتینده مطبوعاتدا فعالیتیم اولوبدور. اساسا تورکجه صحیفه لرینین مسئولیتینی عهدهلنن بؤیوک فخرله فعالیت اندیردیم. سون زامانلاردا دا آقای محمدرضا قضایی، شهریمیزین چالیشان ادبی فعالی و یازیچی سینی چاخاردیغی «خیابان» مجله سی نین تورکجه صحیفه لرینین مسئولیتینی عهدمه گؤتورموشدوم.

تیریزده نشر اولان درگی لرده اثرلرینیزدن نمونه لر چاپ اولوب، اونلاردا آد آپاریب معلومات وئر مکنیزی رجا اندیرم!

تیریزین نشریه لرینده بیر سیرا شعر و حکایه اثرلریم چاپ اولونوبدور کی اونلاردا باشقا منیم اوچون ادبی مقاله لریم داها اؤنملی دیر. همین مقاله لردن «تورکلرده یئنی ایل عادت لری»، «تیریزین چاغداش شاعیرلرین دلیلنده تشبیه»، «تیریزین چاغداش شاعیرلرین دلیلنده فیراز تولوژی بیرلشمه لر»، «تیریزین چاغداش شاعیرلرین دلیلنده لئکسیکا» و «آذربایجان تورکجه سی نین جمله قورولوشونو» آد آپارماق اولار.

سون زامانلاردا «خیابان» آدلی تورکجه فارسجا فصلنامه نین تورکجه صحیفه لرینین مسئولو اولراق فعالیت اندیردینیز، بو فصلنامه یه گۆره دانیشین و بویورون نه دن ایندی داها یایلیمیر؟

«خیابان» فصلنامه شکیلده حاضیرلانیب چاپ اندیلیردی. درگی تخصصی اولدوغو اوچون مالی اسپانسور تاپماق چوخ چتین اولوردو و نتیجه ده مالی دوروملار گۆره نشر اولونمادی. ولی مطالبی سایت جامعه و ادبیاتدا نشر اولونماقدادیر.

بو گونه کیمی حکایه یا دا شعرلرینیزدن کتاب بیچیمینده بیر اثر ایشیق اوزو گۆروب مو؟

ایندییه کیمی اثرلریمین هئچ بیرسین چاپ اندیرمه میشم. هر شاعر و یازیچین اثرلری اونون درین دوغولارینین ثمره سی ساییلیر. دوغولاریمین پاکلیغینا و بشریته زانسیز اولدوغونا ایناندیغیم اوچون اونلارین سانسور اندیلمه سیندی ده ایسته میرم. نه زامان بیزیم دیلیمیزده اثرلریمیز یئرسیز سانسورلار مروض قالمادیغیندا، یازدیغیم اثرلیمی بورادا چاپ ائتدیره جه یم.

یاخین کله جکلده اثرلرینیزی کتاب شکلینده چاپ ائتمکی دوشونورسونوز مو؟

شرایط یاراندیغی زامان مطلق بو ایشی گۆر مه لییم.

آیاقلاشیب اؤز زامانیدان گئری قالماسین دئییه سینیز چه نه لر ائتمه لیدیر؟

البته کی یازیچی نین وظیفه سی اولکه و دنیا ادبیاتی ایله تانیش اولماق و هر آن اوخوماقدیر. اوخویوب بیلمکله آنجاق باشقا یارادیجیلارلا آیاقلاشیب، یارتماق اولار.

سین ادبیاتدا تنقیده نجه باخیرسین؟ بویورون بو گونه کیمی سینین ایشلریندن انتقاد ائدن اولوب مو؟

تنقید علمی اولمالیدیر. ادبی تنقیدی ده مطلق بیر ادبیاتچی عالیم انده بیلر. عالیم و اوستاد اولمایان بیر شخص واسیطه سیله اندیلن تنقید آنجاق یازیچی نین قاباغینا داش آتماق کیمی دیر. ایندییه کیمی باکی شهرینده حکایه لریمین بیر نجه سی حورمتلی ادبیات دوکتورو واقیف سلطانلی و تنقیدچی یوسف یوسفلی نین طرفیندن تنقید اندیلیب ادبی درگی لرده چاپ اولونوبدور.

شعر و حکایه لرینیزده هانسی قونولارین آرتیق یئری وار؟

اثلیمین کئچمیش عادت-نعنه لری، چاغداش زامانی نین آغری-آجیلاری و اجتماعدا اولان پروبلملر حکایه لریمین اساس قونوسو اولوب. شعرده گتیره بیلمه دیگیم و شعر دیلین عاجیز اولدوغو نقطه لری راحت و آیدین شکیلده حکایه لری تشکیل وئرن جمله لرده گتیره بیلیرم.

«چاغداش» ادبی درگی آذربایجان گنج ادبیاتچیلاری بیر یئره توپلاماقدا دیرلی آدیملار آتاراق، ادبیاتیمیزا بوشقابا قویمالی شاعرله بازار هدیه ائتدی. او درنگن هانسی ایلمده ایشه باشلاماسی و نه قدر عؤمور سورمه سی جنوره سینده هابئله ادبی چالیشمالارینا گۆره بیلکیر وئرین لطفلا!

۷۷- جی ایلمده ایشه باشلامیش ایلمک یئنی فورمایا باغلی اولان غیر سنتی بیر قورولوش ایدی. قوروجولارینین باشیندا جناب محمدرضا قضایی دوروردو. سون زامانلار چاغداش ادبی درگی نین فعالیت لری رسمی شکیلده اولماسا دا غیر رسمی اولراق اوتوروملاری اولور. بو درنگه، اساسا یئنی شعر یازان گنجلر مراجعت اندیرمیشلر. دئمک اولار اؤز زامانیندا بیر مکتب ساییلیرمیش.

آذربایجان و ایران تورک ادبیاتچیلاری ایچینده کیم لرله ادبی ایلمکینیز وار و بو ایلمک لرین اثرلرینیزین داها دا درنلشمه سینده تاثیرینی نجه گۆرورسونوز مو؟

آذربایجان تورک ادبیاتی ایله مشغول اولان بوتون گوجلو یازار و شاعیرلرین هامیسیندن تاثیرلنمیشم. اما ایچریلرینده جناب رضا برهانی، رحمتلیک دکتر زهتابی، جناب محمدعلی نهانودی، جناب ناصر منظوری کیمی ادبیاتچیلارین گوجلو اثرلریندن فایدا لانیشام.

ادبی انجمن لرین ادبیاتین کلمشمه سینده نه تاثیرلری اولور؟

ادبی انجمن‌لر بیر اجتماعدا جریانلارین یارادیجیلاری و اؤنده‌گندلری ساییلیر. هر هانسی فعالیت ساحه‌سینی آکتیولشدیرن ارگان کیمی زمانین و هر سبکین یارادیجیلارینین بار وئرمه‌سینده بؤیوک رولو اولور. انجمنلری فعال اولمیان بیر جامعه، شوبه‌سینیز بوغوناق آتمسفره مالیکدیر. ادبی انجمنلرده مثبت رقابت موجود اولور و هر یارادیجی بئنی‌لشمکه سعی گؤستریر. دئمک گوجلر اثرلر گوجلر و فعال انجمنلرین محصولودور.

بیر تجربه‌لی یازار و شاعر اولراق ادبیاتدا هانسی زیر و کله یوکسکلیک ایسته‌یر سینیز؟

بیر یازجی اولراق اؤز دلیمه‌ی یازیپ یاراتماق منیم اوچون زیروه‌لرین ان زیره‌وسی ساییلیر. دیلینه وورغون هر بیر یازجی دیلی‌نین گلیشمه‌سیندن و دیری قالماسیندن باشقا آرزوسو اولمالیدیر. اصیل شاعر و یازچینی اؤز زامانی دئیل گلجک زامانلار دانیشمالیدیر.

بیر شاعر یا دا یازار کون ادبیاتی ایله آياقلاشیپ اؤز زامانلاردا کئری قالماسین دئییه سینیز نه لر ائتمه‌لیدیر؟

تکجه اوخویوب، اوخویوب و سونرا یازماق. یعنی مین اوخویوب بیر یازماقلا اؤنده‌گندن یازجی کیمی یاراتماق اولار.

سین کئچیش ایللرده آنا نیزدان انشیتدینگیز فولکلور نمونه‌لرینی «آذربایجان انل ییلیمی» مؤسسه‌سی‌نین ایج بولتینینده نشر اندیردینیز، بویورون آذربایجان فولکلورو ایله نه قدر ایلگینلر سینیز و یازیلارینیزدا فولکلوروموزدان انشکینلر سینیز می؟

بلی فولکلور درنگینده آزا اولسا فعالیت گؤسترديگیم زامانلار آنامین یادداشیندا اولان فولکلورلاردان توپلامیشدیم. ذاتا کولتورونه، دیلینه باغلی بیر شخص اولدوغومدان یازدیغیم حکایه و شعرلرده ده فولکلوروموزون ایزلرینی آیدینجا گؤرمک اولار.

بیر خالقین شفاهی ادبیاتی هابئله دبلرینی قورویوب ساخلاماق اوچون نه لر ائتمک اولار؟

خالقین فولکلور اثرلرینی آنجاق کندلری، اوبالاری، شهرلری قاریش-قاریش گزیپ اینسانلاری دانیشدیرب سسلرینی بیغیب کاغیذ اوستونه گتیررک، سونرا دا کیتاب شکیلینده چاپ ائتدیرمکله ایتیپ باتماسینی قارشیسینی آلاق اولار. ائله‌جده ائولرده آنا-آتالارین اوشاقلارینا ناغیل، تاپماجا، اویون، نازلاما و سایر دانیشماسی و مکتبلرده درسلیک کیمی فولکلورون تدریس ائدیلمه‌سی ایله اونو عالی سوبه‌ده قورویوب ساخلاماق مومکوندور.

موسیقی ایله آرانیز نئجه‌دی؟

تاسفله موسیقی ساوادیم یوخدو. آما چوخ ایستردیم موسیقیمی اؤیره‌نیپ و هئچ اولماسا سازیمی چالا بیلیم.

بیلدیگیمیزه گؤره سینزین ترجمه صنعتینده ده چالیشیر سینیز، اولور سا بو فوندا دانیشین و

بویورون بو گونه کیمی ترجمه اثرلر نیزده کتاب شکیلینده چاپ اولوبمو؟

اختصاصیما گؤره تخصصی اولراق ترجمه‌چیلکله مشغولام. مقاله، کتاب، رسمی سندلر و پابانامه‌لرین آذربایجانجا-فارسجا و فارسجا-آذربایجانجا ترجمه ایشلری ایله مشغول اولموشام. ذاتا ترجمه ایله پئشه کیمی مشغول اولدوغومدان اؤزومه ایش پرونده‌سی توپلامیشام. آما بیر چوخ تاریخی و دیلچیلیک کتابلارینی فارسجادان آذربایجانجا و آذربایجانجادان فارسجا یا ترجمه ائتمیشم.

سینزین یوکسک لیسانس اختصاصینیز تورک دیل و ادبیاتی دیر بو گونه کیمی بو فوندا عمومی یا خصوصی کلاس‌لارینیز اولوبمو؟

تبریز دانشگاهیندا تورک دیل و ادبیاتی اوزره رشته یارادیلدی. سندلریمله اورا مراجعه ائتدیگیمده گروهون باشچیسینی اعتناسیز داورانیشی ایله اوزلشدیم. رسمی اولراق فعالیت ائدن انجمن‌لر ده اولمالیغیندن غیر رسمی شکیلده فعالیت ائتمک ایسته‌مه‌میشم. آنجاق چاغداش ادبی درنگینده بیر زامانلار دیل و ادبیات جلسه‌لری یاراتمیشدیق.

سینز تورک دیل و ادبیاتی‌نین بیر اوزمانی اولراق بو کون ایران آذربایجانین نرینین دورومونو نئجه گؤرورسونوزمو؟

هر هانسی بیر دیل رسمی و علمی سوبه‌ده تدریس ائدیلمه‌دیگینده همین دیل آنجاق خالق آراسیندا غیر علمی اولراق دانیشیلیب ادبیاتی دا بو شکیلده یارادیلماقدیر. بو آن بیزیم دلیمیز باغبانسین چؤل اورتاسیندا بیتن گول کیمی دیر. گول باغبان طرفیندن قایقی گؤرمه‌دیگده نئجه سولغون و سرت حالادوشرسه دیل ده ساوادسین جاسینا یازیلیر سا اورگه یاتیم اولما یاقدیر. بیر نئجه نمونه‌لردن باشقا یازیلیمیش بوتون نثر اثرلری فارسجا دوشونولوب تورکجه یازیلیدیر. دیلین ساختاری یازچیلیغا جان آتانلار طرفیندن ووروب داغیدیلب، یازدیقلاری جمله‌لرله دیلی محوه دوغرو آپارمیشلار. آما بونو دا وورغولاماق لازیمدیر کی ساوادلی یازچیلاریمیز دا واردیر.

بیر دیلین آرتیق کلیشمه‌سی و گولجلمه‌سینده شعردن آرتیق تریین تاثیر واره، سینزجه خالقیمیزی نثر یازماغا یؤتمک اوچون نه ایشلر گؤرمک گرکیر؟

فعلی حالدا مجازی دونیادا ادبی دیل ساوادلی اولان وطن داشلاریمیز قیسا نثرلر پالاشماقلا خالقین دیلین و نتیجه‌ده قولاغین دوغرو جمله‌لر دئمکه اؤیره ده بیلرلر. یوخسا کتاب اوخوماق چوخ آزالیدیر. من دفعه‌لرله مجازی دونیادا شاهد اولموشام کی دلیمیزه مارق گؤسترلر ائله بیر جمله‌لر و سؤزلر پالاشیلار کی تبریز لهجه‌سی و تورکیه تورکجه‌سین قاریشدیریب بیر سؤزلر یازیلار. همین سؤزلری من بئله اوخویوب باش تاپا بیلیمیرم. ایندی همین وطن داشلار بو آتا-بابا سؤزو صدق اندیر: قاشین قاشردیغی ینرده گؤزون چیتاردیلار. ایلک و اؤنملی آدیم مجازی دونیا واسیطه‌سی ایله آتیلالیدیر. آذربایجان جمهوریسینده یازیلیمیش

تور كچه حكايه لىرى بورا ادبياتىنا چتورىب چاپ
اىتدېرىمك ده فايدالى اولايلىر. هر بير يىمىز دىل
عالىملرىندن دوغرو جملە قوروب دوغرو كلمەلەر
اۆرنەكلە دىلەيمىزى آرېندېرىب يازىلار يىمىزى
گوجلەندېرە بېلىرىمك.

**بو گون ايراندا تورك دىلەندە چاپ اولان
اثرلار نىن كىيىتىنە گۆرە نە دئە يىلر سىنىمى؟**
بىر واحد ادبى دىل و واحد الفبا اولمالىدىر كى
چىخان كىتابلار دا كىيىتجە مقابىسە ائتمەك اولسون.
تاسوفلە هلە بىزىم عالېملىرىمىزىن آراسىندا بو قونودا
اختلاف نظر وار و هر كس اۆز اوچون بىر ادبى دىل
و الفبا يارادىب. مختلف اثرلر چاپ ائدىلىر. بعضى لىرى
ادبى دىل نورمالارينا اويغوندور و بعضى لىرىندە جدى
مشكل لىر مشاهدە اولونور. اما وضعيتە باخيلاندا
آلاها شوکور آز دا اولسا گۆزل نثر اثرلر موجوددور.

**بىر ادبياتچى نىن چوخ واختى مطالعه
صرف اولار، سىزىن مطالعه اوچون هر گون نە
قدر واخت قويوروسوز؟**
مجازى دونيادا مطالعه لىرىمدن باشقا گونەدە آنچاق
بىر يادا ايكى ساعات كىتاب اوخوماغا واخت آيىرا
بىلىرم. دئەك اولار كى مطالعه تەكجە تفريحىم و بو
دونيانىن چىتلىكلرىنىدن و روزمەلەيگىنىدن اۆزومو
آيىرماق اوچون تەكجە بهانە سايىلىر.

**آنا دىلەيمىز و باشقا دىللەردە تانيدىغىنىز ان
سئودىگىنىز، شعر، رمان و اۆيكو اوستادلار يىندان
كىملىرىن آد آپارا يىلر سىز و نىدن بونلار ماراغىنىز
آرتىقىدىر؟**
آذربايجانىمىزدا و دونيادا بۆيوك شعر و حكايه
اوستادلار يىنن آدىن چەكەك اولار. اما هر يازىچى نىن
بىر دووقو وار. مەن داها چوخ ارنست هەمىنگوى
و چخوفون قىسا حكايه لىرىندەن خوشلانىرام.
نسىمى نىن شعرلر لىلە حقيقتىن درىنلىكلر يەنە وارېب،
فضولى ايله سئوگىيە تاپىنىب، مىرزا على اكبر
صابىر لى زامانىمىزىن آجيلار يىنى دادىرام و رامىز
روشن يىن شعرلر يىن چاغداش آذربايجانىمىزىن قىزىل
اثرى سانىرام. ادبياتىمىزى بو گونە كىمى گتيرن
بوتون يازىچى و شاعىرلر يىن بۆيوك پاى اولوب و
هامىسى نىن يىرى دگر لىدىر. اما انار رضائىن نثرى
بىر باشقا گۆزلىدىر.

**تابولارى سىندىرماق گوجلۇ جسارت طلب
اىدىر، سىز يازىلار يىنن دا قلمىنىزى نە قدر آزاد
بوراخىب بو ايشە ال قاتا يىلر سىنىمى؟**
مەن يازىلار يىمدا كولتوروموزو انكاس وئرمەك
ايستەيىم. بىزىم كولتوروموز ازلەدن برى سانسورا
احتياج اولمايان عادت - عەنەلرە مالىك اولوب.
اونون اوچون هئج تابو سىندىرماغا احتياج
دويمامىشام.

بىر ادبياتچى هانىسى شخصيتە مالك اولمالىدىر؟
ادبياتچى بىر ادبياتىن نەمىندەسى سايىلىر.
ادبياتىنا دگر وئرن هر هانىسى بىر ادبياتچى،
ادبياتى نىن آدىن قوروماق اوچون اونا لايىق بىر
شخصيت قازانمالىدىر. ادبيات بولوندا آدىم آتان بىر

انسان آرتىق اۆز دئىل قوللوق ائتدىگى ادبياتىن
تمىلچىسى سايىلىر.

**گنج شاعر لىمىزە اۆز ادبى تەجرىلر يىنن
نەلر پاىلاشماق ايستەيىر سىنىمى؟**
گنج شاعىر و يازىچىلار يىمىزدان خواهش ائدىرم
شعرلرە و خصوصاً يازدىقلار نثرلرە ادبى دىل
نورمالار يىنى رعابت ائدىب، ياراتدىگى اثرلر يىندە
باجاردىقلار قدر ادبى دىلەيمىزى قورويوب
ساخلاسىنلار.

**ان سئودىگىنىز شعرلر يىنن بىر بندىنى
اوخوجولار يىمىزلا پاىلاشىن لطفاً!**
اؤيىمى آخترامىين
كىتابخانىمى داغىتمامىين
گۆز لىمىن اوفوقلار زىللەن كوشە سىندە گىز لىتمىش
آزادلىغى.

**سىزەن ايستەسەلر اۆزونوزەن انتقاد ائدەسىز
اۆزونوزەن نئجە تنقىد ائدرسىز؟**
يازدىغىم اثرلرى بىر يانا بوراخىب زامانلا اونودوب
و اونلار يىن توز باسما سىنا يىزىن وئرن يازىچىلار دان
اولدوغومو و اثرلر يىمە مجوز آما پروسئسىندە ارشادىن
وئردىگى سانسورلار گۆرە گئرى قايدىب چاپ
اىتدېرمگە چاپا گۆسترمە دىگىمە گۆرە تنقىد ائدە
بىلىرم.

**سون سۆز اولاراق اوخوجولار يىمىز نە دئەك
ايستەيىر سىز؟**
دئەك ايستەيىرم كى ادبياتچىلار يىمىزىن بو گونكو
مسئوليتى داها آغىردى، بونون اوچون كى اونلار
ادبى يارادىچىلىقلار ايله ادبى پروسەلر يىرە بىر
قاباغا پارماقدان باشقا، ارادان گئتمە حاليندا اولان آنا
دىلەيمىزى يازدىقلار اثرلرە ضرر وورمادان قورويوب
ساخلامالىدىرلار. بونا گۆرە دە تورك دىل و ادبياتىندا
يازماق ايستەيىن بوتون وطن داشلار يىمىز اۇنچە بو
دىلى علمى شەكىلدە اۆرنەلەيدىرلر.
رقبە خانىم صفرى نىن شعرلر يىن نەمونه:

بىر گنجەلىك قارائلىق
بىر بولتولوق گۆز ياشى
و بىر كوجە بويو اوزاقللىق
يوخلۇغونو اونوتدورمادى.
ايللر سونرا آرتىق آنلامىشام كى
سنى بىر سونسوز قارائلىقدا
سئل تەك اچىلان گۆز ياشلار يىملا

دونيانىن بوتون كوجەلر يىندن دە يوسام
يئنە هر سحر گونش اچىلاندا ايلك سنىن كۆلگن دوشەجەك
بئىنىمىن يىخىق دىوارلار يىنا.

۲
خاطىرەلرەدە تورپاغا تاپىش يىلر
دوز اۆلور كىمى!
تورپاغىنى باشىما سىن اولسايدى
اونودا دىم سنى
تورپاغىن اوزو سويوق اولار آخى.

اۆيکوجوک لر

فريبا مرتضايي

- آقا اجازه وار؟ ننه مه بير سۆزوم وار..
يازيق نه بيلسين من بلای ناگاهانام ...
- بويور قيزيم !

او جاسس له دئديم:
- ننه تئز گل ائوه، آتام تلویزیون آلیپ. آغاسی
اوخویور. سن آغاسینی چوخ سؤرسن آخی!..
دیرناقلاریلا ائله بیر شیریق آشدی اوزونده،
رنگی عنایه دؤندو.
- آلا له منیم هله ده کی وار اؤلومومو وئرمه ییب.
قایدانندان سونرا مننه هئچ بیر شئی دئمه دی؛
ساواشمدی؛ اما بیر سۆز دئدی اوره ییم
پارچالانندی:

- وورقون وورسون بو اوره ییمی. آتاوا آند
وئرمیشم مندن سونرا سنه گولدن آرتیق بیر سۆز
دئمه سین. ایندی من اوزوم سنه نه دئییم؟

۴

بیرینجی صنیفدا دیدیم ایلک اوخول... بیر گون
بایراما یاخینیدی و تعطیلات باشلا یا جاغیدی، آتام
بو عکسدن نئچه سین چاپ ائله میشدی. بیرین
گۆتوروب آپاردیم خانیم معلممه (خانیم دیزجی)
دئدیم باغیشلا یین قباقدان مدرسه لر تعطیل اولاجاق
بیردن منی کۆنلوز ایسترسه بو عکسه باخین!..
سونرالار هر یادیما دوشدو کجه دئییرم بو گوجلو
و درین انسان ایلشگی لریم!!! باشیما ده یئیدی،
آخی دییه ن یوخدور قودوق، (باغیشلا یین) معلم
گونلرین ساییر، تعطیلات گلیب چاتا، بیر نئچه
گون بیزیم اوزوموزدن راحتلاشا، نندن قاچا
قاچا هله بیرده بیر عکس گۆتوروب فخرین
تقدیم ائله ییرسن!... (او گونلرین اؤزلمی چوخ
آغیردیر، آلا له خانیم دیزجی یه رحمت ائله
سین. چوخ یاخشی و مهربان معلم ایدی و ایندی
سئومه سین منی یامان سئوردی)

۱

گئچن گونلر اولسایدی- بیر آز اوجوزلوق
اولان او گونلر- بلکه ده پیچاق لاری ایتلدردیم،
اما ایندی باهالیق امان کسیر.
ائشیکدن بیر سس گلیر؛ یاشلی بیر کیشی وار
گوجایلله سسله نیر:

- پیچاق ایتلدریم... فیچی ایتلدریم...
باخیرام، ائوده هئچ بیر شئی یوخدور. اوندا
ایدی کی ائله یلدریم باشیما هاوا گلیر. بیر قورخو
پیچاق کیمی اوره ییمه ساپلانیدی. گۆزدن ایراق آز
قالا اوزومو دوغرو یام. پنجره نی آچپ، تیره ک
سسیم له یاشلی کیشی یه سس آتدیم:
- آی قارداش، بوراخ بو ایش لری! قان آختارما !

۲

باشا دوشمورم بو مثلی کیم چکیب:- "فلانی
چوخ فاغیر بیر اینساندی، باشیندان دؤی، ایندن
چوره یین آل"

فیکیرله شیرم، اوشاقلیغیمدا عمه لریم گئجه
ناغیلارینا قولاق آسماق اوچون سینیق
رادیولارینین باشیندان ووراردیلار کی بلکه بیر
سس چیخسین و اونلارین قولقلارینین پاسین
سیلیب، اوره کلرینی آچسین. دئییرم گینه مین
رحمت سینیق رادیولارا. او دیلسیزلیک لری ایلله
باشلارینا دؤینده بیر سس لری چیخیردی. کاش
سس سیز اینسانلارین دا باشلارینا دؤینده سس یوخ،
بیر دویونجا هارای چکه لر!

۳

آتامین آناسی بیر اوتانجاق، ایمانلی، آلا له ی
تانیان خانیم ایدی. بیر گون قونشوموزون
مرثیه سی واریدی. او زامانلار منیم ۴ یادا ۵ یاشیم
اولاردی. قاچا- قاچا گئتدیم گیردیم مرثیه نین
اورتاسینا! بارماغیمی قالدیریپ مولایا دئدیم:

کتاب مجموعه شعر «بیرتلیم تیلک» (یک قاچ آرزو) سیاره رحمانی

هر دلیلی توان خرید کتاب را ندارند کمکی کرده باشم و هم برای کتابخوان اوزبیکستانی که تا حالا مجموعه مکمل شعر شاعران اوزبیک تبار افغانستانی را به رسم الخط لاتین در اختیار نداشتند معرفی کنم. خواستم شعر زن اوزبیک مخاطب بیشتری داشته باشد و همچنین افکار و اذهان عامه به اشعاری با وزن آزاد و سوژه‌های متفاوت در قالب شعر، زیادتر آشنا شوند تا باشد شعر سپید در ادبیات اوزبیک جای پایش را محکمتر بسازد.

گاهی تنها پاره‌ای از آرزوها آنقدر بیرحمانه برآورده نمی‌شود که تمام زندگی تحت شعاع نبودنش به تاریکی می‌گراید و اما گاهی تنها پاره‌ای از آرزوها آنقدر رویای شیرین روزگار می‌شوند که آدمی با یاد و خاطرات‌اش زندگی را زندگی می‌کند.

این کتاب شامل بیشتر از ۱۰۰ شعر سپید است که بخش عظیم آن در سال ۲۰۱۵ و سال‌های واپسین آن زمانیکه مهاجرت را آغاز کردم سروده شده‌اند. محبت به وطن، عشق، احتیاض، زنانگی، جدایی و مرگ از سوژه‌های آنند که به آن پرداخته شده‌اند. جدا از اینکه این اشعار، عشق، و من درونی و احساسات یک زن را روشن می‌سازد، معرف درد و رنج، و نیز تعصبات علیه وی در جامعه افغان است. برای همین می‌توان گفت که این مجموعه را از نگاه روانشناختی نیز قابل مکت است. همچنان روی دیگر این مجموعه، شمار مرثیه‌گونه‌های آنند که در غم از دست دادن عزیز سروده شده‌اند.

این نخستین کتاب شعر من است و آثاریکه در آن ارائه شده‌اند به جز شمار اندکی که در شبکه‌های اجتماعی می‌توان خواند، جای دیگر نشر نشده‌اند. انجمن قلم افغانستان ناشر این کتاب است، حروف چینی آنرا شاعر جوان دستگیر فرهود انجام داده است و طرح پشتی نیز کاری از گرافیس‌ت چیره‌دست آروین افشار است. رونمایی آن در ماه آگوست سال جاری در انجمن قلم برگزار گردید. تا حالا نسخه الکترونیک کتاب در دسترس عامه قرار نگرفته است، و اما تصمیم دارم با انتشار آن وظیفه‌ام را در قبال خواننده‌گان عزیز و علاقمندان شعر سپید اوزبیک انجام دهم تا بدینوسیله هم به کسانی که به

دکتر شبنم میرزایی وند

یک زن غزلیست

باور نمی کنم
زنی ترانه دوست نداشته باشد
می دانی
قلب یک زن را از
بیت بیت شعری
ناب
و عاشقانه ساختند
دست هایش را
از گلبرگ شعر سپیدی وام گرفتند
و چشمانش را
به حکم اقیانوسی وحشی
رقم زدند
یک زن غزلیست
طولانی، عاشقانه
و یا قصیده ای
که شاید هرگز کسی او را نسروده باشد

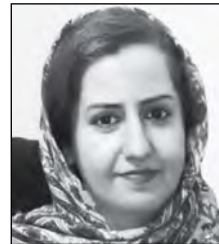
م. پورحسن-شافاق

سن گوزلسن
یاشامادیغیم رویالار کیمی
دوداغیما گلمه بن گولوشلر کیمی
سیخیتی لاردا گزن
بیر کیشینین
اوعلمو کیمی
سن نه چوخ
نه چوخ
آجی گوزلسن!

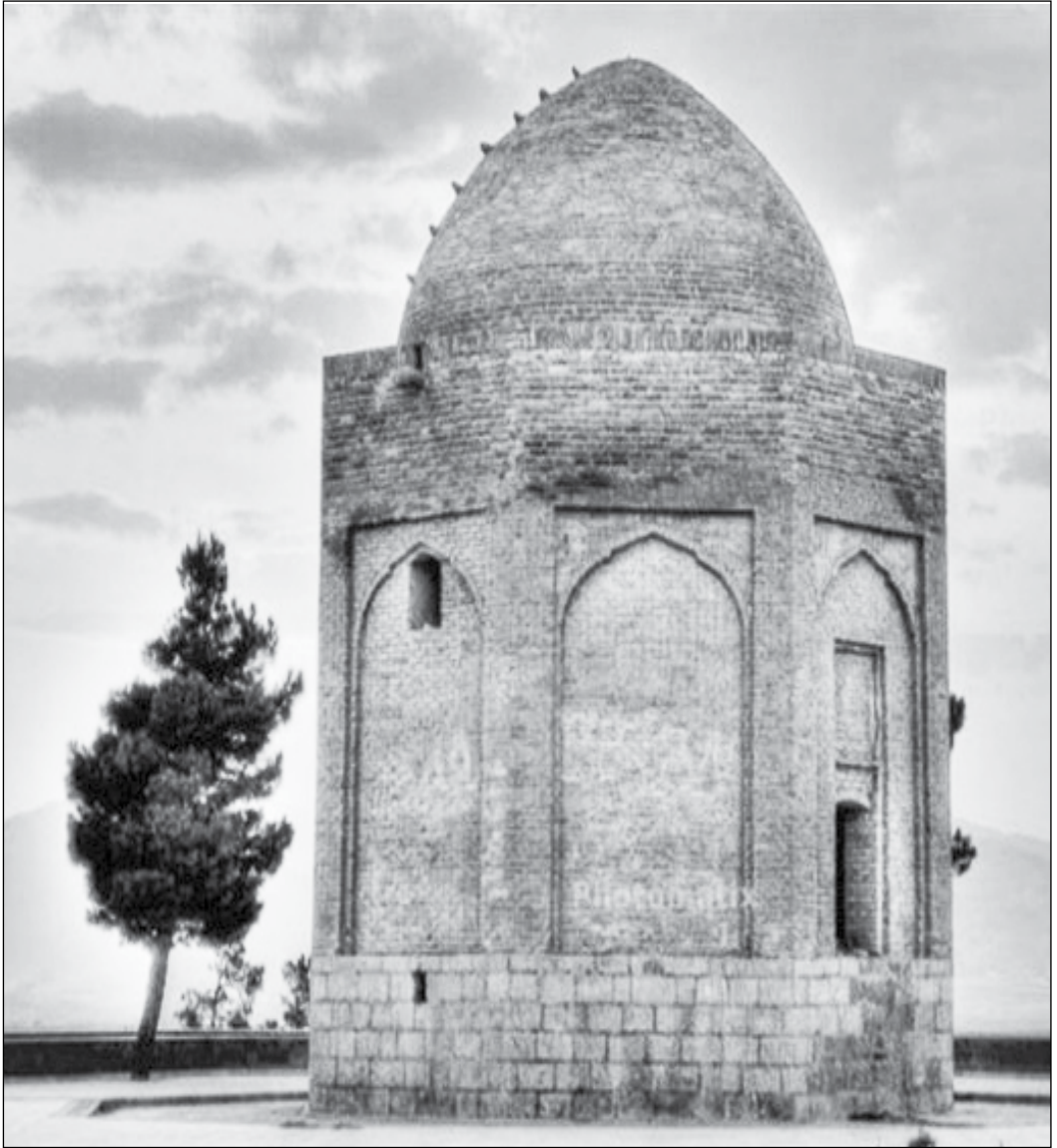
فریده سلیمانی

دونن قاپیلاری قاپیمیزا باخاردی
آغاجلاری ایسه
آغاجلاریمیزا دولاشاردی
قیدا ایینی مطیخ لریندن دوینان کیمین
قاپی چالیب بیر دؤورو
منه ساری توتاردی
دان اولدوز چیخمادان
ایستی سنگکک الینده
قارشى قارشیا گلیب
سحرین خنیر دئیپ بیرینی ده منه وئردی
بوگون قاپی قاپی دان کؤسوب
آغاج آغاجدان تیسیب
او مندن گیزله نیر
من اونان دالدا لانیرام

لیلا پورعباس

شاید اندک زمان نیست
که دلها از میهمان ناخوانده زمین
کمی غمگین است
ولی، من، سالیانیست
بسی دلم می تپد بر سنگهای بی جان
آتشفشان و دود و خاکسترش
هر پرنده برای پروازش
بر آبهای روان و جاریش
بر سایه، درختان پر برگش
بسیار گلهای رنگارنگش
و هزاران وجب ناگفته هایش ...
آری من زمین را دوست دارم
همه جای زمین سرای من است

نام اثر باستانی : بقعه مالک سنقر

شعر معاصر ترکی سنقری با بررسی اشعار ترکی علی عمرانی و اقبال بنی عامریان
/ امیر ارسلان حدیدی
سعید خورشیدی، از فرشتگان نجات زبان ترکی سنقری / اسماعیل حقیقی

شعر معاصر ترکی سنقری

با بررسی اشعار ترکی علی عمرانی و اقبال بنی عامریان

امیر ارسلان حدیدی

مقدمه

اکثر شاعران سنقر گرچه سه زبانه اند ولی عموماً فارسی سرا هستند که در نیم قرن اخیر و بصورت ویژه بعد از انقلاب، سرایش شعر به زبان ترکی را جدیتر گرفته اند. مرحوم امیری سنقری بعنوان سرسلسله شعرای متاخر سنقر اشعاری را بزبان ترکی سنقر سروده است که نمی توان آنرا گشودن پرونده و سرفصل جدیدی دانست چرا که با توجه به مهارت و توانایی آن مرحوم در شعر فارسی، وحجم کم اشعار ترکی وی، باید آنرا بنوعی سرایش تفننی دانست. ولی علی عمرانی، مرحوم علی اکبر مظهري، اسماعیل حقیقی و اقبال بنی عامریان (ترتیب بر اساس حجم و تعداد شعر ترکیست) شعر ترکی را جدیتر گرفتند و در این زمینه آثار قابل توجهی را تولید کردند و در این باب حرفهای زیادی برای گفتن دارند. نسل جوانتر شاعران ترکی سرا با ادامه این راه به بازایی شخصیت شعری گویش سنقر کمک درخور توجهی کرده اند که خود داستان مفصلی دارد. نیاز به یادآوری نیست که شعر و ادبیات سنقر نهادی خودرو و فاقد مدرسه و دانشگاه است. گرچه ادبیات

آزاد، خلاق و پویا نه از دل این نهادهای آموزشی ، بلکه بیرون از آنها و در اعماق جامعه و در میان شاعران و نویسندگان بوجود می‌آید.

تا چند سال قبل شعر ترکی سنقر بخصوص نوحه های ماه محرم مشحون از لغات اصیل ترکی معیار (آذربایجان) بود ولی نکته مهم این بود که بدلیل پدیده سایش زبانی، نوع تلفظ همان لغات در گویش سنقر تغییر کرده بود و طنین و موسیقی آنها بگوش سنقریها نامانوس می نمود و همین باعث می شد ارتباط خوبی بین شنونده با چنین اشعاری حاصل نشود و تسلط زبان فارسی در دورانی که باید آنرا دوران گذار نامید عاملی شد که گویش سنقری عملا علاقمندی نداشته باشد و حتی برخی تا آنجا پیش رفتند که آنرا زائد و بیهوده خواندند و آرزوی مرگ آنرا کردند. اگر دهه شصت و هفتاد را دوران حسیض گویش سنقری بدانیم دهه هشتاد به همت معدود افرادی که ظرافت ها و قابلیت های این گویش و ریشه های آن را مورد باز تاکید قرار دادند و به همت شعرای ترکی سرا رشد مجددی یافت و دوباره با مهربانی مردم و بخصوص نسل جوان مواجه شد. دو عامل مهم یعنی نزدیکی قلم و گویش کوچه و بازار و دشواری کتابت به سبب نبودن استانداردهای مورد قبول همه، باعث شد شاعران سنقر در ترکی نویسی و ترکی سرایی علاوه بر ساده گیری در کاربرد زبان شعر با مشکلات خاصی نیز مواجه شوند و چون سالها این گویش از زایش لغت وامانده بود بناچار از فارسی و ترکی معیار به وام گیری پرداختند.

مجموعه شعرهای ترکی منتشره در سنقر در طول چهل ساله بعد از انقلاب ، بیشتر در قالب غزل کلاسیک، نظیره نویسی با حیدر بابا و به استقبال غزل این و آن رفتن بوده است که در آنها از شعرو زبان به عنوان ابزاری برای بیان مستقیم اندیشه های سیاسی- اجتماعی، حدیث نفس شاعر و گاه مضامین عرفانی استفاده شده است.

بر شعر ترکی امروز سنقر فضاهای نوستالژیک، رمانتیک و آرمانگرایانه حاکم است که خواننده را بیشتر به گذشته می خواند و هنوز نتوانسته از فضاهای فولکلور خود را برهاند و بدلیل اینکه مخاطبین بالفعل آن اغلب افراد مسنی هستند که بر این گویش تسلط دارند، عملا به این سمت و سو تشویق آشکاری وجود دارد و در این میان

جوانانی که بلحاظ گویشی باید به آنها نسل بازگشتی نام نهاد (چرا که با وجود انتخاب زبان فارسی از طرف خانواده بعنوان زبان آنها، بعد از سنین دبیرستان با ولع و شور عجیبی سعی در استفاده از گویش سنقری در آنها دیده می شود) چون دایره لغات ضعیف تری در زبان ترکی دارند ساده گیر تر و سهل القبولتر شده و ممکن است در صورت عدم توجه اهل نظر ادامه چنین روندی عاملی برای ضعفهای ساختاری زبانی و زیبایی شناختی در شعر سنقر شود. شعر ترکی معاصر ما هنوز نتوانسته است خود را از نحو و بافت کلام و دایره واژگانی عربی و فارسی رها نکرده و از منابع غنی واژه ها و ترکیات زبان ترکی سنقری بطور کامل بهره جوید. از سوی دیگر دغدغه شاعر ترکی سرای سنقر (بدلیل قرار گرفتن در این مقطع زمانی که بدنبال بازآوری فرهنگ گم شده در میان بدنه جامعه است) هنوز خود زبان و شعر نیست، بلکه از زبان و شعر به مثابه ابزار استفاده می کند یعنی بیش از شعر و زبان، مضمون و معنا در اولویت قرار می گیرد. مضامین کلیشه ای آگاهانه بر سطور شعری تحمیل میشوند و شعر سنقر هنوز در چهارچوب نصایح اغلب با کارکرد محلی گرفتار است و بدتر از همه اینکه شعر معاصر سنقر از خود هویت مستقل شعری نداشته و عمدتا تحت تاثیر شعر معاصر فارسی و آذربایجان میباشد که باعث می شود نتواند خود را با زیبایی شناسی شعر مدرن تطبیق دهد و کاراکتر واقعی خود را کسب نماید. پس ناچار باید از ابزار نقد سود جست تا تهدیدها را به فرصت تبدیل کرده و به حرکتی که بخوبی شروع شده است کمک کنیم تا در مسیر درست خود قرار گیرد.

نقد و لزوم نقد

تفسیر از یک اثر ادبی تحت تاثیر جهان بینی و تجارب قبلی خواننده خواهد بود ولی برای اینکه بتوان آنرا مورد پذیرش دانست باید واجد موازینی برای تشخیص ادبیات شایسته و واقعی باشد. اگر ادبیات هر زبانی تعالی و استعلا را هدف خود قرار داده است باید نقد ادبی را جدی بگیرد. هر کجا ادبیاتی با عظمت و سترگ دیدید بدون شک نقد ادبی در آن وادی به بهترین شکل ساری و جاریست چرا که نقد ادبی پیراینده،

تقویت کننده، اصلاح گر و سازنده است. نقد ادبی را فعالیتی روشمند برای مطالعه و تحلیل و تفسیر و ارزیابی آثار ادبی می دانند. شیوه سنتی نقد ادبی که با الفاظ کلی مانند «خوب بود» یا «بد بود» یا «تاثیرگذار بود» و... همراه است سالهاست که در ادبیات دنیای مدرن کنار گذاشته شده و مزمره آنها را فقط در دهان استاد نمایان سطحی می توان شاهد بود. کسانی که بدون استناد به جزئیات متن و بدون قرائت نقادانه و بی پشتگرایی به نظریه های مدون و علمی، سعی دارند تسویه حساب های شخصی را بنام نقد ادبی به عامه مردم قالب کنند.

متاسفانه ادبیات ترکی سنقر بطور کلی از نقد بخصوص نقد علمی خالی مانده است و در واقع این ادبیات تا به امروز فرصت نداشته است بعنوان یک ادبیات مستقل و شاخص در ایران مطرح گردد تا به تبع آن نقد ادبی مستقل و کارآمدی داشته باشد اگرچه در نیم قرن اخیر آثار بسیار زیبایی در این ادبیات خلق شده است ولی در نهایت تاسف آثار تولیدی در خلاء رها میگردند و یا در سکوت فرو میروند. نقد در کشور ما رشته ی جوانی است و عیب نقد معاصر ما گاه در ذهن گرایی آن و گاه در کلی گویی ها و اظهارات اثبات نشده و گاه در لحن و شیوه آن است. مرجع قابل اعتمادی برای داوری نقادانه آثار ادبی در گویش سنقر نداریم. حداکثر واکنش ها در قبال این آثار ارائه نظریات غیر کارشناسانه، تفسیر به رأی ها و تحلیل های بی مایه و بی پایه و تعریف و تمجیدهای بی اساس و متأثر از روابط عاطفی و دوستانه است. حاشیه سازی ها، دسته بندی های محفلی، نوچه پروری و طرف کشی ها، تعارفات

و تکلفات، لیدربازیها، تخریب و توهینها، آشفته بازاری و حشتناکی را چون بختکی برفضای ادبی افکنده است و شعرو نقد معاصر ما بر بستر چنین فضا و جوی، دچار آسیبهای جدی شده است. هدف اصلی از نقد ادبی گرم نگه داشتن فضای آفرینش ادبی و ارج نهادن به صاحبان آثار ادبی است. در این مورد رضا براهنی در سالهای پیش از انقلاب چنین گفته است «در چنین موقعیتی، منتقد هشداردهنده است و جلوگیری کننده از اشاعه ابتذال، سهل گیری هنری، سلیقه های کج و کج اندیشی های فکری و... کار منتقد قیام شجاعانه در برابر زوالی است که در دوره ای از تاریخ ممکن است گریبانگیر هنر بشود و» منتقد باید بجوید، بفهمد و جدا کند و قلم صریح، تیز و خستگی ناپذیرش را مثل شمشیری بین مرز زیبایی و زشتی قرار دهد. " باید با کمک گرفتن از نقد از این که اشعار ترکی سنقر مشحون از شعار و فاقد عناصر و نموده های زیبایی شناختی معاصر و مدرن شود جلوگیری کنیم و در غیر این صورت در آنها هیچ حادثه و نوآوری فرمی، زبانی و نحوی به چشم نخواهد خورد. در صورت نبود عزم همگانی در بین اهل فرهنگ، اشعار ما تقریباً با یک نگاه واندیشه، کلی نگرانه و تک صدایی با مضامین اجتماعی تکراری و شعارگونه سروده خواهند شد که تجارب آنی شاعر در لحظه ناخود آگاهی و خاموشی شاعر نیستند.

بعنوان پیش در آمدی بر بحث حاضر یادآور می شود شیوه های اصلی نقد تخصصی شعر عبارتند از شیوه ی وابسته بشکل یا فرمالیستی، روان شناختی، زبان شناختی، اسطوره شناسانه، پدیدارشناختی، ساختار گرایانه، سبک شناختی،

نمایی، جامعه شناختی، شیوایی شناختی، تکوینی، ژانرگرا، نو ارسطویی، فمینیستی، مارکسیستی، پلورالیستی و... که امروزه از آنها بصورت مجزا و یا التقاطی می توان برای نقد شعر سود جست. گاهی نقاد به تناسب زمان از شیوه عمومی نقد ممکن است سود بجوید. در این شیوه عنصرهای اصلی شعر، شامل معنا(محتوا و درون مایه ی فکری، حسی و عاطفی شعر، پیام آن) - خیال(مجموعه ی امکانات بیان هنری و آرایه های معنوی برای تصویرسازی در شعر است مانند صفت، تشبیه، استعاره، کنایه، ایهام، اغراق، شخصیت بخشی و حس آمیزی) - زبان(نحوه ی بیان معنا و خیال شعر در قالب عبارتها و جمله ها) - آهنگ(ناشی از وزن و قافیه ی شعر و کلیه ی آرایه های لفظی به کار رفته در شعر از جمله هماهنگیها و تجانسهای آوایی) - فرم(از نظر فرم و ویژگیهای آن و تناسبش با سایر عنصرهای شعر، به ویژه معنا) مورد توجه قرار می گیرد.

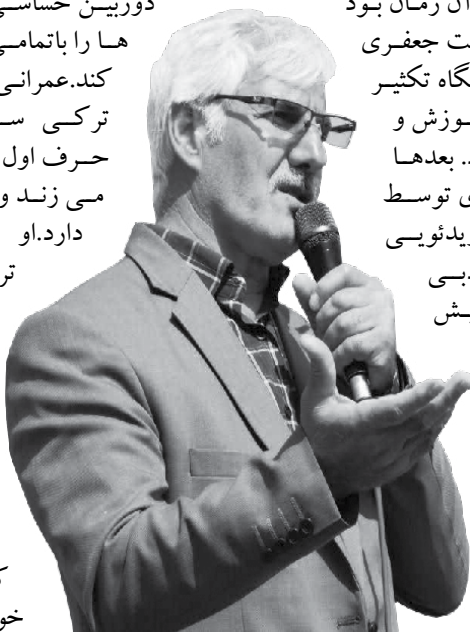
علی عمرانی متولد ۱۳۴۰ در سنقر است و به سه زبان ترکی، فارسی و کردی شعر گفته است. وی از سنین نوجوانی و تحت تاثیر برنامه مشاعره مهدی سهیلی در رادیو ایران به مطالعه دواوین شعرای بزرگ ایران پرداخت و با توجه به تشویق های معلمین خود در این زمینه، روزبروز بر تلاش خود افزود بگونه ای که در سال ۵۶ که وی دانش آموز دبیرستان بازرگانی آن زمان بود اشعار خود را به کمک خانم بهجت جعفری مربی دبیرستان مذکور توسط دستگاه تکثیر استتسیل بصورت بولتن داخلی آموزش و پرورش سنقر تکثیر و توزیع نمود. بعدها و در دهه هفتاد بعضی از اشعار وی توسط پرویز قربانی در کلیپ های ویدئویی خوانده شد. عمرانی در مسیر ادبی خود به سمت شعر طنز ترکی گرایش بیشتری یافت و با دستمایه قرار دادن آداب و سنن مردم سنقر و استفاده از واژگان و اصطلاحات قدیمی و اصیل ترکی سنقر در اشعارش با پذیرش و اقبال اجتماعی مواجه گردید. وی حدود ۲۰۰ غزل فارسی، ۲۰۰ شعر ترکی در قالبهای گوناگون

و ۵۰ شعر کردی آماده چاپ دارد. ایشان در سه دوره جشنواره شعر استانی نیز حائز رتبه اول گردیده است. بعلاوه وی در زمینه فولکلور و تئاتر فعالیتهای درخوری داشته است. وی بازنشسته اداره ثبت و احوال سنقر است. نظریات دوستان در این مقاله بعد از نوشته شدن و تشکیل جلسه ای با حضور صاحب نظران با عنوان بررسی و تحلیل شعر ترکی علی عمرانی به متن مقاله اضافه شد.

بررسی شعر علی عمرانی

شعر، جوشیدن چشمه داشته های یک عمر شاعر است. ساختار شعری علی عمرانی بر روی یکی از عمیق ترین و غنی ترین بسترهای فرهنگ و فولکلور، یعنی فرهنگ ترکی بناشده و همین باعث شده است از کلمه کلمه شعر او آدرسی به گوشه های پراز گنجهای پنهان این زبان تداعی شود. اسماعیل حقیقی نویسنده و شاعر سنقری درباره وی چنین می نویسد: "اشعار ترکی جناب عمرانی به راستی شاهکار است و پیشتاز. ایشان اطلاعات ذوابعاد از لایه های فرهنگ و زبان عامه ی ترکی سنقری دارد. شاید به واسطه ی موقعیت شغلی اش بوده که با همه ی اقشار شهری و روستایی حشر و نشر داشته و زیر و بم موسیقی زبان و حرکاتشان را به خاطر سپرده است. و دلیل دیگر به واسطه ی هوش سرشاری است که در واژه سازی و تصویرآفرینی دارد. نگاه عمرانی دوربین حساسی است که لحظه

ها را باتمامی ابعاد شکار می کند. عمرانی پایه گذار مکتب ترکی سنقری است که حرف اول و آخر را خودش می زند و البته مقلدانی هم دارد. او پدرسالار شعر ترکی سنقری است، چرا که هم آغازگر بوده و هم میزبان این زبان در شرایطی که زبان فارسی یک تازی می کرد و رجز می خواند و حریف می

طلیید، عمرانی یک تنه آستین بالازد و خشت خشت این دیوار بلند را با عشق چید و کاخی برافراشت. اینک زبان ترکی سنقری به همت والای ایشان و دیگر فرزندان برومند این مرز و بوم در حال بالیدنی سترگ و جان آفرین است. زبان مادری ما دیگر نمی میرد و از مرز گردنه ی مله ماس نه تنها فراتر رفته بلکه هم آذربایجانی ها این زبان را می شناسند و هم باکونشینان آکادمیسین. هم خلجی ها به این نغمه ی آشنا گوش جان می سپارند و هم قشقایی های نازنین. هم ترکمنها و شاهسوندها زبان هادره و چال بلاغی را می شناسند، هم افشاری ها و خراسانی ها زبان پیره و سرچقا و پیره سوند و امامزاده را به گوش هم نجوا می کنند. اشعار ترکی سنقری عمرانی درخت والا و شکوهمندی است که شاخ و برگ انبوهش سایه گستردنیای پیش روست بی هیچ شک و تردیدی.

شعر عمرانی در حقیقت شعر ترکی امروز سنقر را نمایندگی می کند که بقول اقبال بنی عامریان بدلیل نبود رسم الخط مناسب که با آواهای گویش سنقر همنوایی داشته باشد، در وقت خوانش با دشواریهای زیادی همراه می شود چرا که استفاده از رسم الخط مرسوم در آذربایجان تمامی مشکلات خوانشی شعر سنقر را حل نمی کند. از نظر بنی عامریان مشکل دیگر شعر ترکی سنقر، بدلیل محدودیت کلمات ترکی موجود و فراموشی بخش عظیمی از آنها، وجود وقفه های زیاد و ناچاری شاعر به حل آن در هنگام خوانش برای رسیدن به وزن درست است. شادالله سرحدی ضمن قبول این نقیصه و تأیید آن، وجود چنین نقصی را با توجه بوجود تعداد زیاد تمثیلات در ترکی سنقر که نشانه از ریشه داری فوق العاده عمیق آن است، تعجب آور دانست و به تبع آن وظیفه شعرای ترکی سرای سنقر را سنگین تر عنوان کرد که با تکرار لغات اصیل و یادآوری آنچه به دایره نسیان واگذار شده است از فراموش شدن بیشتر این زبان جلوگیری کرده و میراث گم شده را باز یابی نمایند. بقول سرحدی شعر "ایمامزازه باغلری" را همه شنیده اند ولی حداقل تا سه یا چهار نسل قبل هم کسی این باغها را بخاطر ندارد که این نشان از ریشه داری و قدیمی بودن این گویش است. بعنوان نمونه ای از آثار عمرانی به بررسی

مختصر چند شعر می پردازیم.

سس چک

آبُ سَن سَه یا کی جیران، آبُ سَن سَه یا مارال؟
آبُ سَن سَه یا گَ وُگَرچین، یا کی شاهین یا کی دال؟
آبُ زَنجیردی یا زلفو، آبُ آیدِی یا ائل وُز؟
آبُ گَ وُنی یا جمالو، بُو چِراغِدی یا کی آل؟
آبُ گَ وُزدی یا کی گَ وُزگی، آبُ قاشدی یا کامان؟
آبُ کِپَلکِکِدی یا نِزه، کی منه اُولمی زاول؟
آبُ قُوبُدی یا کی مخمل، یا قُتُرُل گُول یا چِراغ؟
آبُ قُوبُدی یا کی آلمه، نه یِششمیشدی نه کال؟
آبُ دِشِدی یا کی یاقوت، آبُ دِیلِلی یا شکر؟
بُو دُوراغِدی یا نُوغُولِلی، یا نواتِدی یا کی بال؟
بُو دُوراغُو گوشه سَننه ائل وُزه جلوه وُتُرَن
دِیم نِمه دامنی یا دانه، دِیم نِمه نقطه یا خال؟
بُو بُولُوردی یا کی بُوینو، آبُ اُولِلی یا قانات؟
سنه فقط یاراشوغِدی آبُ شوکت بُو جلال
هر که بُو حَسَنِ جمالو گُوره بیلیمو گَ وُزی کور
هر که شانِنه بی س وُز دانشه بیلیمو دِیلِلی لال
دُنیانی چَکَدِم اُوته وقتی کی سه کُتُر اُوله سه
قُومَه رَم کی آز اُوله باشوَت وُکُتننه بیجه تال
س وُزُو عمرانی به درمان اوزو دانش اوزو دی
اوزو بُولُول تئکی سَس چَک اوزو یرپاغ تئکی چال

اگر از دید ساختارگرایان به این شعر نگاه بیاندازیم و با توجه به این که زبان از نظر آنان دستگاهی از نشانه هاست باید بپذیریم که آگاهی به این نشانه ها یا همان شناخت معانی قراردادی، در حکم کشف مناسبات راستین میان اثر و مخاطب است. شاعر مجموعه ای از نشانه هارا برگزیده و با کمک گرفتن از پاره ای از تواناییهای زبان، روش بیان خاص خود را آفریده است. وقتی عمرانی می گوید "مارال"، این کلمه دال و تصویر ذهنی من شنونده مدلول است. هر مدلول در ذهن مخاطب موردی تاویلی است و همین باعث می شود ما مداوماً با تاویلهای گوناگون از اثر مواجه شویم. ساختارگرایی ادبی کوششی است برای راهیابی به دنیای نشانه های هر اثر ادبی، یعنی کشف رمزگان و نشانه های تازه آن و فهم روابط درونی آنها. کلید معنایی رمز اصلی اثر هنری است. به قرار گرفتن واژه های خاصی (تشبیهات متواتر) که صفات معشوق را بیان می کنند توجه کنید.

سه اؤزؤ جانسه که وختی گلشه جان تاپرّم
وختی سونقورده گیسه نفس دؤشر شماره یه
گوردؤ یریاغ کیمی آیرئل لؤخ آغاجده هاممئز
گوردؤ آختر وشر اول لؤخ نجه دؤشدؤخ آره یه
هرکس و آغزی آچاوسه اؤره یی باتمی قانه
یاره لر آغزینی آچمه که خوش فارفاره یه
بئر آبؤ رسمه بفالویدؤخ اگر نه آبؤ گؤن
یار یانی نمه ؟ یؤل لاش کیلوسی ناغاره یه!
سینسی آو چاره یازن ال که راواسی بوخیدی
ایکی خوش گؤن نه یازه بئر ایکی قرره چاره یه
قورخام عمراننی دا آو بوی بتی گورمیه گؤز لرئم!
قو دا توخ توخ باختم آو گورملؤقد قاواره یه

در مصرع دوم بیت اول واژگان باهم متباین هستند (گوگرچین و شاهین) اما در کنار هم یک معنا را می سازند و کلمات بیت دوم که با هم مناسبات همنشینی دارند برای کلمات بیت اول مناسبات جانشینی یافته اند و شعر را ادامه داده و بدین شکل و بر اساس همین ساختار و الگو موقعیتهای زبانی تازه آفریده اند. در شعر "سس چک" انگار بعد از بیت هفتم شاعر ناگهان قلم را زمین گذاشته و در خیال خود غوطه ور شده است و به مقایسه تصور ذهنی خود از معشوق با دیگرانی که چندان درک درستی از خوبیهای یار ندارند پرداخته است. شاعر جز به آرمانی بودن یار رضایت نمی دهد و در آخر حتی به نفرین ناباوران روی می آورد. بقول شادالله سرحدی این شعر تجاهل العارف است.

گیتمه

اوئی گیتمه دانشاوراخ حاله گیاوسه هاره یه!
سنی دامه گورمرم آن اوئسی ائمام زاره یه
گیتماغ آری گئتمه اوئت گنه آتمه جانتمه
دیمه گيجدی گنه دؤز توکمه بو کوهنه یاره یه
بو نجه گلماغیدی که گورماغؤننه دویمرم
گلماغ و گیتماغؤ یاش گئندی فقط گئلاره یه

بهتر است که این شعر از دید هرمنوتیکی تحلیل شود. این تحلیل روشی کلاسیک در تحلیل درون مایه است نوعی بازگویی نوشتار یا گفتار مورد بررسی به صورتی آشکارتر از آنچه که در صورت ظاهری متن اصلی دیده می شود و یا تا حد امکان، شفاف کردن پیام های نهفته در متن اصلی است. تحلیل محتوا، همیشه و در مورد همه واحدهای قابل تحلیل به کار نمی رود، کاربرد آن فقط در مواردی است که لازم باشد از محتوای کلام چیزی جز ظاهر آن آشکار

شود. هدف تحلیل هرمنوتیک، تفسیر داوری‌ها و ارزش‌گذاری‌هایی است که نویسنده نسبت به اشخاص، پدیده‌ها و مسائل مورد بحث ابراز کرده است، و نیز داوری نقد کننده بر داده‌های نامبرده و مسائل اجتماعی هنر و فرهنگ غالب استوار است.

مخاطب شاعر کسی (معشوقه‌ای) است که در بیت اول قرار است برای همیشه برود (سنتی دامه گورمَرَم) ولی در بیت چهارم متوجه می‌شویم که معشوق در حال رفت و آمدست (وختی سونقورده گیسه). در بیت پنجم انگار مخاطب شاعر، دوستی قدیمی یا همکلاسی‌ای است که با او از دوران کودکی یاد می‌کند (گوردو یرپاغ کیمی آیرئل لوخ آغاچه هامئمنز). در یک بیت به آخر دوباره مخاطب همان معشوقه بیت اول است (ایکی خوش گوننه یازه بنز ایکی قرره چاره‌یه) و در بیت آخر انگار شاعر با فرزندش که بمسافرت می‌رود خدا حافظی می‌کند (قو دا توخ توخ باختم آو گورملو قد قاواره‌یه).

کنز قوش

بانام گججه گونوز، چئراغ اولمیشم
یار و یولاشمئنه، اوزاغ اولمیشم
داغی تازه لشمی، گپچن گون لرئم
چکام آه حسرت، دوراغ اولمیشم
الئمئنه آلئمئنه، اوره ی طاقتی
باهانه توتاورم، اوشاغ اولمیشم
مه آو لاله یم کی باهار موقه‌سی
اوجه داغ لره، کنز قوناغ اولمیشم
دا هیچ کس آراشمیو منئم حالئمی
اوزاغ یوله کی، کوئه نه باغ اولمیشم
بیجه داش دیوتننه اوز احوالئمی
اوزئم دیام و ینغلیام، بنلاغ اولمیشم
بو یاغلورلو غئمئنه انسیر قوش کیمی
قفس میله‌سی نه اثباغ اولمیشم

اساس شعر ترکی بر وزن هجائی است نه عروضی اصولاً شعر هجائی مخصوص تر کها بوده و ذات اصلی شعر ترکی را تعداد هجاها تشکیل می‌دهد و نه نوع هجاها. شعر هجایی به عنوان شعر بومی و اصیل ترکی در اذهان جاریست. قالب‌های هجایی شعر ترکی برای بیان احساسات در زبان ترکی مناسب تر بوده و بر همین اساس بصورتی کاملاً ناخودآگاه شاعران از قالب‌های عروضی دوری می‌کنند؛ چراکه با ساخت زبان ترکی تطابق فونتیکی ندارد. در این شعر بوضوح عمرانی با اینکه در خودآگاه تلاش در سرودن غزل داشته است ولی ناخودآگاه وی، او را بسرودن قوشما (قوشمارایج‌ترین گونه‌ی ادبیات عاشیقی که شعری ۱۱ هجاییست) سوق داده است.

یاراشوغ

هر ساقی باشارمز بیله پیمانه گزئرماغ
هر کس ایشی دئیو مجلسی شاهانه گزئرماغ
ساقی خوش و مطرب خوش و مس لر هامی راضی
وللاه هنردی بیله میخانه گزئرماغ
مین لشکر پروانه گزاشمع گزؤو چی
هر شمع باشارمز بیله پروانه گزئرماغ
بو زولف پریشان بو جماله یاراشوغ دی
لازم دئیو بو زولفه ایله شانه گزئرماغ
مستانه گزؤو مجلسی چکدی اوته کافر!
اسلامنه حرامنی گزؤو مستانه گزئرماغ
یانمیش اوره ینم یانه یانه هر یانه چکدو
یانی نمه بو یانوغی هر یانه گزئرماغ؟
هر دَف بیجه ویرانه‌ره گجهم اولی گونوز
تاری گوته‌مز عاشقه ویرانه گزئرماغ
گیچمزدا بئزنم سو بیجه ارخده خو بیلاوسه!
هیچ فایده‌سی بوخ پارچوغی وریانه گزئرماغ
عمرانی ایشی اولمی چ ویره قانه باترماغ
آو کافر ایشی اولمی جیگر قانه گزئرماغ

دیدگاه فرمالیستی. شکلو فسکی می‌گوید هر روز یکدیگر نگاه میکنیم بدون اینکه دیگری را بینیم زیرا ادراک حسی ما به جهان عادت کرده است. وظیفه شاعر از بین بردن این عادت کردن‌ها و در حقیقت آشنایی زدایی است. یعنی چیزی را ببیند که ما نمی‌بینیم یکی از موارد مهم در آشنایی زدایی، نامتعارف بودن روش بیان است.

این شعر از نوع ۱۱ هجایی است که قاعدتاً باید دست کم از سه بند و حداکثر از ۷ بند تشکیل می‌شد. مثل حیدر بابا دوتیا یالان دوتیا دیر (حیدر بابا دوتیا دنیای دروغی ست)
حیدر بابا | دوتیا یالان | دوتیا دیر
چهار هجا | چهار هجا | سه هجا

بکار بردن استعارات و کنایات در این شعر در تلاش برای بیگانه سازی اهمیت دارد. عمرانی شاعر نوآوری است این نوآوری شاعر را در مضمون اشعار غنائی وی بیشتر می توان مشاهده نمود. بسیاری از صحنه های رنگارنگ زندگی اجتماعی، خاطرات و ملاحظات شخصی، روابط و علائق دوستی و خانوادگی و حس خلق دوستی را با مهارت و استادی در شعر خود منعکس نموده است.

انشنخ لُوغ

دوبیجه انشنخ لُوغ آت گگ دزگی لره
گل و گگ دزگی وئر قوم و قوشنی لره
گه بو تزلو کینه نی، آت قراغه
تیکانی بئراخ، گه باخ ک وچه باغه
هر اوزه ی کینه سی وار، صفاسی یوخ
آبؤ اؤچ گون روزگار، وفاسی یوخ
گه بیجه مننه ایشتر، اؤزونه دی
آو اوزه ی باشننه کی، س وزوننه دی
مال و دنیانی یغاخ تا هاچانه
خسته لُوغ فقط قالی چوخ قاچنه
بو فلک هامی زاری بئزده آلی
بئر گیراخ یاخچی یامان بئزده قالی
گین ایسیاوسه گله، گلَمَز کسه کم
دا بوگون لر، آله گلَمَز کسه کم
گه دا قول حلقه ایلم او بوئووه
گگ وزو ماچ ایلم یاتسی گک وئووه
گلسه گگ وز اوسنه قورم بئلاو
بیلاوسه دنیایه دیشمَرَم بئلاو
باغه چنخ، آل له چنخارمه باهاری
پئل قائلخسی گل اوزی نه آپاری
گه بیجه دیاخ دانشاخ، بیجه گک ولاح
تورش لُوغ و خوش لوغنمتری گه ب ولاح
بیجه س وز وار که بازئلمز باوانتم
قوم و قارداش، دا تاپئلَمز باوانتم
شاخ وبرگ، آعاج لرو زیتی ری
فامیل انسان اوزه یی قووتی ری
قوش قانات ستر، اؤچه ییلَمَز گلکَم
دوئیا یاغلوز، باشه گیتَمَز گلکَم
کینه لو انسنانه، دوئیا هیچ اولی
بیجه و خ گک وز آچی که، دا گنج اولی
این شعر هم قوشما ۱۱ هجایی است.

قفس

قفس قاپسینی سینر، کی بیابانه چخم

گل آچن وقتی سحر لر، باغ و بستانه چخم
اؤره یم طاقت بو، کنج قفس لر یوخی دا
مه گلستان قوشی یم، گری گلستانه چخم
منه بو مصر قفس عزیزلوغی جلوه سی یوخ
قاناتم باغلمه صیباد، قوتا کنعانه چخم
بو غریو تورباغه اولمیاوری امید باغلامم
قاپو آج تا بو غریب لؤغده غریبانه چخم
نه باهارلر باشمه گچمی و گل گورمیشم
نغمه لر حسرت اولاو، آج قاپو میدانه چخم
هاچانه جین بو قفس لرده اسیر لؤغده قالم
هاچانه جین آبو زندانه او زندانه چخم
منه «عمرانی» تکی تنگی بو دونیا قفسی
قانات آو گون آچرم، که ملک رضوانه چخم.

آیا در این شعر بوضوح پژواک اندیشه فیلسوفان را نمی توان دید؟ این شعر فلسفی است و آشکارا ارزشگذاری فلسفی برای نوعی نگاه خاص را مد نظر دارد. همکاری فلسفه و شعر سابقه طولانی دارد و به زمان امپدولکس یونانی برمی گردد. عمرانی بدون اینکه دربند نظامی باشد سوالات و دغدغه هایی را مطرح می کند که موضوع فلسفه و گاهی ایدئولوژی است و در نهایت و بصورت جمع بندی شده، جهان بینی عمرانی را مطرح می کند که بدنبال گریز از وضع موجود و رسیدن به جهانی آرمانیست شاید شاعر ایده آلیست در آن شرایط آرام گیرد. البته نباید در یکپارچگی فلسفه و ادبیات مبالغه کرد چرا که می تواند بسیار فریبنده باشد.

خل سؤزی

ما داشی اؤلی و گیتدی خدا رحمت ایله سی
باش قوری توز تپه یه تا استراحت ایله سی
یکه اوغلان دره دفته سوره - شاورایله ری
کی باجی قارداشنه صلاح مشورت ایله سی
دیری بو کل خراووه قالمی داشیره کی حاله
گمان ایلمام آبو تیزلوعه قیمت ایله سی
پس گلو همت ایلاو سنگ تمام قواخ هاممز
شاخص ایش گورن گله ی آوغچه همت ایله سی
اورتنجی اوغلان دیری منطقنه ایش گوراخو
جوگیر اولماغ قومز انسان دوز حرکت ایله سی
هم اولی آرم قوناغلوغ ایله سی بو پؤلنه
هم اولی خدمت فرهنگی به ملت ایله سی
سر بیجه فقیر قزو جهازینی تأمین ایلاو
یا خرچلاو بیجه مریض رفع کسالت ایله سی
یا کی سرمایه ورو بیجه الی تنگ جوانه

بش تمن چخارسى خرج کوچ و كفلت ايله سى
 قز دىرى يوخ بوجور اولمز گوزمز خل چخارى
 اولوسى ايولن گله ى عرفى رعايت ايله سى
 يكه اوغلان دىرى مه باشم چخر هامى زاره
 ايسمَز كى بى نفر منى نصيحت ايله سى
 بيجه آبرومن تالار توتاخ كى سه كُكر اؤز نفر
 آو پَنشَممه گونى ناهارده شركت ايله سى
 ايكي جور غذا وراخ هم خلال هم جؤجه كباب
 كى يارو فاتحه گونرماغه رغبِت ايله سى
 خرما و شربت و كيك موزنه قواخ ميز اوسنه
 باشمز ايوجَه توتاخ كى گورن حيرت ايله سى
 هر كه ايسايو كى داشى مجلسى دؤز دؤشسى يوله
 ايكي اؤچ مليون تومن گله ى محبت ايله سى
 قز دىرى قوروان اوليدم بو فداكارلوغوه
 كاش دريلوغده وريدو داشى تقويت ايله سى
 ياو به زنگ وُردم ديرم تنگ نفسدى گلَمرو
 ديرو برك اولمى قانى گيسى حجامت ايله سى
 بز كى سه كُكر اؤز نفر جؤجه كباب ين وارمز
 سه كُكرى ياو گلَمرى بيجه عيادت ايله سى
 سه اؤچ اؤز نفر چاغور بز اولاره اگر چاتاخ
 نه نيازى وار آرم خلنه رقابت ايله سى
 اينى خل ديه ياو دريدى بيجه اوغلان يوخيدى
 بش گون آپارسى ايوننه بونه خدمت ايله سى
 يكه اوغلان دىرى مه ايسياودم ديم گلسى بزه
 ديرم تهرانه ناوا احساس غربت ايله سى
 ولى بيجه قبرى قيرم بله سچى آننه گور
 كى اوزاغده اِشَرَن گلسى سياحت ايله سى
 قز دىرى اوغلان اورى كى درى دادايه چاته
 نه او كى اؤلن دادايه كسب شهرت ايله سى
 آبا اؤلننه سوره سز پپ ياغلوز قوروزى
 كى بو ياغلوز لوغنه اؤزىچى عادت ايله سى
 كوچى اوغلان دىرى سر كار خبرو وار داشيره
 ناغره بانكده وارى شايد كفایت ايله سى
 قز دىرى آو كى سه گونردو پس انداز ايلرى
 ديرم گيسى برزيله شكر تجارت ايله سى
 بيجه شندر قاز اگر هر كه دؤشردى يارنه
 گونرردى كى داشى بونه قناعت ايله سى
 اورتنچى اوغلان دىرى قره كونه ى حرمتى وار
 عزالو بيشتر گله ى ادب رعايت ايله سى
 داداسى اؤله ن گله ى ايننى تمام فكرينى
 مشغول اقامه نماز وحشت ايله سى
 منى حسابه قوماو - مه پؤل ورام بيجه سنه
 خرج افراد ضعيف و بى بضاعت ايله سى
 كوچى اوغلان دىرى قارداش نادر اوغلى تويىرى؟

كه آرم قوشون قوشون مللتى دعوت ايله سى
 آو آخرده داشى جؤجه كباب گوردى گؤزه
 بيجه پيس تاوغ يوخيدى داشيننه بيعت ايله سى
 ايننى دا، نه دردنه ناهارده سه كُكر اؤز نفر
 جؤجه چه كُسى ديشنه قارننه خدمت ايله سى
 آننه اؤچ گگرسى و غداره كارشناس تكى
 نقص فنى توتسى و بى ملامت ايله سى
 ننه قالمى بله مه كى ايننى اؤچ مليون ورم
 تا يارو آپارسى خرج كيك و شربت ايله سى
 اؤچ گوننه يقشدر و مجلسينى - قرخ ايسه مَز
 نَمِچى قرخ گون آرم ملتى شكت ايله سى
 اياغ اوسننه اؤز زم ناغره بو مللته دياخ
 زحمت چكيشاو خدا امواتو رحمت ايله سى
 بش آلتى اؤز ميننه مجلسينى بوينه ايلاو
 اؤز نفر گلسى يسى و رفع زحمت ايله سى
 قز دىرى دوروس دانش بوينه ايلاو پانى ننه
 قومرم هيچكه آو پرسه اهانَت ايله سى
 پُولوى باس جيووه مسخره بازلوعدى مگر
 بش اؤز مين اگر ايله بش اون كيلوات ايله سى
 خَل ياغن آج و سوسوزدى گله بورده توخ اوله
 كيمنى خيرات غذاسى يماغه رغبِت ايله سى
 ايله اؤز ساختمانى پُولينه خرج دؤشر يوله
 نيازى يوخ بى نفر جبولرى خلوت ايله سى
 كوچى اوغلان دىرى بو خراوه نى كيمنى آله
 بايه قوش گيِر كومايه بورده اقامت ايله سى
 قز دىرى طلا ساتدم پرسى آپاردم ايوومه
 قومرم بيجه نفر گلسى دخالت ايله سى
 مه اگر قوم داشينو مجلسى كز دؤشسى يوله
 خدا اؤلرسى بلم - جيگرم لت لت ايله سى
 مال دنيايچى داداوزه بى بفا لوغ ايلروز
 واى اگه اوشاغده سزده تبعيت ايله سى
 خلاصه آره فارشدى - هر كه گيددى بى يانه
 بيجه سى دورمرى بو قزده حمايت ايله سى
 قرخى كى گيچر هر اوغلان بيجه بر مدركنه
 گلى تا حصارىچى حصر وراثت ايله سى
 آو آو خَل سؤزىرى كى "عمرانى" شعر ايله ميش
 اينى هر كه هر جور ايسياورى قضاوت ايله سى

از ديدگاه زيبايى شناسى ديالكتيك "لذت"
 و "سودمندى" دو جنبه شعرند. هريك از اين
 دو صفت بىتنهاى تصوير نادرستى از وظيفه شعر
 را القا مى كند. البته لذت ادبيات لذتى از بين
 لذتهاى ديگر نيست بلكه لذتى والاتر است چون
 محصول كوششى والاتر است. اين والاى آيا

وظیفه ای را بر دوش ادبیات می گذارد؟ شک نیست از نظر مدافعان، ادبیات میراث روزگاران کهن نیست و خود بالذاته امری مداوم است و این نوع نگاه وظیفه مهم راه نمودن را بر دوش ادبیات می نهد. در این شعر آشکارا عمرانی به این راه می رود و تلاش دارد در جامعه تغییری بوجود آورد. از نگاه خود مشکل را پیدا می کند و به آن می تازد و در باور برخی نقادان به دوگانه ی تحقق بایست ها و بینشی هنرمندانه وارد شده و به سمت بایست ها و نبایست ها روی خوشتری نشان می دهد چون باور دارد ادبیات زندگی را نمایش می دهد و زندگی یک واقعیت اجتماعی است، هر چند جهان درونی و ذهنی فرد در ادبیات موضوع محاکات واقع می شود. نکته مهم در شعر خل سوزی اینستکه این شعر از کل ۷۶۸ کلمه ، ۱۹۹ کلمه فارسی دارد. ۵۴ بار کلمه ایله و ۸۰ بار "سی" تکرار شده است. قافیه تمام ایات فارسی یا عربی است و ۲۶ تا "کی" ۱۳ تا "بیجه" ۷ بار پسوند "لوغ" ۱۲ بار "بو یا آبو" در شعر وارد شده و در نهایت فقط ۱۰۰ کلمه ترکی در شعر وجود دارد. این اساسی ترین مسئله تمام شاعران ترکی سرای سنقر است که بدلیل دوری از همزبانان و کم شدن مراودات فرهنگی دست آنها در انتخاب کلمات بسیار بسته است. آوردن کلمات و افعال گاه به شکل ادبی و گاه به شکل محاوره ای به اقتضای وزن شعری و یکدست نبودن الفاظ و آوردن کلمات قدیمی در کنار واژه های رایج و مدرن معاصرو همچنین بقول مهدی بشیری و مجتبی رنجبر با قافیه قراردادن همت با ملت یا کسالت و... که فقط حرف روی یکسان دارند ، به روانی شعر لطمه زده است ولی داشتن وحدت موضوع در این شعر و رعایت محورهای عمودی از نقاط قوت آنست. نگاه طنز آمیز او نسبت به پیرامون خود و جامعه اش که موشکافانه و تیز و تند است با لحن دل نشین طنزآزانه اش در هم آمیخته و بقول نساء کرباسیان با مضمون تراشی های نازک خیالانه و ثبت لحظه های زنده از مردمانی که در بین الفاظ مدرن گم شده اند در عین باریک بینی و نکته سنجی و استفاده از واژه های کم کاربرد، شعر ترکی سنقر را وامدار خود کرده است تا جایی که مجتبی رنجبر معتقد است وی عمیق ترین دردها و خوشی ها

را بی توجه به موانع مطرح شده در شعر خود طرح کرده و در انکشاف ادبیات بکر و جدید، نقش بارزی داشته است. پیشنهاد رنجبر این است که اگر عمرانی بسمت اسطوره ها خیز شعری بردارد به ماندگاری شعر خود کمک کرده است. مهدی بشیری اعتقاد دارد این شعر در شرایط خاصی که نگاه آن بیشتر به مشکل اجتماع بوده است سروده شده و بایستی در جای خود و بصورت مفصل به تاثیر شعر ترکی بر اشعار عمرانی و بالعکس تاثیر شعر عمرانی بر زبان ترکی پرداخت چرا که نکات بسیاری از این تاثیر و تاثیر می توان بسود فرهنگ و ادبیات منطقه کشف کرد.

البته عمرانی باید مراقب باشد شعرش از مرتبه شعر زندانه به ساحت فکاحی و هجو تنزل نیابد چرا که نزدیکی زیاد زبان شعر به زبان محاوره چنین خطری را متوجه شعر می کند. اجازه بدهید مطلب را با یادداشتی از حمید ایزدی پایان برسانیم: "وی (عمرانی) بیش از چهل سال است برای زبان مادری مردمش تلاش میکند. و در این سالها چه سرزنش ها کردند خار مغیلان و این عمرانی بود که تنها و استوار ایستاد. به قول معروف درد انسان متعالی، تنهایی و عشق است. به باور من حقیر، عمرانی برای دل خودش شعر میسراید اما این قلب، سرشار از هنر و احساسی است که هر چه میسراید به دل شنونده می نشیند و در نهایت این شنونده است که مجنون این شاهکارهای ادبی بی نظیر میشود. برخی سنقری هایی که با شعر یگانه اند و شاید سوادى هم نداشته باشند، برخی اشعار ایشان را حفظ دارند و زمزمه میکنند. شاید اشعار ترکی سنقری محدود به جامعه چند ده هزار نفری سنقری ها باشد اما محبوبیت شعر عمرانی در این جامعه کوچک، بی نظیر است. ... این تاثیر گذاری بیشتر به یک معجزه ادبی شباهت دارد... قطعا باغبانی که باغ زیبای ترکی سنقری را در برابر هجمه عظیم سیلاب و آتش و غارت حفظ کردند عمرانی عزیز است. ایشان نهال ادبیات ترکی سنقری را کاشتند. شاهکار استاد عمرانی، اشعار سهل و ممتنع ایشان به گویش دورافتاده و مظلوم ترکی سنقری است... سروده های ترکی ایشان آنقدر به محاورات زبان ما نزدیک است که انگار فردی به سادگی سخن

میگوید اما این شعر است نه کلام محاوره‌ای. سرودن اینگونه ابیاتی بسیار بسیار مشکل است. گاهی از عشق و گاهی از عرفان میگوید و گاهی طنز مینویسد. در تمام گونه‌ها تسلط دارند و قلمشان بسیار تاثیرگذار است."

اقبال بنی عامریان

اقبال بنی عامریان متخلص به «شاهد سنقری» متولد ۱۳۲۹ و فرهنگی بازنشسته بوده و سالها در فعالیت های هنری متفاوت مانند سرایش شعر- نمایشنامه نویسی - کارگردانی تئاتر - مجریگری برنامه های فرهنگی، هنری، سیاسی، اجتماعی نقش آفرینی کرده است. تا کنون سه دفتر شعر از اقبال بنی عامریان بنام رقص مرگ برگها، محراب سنگر و یک دنیا عشق در قلب روستا به زبان فارسی منتشر شده است.

وی در زمینه سرایش شعر ترکی فعالیت هایی داشته که معروفترین آنها منظومه دالاخانی است که تحت تاثیر حیدر بابا و با همان سبک و سیاق برای معرفی سنقر سروده شده است و از جمله کارهای ادبی ارزشمند شاهد سنقری است.

در این مقال به بررسی چند اثر ترکی وی می پردازیم. اینکار با همکاری خانم نسا کرباسیان و آقایان شادالله سرحدی، علی عمرانی، منصور رجب زاده، مجتبی رنجبر، مهدی بشیری و... انجام شده است.

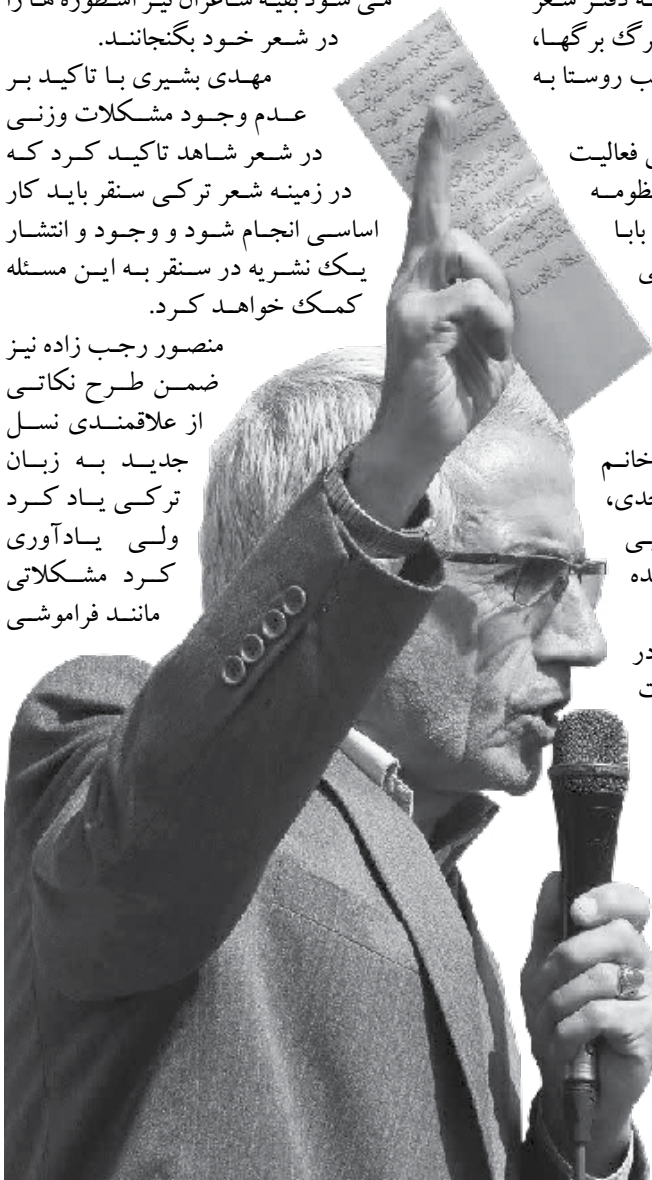
شادالله سرحدی معتقد است در شعر ترکی شاهد سنقری با کلمات فارسی متعددی مواجه هستیم و بدلیل یکسان نبودن تعداد هجاها از اختیارات شاعری استفاده شده است ولی اینها هیچکدام نمی تواند دلیلی بر نقص در شعر شاهد باشد زیرا همانگونه که قبلا نیز بارها تاکید شده است کمبود کلمات ترکی در گویش سنقری تحت تاثیر مجاورت با زبانهای فارسی و کردی امری طبیعی بشمار می رود.

مجتبی رنجبر اما از زاویه

ای دیگر به این مسئله می پردازد. از نظر وی شخصیت شاعر بر شعر تاثیرگذار است و در کارهای اقبال بنی عامریان شخصیت وی بروز می یابد. همچنین وی معتقد است رگه هایی آشکار از اندیشه مرحوم روح الله امیری سنقری در شعر بنی عامریان دیده می شود و در کنار اینها باید اذعان کرد شعر شاهد اختلال وزنی ندارد و دارای قافیه های نو و بدیع می باشد. رنجبر با تاکید بر شعر دالاخانی آن را جزو آثار مبتنی بر اسطوره می داند و معتقد است اسطوره می تواند شدت بر پیشرفت زبان تاثیر گذارد و چنین اثری نقش بارزی می تواند بازی کند و پیشنهاد می شود بقیه شاعران نیز اسطوره ها را در شعر خود بگنجانند.

مهدی بشیری با تاکید بر عدم وجود مشکلات وزنی در شعر شاهد تاکید کرد که در زمینه شعر ترکی سنقر باید کار اساسی انجام شود و وجود و انتشار یک نشریه در سنقر به این مسئله کمک خواهد کرد.

منصور رجب زاده نیز ضمن طرح نکاتی از علاقمندی نسل جدید به زبان ترکی یاد کرد ولی یادآوری کرد مشکلاتی مانند فراموشی

لغات و آداب و رسوم در این زمینه مسئله ساز می باشد.

علی عمرانی در یک تحلیل مفصل به ریزه کاریهای فنی شعر شاهد پرداخت و به نکات متعددی در این زمینه اشاره کرد که مورد توجه حضار قرار گرفت وی ضمن برشمردن نقاط قوت شعر بنی عامریان مانند وجود ظرائف شعری متعدد، زیبایی عبارات متضاد در شعر مانند «گون چنخر و گون باتر» در شعر امان دای و یا تلمیحات متعدد در شعر شاهد، مواردی را نیز جهت بهتر شدن تاثیر اشعار مطرح کرد که تسلط وی به ریزه کاریهای شعری را می رساند.

اولن عاشغ

نی وورن وور نیوی ، سازووه قروان اوریم
وور تا گئوز یاشی توکم ، اولمی پریشان اوریم
وختی که پایزلرو آخشی حالم توتلی
منی درده چکر دوزلره حیران اوریم
ییل بوکللی ، دیش توکللی ، گئوز توتلی داخه
باش آغاردی ، قد کمان اوللی و ویران اوریم
نی وورن ، سوزنه چال ، چال تا که یانسی جیگرم
قاللی گوسکمنه غم بی سر و سامان اوریم
هر که بی لیلی واری ، معجون و دردنی بیلی
اولن عاشغ بیلی اولمی نیه دا قان اوریم
رنگ ر خسارمه باخ ، لرزیه دوشمی اللرم
،،شاهد،، اولمی دا بوگون دردی بی درمان اوریم

بنی عامریان در این سروده با اینکه از درون و دغدغه های درونی خود سخن می گوید ولی کلماتی که بکار برده اکثرا بیرونی هستند و با جسم انسان سروکار دارد (ساز گوز یاشی ییل دیش باش قد رنگ رخسار لرزیه دوشمی اللرم) می توان گفت که چنین تضادی یعنی روح شاعر از آنچه می بیند و آنچه وجود دارد، خسته است و بنوعی در تلاش است از شعر احساسی دروننگرا فاصله بگیرد و به شعر بروننگرای پراحساس و گرم تمایل نشان دهد تا آنچه را که حرف دلش است نرزد و چیز دیگری را بگوید. اگر ساده تر بخواهیم بگوئیم شاعران بسیاری اینگونه سروده اند و هدف آنها این بوده که موفقیت در هنر را به قیمت زندگی تاخت نزنند.

نکته بارز دیگر در اشعاری که در این مقاله با آنها برخورد خواهید کرد این است که با

عباراتی اینچنین زیاد برخورد خواهید کرد: تا که ایلیم جانمی قروانووه دریا، او که بیگون توتسه نعشنی درباره منم، بیجه گون اوجی ایتی داغنه نعشم تاپسه، دا اوگون نعشم اوسنه آه و افقان ایلمه، گلی اوتی گئوز یاشی توک ؛؛شاهدی؛؛ ره اوخشه گنه

اما چرا؟ پاسخ در نوع شعر وی پنهان است. چون شعر وی شعر زندگیست بناچار مرگ اندیشی در آن بسیار دیده می شود مرگ مهم ترین عامل شکل گیری فلسفه در زندگانی انسان است زیرا انسان با دریافت چستی مرگ می تواند دربودن و فلسفه هستی خویش تامل کند این پدیده در شعرهای اخیر وی که اغلب فارسی هستند آشکارا بچشم می خورد از این رهگذر باید به قدیمی ترین افسانه مکتوب در چستی مرگ به «گیل گمش بابلی» اشاره کرد که برای یافتن گیاه جوانی و زندگی ابدی از پای نشست . نامیرایی از دیر بارز مهم ترین حسرت انسان بوده است بنی عامریان یک شاعر ذاتی است شاعران بیش از فلاسفه با مرگ دست به گریبان بوده اند زیرا شاعران بودند که توانستند هیبت و سایه شوم مرگ را در آفرینه هاشان بساریند و در شعر فارسی از رودکی تا امروز مهم ترین عامل انزوای شاعران، برای گریختن از دست های بی رحم مرگ بوده زیرا مجال تابناک زندگی کوتاه است و بسترهای اجتماعی نیز موید این امر است که شاعران هیچ گاه در برابر مرگ تسلیم نشدند. مرگ اندیشی بنی عامریان از نوع فردی است و با جامعه کاری ندارد.

قول و قرار

اونه درمه گئوزووی اوریلری قان ایلمه
توکووی دال باشنه توکمه پریشان ایلمه
گئوزلرو دریا کیمی جانمه رحم ایلمری
قو قالم ائوز حالمه دا بیل طوفان ایلمه
گلمه دام باشنه ، آی تا که سنی گورسی باتر
آیی ره منم کیمی ، داخونه حیران ایلمه
قورخرم بیگون گله ، باش گوترم مننه گیم
اوریم سنویری اونی پشیمان ایلمه
کوچه مزده چوخلدی گل مه سنه عاشغ اولمیشم
وورمیشو اوت جانمه بس دی دا تالان ایلمه
سه ائوزو منه دیرو اوری سنه باغلمیشم
قولووی قرارووی عهدووی یالان ایلمه

کوچه باغلرده جوانلوغده او قد یغله میشم
 انی که قاریمیشم ، گئوزمی گریان ایلمه
 بیجه گون اوجی ایتی داغنه نعشم تاپسه
 دا اوگون نعشم اوسنه آه و افقان ایلمه
 گی اوتی گئوز یاشی توک ؟؟ شاهدی ؟؟ ره اوخشه گنه
 انی که سنوینه یم دردمی درمان ایلمه

آمان دای

چال آمان دای ، گنه چال ، سازووه قروان اوریم
 چال تا اوت توتسی بوگون بی سرو سامان اوریم
 ایله عصیان ، اور یو دردنی توک دوزلیه
 بغضمی سینر آمان دای ، ایله درمان آوریم
 چال گنه ، سوزنه چال ، چال تا که فریاده گلم
 چک اوته عاشخ اولن ، غصه لو ، حیران اوریم
 عمرمز گیدی باشه ، اوللی هدر زندگیمز
 بو بالان دنیا ، بو دنیا ایلری قان آوریم
 چال بیتو ، سوزنه چال تا که ساوشسی جیگرم
 قومه یانسی غم هجرانته پریشان اوریم
 گون باتر غربتته یاش توکرم اوز حالمه
 گون چخر داده گلی غصه ره ویران اوریم
 اوندیر برماغوی ، ور نفسو دوزلیه
 تا که آرام ایله سی بشکه بو نالان اوریم

ایوان

داغ و داشلرده قالن یاغلوز و آواره منم
 کوچه لرده داین کز در و دیواره منم
 بیجه گون داخلو اوریلرده خور آل گلکم
 آو که اولمی اوره یی داخده بوگون یاره منم
 اوره یی دردنی دین بلاغ باشه سوویچی
 بو بیجاغلرده قالن بی کس و بیکاره منم
 قالیمیش ائوز حالمه گئولم یا گئوز یاشی توکم
 آسلن میثم تمار کیمی داره منم
 ایوم اولمی داغ باشی رفیقم اولمی گئوز یاشی
 باغلین سنه سوره اوری بیجه تاره منم
 گجه لر اوترسه ایوان ایچنه گل کیمی
 گئوز تیکن باجه ره او تلواره هر گجه منم
 گئوز تیکن باجه ره هر گجه او تلواره منم
 ؟؟ شاهدی ؟؟ و حالته باخ ، دشمنی گئولر مه اونه
 او که بیگون توتسه نعشنی دریاره منم

دریا

گددم اوریم دردنی دا یانوه دریا
 ووردم اوزمی موج پریشانوه دریا
 زار و شکت اوللم که بوگون یانوه گلم

تا بشکه توکم غصه می دامانووه دریا
 هم جنگل و هم داغی بیتاو گیدم و گزدم
 وختی که یولم دوشدی بو سر خوانوه دریا
 بیلول اوریم سوزی بو گزماغده نمیدی
 گللم ایلیم جانمی قوروانوه دریا
 دیرم نفسم تازه اولی حال و هواره
 بو توزه اگر گلیمیشم ایوانوه دریا
 آلی اوریم طاقتنی غصه ی عشقم
 قوی تا که توکم گوز یاشی سرشانوه دریا
 بیلاوسه نمه گددی منم باشمه بو عشق
 بی لحظه سه باخ اوزووه ؛ طوفانووه دریا
 یر چات گوتمی بشکه یاغه دوزلره یاغش
 وردم بولوته آن مه سنو جانوه دریا
 ارتباط ندارد
 دوللر بولوتو کوزه سنی تا بزه یاغسی
 گوز تیکمیشاخ او نم نم بارانووه دریا
 سوسوزدی یر آغزی قوریری باغ و چمن لر
 دین اولاری آلمه دا سه جانوووه دریا
 تا اینجا ارتباط ندارد از موضوع اصلی دور شده است
 یایایلر اولی دنیا سنو کامووه شیرین
 بی لحظه وفا ایله سه پیمانوه دریا
 قشکر که سنو دورو اولی خلوت و دلگیر
 معجون کیمی گللم مه سنو یانوه دریا
 شاید که اولم بی گجه دای بورده قوناغو
 ایله بی نظر لطفنه مهمانووه دریا
 گوز باغلمیشم دنیاره دا هر نمه اوللی
 قوی تا که وورم دا اوری عصیانوه دریا

یک شعر رشته ای از اصوات است که
 معنازانی می کنند و بر مخاطب تاثیر می گذارند.
 در حقیقت این اصوات الگویی صوتی پدید می
 آورند که باید این الگوی صوتی را از ادای صوت
 متمایز کرد. در بلند خوانی شعر ادای صوت رخ
 می دهد که عناصر فردی هم به آن اضافه می
 شود که حتی ممکن است الگوی صوتی را
 تحریف کند یا اصلا الگوی صوتی را نادیده
 بگیرد. پس وزن و عروض را بر مبنای قرائتهای
 فردی نمی توان بنا نهاد. صوت را هم نمی شود
 جدای از معنی تحلیل کرد یعنی موسیقی شعر
 بدون تصویری از معنای آن وجود ندارد. ما حتی
 در هنگام صحبت بزبانی که با آن آشنا نیستیم و
 معنای آن را نمی دانیم، ناخودآگاه عادات آوایی
 خود را به آن تحمیل می کنیم. مثلا در شعر دریا

و از این نگفتن رنجیده خاطر است و تلاش می کند خود را بابت نگفته ها تبرئه کند.

شاهد سنقری شعر ترکی را بعلت تسلط بر شعر فارسی و نهادینه شدن گرامر فارسی در ذهن فارسی گونه می سراید و جز به ضرورت شعری این قالب را به هم نمی زند. به عنوان مثال: سه ائوزو منه دیرو اوری سنه باغلمیشم. این مصرع ترجمه کلمه به کلمه عبارت فارسی «خودت به من گفتی که دل به تو بسته ام» یا نی وورن وور نیووی که در حقیقت باید نی چالن می گفت. وی اشکارا در شعر بسمت شعر عروضی متمایل است و کمتر قالب هجایی را گزیده است و همین نشان می دهد که وی آنجا که ترکی شعر می گوید هم فارسی فکر می کند. در آخر یادآور می شوم که وزن شعر او اغلب کوبه ای است که ناشی از تسلط وی به مجریگری حماسی و بالطبع نوع روخوانی شعر وی است.

در آخر باید حتما متذکر شوم که اقبال بنی عامریان و یا همان شاهد سنقری توانائی ارتقای شعر ترکی سنقر را دارد و امید است که به سرودن اشعار ترکی بصورت جدیتر ادامه دهد

مثل هر شعر دیگری قافیه نقش خوشنوا سازی را با تکرار اصوات (آنووه) بعهدده دارد. اما این فقط یک جنبه از نقش قافیه است و وظیفه دیگر آن سازمان دادن هر بند شعر می باشد و مهمتر اینکه قافیه روی معنا موثر است.

مطلبی که نمی توان از آن بی تفاوت گذشت این است که شاهد سنقری بدون هیچ واهمه ای خود را در معرض قضاوت قرار می دهد که نشان از اعتماد بنفس فوق العاده وی است. اصلا نگران خرده گیری نیست. شجاعت را بدلیل سابقه مجری گری که در هر لحظه باید گلیم خود را از آب بکشد در خود تقویت کرده است.

نیست یاری تا بگویم راز خویش / ناله پنهان کرده ام در ساز خویش

در شعر اقبال بنی عامریان یک ناله دائمی هست. ناله ای که آشکارا از یک پارادوکس متأثر است. برای گفتن حرف زیاد دارد ولی مصلحت را در کتمان می بیند. آشکار است آنچه گفته در مقابل آنچه بر زبان نیاورده قطره ای بیش نیست

سعید خورشیدی، از فرشتگان نجات زبان ترکی سنقری

اسماعیل حقیقی

استاد سعید خورشیدی با نام های هنری (شیدای سنقر) و (گوئنش)، پژوهشگر، ادیب، نویسنده، شعرشناس، روزنامه نگار، دکلماتور، ایضاح نویس، ورزشکار، طبیعت شناس، کوه نورد و انسان واقعی است که علاقه ی وافری به احیای زبان ترکی سنقری دارد.

هبوط استاد سعید خورشیدی بر زمین زندگی

دهم تیر ۱۳۴۶ در محله ی چال بلاغی سنقر،

لازم می دانم از همراهی و همگامی ارزشمند شما در راستای شکوفایی فرهنگ و زبان ترکی، صمیمانه و از بن دندان، تشکر و قدردانی به جا آورده، آرزوی توفیقات روزافزون برای عزیزان فرهیخته و فرزانه داشته باشم.

در دهکده ی جهانی امروز و در عصر شبکه های اجتماعی، ما ترک زبانان، سهم بسیار ارزشمند و بزرگی در اختیار داریم که هر روز شکوفاتر، می بالد و گل می افشاند و سایه می گسترد.

آینده از آن ما و فرزندان ماست و ما نیک آگاهیم که باید دست به دست هم، این شجره ی طیبه (فرهنگ و زبانمان) را پاس بداریم و به توش و توانش بیفزاییم.

اولین بار شما بودید که دست ما، سنقری ها را به گرمی فشردید و پا به پیمان بردید و حرکت آموختید تا یارای ایستادمان باشد و تاریخ شکوهمند ترک این بذل توجه شما خوبان را فراموش نخواهد کرد.

اینجانب فرزند کوچکی از این جامعه ی بزرگ و شکوهمند، دستان مهربان و یاری گر شما، گردانندگان وزین شفق آذربایجان را به گرمی و از سر تواضع می فشارم و مانایی و پایایی و شایایی برایتان آرزو مندم.

خانواده‌ی حاج محمود خورشیدی، صاحب فرزندی شدند که سعیدش نامیدند، زیرا ناجی بزرگ برای سنقر و فرهنگ و زبان‌ش به جهان آمده بود تا با کار و تلاش خستگی‌ناپذیر و نستوهش، آتش عشق در آفاق و انفس بیفکند و افکند.

این طفل بختیار بالید و پا به دبستان فردوسی و راهنمایی ابن سینا گذاشت و در دبیرستان‌های سنقر دیپلم ریاضی فیزیک گرفت.

جناب خورشیدی دانش‌آموخته‌ی دانشگاه سمنان و اینک ساکن سنقر زیبا و دوست‌داشتنی است.

سعید با روح بزرگ خود، عشقی عمیق به آموختن داشت. آموخت و آموخت تا درخت تناوری گردید و تشنگان معرفت را توش و توان داد و از چشمه سار گوارای خویش زلال معرفت نوشانید و مریدانی پر و پا قرص، از جغرافیای بزرگ ترک زبان را همراه خود ساخت تا زبان مادری را یارای ماندن و بالیدن و شکوفایی باشد. شمه‌ای در اخلاق و آداب انسانی جناب خورشیدی

در دنیای جوانمردی و شیوه‌ی رفاقت، سعید خورشیدی کیمیای بی‌همتا است. عارف شوریده‌ای است که با دیدن صحنه‌ای، چنان محزون می‌شود که حق‌گریه‌اش، عالم و آدم را می‌آزارد.

با خواندن بیتی پرمغز، به وجد می‌آید و با نوای قطعه‌ای، اشک از زلال چشمان زیبایش جاری می‌گردد و به سماعی آسمانی دست می‌آغازد و پله‌پله تا خلود و جاودانگی گام می‌نهد و به سکری جاودان می‌پیوندد.

قلب زیبایش، چنان پنبه‌ای لطیف است که با کوچک‌ترین تلنگری، چشمه چشمانش می‌جوشد و قطرات مروارید گونه‌اش، روح و جان آدمی را صیقل و صفا می‌دهد.

سعید فردی پویاست و در حرکتی دائمی، می‌آفریند و عشق می‌ورزد و خشت‌خشت زبان ترکی سنقری را عاشقانه روی هم می‌چیند و تندیس بلورین و بشکوه می‌سازد. آنگاه می‌نشیند و در شوقی توصیف‌ناپذیر، زمزمه‌ی انسانی سر می‌دهد.

گاهی از دست خویش آزرده است و کم سخن،

زیرا آنچه که می‌داند و درک می‌کند، دیگران را یارای درک این لحظه‌ها نیست.

علاق و سلايق استاد خورشیدی

این انسان بزرگ، به راستی شیدا و عاشق است. شیدای خانواده، دخت‌نازینش (شیدا)، خانواده‌ی پدری، برادران و خواهران و البته دوستانش.

اما او مجنونی است که لیلایش زبان ترکی سنقری است. او خواستار احیای زبان محبوب و محبوب ترکی سنقری است. او شیدای سنقر است. شیدای بی‌پروایی که تمام طبیعت سنقر را چون کف دستانش می‌شناسد و بر همه‌ی قله‌هایش نماز عشق می‌خواند و در دشت و ماهوره‌هایش، غزل زندگی سر می‌دهد.

او عاشق یار و دیار است و در این کارزار، مردی است مردستان و گردی است گردافکن. عاشق کوه و کوه‌نوردی و البته کشتی است. طرفدار محیط زیست و فرشته‌ی نجات طبیعت زیبای سنقر.

در حوزه‌ی ادبیات، رندی است فرزانه و خراباتی خلوت‌نشین و در این راه، حافظ را برگزیده و رهرو بی‌چون چرای خواجه‌ی شیراز است.

لحظه‌های خلوتش را به حضرت حافظ پناه می‌برد و راه خویش می‌یابد و با خود زمزمه می‌کند:

عاشق و رند و نظربازم و می‌گویم فاش // تا بدانی که به چندین هنر آراسته‌ام.

تخصص و حرفه‌ی اصلی جناب خورشیدی

او پژوهشگر و محقق حوزه‌ی ادبیات فولکلور ترکی سنقری است. نویسنده و روزنامه‌نگار است و اشعار ترکی شاعران سنقری را با لحن داوودی خویش دکلمه می‌کند و به قول بهار: طنینش چنان می‌نماید ز دور // که از پهنه‌ی دشت بانگ چگور

و هزاران انسان مشتاق در جغرافیای بزرگ ترک زبان، دکلمه‌اش را به گوش جان می‌شنوند و به زبان مادری عشق می‌ورزند.

ایضاً هایش بر اشعار شاعران سنقر، چنان دایره‌المعارف‌گویایی است که ابعاد کلام را تشریح و حلاجی می‌کند. اسطوره‌ها را توضیح

می دهد، واژه ها را معنا می کند و معادل فارسی و ترکی آذری آن ها را با آوانگاری رسمی ترکی به نمایش می گذارد. آرایه ها و صور خیال اشعار را به زیبایی توضیح می دهد.

ایضاح های خورشیدی به راستی آموزنده و برانگیزاننده است و برای خوانندگان اشعار، جاذبه ای دو چندان دارد.

کانال فولکلور سونفور که به همت ایشان راه اندازی شده، گنجینه ی ادبیات مکتوب سنقر است و آرشیو بزرگی از شعر و ادبیات و واژه و اصطلاح و فرهنگ عامیانه است که روزی از بطن این آرشیو، کتاب های فاخر و ارزشمندی پدید خواهد آمد. سعید خورشیدی احیاگر زبان ترکی سنقری است که در وجدان جمعی این سرزمین و فرهنگ، خواهد درخشید و ستاره ی سهیلی خواهد بود که برای همیشه ماندگار و جاودان می ماند.

استاد علی عمرانی نیز درباره سعید خورشیدی میگوید:

هر چند که از گذشته تا بحال حفظ و ارتقا فرهنگ بومی در سنقر دغدغه بسیاری از نخبگان و فرهیختگان این شهرستان بوده است و در این راستا تلاشهای بسیار ارزشمند و شایان توجهی نیز انجام شده است اما گسترش شبکه های اجتماعی و وجود مخاطبان گسترده این شبکه ها ضرورت استفاده از ظرفیتهای حاصل از این فن آوری نوین را در راستای تحقق روز افزون هدف پیش گفته را دو چندان ساخته است

آقای سعید خورشیدی با استفاده از بسترهای فراهم شده از شبکه های اجتماعی در راستای حفظ و ترویج فرهنگ بومی شهرستان سنقر تلاشهای مثمر ثمری داشته است

تغییرات فرهنگی که به سرعت در جامعه در حال شکل گیری است و عدم توجه خانواده ها به انتقال ادبیات و فرهنگ شفاهی به نسل آینده باعث فراموشی بسیاری از آداب و رسوم گردیده خوشبختانه مدت چندین سال است که به همت و تلاش آقای سعید خورشیدی کانال تلگرامی فولکلور سنقر راه اندازی شده و ایشان همواره با تلاشی خستگی ناپذیر در جهت تهیه و تدوین و آرایه موضوعات مختلف فولکلور

شهرمان اقدامات ارزشمندی را به جامعه فرهنگی و دوستداران زبان مادری تقدیم نموده است فعالیت و توجه وی نسبت به جلوه های فرهنگ عامه از قبیل مهنی ها، بش بنها، مثل ها و مثل ها، لالایی ها، باورها، آداب و رسوم، غذاهای محلی، لباس، چیستان ها، اعیاد و جشنها، طب عامیانه و..... قابل تقدیر است.

ضمن تقدیر از زحمات بیدریغ این محقق فرهنگی آرزوی توفیق روز افزون برای ایشان دارم

شعری از استاد اسماعیل حقیقی

گوزل انسان سعید

ای سنو محزون سسو، چوخ دردئمه درمان سعید

جاوئدان قالسی آرو، در دفتر و دیوان سعید

بو کانالی قیرمی شاؤ، عاشق له ره جان وئرمی شاؤ

چوخ گوزل ایش گورمی شاؤ، ای نادر دوران سعید

واللا چوخ غیرت لوسه، وقف ایله سه آوقاتوؤی

تا بو دیل زنده قاله، از آفت نسیان سعید

شهرئمئر تاریخی گوسککننه، یازئلمی خوش آرو

قهرمان قهرمان لر، مه سنه قوروان سعید

عئلّم و فرهنگ و ادب، یا کئنه فولکلور نغمه سی

یاد ایلیر سننه همیشه، مرد جاویدان سعید

بو بئزه چوخ افتخاردی، حاجی ماحمود اوغلی سه

آؤ عزیز کیشی که اوری، خسرو خویان سعید

سونقورو مظلوم دیلی، تاریخ مکتوب هیچ یوخی

سنسه مکتوب ایله رو، وئردو بو دیله جان سعید

هر طرفده گور جوانلر، یا قاریلر، هامی سی

اؤز گئرمیشه بو کاناله، گوزل انسان سعید

سونقور و کئرمایشان و تهران و آذربایجان

لحن داوودی سسوننه، خوررم و شادان سعید

تا سه آچدو عشقئنه، فرهنگ سونقور شمعنئی

شهرئمئر فرهنگنه، سه اولمی شاؤ باؤان سعید

یاشاسی خوش نام آرو، ای طوطی شککرشکن

تا بو دیل توتسی الوئنه، چوخ سر و سامان سعید

آؤ رفیق لر که هاموز، گوزل کانال همراهی ستر

چوخ خودا قووت ستره، از شاعر نالان سعید

تاریخده ایزقویان خویلولار

کریم بی محمد زاده (محمّت زاده) خان خویلو ایله موصاحیبه لایحه سی
/ موصاحیبه آپاران: جیحون نبی
فتحعلی خویسکی نین نوه - نتیجه سی ایله اختصاصی موصاحیبه لایحه سی
/ موصاحیبه آپاران: حافیظ احمد او / کۆچورن: مهدی اسماعیلی

تاریخده ایز قویان خویلو

کریم بی محمد زاده خان خویلو ایله
موصاحیبه لایحه سی

کۆچورن : مهدی اسماعیلی

موصاحیبه آپاران: جیحون نبی

ایلک اونجه بابانیز حاجی بابا گنجه لی دن
باشلاماق ایسته بیریک، چوخ اینسانا دسته یی، یاردیمی
اولدو. خصوصی اولراق آذربایجان تورک لری ایستانبول
زیارتینده مطلق بو دسته یی و یاردیمی گوردولر.
بابانیز ایستانبولا نئجه گلدی؟ خالجالیق ایشینده آدی
هر کس طرفیندن بیلینن بابانیزین ایستانبول دا ایش
حیاتینی و یوگلیشین دانیشماغینیزی ایسته بیریک؟

قئید ائتدیینیز کیمی بابام حاجی بابا گنجه
لی ۱۸۲۴ - جو ایلده گنجه ده دنیایا گلیب اورتا
درجه ده تحصیلینی گنجه گیم نازیناسیندا آلیب،
کیچیک یاشلاریندا ائل صنعت لری و دری چیلیک
له ماراغلانمیشدیر، ۲۰ یاشلاریندا آتاسی و عایله
سی ایله بیرلیک ده قازاخ دا خالچاچیلیق ایشلرینه
باشلامیشدیر، ۱۸۶۹-۱۸۶۸ جی ایللر ده خانیمی ایله
بیرلیکده ایستانبولا گلیمیشلرو بیر مودت سونرا
تامامیله بورایا یئرله شرک خالچا تجارتی ایشینی
بویوت موش لر. دها سونرا ایران، بخارا، قازاخ و
گنجه خالچالارینی دنیادا ایلک اولراق (آمریکا) یا
ایدخال ائتمیشلر. ۱۹۲۰- جی ایلده اوغلانلاری عمیم
سولیمان، آتام محمد علی طرفیندن نیویورک دا
آونئو ۵ ده ایلک بویک خالچا ماغازالارینی آچمیش و
آذربایجان قازاخ، گنجه شیروان خالی لارینی آمریکا
خالقینا تانیت دیرمیش لار.

موصاحیبه لایحه سی قوناغی محمد زاده
خان خویلو، زیاد خان سویلارینا باغی و
همچنین آذربایجان تاریخینه اوز عمللری
ایله بویوک ایز- لر قویوموش شخص
لرین وارثی، سوئت ایشغالیندان سونرا
سیاسی موهاجیرت حیاتی یاشاماغا مجبور
اولموش فدایی لرین جانلی شاهییدی و
زنگین خاطیره یادداشینا مالیک، کریم بی
محمد زاده دیر

کریم بی سیزی «ایز» موصاحیبه لایحه سیندن
سلاملایریق. (ایز) لایحه سی آذربایجان تاریخینده
اونملی خدمت لری اولان تاریخی شخصیت لرین فیگیر
و موجدیلله آداملارینین ایزین ده دیر؟

سزین منسوب اولدوغونوز عایله آذربایجان الیتار
و آریستوکراتیک جامیعه سینین اونملی سیماسی
دیر. بابانیز حاجی بابا گنجه لی، حسین قولوخان
خویلو، نه نه نیزین منسوب اولدوغو، جوادخان
سویوندان گلن زیاد خانلی عایله سی آذربایجان دا
چوخ یاخشی تانینیر. زنگین موجدیلله ایرتی اولان و
خصوصی اولراق آذربایجان جمهوریتی نین قورولوشوندا
یئر آلان بابالارینیزی، قوهوم لارینیزی سزین دلی
نیزدن تانیماق و تانیدماق ایسته بیریک.

بی زردابی نین اسراری ایله ایستانبول گلیر، چوخ تاسوف کی، اوز ایختیصاصینا اویغون ایش تاپا بیلیمیر. بو زامان حربی طیب فاکولتاسیندا طیبابت اوخوماغا باشلار. زامانلا عثمانلی نین عبدالحمید ایستیدادی مملکتده قورخو و شیدت گتیرمه یه باشلادی، بو زامان اونون دا حربی طیب فاکولتاسی طلبه لرینین گنجدیی و عبیداله افندی آدلی بیر دوستو واسیطه سی ایله اتحادی-ترقی جمعیتی نین قوروجولار آراسیندا یئر آلیر. موختلیف آخشلار ایجلاسار کنچیره رک مملکتین قورتولوشو اوچون پلانلار قورار، ایشلر گوره ردیلر، بو ایجلاساری عبدالحمیدین خفیه لری ایزله مک ده و ایجلا سین ایشتیراک چی لارینی سولطانی پولیس لرینه و صدر اعظمه چاتدیرماقدایندی لر.

۱۹۰۱-جی ایل سنئتیبایر آیندا بیر آخشام ایجلاسندن سونرا یاخین دوستو، سونرادان صدراعظم و تانیتمیش شاعیر اولان فیلسوف رضا توفیق ایله بیرلیکده عولرینه دونرکن آرخالریندا ایکی خفینین اولدوغونو حیس ائدرلر. رضا توفیق سولیمانیه طرفلری باخشی بیلدیندن اونلاری آزدییر و بو مقامدا عایله میزه مخصوص بویوک یلدیز خانانلیک چخیرلار. ساعت آخشام ۹ راذلری اولدوغوندان یلدیز خانانلیکده فیلسوف علی بی حسین زاده یه بورا منیم چوخ باخنینمین کاروانسراییدیر. اوغلانلاری منیم روبرت کالجینده طلبه لریمیدیر. سنی اونلارین آتالارینا امانت ائدجم. اونلار اصلن اذربایجان کون لیدرلر و سنی قورویالار دئییب یئلدیز خانین قورویوجوسونا تاپشیریر و صاباحیسی حاجی بابا گنجعلی ایله تانیش اولار. بابام اونا هنج مارقا ائتمه مه سینی و بورادان بیر مدت چیخما ماسینی بیلدیرر.

علی بی تورانی ده باباما هنج ناراحت اولمایین بیز اتحادچیق آغزیمیزدان بیر کلمه ده اولسون سیزین حاقینیزدا چیخماز دئییب ۲۲ آی - یاخین بیر مدت اونا حاضیرلانمیش اتاق دان هنج چوله چیخما میش و بوش واختلاریندا گوتنه نین "فاوست" آدلی رومانینین آلمانچادان اذربایجان تورکجه سیننه ترجمه ائتمیش و عینی زاماندا رسام اولدوغوندان بابامین، آتامین قارا قلم پورتیره لرینی کچمیش و ۸۰×۵۵ اوچوسونده خارق العاده جانلی کیمی حله ده عینی اوتاقدا محافظه اولونماقدایمیر. آیریجا اذربایجانین چوخ سئولین شخصیتی شاه عباسین قوواجی قلم ایله رنگلی بیر پورتیری ایله، مشحور توپ قاپی سرائی نین قالاسی و اطرافینی گوسترن بیر رسم اثرینده عینن بو دقیقه علی بی حسین زاده نین

■ کریم بی محمدزاده (محمت زاده) خان خویلو

بابام حاجی بابا اوزاق گوره ن و مدنی کثیفیت لری یوکسک اولان بیر شخص ایدی. ۱۹۲۰-۱۸۷۰ جی ایللر آراسیندا اذربایجان دان - ایستانبول گلن بیر چوخ ژورنالیست، یازار، سیاسی لر ایله دوستلوق علاقه سی قورموش، اونلارین ایستانبولدا چتینلیق چکمه سی اوچون الیندن گلن یاردیمی، کومگی اسکیک ائتمه میشدیر.

بونلار آراسیندا ایلیک اولراق حسن بی زردابی نین قئید ایده بیلرم. حسن بی ۷۵-۱۸۷۴ جی ایللرده ایکی دفعه ایستانبول گلیمیش و هنج تانیما دینی چاغال اوغلو سیستمینده اولان مطبوعات و وسایط لرین تامینی اوچون بابام حاجی بابانی زیارت ائتمیش و بئنی چیخاراجاغی (اکینجی) قزنتی اوچون قورغوشون و سینک دن موختلیف چاپ و حرف محصول لاری آلمیش و بونلاری بابام حاجی بابانین او زامان کی پست سیستمی ایله اذربایجانا گوندرمیشدیر. گلچک ایللرده بیر چوخ اذربایجانلی سیاسی و ادبی شخص لر بابام گیلین قوناغی اولموش و اونلارین لریندن گلن یاردیملار گوستریلمیشدیر. بونلار آراسیندا قاسرالی اسماعیل بی، احمد بی آغا اوغلو، علی مردان بی توچوباشی، علی بی حسین زاده تورانی دینه بیلیرم. خصوصی اولراق علی بی حسین زاده ایله ایلیک تانیشماسینی بورا قاید ائنده جیم.

علی بی حسین زاده ۱۸۸۹ - جو سنئتیتیرزبورق اونیورسیتین فیزیکا فاکولته سینی بیتیردیک دن سونرا ایش تاپما دینی اوچون یاخین دوستو حسن

خاطر سینه او یغون اولراق عینی مکاندا سرگی لنمکده و آذربایجاندا گنل دوست و قارداشلار تانیلیمقادا بیر علی بنی حسین زادنین بالاچا قیزی فیضور خانیم دا ایکی دفعه بورانی زیارت ائتمیش، ایلدن هئج بیرینه حاجی بابایا وردیی اتحادچی سوزونو، ایکی ایل بورادا قالدییینی دممشدر. زیارتلرینین بیرینده علی بنی حسین زادنین باجیسی قیزیدا پاکیدن گلیمیشدی و دقیقلر ایله بورادا اغلارایاق آتالارینی یاد ائتمیشدی.

آنانیز محمعلی محمدزاده ABS دا ایلمک تحصیل آلمیش آذربایجانلی دیر. آنانیز بن آمریکایا گندیشی، تحصیل حایاتی و یاشامی ایله باغلی سیزدن بعضی معلوماتلاری اویرنمک ایستردیک؟

آتام محمدعلی محمدزاده ۱۸۹۱ جی ایلده ایستانبول سولیمانیه ده دوغولموش، ایلمک تحصیلینی اوسکودار شمدی پاشا مکتبینه تاماملایب، بیر مدت فرانسیز مکتبینه اوخوسادا، ۱۹۰۷-جی ایلده داخیل اولدوغو روبرت کالج یندن ۱۹۱۳-جو ایلده ایلمک معزون اولان تورک طلبه اولراق کالج تاریخینه کئچیر. روبرت کالجی ایلرینده اوز صینیفینده تک تورک-مسلمان طلبه اولراق تانیمنش شاعیرلر دن توفیق فیکرت ین و بیر آرادا فیلسوف رضا توفیق ین طلبه سی اولار. بیر چوخ اورجینال شاعرلرینی یازدیغی آشیاندا توفیق فیکرت ین اوغلو هلاکو ایله بیرلیکده فیکرت ین جانلی سس یندن شئعرلرینی دینله میش و آتامدا شئعرله دانیشمیش. دها سونرا توفیق فیکرت اوغلو هلاکو تحصیل اوچون اونجه اینگیلتره یه، دها سونرا آمریکایا گوندرکن بابام حاجی بابایا اوز اوغلانلارینی امریکایا یولاماغینی توصیه ائدیر و بئله لیکله آتام محمدعلی میشیگان اونیورستتینده تحصیل آلان ایلمک آذربایجانلی تورک طلبه عنوانینی داشیییر. ۱۹۱۷-جی ایلده کند تصرفاتی مهندسی اولراق تحصیلینی بیتیر، ایکی ایلده پداقوژی تحصیلی آلاق آمریکادا ایلمک آذربایجانلی اولراق معلم لیک سرتیفیکاتی آلیر. ۱۹۲۰-جی ایلده بویوک قارداشی، سولیمان عمیم ایله بیرلیکده نیویورکا فیفته آونوس ۵-جی کوچه ده ایلمک خالچا ماغازالارینی آچیرلار و آتام ۱۹۲۱-جی ایلده استانبول قایتدیر. تورکیه قورتولوش ساواشی ایلرینده دیر. روبرت کالج یندن گنل بیر توصیه قرار ایله آنکارایا، آتاتورکون یائینا دعوت ائدیلر. قارا کیتاب دئیه آنبلان آنادولودا یونان ظولمو عدلی کیتابین ۱-جی جیلدینی تورک جه دن اینگیلس جه یه ترجمه ائدیر چاپ ائدیلن بو اثر دنیا دولترینه بو ظولمون آجیلاری تک تک آنلادیلار، آزادیندا مصطفی کمال اونونده آمریکالی، اینگیلس یازار و ژورنالیست لر قارشى ترجمه ائتمه سینی خواهیش ائدر و ایکی ایلده مصطفی کمال ایله بیرلیکده آنادولونون بوتون قصبه و کندلرینی گزیب تثبیت لرده بولونارلار. بو ایشلردن اوتورو مصطفی کمال آتام اوز اوچون بیر آرزوسو اولوب، اولماغینی سوروشار. آتام تشکور ائدیپ، هئج بیر شئی آرزولامیرام. بالیز بیزیم ایله تورکیه یه هیجرت ائدرکن سوی آدی میزی محمد او ایدی و هله ده ائلدیر. سیزدن خواهیش ائدیرم کی، سوی آدی میزی محمدزاده اولراق تبدیل بویرمانیزدیر.

او زامانلار و سون ایل لره قدر تورکیه ده سوی آدی زاده اولایلمزدی. فقط مصطفی کمال درحال

آداملارینا گوستریش وئررک و دقیقاده محمدزاده اولراق قئید ائدیردی و بو گوندن سوی آدی میزی محمدزاده اولراق قئیدلرده دیر. تانیمنش آمریکالی ژورنالیست کلرنسه استریت یازمیش اولدوغو تانیمنش "Unkown turks" "بیلن مه ین تورک لر" ادلی کتابیندا آتام محمدعلی بی دن تعریفله بحث ائدر و در حال سونرا اتاتورک حایاتی بوونچا وئرمیش اولدوغو محشور ایلمک نشان اولان مجیدیله نیشانیین ۳-جو روتبه سینی آتام تقدیم ائدر. ظن ائدیرم صورتی، نیشانین رنگلی فوتوسو دیرلی یازا یلقم احمد ده دیر. آتام ۱۹۷۷-جی ایلده وفات ائتمیش و فری کوی مزارلیغیندا آنام سیما محمدزاده ایله بیرلیکده یان-یان یا تامقادیر

■ حاجی بابا گنجه لی

اوشاقلیغینیز و گنج لی یینیز آذربایجان سیاسی موهاجرلرین آراسیندا کئچدی. خلیل بی خاص مدلی، دکتر خسرو بی سولطان او، نقی بی شیخ زامانی، عادیل خان زیدخانلی، شفیع بی روستم بی لی و دیگر اونملی شخصیت لری و جمهوریت قوروجولارینی گوردونوز. بو خصوصدا همچین آنا طرفدن بابانیز اولان حسینقولو خان خولونو یادداشینیزدا گنل خاطرلر ایله دانیشماغینیزا سئویریک؟ -اوشاقلیق و تحصیل حایاتیم، عایله مده داخیل اولماقا آذربایجانین کئچمیش جمهوریت قوروجولاری و دها سونرا ایتالیادان موهاجر اولراق قایئدان سوی داش و قوهوملاریمیزین آراسیندا کئچدی. ایلمک خاطرلایقلاریم انامین دایی سی عادل خان زیدخانلی و اونون حایات بولداشی ریحانات باکی خان او دور. اونلارین قیزی وار ایئدی. قیزلاردان بیری

■ حسین قولو خان خویلو

اله بی، خانیمی فخریه خالا، قیزلاری سیما و والا خانیم لار. نقی بی شیخ زامانلی و حیات یولداشی حمیده خانیم (ایکینجی حیات یولداشی) حمیده خانیم آذربایجانا قایندان ایلک موهاجیر ایدی. اوغلانلاری صالح، یاووز (داییم قیزی لیلا ایله عایله حیاتلی قوروب)، قیزلاری عادیله خانیم، سونرادان آمریکایا کوچدو. قیزی تومریس آذری نیو یورکدا آذربایجان دیاسپوراسیندا ایشلمکدیر. آنامین اوشاقلیق دوستو، شفیه خالانین قیزی زهرا گوگول، اوغلانلاری سلجوق، اوغوز، دمیر، قیزلاری شعله، سلجوق و دمیر وفات ائتدی. باجیلاری شعله باجیم صبانین دوستودور. دایلی سی قیزلاری شکیلا کوردامیر ایله بیرزه گلیب و او یونلار اوینا یاردیق. آتالاری میرزا عمی ایسه خارجه اوخوماغا گوندریلن ۱۰۰ طلبه نین بیرری ایدی و استانبولدا اوزون مودت زراعت مودورلویونده ایشلمیش دیر. گنجعلی میر خلیل اغا آذربایجانلی لارین اغ ساقالارین باشیندا ایدی و نور انسان ایدی. اوشاقلاری آذربایجانا ایلک گئدن وطن داشلاریمیزدان کیمیا معلیمی صالح گنجه، عالی بی کامیل گنجه، باجیلاری سارابیم خالا. سالییم بی آذربایجان سفریندن دوندوکدن سونرا آنی اولارق وفات ائتدی و شوبه لر او یاندیردی. شفیع بی رستم بی لی بابام حسینقولو خان خویلونون چوخ یاخین دوستو ایدی. آلمانین موچارینی قازانیب، آذربایجانین استقلالیتینی برپا ائتمه سینی ایسته یین انسانلارین باشیندا باباملا بیرلیکده گلردی. هر گون بابامین ایش اوتاقیندا کی خریطه نین باشیندا آلمانین استقلالینقا اولنرینه گلنه قدر سوبنج لی و امیدلی اندیلر. تاکسیم ده پاستانا و سودجو دوکانی وار ایدی.

من یونئوریستیت ایللرینده زامان-زامان سحرلر بیر استکان سود و پیراشکی یشکدن گتمزدیم. باباهبود منیم حیات یولداشیم اولکو آکینجی نین عمی سی قیزی بتلیس خانیملا عایله حیاتلی قوردو و اوشاقلاری اولمادان دویانی ترک ائتدیلر. حیات یولداشیمین منصوب اولدوغو آکینجی عایله سی نین آتالاری بشیر آکینجی و بالالاری حیدر آکینجی قومرو اصیل لی اولوب. ۱۹۲۳-جو ایلده قارسا گلیب لر. قارداشی اوغلانلاری چنگیز کینجی اوزون زامان آنامین چوخ یاخین دوستو ایدی. حیات یولداشی علی اشرف بی سولطان او ایله بیرلیکده بویوک آدادا باشاردیلار. قیزلاری ظریفه خانیم پاریس دن دوندوکدن سونرا بویوک قارداشیم موراد بی یه فیانسیزا درسلی و ثیردی. اجزچی ادیس بی یای بولاقدا عایله میزین یاخین دوستلارینان ایدی. همین زامانلاردا موختلیف آذربایجان گنجه لری و توپلانتیلاری اندیلیردی. آن تانیتمیش رقص چیلر آق ساچلی کورکچو حسین بی. آرتیست عزیز بی حمیده خانیم کی کورون ایدی. همچنین تیاتر او یونلاریدا حاضر لانیردی. علی اشرف بی ین تیاتریندا آرشین مال آلان و مشدی عباد کیمی او یونلاری استانبوللاردا تانیتماسا فرصتی الهده اندیلیردی. آرتیست عزیز بی خصوصی اولارق مشدی عباد رولو ایله حافیظه لریمیزده قالمقادر. رحیم بیله تانیتمیش آکتیوروموز ایدی. آغاوغولاری عایله سی ان یاخین دوستلاریمیزی ایدی آغاوغلو

ملک خالا، بالاجا عمیم مهدی بی ایله عایله حیاتلی گورموشدو. ان بویوک لری ماهرخ خالا، داییم ایسگندر خان خویلو ایله عایله حیاتلی گورموشدو. اوشاقلاری سوگیلی لیلا خوی خان و ابراهیم خوی خان ایله بو گونه قدر داییم و بیرلیکده بیر یئرده بویودوک. دیگر تانییقلاریم و یاددا قالانلار بونلاردیر. یاخین تانیشیمیز، منیم و قارداشلاریمین اوشاقلیق حکیمی خسرو بی سولطان او تیز-تیز بیرزه گلر، خسته لندییمیزده ایسه شکلات گتیرردی. خداداد بی رفیع بی لی نین اوغلو کامیل آران و حیات یولداشی روقیه خانیم (محمد باقیر شیخ زامانلی نین قیزی). اونلارین اوغلانلاری آیدین آران اوشاقلیق دوستومدور. برابر بویودوک و بیر نجه ایل اول رحمته گئتدی. روقیه خانیمین اناسی هجر خانیم شیخ زامانلی. او محمد باقیر بی ین حیات یولداشی ایدی.

گنجعلی آنامین اوشاقلیق دوستو سالییم بی آغاسی بی لی و خانیمی روس اصیل لی لوبا پتروونیسا، کتیمیش حکومت ناظیرلریندن عبدالعلی بی امیرجان او، حیات یولداشی سلطنت خانیم، قیزلاری مریم خالا و والا خالا. مریم خالا و قارداشی اوغلو محمد امیرجان محاربه ایللرینده موهندیس آذربایجانین سسی رادیوسوندا آذربایجانین قورتولوش موجدایله لرینی و ۲-جی دونیا محاربه سینی تقدیم اندردیلر. دکتر فتح

■ شیرین بییم خانیم - والیه خانیم کاظم بی لی خان خویلو

گلدیی زامان تئز-تئز بیزی زیارت ائدردی. ایندی امریکادا اولان قیزلاری تورکیز و کولیز قارداشلاریمین دوستلاری ایدیلر و میرزا گوگولون قیزی شعله گوگول ایلله بیرلیکده بیزه گلر دیلر. همچین صمد سایقین پاشادا بابام حسینقولو خان خویلونو تئز-تئز زیارت ائدردی. آنکارادا عایله مین گنجه دن یاخین دوستو محمد بی استانبولا گلدیگینده بیزلری زیارت ائدیلر اراسیندا ایدی.

بابانیز حسین قولو خان، ننه نیز شیرین بییم خانیم و اوولادلاری گنجه عوصینانیندان سونرا تورکیه یه مهاجرت ائدیلر. قانلی موجدالینین ایچریسینده یئر آلمیش عایله بویوکلرینیز همین زامانلاردان سیزه نلر دانیشدیلار؟

— عایله بویوکلریم، ننه شیرین بییم خانیم بابام حسین قولو خاندان دفعه لرله دینله دییم آذربایجانین قورولوشو و ۱۹۲۰-جی ایل گنجه عوصینانین قیسا اولاراق خولاصه له ندیریم. اوزون مدوت دن بری قافقاز سییمی آلتندا بیرلشمیش اولان آذربایجانلی لار گورجولرین ۲۴-۲۵ می ۱۹۱۸ جی ایل ده سئیمدن آیریلیب مستقل بیر دولت اولماق فیکرینی اعلان ائدینجه سئیمین آذربایجانلی عوضولاری درحال توپلانتی لار تشکیل ائتمه یه باشلادیلار. بونلارین بیر قیسمی انگلیس لرین مانداتینین ایسترن بویوک عمیم فتحعلی خان خویلو، خلیل بی خاص محمدلی، حسن بی آغایو، نصیب بی یوسف بی لی اسماعیل خان زیادخانلی، بهیود خان جوانشیر کیمی ضیالی باخیشلاری گورجولر کیمی تام مستقل لیک اوغروندا موجدالیله گیریشدیلر و بو ایجلاسار ۲-۳ دوام ائتدی.

نهایت گنجه ۲۸ می دا سون ایجلاسدا آذربایجانین استقلالیته قرار آلیندی و بوتون نوماینده لرین سسی ایلله یئنی حکومتی قورماغا دعوت ائدیلن فتحعلی خان بوتون دونیا دولترینین مرکز لرینه یئنی دموکراتیک آذربایجان جومهوریتینین قورولدوغونو بیلدیردی و تانماغا دعوت ائتدی. بابام حسین قولودان دینله دییم بئله ایدی: زاهد خان خویلو، والیه خانیم کاظم بی لی و جهانگیر بی کاظم بی لی.

— بویوک عمیم فتحعلی خان باباما زنگ ائدرک "داداش، بو گنجه حکومتی قوردوق، حکومت کابینه سینی قورماق اوزره یم. سندن بیر خواهشیم وار، عادیل خان زیادخانلی یا و شیخ السلام پیش نماز زاده یه خبر ائت و بوتون گنجیه، آذربایجان شهرلرینه یئنی آذربایجان جومهوریتینین موژده سینی خبر وئرسنلر و بیزلرده ۴-۵ گون اچرسینده گنجه یه قایدیریق. عادیل خانین ائوینین اونونده توپلاناجاییق، حاضرلیقلار باشلا سین" تاپشیریغی وئرلمیشدی. بیلدینیز کیمی گورجولار حیاتی بویوک بیر جوشغو و سوگی ایلله بویوک داییم عادیل خان زیادخانلی نین ائوینین اونونده قارشیلاندیلار. نطق لر سوبله ندی. جوشغولو بیر مراسیم له پیش نماز زاده افندی النده داشیدغی قرانی فتحعلی خان عمی مه اوپدوررک خیر دعا وئریش. آرادان بیر آز زامان کنچمیش و فتحعلی خان ۳ حکومت کابینه سی قوردوقدان سونرا کابینه دکی سوسیالیست و بولشویک یانلیشی بازی حکومت عضولارینه قیزاراق حکومتی

احمد بی ین باجی سی قیزی همای خانیم عایله نین ان بویوک دوران سون سوز همای خالابا عایید اولاردی. همای خانیمین بالاجا قیزی گوکچه والیه خالامین بویوک اوغلو عباس کاظم بی لی ایلله عایله حیاتی قورموشدو. احمد بی ین اوغلانلاریندان عبدالرحمان آغاوغلو گنج یاشلاریندا وفات ائتدی و عایله بویوک اوزونتویه سوق ائتمیشدی. بویوک قیزلاری ثریا خانیم تورکیه نین ایلک قادین و کیلی ایدی. تئز تاشکیران ایسه ترکیه نین ایلک قادین میلست وکیل لریندن ایدی. بالاجا قیزلاری دکتر گولتکین آغاوغلو ایسه نیم هر ایکی اولادیمین حکیمی ایدی. صمد بی آغاوغلو ایسه سیاسی ساحه ده ترکیه یه آدینی یازدیران نادیر سیاستچی لرینین باشیندا ایدی. بیزییم یاخنلاریمیز آراسیندا میر یعقوب بی و ایلک حوکومت لرینی عدلیه وکیلرینده سلطان بی وکیل او یاخین قونشولاریمیز ایدی. حیات یولداسی صفیه وکیلی تانیمیش پیانو معلمی ایدی.

باجیلاریم و لیلا خوی خانایانو سوگیس ینی آشیلایان او دور. آنام سیما خانیمدا آرا-سیرا کهنه ماهنیلاری اویردردی. قیزلاری ژورنالیست لیلا وکیلی ده یاخنلاردا رحمته گئتدی. الله هامیسینا رحمت ائتسین. همچین زامان-زامان آنکارادان استانبولا گلیب بیزی زیارت ائدن بیر گروپ آذربایجانلی وار ایدی.

باشدا عادیل خان زیادخانلی نین اور تاجیل قیزی توران خانیم ین حیات یولداسی هدایت تورانلی نی قید ائده بیله رم. اوغلانلاری انور تورانلی انشئات مهندسسی اولوب و منیم چوخ یاخینمیدیر. میرزا گوگولون کیچیک قارداشی چنگیز بی استانبولا

نصیب بی یوسف بی لی
یهه تسلیم اندرک خاریجیه
ناظرلیننی اوز اوزرینه
آلمیشدی. بو آرادا فتحعلی
خان عمی مین تیفلیس
ده ارمنی کومیتیه چیلر
طرفیندن خائنیجه آرخادان
وورلوب اولدورولمه سی
،عینی زاماندا تیفلیس ده
مجلس باشقانی حسن بی
آغایوین شهادتی اورتالیغی
قاریشدیرمیش. باش وکیل
نصیب بی یوسف بی
لنین تیفلیسه گئدرکن
پوسقو قورولاراق اولدورولمه
سی مملکتی باشسیز
قویموشدو. تاسوف کی
،باکی داکا ناراحات لیق
و قیزیلارین ارمنی داشناک
جمعیتلرینی ایستقامت
لندیردی بی بولشویک
اوردوسو اذربایجانی تسلیم
اولماق اوچون گوزله
یریدی.

■ والیه خانیم خان خویلو

امیرلرینده کی بیر قروپ
قهرمان ایران اوزریندن
ترکیه یه سیغینلار. داها
سونرا استانبولا واصل
اولدولار. ننه م و ۳ اوشاغی
ایل بویونجا مین بیر اذیتله
یاشایا بیلدیلر. مین لرله
گنجه لی حایاتینی ایتیردی
و قتله ییتیردی.

سزین عایله بویوکلرینزدن
ان سودیمیز انسان لاردان
بیری گنجه عوصیانسی
اونجولریندن اولان جهانگیر
بی ین خانیمی، خالانیز والیه
خانیم خویلو بیر فاجعه نین
قوربانسی اولدو و اذربایجان
سیاسی موهاجیرتینی چوخ
کدرلندیردی. والیه خانیم
ننجه بیر انسانی ایدی و
میلیمیز قارشیسیندا هانسی
خدمتکرده بولوندو؟

والیه خالام گنجه
عوصیانین سونوندا ایکی
ایل یاریم ائولرینده آلتی
آلیق اوشاغی، آنام سیما خانیم، ایکی قارداشی و
ننه م شیرین بییم خانیملا بیرلیکده ائو حبسینده
توتولدو. قدان سونرا مین بیر اذیتله باکی دان باتوما
گئدن کاروانا قاریشراق ۱۹۲۲جو ایلده باتوما چانا
بیلیمشدیلر و چوخ بویوک جهد سونوندا باتوم دان بیر
اینگلیس گمیسسی ایله استانبولا گله بیلیمشدی. بویوک
بیر موجوزه ایله عینی گون گمی دن یئندیکدن بیر
ساعات سونرا بویوک استانبولدا بابام حسین قولو
خانلا قارشسی - قارشیا گلیمیش لر. بو حادثه دن بیر

حاکیمیتین قیزیل بولشویکلره تسلیم ائدیلمه سی
قرارا آلبندی و دولته نریمان نریمان او آل قویدو.
قیسا زاماندا باکیدا قتل عام لار ائیلدی و اونلارا
یوکسک روتبه لی ژنرال نارگین اوتاغیندا گوله له
ندی. قورتولانلاردان بیر قیسسی ایرانا سیغیندی.
ژنرال قاجار کیمی، بیر قیسیم وطن پرورلر قهرمان
گنجه شهرینده مودافعه به چکیلدیلر و نهایت ۲۶-
۲۵می تاریخلرینده ژنرال جاواد بی شیخ لیسکی و
ژنرال محمد میرزا قاجاریندا موجود اولدوغو، اصلیندا
خالام والیه کاظم بی لنین
حایات یولداشی، شکی ۳-اونجو
سوواری آلا ینین کوماندریری
جهانگیر بی کاظم بی یلی
اوندولگیلندکی و بابام حسین
قولوخان خویلونون توپلادیغی
قهرمان گنجه میللیس لری و
توپچو بیرلینین قالخینماسی
باشلادی. هجوم ائندلر آراسیندا
روس اصیللی ژنرال میکاییل
لوندووسکی، ژنرال ولی کانو
و ژنرال پیوتر کیریشکودا
وار ایدی. اذربایجان تاریخیندا
شانلی گنجه عوصیانسی کیمی
خاطیرلانان ۵گونلوک موجدایله
ده بیر چوخ یئرلر روس لاردان
آلین سادا و روسلارا آغیر
اٹکی لر وئرلسه ده، نهایتینده
روسیادان گلن ۳تومان عسکر
و بولشویکلرین آغیر توپچو
آتیش ذلاری قارشیسیندا گنجه
ایشغاللا اوغرادا و جهانگیر
عمیم، بابام حسین قولوخان و

■ جهانگیر بی کاظم بی لی - والیه خانیم کاظم بی لی - زاهدخان خویلو

مودت سونرا عمیم جهانگیر بی کاظم بی لی و بابام حسین قولو خان پولشا باش قرارگاه ینین دعوتی ایله پولشایا گئدرلر. بابام حسین قولو خان زئرال کومک چی سی، جهانگیر بیه پولکنیک روتبه سی وئرلیر. بابام ۲-۳ ایل قالدیقدا سونرا امکلی اولارق ایستانبول قاییدیر. عمیم جهانگیر بی ایسه حیاتینین سونونا قدر خاريجده چالیشیر. مابور آدی ایله بیلینن فتحعلی بی دودنگینسکی ایله بیرلیکده داییم آذربایجانین ایستیقلاالی اوچون آوروپا دولترلی تماس حالیندا اولور. خصوصی اولارق اوکراین، بلاروسیا تمثیل چیلر و کیریم لیدرلری ایله گوروشور.

فعالیتی (KQB) طرفیندن ایزله نلیر. آلمانیانین ایکینجی دونیا محاربسینده پولشانی اشغالیندان اونجه آوستریانین ویانا و تروللر کئچرلر. آلمانیانین روسیایا مغلوب اولماسیندا سونرا عایله و بالاجا داییم زاهید خان خویلو ایله بیرلیکده رومایا هجرت اندرلر. ۱۹۴۶- جی ایلده والیه خالام ایتالیا ایلر اونجه آلمانلار، سونرا روسلار اسیر دوشن گنج آذربایجانلی سوی داشلاریمیزین اسارتدن قورتولماسی اوچون بویوک یاردملار اندر. داییم زاهیدخان میصیر کرالی فاروگون یانینا گوندیر. کرال فاروک و ولی عهد شاهزاده ابراهیم ایله گونلرله گوروشور و نهایت بیر ایل سونرا ولیعهد شاهزاده رومایا گلیر. آوروپا اولکه لری له گوروش و مقابله امضالایقدان سونرا بیر قیسیم آذربایجانلی میصیر، آمریکا و ترکیه یه هجرت اندرلر. بیر قیسیمی روسلار بیراحماق ایسته مز و بونون اوزرینه ۱۹۴۷- جی ایلده والیه خالام ترکیه رسمی داییره لری ایله گوروشمک اوچون یانیندا بیر نئچه آذربایجانلی ایله ایستانبول گلیر. چوخ تاسوف کی بوتون گوروشمه لر نتیجه سیز قالیر. تورک حکومتی روسلار ایله مناسبتلرین پوزولماسی اوچون بو گوروشلره قاتیلما یا جغینیزی بیلدیریر و خالام بویوک اوزونتو ایله ایستانبولدان آیریلیر. مینیمش اولدوغو اسکاندیناوا یولارینا عایید ساس طیارسی بویوک بیر فاجعه اولارق بیر قیش آخشامی آقینادا داغلارلا دئییه رک دوشور و خالام بو قصادا حیاتیینی ایتیریر. خبر ایستانبول

چاتاندا بوتون آذربایجان کولونباسی ائویمیزه گلر. ننه م شیرین بییم خانیم پنجره دن اوزونو آتماق اوزریکن میرزا بی گویگول ننه می قورتاریز. زاهیدخان داییم بو حادثه دن سونرا آئامین و آتامین بئلری قیریلدی، ایلرله اونوتمادیلار دیه یازیر خاطیره لرینده. بو آرادا بیزی مئدیا قوروشلاری فاجعه نین ساوت طرفیندن پلان لادیغینی ایره لی سوردولرسه ده، حقیقت اصلا مئیدانا چیخمادی. جهانگیر عمیم ایلرله یالنیزلیق چئکدیکدن سونرا تانیمیش قاجار عایله سیندن پرنسس مہپارا خانیم تقی ایله قیسا عایله باغی قوردو. جهانگیر بی برلینده بیلین م ه ین بیر شکیده آنی دن وفات ائتدی. و حیات دان آیریلدی.

بو اولومده آلمانلار شوبهه ایله قارشیلاندی و طبیب حیاتی اولوم حادثه سین یاشاش - یاشاش زهرلنمه اولارق قئید ائتدیلر.

احمد صراوغلو ایستانبول ایلیک کلیشینده بابانیز حاجی بابا گنجعلی اونا دستک اولموش، تحصیل حیاتی و یاشامینا یاردم ائتمیشدیر. بابانیزدان خالاجیلیق ایشینی سیرلرینی اویرنیش و ایلیک زامانلار خالی ساتمیشدیر. بونولا باغلی سیزدن معلومات الماق ایستریک؟

پروفیسور احمد صراوغلونون تورکیه یه گلمه سی مسئله سی تامامیله تصادفله باغلیدیر. احمد بی آنام سیما خانیمین گنجه دن مکتب و اوشاقلیق دوستودور. احمد بی سمرقند ده اورتا تحصیل آلدیقدا سونرا گنجه یه قایندیر و گیم نازیانی بیتیردیکدن سونرا بیرمودت سنبروقا و تبریزه گئتمیش اورادان ایستانبول گیلیمیشدیر. ایلیک ایللری بیر چوخ آذربایجانلی قارداشلاریمیزا ائدیقلری کیمی محمد زاده عایله سی احمد صراوغلونون تحصیلین بیتیرمه سینه بویوک کومک گوستریر. سلیمان عمیم بوتون مکتب خارجلرینی اوز اوزرینه آلیر و احمد بی موفقیت ایله ایستانبول یونیورسیتین ادبیات فاکولتاسیندان ماذون اولور. همچنین یاشامینا یاردم اولماسی باخیمیندان

ساغدان سولا: عباس کریم بی لی - جهانگیر بی کریم بی لی - مصطفی کریم بی لی - والیه خانیم کریم بی لی خان خویلو - زاهد خان خویلو - علی کریم بی لی
توضیح: فوتودا جهانگیر بی، زاهد خان و والیه خانیم گنجه عوضیانین اشتراکچیلاری دیر.

اونا خالچاچیلیق حاقیندا چوخلو معلومات وئرلیبر و ساتیب قازانماسی اوچون مختلف آنتیک شیروان و گنجه خالیرینی نومونه اولاراق وئرلیبر. بو آرادا سلیمان عمیم، احمد صفراوغلو پروفیسور زکی ولیدی توغانو کوپرولوزاده فواد بی ایله تانیس اندیر

و آسیستان یاردمچی سی اولاراق یونیورسیتته دوزلیبر. ۲۶-۱۹۲۵جی ایللرده آلمانیا تورکولوژی اختیصاصینا گئدر. پروف و سترمن و پروفیسور دیللس -ین یانیندا ایکی ایل چالیشیر و سونرا گئری دونه ک یونیورسیتته دوستانت اولور. گون اورتا یتمکله ینه گندیب پلو یندینی انام سیما خانیم دانیسیر میر . همچین انام و اتامین منا سبت قورما سینی ا حمد صفرا و غلو تامین اتمیش و اونجه ۱۹۳۳- جو ایله ا بستانو لد ا اولنمیشلر. احمد بی ۱۹۳۹- جو ایله بیر بیر طلبه سی ایله عایله باغی قوروب و اوندان نازان آدلی بیر قیزی اولموشدو. احمد صفراوغلو بیر مدت سونرا خانیمیندان آیریلدیقدان سونرا قیزی نازانی ۴-۵ یاشلاریندا ایکن بیزه قویور ، باجیم ایله اوینایار و بعضن گجه لری بیزه قالیردی. ایندی نازان خانیم صابانچی موزه بی مودورو اولاراق چالیشماقدادیر . من ۶۳- ۱۹۵۶- جو ایللرده ایستانبول یونیورسیتینده کیمیا فاکولتاسیندا طلبه ایکن تئز- تئز احمد صفراوغلو نو زیارت ائدر ، حال خاطیر سوروشار، کئچمیشی یاد ائدرک اوسکودرداکی ساحیل ائویمیزدکی کئچیردیی گوزل گولنری منه دانیشاردی . نور ایچینده یاتسین.

-عایله یاداشینیزدا سیزه دانیسیلان آذربایجان و گنجه ایله باغلی بو گونه قدر نه لر قالدی؟

-عایله مدن و دانیسیلانلاردان ان گوزل خاطیره اولاراق یادیمدا قالانلار یای آیلاریندا گنجه یاخینلیغینداکی حاجی کنده گتتمه لرینی و اورانین خارق العاده گوزللیگینی ، آریچا چوخ نادیر اتلی فایتونلارلا گویگوله گزمه یه گتدیکلرینی کیف ایله دانیشار و ماراغلاندیرلریم . گنجه نین اونودولمایان موغنی سی مشدی رضا مرتضی اناملارین یانیندا

بیرلیکده دوغوب، بو بودوکلری ، عادتا باجی ساییدقلاری صنم آدلی قیزلارینا هر اخشام باخچادا اغاجا چیخیب سئگاه مقامیندا اوخوماسینی انام تئز- تئز دانیشاردی . ایکی گنج ین بو جوشغولو سودالاری سونوندا مرتضی رضایا ننه م شیرین بئیم خانیم "بولبول" آدینی وئریش و بیر مودت سونرا اناملارین ائویندن بویوک بیر توی ایله بولبول صنم خانیمی آپارمیش و ائولنمیشلر . بو توی حادیثه سینده گنجه ده بویوک بیر حادثه اولموش و یادیمدا هئج چرخما میشدیر

- استانبولا ایلک گلن آذربایجانلی آراشدیرماچی خانلار بایرام او سیزینله ده گوروشموش و سیزدن ده معلوماتلار آلمیشدی . همین گوروشله باغلی نه لری

خاطیرلایرسینیز؟

-۱۹۹۲- جی ایلین سنننتیابر آیندا بیر آخشام ایدی . من اوفیسدن چیخماق ایسترکن بیر تلفن زنگی گلدی. زنگ ائدن آدی نین خانلار بایرام اولدوغونو و آذربایجانلی بیر ژورنالیست اولدوغونو بیلدیردی . بعضی معلوماتلاری او برتمک اوچون منیمله گوروشمک ایسته دینی ، تلفن نومره می شفیه خالانین قیزی زهره گویگولدن آلدیغینی دئدی و بیر ایکی گون سونرا اوفیسده منی زیارته گلدی. اوزون زاماندا بئری آذربایجاندا هئج بیر دوست، قوهوم و یازار استانبولا گلیب بیزیمله گوروشمه مشدیر . ۳-۲ ساعت صحبت ائتدیک و بیزده موجود اولان چوخ دیرلری سند و فوتولاری، همچین جهانگیر عمیم و مایور دودانگینسکی ایله باغلی بیر چوخ سند و منحنده چاپ اندلمیش " آذربایجان " ژورنالارینی اونا وئرلیم . چوخلو کامرا ایله فوتولار چکدی ، ساری علی اکبرین آنکاراداک قوروملرینی سوروشدو .

منه ده ایشلیدی "گنجه باسار" قازتین دن بیر نئچه نومونه وئردی، آلدیغی سند و فوتولاری چوخ قیسا زاماندا قایتاراجاغینی سویلدی. اونا جهانگیر عمی مین اوغلو علی کاظم بی ین ائوینه گوتوردوم. اثرنسی گون علی بی ایله گوروشموش ، چوخلو سایدا فوتو

ایکی اولادی وار. اوغلو محمدعلی محمدزاده استانبول کوچ لیتسینده ماذون اولدوقدان سونرا امریکادا شیکاگو نورد وئسترن یونیورسیتیتنده اقتصادیات تحصیلینی آلماقدادیر و ایکینجی کورس دادیر. قیزی دفنه ایسه حصار اثیتیم لیتسینین سون صینفین ده دیر. قیزییم باهار اوسکودار امریکان کالجینده ماذون اولدوقدان سونرا ویانا یونیورسیتیتنده توریزم و هتل چیلیک تحصیلی آلدیقدان سونرا برنر بی ایله ائولنمیش و عایله لرینه مخصوص ۱۰۰ ایل لیک تاریخی اوتلرینی ایشلتمکده دیرلر. قیزلاری سیما آؤستریا لیتسینین سون صینفینه کئچمیشدیر. حیوانلاری چوخ سؤمکده دیر.

... "ایز" لایحه سینه و آذربایجان کئنجه لینه توصیه

لرینیز؟

"ایز" لایحه سینی حیاتا کئچیرلره و خصوصی اولراق سیز جیحون بی یه شوکرانلاریمیزی عرض ائدیرم.

■ محمدعلی و سلیمان محمدزاده

و سندلر آلمیش. علی بی اونا کئجه عوصیانی ایله باغلی جهانگیر عمیم ین خاطیرلرینده وئرمیشدیر. چوخ تاسوف کی، اونلاردا گئری گلمه دی، اوزون زامان سونرا وفات ائتدینی اویرندیک. راحات اویوسون "کئجه عوصیانی" آدلی کتابینی چاپ ائتدیردی. چوخ دئیرلی بیر ایش گورن و تورکیه یه گلن ایلمک یازار ایدی.

— قارداشلارینیز و عایله وارث لرینیزی تانیماق ایستریک. کیملر وار و هارادا یاشایرلار؟

— محمد علی بی و سیما خانیمین اولادلاری اولراق، باشدا بویوک قارداشیم مورا ۱۹۳۴-جو ایل دوغوملو اولوب، آلمانیا ادا انشعات مهندس لیگی تحصیلی آلمیش و آلمان وطن داشی حالیده خانیملا عایله حایاتی قوروب. تکزستیل ایشی ایله مشغولدور. باجیم روبابه قاراجا فرانسیز قیز گیمنازیاسی - نوتر داماسیوندن ماذون اولدوقدان سونرا ایستانبول تطبیقی گوزل صنعت لر آکادمیاسیندا تحصیل آلمیشدی. دیگر باجیم صبا خانیم آتاتورک قیز لیتنه سیندن ماذون اولموش. بیر مودت فرانسیز فیلالوگیاسینی دوام ائتدیکدن سونرا انشعات مهندسی تاشقین بی ایله عایله باغی قورموشدور. قیزلاری باشاک خانیم ایسه فرانسیز قیز گیمنازیاسی - نوتر دامه سیوندان ماذون اولدوقدان سونرا استانبول یونیورسیتی فرانسیز فیلالوگیاسیندا اوخودوقدان سونرا مارمارا یونیورسیتیتنده چالیشماقدادیر. حالوق بی ایله عایله حایاتی قوروب. یاسمین آدلی بیر قیزی ایسه کوچ یونیورسیتیتیندن ایش ادارسی

بولوموندن ماذون دور. صبا خانیمین دیگر اولادی ۱۹۶۹-جو ایل دوغوملو بوراک معماردیر. دریا آدلی بیر خانیملا اولی دیر و ۱۵ یاشلاریندا جان آدلی اوغلانلاری وار. من کریم محمدزاده خان خویلو ایستانبول یونیورسیتی کیمیا فاکولتاسیندان یوکسک کیمیا مهندسی اولراق ماذون اولدوم. بیر مدت آلمانیا دارمستادت شهرینده کی مشهور مرک درمان فابریکینده ۳-۱۲ ایل تجربه آلیب، تورکیه یه دوندوم. ۱۹۶۷-جی ایله صنعت تاریخی مسلکیندن اولان اولکو کینجی ایله عایله باغی قوردوم و ایندی تکزستیل ایشی ایله مشغولوم. ایکی اولادیم وار. اوغلو سلیمان محمدزاده امریکادا روبرت کالجینی بیتیردیکدن سونرا امریکادا ماسساچوستز یونیورسیتیتینین اقتصادیات فاکولتاسیندان ماذو اولوب، حیات یولداشی دیمیز خانیم اوسکودار امریکان کالجینده چالیشماقدادیر.

فتحعلی خوئسکی نین نوه – نتیجه سی ايله اختصاصی موصاحیبه لایحه سی

« ههچ وخت سوی آدیمیزی دئیشمدیک »

آذربایجان مطبوعاتنی تاریخینده ایلک دفعه اولراق فتحعلی خان خوئسکی نین حیاتدا اولان یگانه نوه سی تامارا موراد قیزی خوئسکی، نتیجه سی موراد حسینوو تاپیب، هم صحبت اولماغا چالیشیب. تامارا خوئسکی عایله سینین شخصی فوتولارینی اختصاصی اولراق تقدیم ائدیپ.

موصاحیبه آپاران : حافظ احمد او
کۆچورن : مهدی اسماعیلی

"بیزدن باشقا بوتون قوهوملاریمیز "خوئسکی" سوی آدیندان ایمتینا ائتمیشدی."

"خوئسکی سوی آدینی داشیدینا گوره آتامی نفت آکادمیاسیندان قودولار."

"آتام تراموای- تروللیبوس ادارسینده قاراج مودیری ایشله بیردی."

فتحعلی خان خوئسکی - آذربایجان خالق جومهوریتینین (AXC) لیدری، قوروجولاریندان بیر، تانیمیش دولت خادیمی. AXC- نین ایلک باش ناظیری، داخلی ایشلر، حربی، عدلیه و خارجی ایشلر ناظیرلری و وظیفه سینده چالیشیب. اونون وطن و ملت قارشیسیندا گوردیو بویوک ایشلر دانیلماز تاریخی حقیقتدیر. ۱۹۲۰- جی ایلین ۲۷ آپریلینده آذربایجان خالق جومهوریتی XI اردو طرفیندن ایشغال ائدیلدی. بوندان ۵۳ گون سونرا ۱۹۲۰- جی ایلین ایونون - دا جومهوریتین خارجی ایشلر ناظیری اولموش فتلی خان خان خوئسکی ارمنی میلیتجیسی، قاتیل آرام پرکانیانین (ارمنستانین میلی قهرمانی) تیفلیسده آرخادان آچیدیگی گوله ايله قتله یئتیریلدی.

تامارا خوئسکی - فتحعلی خان خوئسکی نین اوغلو مورادین یگانه قیزی دیر. حاضیردا باکی مکتبلرینین بیرینده کیمیا معلمی ایشلیر. قید ائدک کی، فتحعلی خان خوئسکی نین یگانه قیزینن آدی دا تامارا اولوب. محض اونون آدینین شرفینه موراد خوئسکی اوز قیزینا تامارا آدی قویوب.

■ فتحعلی خان خویسکی و حیات یولدشی جیران خانیم (قالینه خانیم)

قالدی. بابام کینوتیاتر دان چیخان زمان ارمنی داشناکلاری اونو گولله دیلر. بونو منه آتامین باجیسی بیبیم تامارا دانیشیب. فتحعلی خان خویسکی تیغلیس ده قتله یتیریلنده بیبیم تامارا خویسکی نین ۱۸ یاشی اولوب. او، نه یین باهاسینا اولورسا اولسون اوزونو آتاسی نین دفن مراسیمینه چاندیرماق ایسته ییب. او زمان گورجستان هله ساوئت ایشفالنا دوشمه میشدی. تیغلیسه گنتمک اوچون آذربایجان حوکومت نین رسمی اجازه سی و خارجی پاسپورت طلب اولونوردو. اونا اولکه نی ترک انتمه یه اجازه وئریلمه دی. بیبیم آتاسی نین تیغلیس ده، آذربایجانلی لاردان قبرستانلیغندا دفن اولونماسی باره ده خبری قزئت دن اوخویوب. تامارا خانیم اجازه کاغذی آلماق اوچون ساوئت ین باکی بولمه سینه گندیپ. اورادا حیات یولدشی ۲۶ یاشلی میرزا داوود حسین او لا تانیس اولوب. داوود حسین او اوزون مدت خارجی ایشلر ناظیری وظیفه سینده چالیشیب. SSRI زامانیندا موسکو دا، تاجیکستاندا یوکسک وظیفلرده چالیشیب.

■ تامارا خویسکی و حیات یولدشی میرزه داود حسین او

نتجه اولدو کی، آذربایجان خالق جیهه سی نین قوروجوسو فتحعلی خان خویسکی نین یگانه قیزی ایله جومهوریتی دئورن بولشونیک مامورو میرزا داوود حسین او ایله حیاتی قوردو؟ تامارا خانیمین بئله بیر آددیم آتماسینین سببی نه ایدی؟

- ساوئت حکومتی قورولدوقدان سونرا خویسکی نین عایله سی فیلامونیا ایله اوز به اوز منزیل دن قوولور. بیبیم تامارا اتوین ائن بویوک اولادی ایدی. او، ایشله مک اوچون "sovnarxoz" آ گندیپ. بیبیم منه دانیشیردی کی، همین واخت اونلار بیر قاپیکلاری دا اولماییب. میرزا داوود حسین او دا محض اورادا ایشلیردی. اونلار بیر مودت سونرا عایله حیاتی قوردو. اونلارین هئج واخت اولادلاری اولماییب. همین واخت استالین ایستنتاق کومیتته سینده ایشلیردی. او، داوودا دتمیشدی کی، تامارا فتحعلی خان خویسکی نین قیزی دیر. داوود ایسه جاوایندا بونو بیلیردی، لاکین اونو سئودینی و بونون هئج بیر اهمیت داشیمادیغینی بیلدیرپ. بیبیم منه دانیشیردی کی، او، حیات یولدشی میرزا داوودلا بیرلیکده موسکوادا یاشاییردی. مولوتوون عایله سی ایله دوستلوق ائدیردیلر. ۱۹۳۷- جی ایلده حیات یولدشی بیرلیکده اونلاری موسکوادا حبس

ائدیلر: «همین واخت اکثر ساوئت مامورلارینین ■ فتحعلی خان خویسکی نین قیزی تامارا خویسکی عایله عضولری حبس اولونا جاققلاری واختی اونجه دن بیلیردیلر.»

— اونلار اوز ائولر بونده چيکست لرين پيدا اولماسيني گوزله ييردبلر. ميرزا داوودو خصوصي دوستاق ماشيني اولان "قارا قارغا" يا مينديريلر، آراکسمه نين او بيرى طرفينده ايسه حيات يولداشي تام ارا خويسکيني اوتوردوبلار.

— او، خسته حيات يولداشينين اوسکورمه سسيني ائشيديب. اما قارائليقدا، آراکسمه يه گوره اونو بيلمه ييب. ميرزا داوودو "دشمن قيزي" (فتحعلي خان خويسکي نين قيزي) ايله ائولنديگينه گوره اتهام ائدبلر. فتحعلي خانين کورکنينين محکمه سي باکيدا کنچريلب. بيبيم دئيردى کي، اونو باکيدا درحال گولله لي يرک قتله يئتريلر. ميرزا داوودون حيات يولداشي اولان بيبيم ين داها سونرا ايسه اورتا آسيا دا بير کنده سورگونه گوندريلر. اورادا روح الله اخوندوون اتهام ائدلميش حيات يولداشي سياسي "خالق دوشمن" لر نين خانيملاري ايله تانيش اولوب. ۱۹۵۶- جي ايلده بيبيم تامارا خويسکي برائت آليب. اوزون مدت موسکودا ياشادي. اورادا فتحعلي خانين کيچيک قارداشي رستم خان دا ياشايب. حياتينين بير قيسمي محبس و سور گونلرده کنچن بيبيم تامارا خويسکي ۱۹۹۰- جي ايلده باکيدا، نفتچيلر پروسپکتينده تک تنها ياشاديغي بير اتاقلي منزيلده دونيادان کوچدو.

■ فتحعلي خانين نوه سي تامارا خانيم، حيات يولداشي و اوغلو ايله بيرليکده

فتحعلي خان خويسکي نين کيچيک اوغلو

آنورين عاقبتي نئجه اولدو؟

— آنور منيم کيچيک عميم اولوب، او، اغير خسته لنيب. موسکودا اونو کرمل حکيم لرينه گوستربلر. حکيم لر اونون آياقلارينسي عمليات ائتمه يه قرار وئربلر. اما آنور "ديابت" خسه تسي اولوب. "تارکوز" دان اويانمايب. منيم آنام دا موسکودا وفات ائتدي. او، يوخودان بير داها اويانمادي. عميم آنور و انام موسکودا عينی قبريستانليقدا دفن اولونوبلار.

فتحعلي خان خويسکين ين اوغلو مورادين حياتي ايله باغلي ييلمک ايستردیک. آتاسي فتحعلي خان ارمني لر

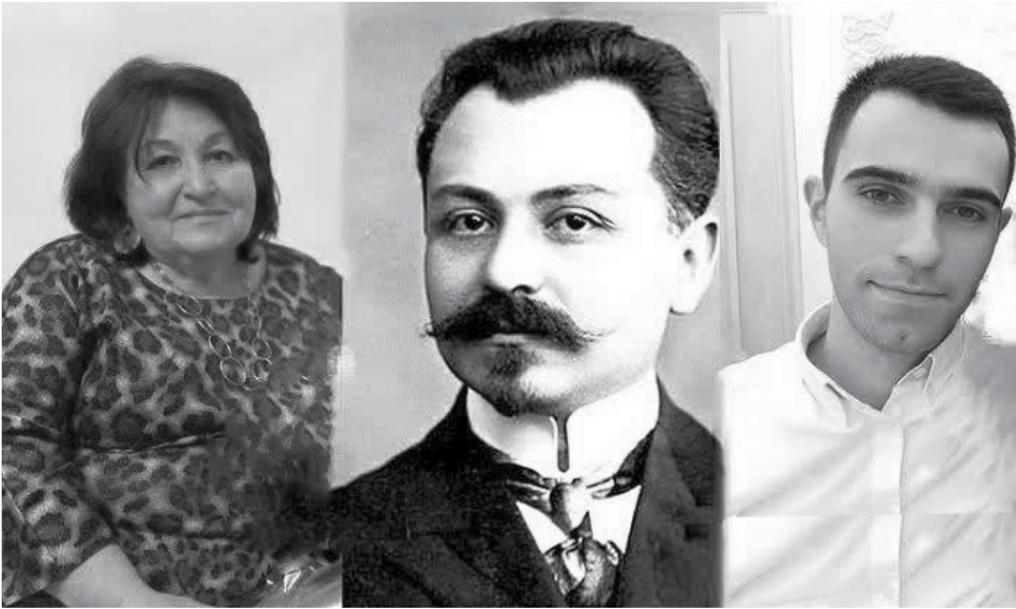
طرفيندن گوللنديگدن سونرا بو عايله هانسي چتيلیکله اوزلشدي. فشارلارا معرور قالدی؟
موراد خويسکي منيم آتام اولوب. همين وخت لارده حکيميت آتاما عالي تحصيل آلماغا اجازه وئرميپ. منيم آتام نفت آکادمياسينا داخيل اولموشدو. لاکين سوي آدی، خويسکي اولدوغونا گوره اونو اونبورستيه دن قودولار. اما آتام چوخ سوادلي اولوب، او، "گزن انسکلوپديا" ايدي. فتحعلي خان باش ناظير اولان و اختلارده آتامين جمعی ۱۰ ياشي واردی. او، هئچ وخت يوکسک وظيفلرده چاليشمايب.

■ فتحعلي خان خويسکي نين اوغلو موراد

■ فتحعلي خان خويسکي نين کيچيک اوغلو آنور

■ فتحعلی خان خویسکی نین نتیجه سی مورا و نو سی تامارا خانیم

– خویسکی سوی آدی سیزه نلری بخش ائدیپ ؟ نه یاخشی کی ، چتین زامانلاردا بو سوی آد دان امتنا ائتمدینیز ؟ فتحعلی خان خویسکی سیزین اوچون کیم اولوب ؟

– بیزیم عایله میز هئج واخت بابامیزین مشهور بیر شخصیت اولماسی حقیقتینی گیزله تمه یب . ببیم همیشه منه بابام باره ده دانیشیب . بیز هئج واخت اوز سوی آدی میز دئشدرمدیک . خوی ایراندا شهر آدی دیر . هرچند کی ، بیز بو سوی آدی ده پیشدیره بیلیردیک . بو داها منطقی اولاردی....
« سوت حاکیمیتی ایلرینده تکجه بیز خویسکی سوی آدین داشیمیشیق... »

او ، واختلار منیم رفیقلریم ایله دوشونوردولر کی ، خویسکی سوی آدی یهودی لره مخصوص دور . همین واخت لار چوخ آز آدام آذربایجان خالق جیبه سی و اونون رهبرلری حاقیندا بیلیردی . مکتبلرده ده آذربایجان تاریخی اویره تمیردیلر .

" اونیورستیده معلمیز بیزه دئدی کی آذربایجان خالق جیبه سی نی قورانلارین سوی آدلاری یادیمیزدا ساخلایاق "

حتی اونیورستیده تحصیل آلدیغیم ایلر ده معلمیز طلبه لره AXC حاقیندا چوخ قیسا معلومات وئردی . سونرا ایسه دئدی کی ، همین بو رسپوبلیکانی سوی آدلارینی یاددا ساخلایا بیلیر سینیز .

" بیزدن باشقا بوتون قوهوملاریمیز خویسکی سوی آدیندان امتنا ائتمیشدی . "

– همین واختلاردا گنجه ده چوخلو قوهوملاریمیز واردی . هامیسی " پاسپورت " لارینی دئشدرمیشدی . سوی آدلاریندان امتنا ائتمیشدیلر . ۱۹۹۰- جی ایلرده ایسه اونلار یئنی دن اوز حقیقی سوی آدلارینا خویسکی یه قایتدیلار . ایندی ایسه خویسکی لر چوخالیب . اما ساوت حاکیمیتین چتین ایلرینده بانلیز بیز خویسکی سوی آدینی داشیمیشیق .

– « آتام تراموای - ترولیبوس ادارسینده قاراج مدیری ایشلیردی . باکیدا یاشایردی . ۶۲ یاشیندا اورک توماسیندان وفات ائتدی . مندن باشقا آتامین بیر اوغلو دا واردی . اوکرایندا یاشایردی . او ، دا اینفاکسدان دونیاسینی دئشیدی .

فیلارمونیانین قارشیسینداکی انوینیزدن سیزی نه کوچورهولار ؟ هارادا یاشامالی اولدونوز ؟

۱۹۲۰- جی ایلهده ، آذربایجان خالق جیبه سی دئویرلیکدن سونرا بیزی انویمیزدن چیخاردیلار . او واخت آتامین باکیدا بیر دیش حکیمی قادین دوستو واردی . او موسکوادا یاشایردی . باکیدا استقلالیت کوچه سینده ، علملر آکادمیاسینین یاخینلیغیندا بینادا اونون بویوک بیر ائوی واردی . بیز اورادا یاشاماغا باشلادیق . داها سونرا همین بینایا باشقا عایله لره کوچدولر . عالیمیز اورادان کوچه قدر یاخشی قونشولوق مناسبتلرینده یاشادیق .

■ تامارا خویسکی و قارداشی مورا

اتوبیوگرافی قربانعلی کریمخانی کافی الملکی

موسس و مدیر عامل موسسه فرهنگی هنری آذربایجان
رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل انجمن ادبی آذربایجانی های البرز
از مخترعین و نخبگان ایران و از کارشناسان دانشگاه تهران در مرکز لرزه نگاری کشور
در مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران

اینجانب قربانعلی کریمخانی کافی الملکی متولد روستای کافی الملک از توابع خامنه و شبستر متولد ۱۳۴۴/۰۳/۰۲ صادره از شبستر
از مخترعین و نخبگان ایران و همچنین از کارشناسان دانشگاه تهران میباشم و در ستاد مرکز لرزه نگاری کشور در مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران مشغول و ساکن کرج هستم.
انجمن ادبی آذربایجانی های البرز

در جهت امورات فرهنگی، آموزشی و اجتماعی در راستای ارتقاء سطح فرهنگی جامعه و گسترش ادبیات و شعر آذربایجانی های مقیم استان البرز، زمینه سازی هم فکری و تعامل بین نویسندگان و شعرای فعال این حوزه و همچنین ارتقاء و تعالی معنوی و پرورش استعداد های جوان و خلاق، ارتقای سطح دانش علمی شاعران این حوزه با استفاده از نیرو های متخصص و بهبود بخشیدن به امور آموزشی و پژوهشی در زمینه های مختلف ادبی فعالیت می نماید.

انجمن ادبی آذربایجان های البرز به صورت رسمی از بهار سال ۱۳۹۱ با درخواست رسمی اینجانب قربانعلی کریمخانی از اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی شهرستان کرج و با حمایت رئیس وقت سرکار خانم سید زهرا حسینی تاسیس گردید با توجه به اینکه بنده از سال ۱۳۷۶ بصورت پراکنده در جلسات شعر در کرج شرکت می کردم با بعضی از شعرا در محافل ادبی مختلف آشنا شده بودم و با توجه به فرهنگ غنی ایران اسلامی بخصوص آذربایجان در زمینه فرهنگ، ادب و هنر نیاز به تاسیس انجمنی که بتواند شعرا و نویسندگان آذربایجانی را گرد هم آورد احساس نمودم لذا تصمیم گرفتم با کمک تعدادی از شعرای آذربایجانی نسبت به تاسیس انجمن اقدام نمایم.

جلسات انجمن ادبی آذربایجانی های البرز در سالن سیروس صابر اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان البرز با برنامه های قرائت و نقد شعر، آموزشی، مناسبت های ملی و مذهبی تجلیل از پیشکسوتان شهر و ادب و موسیقی سنتی فعالیت می نمود.

از دیگر فعالیت های انجمن برگزاری همایش های مختلف از جمله همایش روز ملی شعر و ادب و بزرگداشت استاد شهریار و همچنین جمع آوری کمک برای زلزله زدگان ورزقان در سالن شهیدان برادران نژاد فلاح با حضور حدود ۱۴۰۰ نفر از مردم کرج و مسئولین محترم استان با برنامه های متنوع شعرخوانی، موسیقی سنتی و سخنرانی می باشد که کمک های نقدی با هماهنگی صندوق های سیار هلال احمر شهرستان کرج جمع آوری و به همراه ماشین آلات راه سازی به زلزله زدگان ارسال گردید.

همچنین انجمن ادبی آذربایجان های البرز با هماهنگی اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان البرز جلسات مختلف از شعرا و هنرمندان آذربایجانی در سالن سیروس صابر تجلیل به عمل آورده است که عکس ها به پیوست می باشد.

از اعضای محترم موسس و هیات مدیره انجمن آقایان حسین سیامی، تیکمه داش، اکبر ستاری، حجت الاسلام اکبر حمیدی، حمید احمدزاده و اسفندیار پری طهرابند به خاطر همکاری صمیمانه شان در جهت اهداف انجمن تقدیر و تشکر می نمایم.

همچنین انجمن ادبی آذربایجان علاوه بر جلسات برگزار شده در سالن سیروس صابر برنامه های مختلف شعر و موسیقی سنتی در تالارهای مختلف شهر کرج نیز برگزار نموده است. جا دارد از شبکه سیمای البرز نیز به خاطر پوشش خبری جلسات و همایش های انجمن تشکر نمایم.

در تاریخ ۱۳۹۷/۰۶/۰۳ به دلیل مشکلات پیش آمده و خستگی زیاد بنده استعفای خود را تسلیم اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان نمودم و در مرداد ماه سال ۱۳۹۸ انتخابات هیات مدیره برگزار گردید که به دلیل عدم رعایت ضوابط اداری و مشکلات بوجود آمده در بین اعضای هیئت مدیره جدید و استعفای تعدادی از آنها فعالیت انجمن تضعیف گردید و تا حدودی متوقف شد. با توجه به اسناد موجود هنوز در اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان البرز و اداره ثبت شرکت ها انجمن ادبی آذربایجانی های البرز از نظر قانونی متعلق به اعضای هیئت مدیره قبلی می باشد.

در مورخه ۲۶/۴/۹۹ موافقت اصولی موسسه فرهنگی هنری آذربایجان با مدیر عاملی اینجانب توسط اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان البرز صادر گردید که اهداف موسسه فرهنگی هنری آذربایجان در استان البرز

برگزاری نشست های فرهنگی، هنری، ادبی (شعرو شاعران)، معرفی و بررسی و نقد کتاب و نشریه و نیز انتخاب و اهدای جوایز به برگزیدگان آثار فرهنگی هنری می باشد.

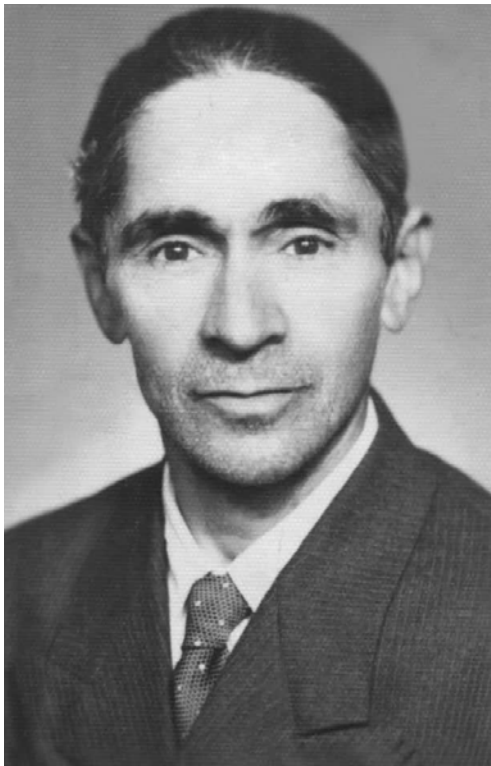
بنده هم طی نامه سازمان محترم فرهنگی اجتماعی ورزشی شهرداری کرج درخواست همکاری نمودم با توجه به نظر مثبت سازمان فوق بدلیل بیماری کرونا فعلا هیچ جلسه حضوری انجام نشده ولی در فضای مجازی در تلگرام، واتساپ گروه موسسه فرهنگی هنری آذربایجان در حال فعالیت های فرهنگی، هنری، ادبی می باشند هدف ایجاد گروه فوق شعرا و هنرمندان محترم ایرانی بخصوص آذربایجانی با همدیگر در ارتباط باشند و بتوانند از تجربیات یکدیگر برای ارتقاء ادبی، فرهنگی، هنری ایران اسلامی استفاده کنند همه جای ایران سرای من است.

سید رضاموسوی

بنای دانش و سوادآموزی در ارونق و انزاب شبستر

قربانعلی کریمخانی کافی الملکی

حکمت محض است اگر لطف خداوند گار
خاص کند بنده ای مصلحت عام را
- هدف از این نوشتار معرفی یکی از مفاخر بنام
منطقه ارونق و انزاب از توابع شهرستان شبستر واقع
در استان آذربایجان شرقی است.

در سال های ۱۳۱۲ هجری شمسی، شخصی بنام
و بنیانگذار دانش و سواد آموزی در این منطقه
جغرافیایی شد. ایشان توانست با ابتکار و اقتدار
خود پایه علم و دانش را در روستاهای کافی
الملک، کوشک، یوسف آباد و چندین روستای
دیگر بنا کند و با توجه به مشکلات و شرایط
سخت و دشوار آن روزگار، و سعی و کوشش و
توانایی و پشتکار این بنا را استوار کرد به طوری
که هنوز پس از گذشت حدود یک قرن آثار و
نتایج آن آشکار و نمایان است.

گذشته از خدمات فرهنگی، ایشان خدمات ارزشمند
و حائز اهمیت دیگری در جهت عمران و آبادی
این روستاها انجام دادند که شایان توجه و ستایش
و قدردانی می باشد ولی در این گفتار نویسنده
فقط به خدمات فرهنگی ایشان اکتفا خواهد کرد.

لازم به ذکر است که نویسنده مقاله از دانش آموختگان مکتب این شخص نبوده ولی در آن منطقه به دنیا آمده و زندگی کرده و به شهرت و اهمیت خدمات ایشان (این شخصیت) واقف و آگاه می باشد و به این دلیل اقدام به جمع آوری اطلاعات و تحقیقات در این مورد خاص نمود و لازم دانست که از این شخصیت و چهره توسط این نوشته قدردانی نماید. قدر مسلم این اندکی است در مقابل خدمات با ارزش و بی حد و حساب ایشان.

با توجه به فقدان منابع، اطلاعات مدون و کتبی در این مورد نویسنده سعی کرده که با مراجعه به افراد خانواده و بازماندگان این مرحوم و هم چنین به کسانی که هنوز وقایع آن دوره را به خاطر دارند و یا به طریقی با این شخصیت فرهنگی مراد و ارتباط کاری داشتند اطلاعات ارزنده ای را جمع آوری و پس از جمع بندی به رشته تحریر و در اختیار علاقمندان قرار دهد و با معرفی این شخصیت فرهنگی شاید بتوان قدردانی هر چند اندک از ایشان بعمل آید.

روز دوازدهم اسفند ماه سال ۱۲۹۶ هجری شمسی کودکی در یک خانواده متدین و مذهبی در یکی از محله های شهر تبریز قدم به عرصه جهان هستی گذاشت که بعدها او را سیدرضا نام نهادند. پدرشان آقا سیدمحمد اصلتا از ساوه و مادرش اصفهانی بود و در محله ای بنام دروازه در شهر تبریز سکونت داشتند. آقا سیدمحمد از جمله مالکین روستاهای کافی الملک، ساربانقلی و یوسف آباد از توابع شستر بودند. ایشان برای رسیدگی به امورات این روستاها در فصل تابستان به محل رفته و اندکی آنجا سکونت می کردند و عمده محل سکونت ایشان در این مدت روستای کافی الملک بود که چندین منزل مسکونی نیز در آنجا داشتند.

سیدرضا در سن ۴ سالگی پدر و در ۷ سالگی نیز مادرش را از دست داد. وی دارای دو خواهر تنی و یک برادرناتنی بود که همگی یتیم شدند؛ قیومیت بچه ها را عموی وی آقا سیدرضی قبول می کند و از بچه ها مواظبت و به املاک برادرش هم رسیدگی می کند. بعد از فوت آقا سیدرضی دو تا از پسران وی به نام های سیدجواد و سیدمرتضی قیومیت بچه ها را قبول می کنند و اموال را هم مدیریت می کنند. همان زمان سیدرضا موسوی در مدرسه اعتماد و سپس در مدرسه نجات، دوره ششم ابتدایی را تمام می کند، سپس در مدرسه دارالمعلمین تبریز ثبت نام می کند ولی به دلایل و مشکلات خانوادگی و مالی نمی تواند بیشتر از کلاس نهم ادامه دهد بنابراین تحصیل در این مقطع به پایان می رسد.

شخصیت مورد نظر ما با مدرک سیکل اول دبیرستان فارغ التحصیل شد ولی اولاً به علت مشکلات مالی ثانیاً برای رسیدگی به امور املاک پدری در روستاهای مذکور در سال ۱۳۱۱ به کافی الملک عزیمت می کند زیرا که قیومین ایشان املاک تبریز را فروخته بودند. در اینجا لازم به ذکر است که دو تا خواهر کوچکتر ایشان در سنین خیلی پایین توسط قیوم ها به عقد ازدواج دو نفر از روستاییان کافی الملک در آمده و ساکن این روستا شده بودند. بنابراین شخصیت مورد نظر ما در این تاریخ در روستای کافی الملک ساکن می شود.

ایشان از همان ابتدا متوجه می شود که در آن روستاها هیچ خبر و آثاری از سواد و سوادآموزی و مدرسه وجود ندارد مگر یک یا دو نفر که اصطلاحاً ملاً مکتبی گفته می شد و آنها به سوادآموزی چندان علاقه ای نداشتند، بنابراین ایشان به این مشکل عمده این روستاها عمیقاً توجه می کند و در فکر چاره اندیشی و با اهالی نیز مشورت می کند که تعدادی موافق و تعداد زیادی مخالف بودند ولی ایشان با اقتدار و ابتکار خود و با توجه به مشکلات و دشواری های موجود در آن ناحیه و آن زمان تصمیم به تشکیل کلاس درس می گیرد که ابتدا در منزل شخصی خود کلاس تشکیل می دهد و اهالی را تشویق می کند که فرزندانشان را به کلاس و سوادآموزی بفرستند. ولی مشکلات دیگری که با آنها مواجه می شود اینکه منطقه یک محیط کشاورزی و دامداری است و فرزندان روستاییان برای امرار معاش و گذرای زندگی در مزارع و مراتع به کارهای خانواده کمک می کردند و پدرانشان به هیچ عنوان حاضر نبودند که در ساعات کار مزرعه فرزندانشان را به کلاس درس بفرستند زیرا امورات خانواده صدمه می دید. ولی با وجود تمام این مشکلات شخصیت فرهنگی ما با ابتکار و تدبیر و روش های منحصر به فرد خود توانست فرزندان روستایی را به کلاس دست بیاورد و در درازمدت

جمعی از آنها را باسواد و حتی با مدرک رسمی از وزارت فرهنگ موفق شود. آقای سیدرضا موسوی کافی در سال ۱۳۱۲ شمسی در روستای کافی الملک ازدواج می کند که حاصل ازدواج فرزندی به ترتیب تاریخ تولد و به نام های «سیدمحمد و سلیمه، لطیفه، فریده، جمیله، آمنه» و ضیاالدین که به غیر از خانم فریده بقیه هم اکنون در قید حیات هستند. در کنار فعالیت های آموزشی آقای سیدرضا موسوی املاک و مزارع نیز داشت و فعالیت های کشاورزی و دامداری نیز انجام می داد که در این امورات از آقایان رضا تیموری و سیدعلی میری و تعداد دیگری یاری می طلبید.

زمان زیادی لازم بود که آوازه فعالیت ها و اقدامات فرهنگی آقای موسوی در منطقه طنین انداز شود تا اینکه در سال ۱۳۱۶ اداره فرهنگ بندر شرفخانه از موضوع باخبر می شود و به پاس تقدیر و سپاس از ایشان تقاضا می کند که کلاس های آموزشی خود را با شرایط و امکانات و روش های خود ادامه دهد و در نهایت برای رسمیت دادن به مدرک تحصیلی آنها را برای گذراندن امتحانات پایانی به این حوزه معرفی کند.

همزمان در این تاریخ اداره فرهنگ شهر خامنه از موضوع مطلع می شود و نامه مشابهی به مکتب دار کافی الملک می نویسد و تقاضا می کند که دانش آموختگان مکتب خود را برای گذراندن امتحان های نهایی کلاس ششم ابتدایی با آن حوزه معرفی کنند و این تقاضا توسط مدیر دبستان نثار خامنه به مدیریت جناب آقای موسی احمدی انجام می گیرد.

به علت سهولت کار و نزدیک بودن خامنه به محل (کافی الملک) آقای موسوی برای سال تحصیلی ۱۳۱۷-۱۳۱۸ یک لیست بیست نفره از این دانش آموختگان خود تهیه و به مدیر دبستان خامنه ارسال می کند. امتحانات برگزار می شود و در بین تمام شرکت کنندگان از شبستر و خامنه و بخش های تابع دو نفر از دانش آموختگان مکتب کافی الملک بنام های قربانعلی قشقایی و سید محمد علوی اذر در دوره امتحان نهایی در شهر خامنه در منطقه به ترتیب شاگرد اول و دوم شدند که در منطقه خیلی هیاو و سرو صدا کرد که چطور می شود که دانش آموختگان این مکتب اولین و دومین مقام را کسب کنند. در حالی که «بندر شرفخانه، خامنه و شبستر» خیلی بیشتر از کافی الملک تجهیزات و امکانات داشتند. به مرور زمان با توجه به استقبال بیشتر مردم و تعداد دانش آموزان و همچنین فقدان مکان و امکانات کافی در منزل شخصی ایشان آقای موسوی یک واحد مسکونی در محله شمسی (از محله های کافی الملک) در کوچه حمام جنب حمام خزینه قدیمی که متعلق به آقای قربانعلی قشقایی بود اجاره می کند و به آموزش می پردازد. همچنین بعد از آن در محله حلاجی در منزل میرابوطالب علوی اذر مکان تهیه می شود. مدرسه را به آنجا انتقال پیدا می کند، دوسال بعد از آن با حمایت حاج محمد نصیری از اهالی روستای کوشک، در منزل مرحوم کربلایی اکبر به بچه های کوشک و کافی الملک آموزش داده شد. با توجه به افزون شدن دانش آموزان و کمی جا و امکانات دوباره مدرسه به محل جدید نقل مکان می کند و مکان جدید در محله ای بین «باقرآباد» و محله «دیزه چائی» روبه روی منزل برادران محمودی که مالک آن شخصی به نام «داداش اوغلی» از اهالی حصار یوسف آباد بود انتقال پیدا می کند.

در سال ۱۳۲۷ جناب آقای سیدرضا موسوی عازم زیارت خانه خدا می شوند و در آن تاریخ مسافت ها بخشی با اتوبوس و بخشی دیگر با اسب و شتر انجام می گرفت در نتیجه این نوع مسافرت ها طولانی بود و سفر مکه حدوداً سه یا چهار ماه و یا حتی شش ماه به طول می انجامید برای اینکه وقفه ای در روند آموزش مدرسه ایجاد نشود مدیر مکتب دو نفر از دانش آموختگان برتر (میرزا عبدالله ذاکری و سید محمد موسوی فرزند ارشد خود) را برای اداره کلاس های تعیین و جانشین کرد که بعد از مراجعت از زیارت دوباره خودشان آموزش را ادامه دادند.

قبل از عزیمت به سفر زیارت ایشان بارها از اداره فرهنگ تقاضای تاسیس مدرسه دولتی برای این روستاها داده بودند و با پیگیری های مداوم و مکرر ایشان بالاخره این مجوز صادر شد (از طرف اداره فرهنگ مرکز تبریز). در سال ۱۳۲۸ عملیات ساختمانی مدرسه شروع شد. شخص خیری بنام حاجی مهدی ابراهیمی دریانی از نظر مالی برای ساخت مدرسه حمایت خود را اعلام می کند و آقایان

سید مجید سیدی و سیدرضا موسوی کافی یک قطعه زمین برای ساخت مدرسه در کافی‌الملک اهدا نمودند. که این زمین متعلق بود به همسران این دو نفر که از پدرشان به ارث رسیده بود (زمین مشهور به باغ کده یا باغ ملا علی) در کارهای عملیاتی مردم و اهالی کمک های فراوانی انجام دادند و هر کدام چند روز در هفته بطورایگان کار میکردند و مصالح ساختمانی توسط چندین نفر توسط اسب و الاغ از منطقه هفت چشمه به محل آورده می شد از جمله آقایان «محمود بابالو، محمود رحیمی، حسن خوش قدم» (جای آن دارد که از تمام این افراد تشکر و قدردانی شود).

ساختمان احداث شد و در سال ۱۳۳۰ به نام دبستان دولتی ابراهیمی به طور رسمی با حضور مسئولین و بزرگان محلی و منطقه‌ای افتتاح و با مدیریت جناب آقای حاج سیدرضا موسوی کافی شروع به آموزش در دوره ابتدایی نمود. از اولین معلمین آن زمان می‌توان آقای اسکویی، آذروند (از تبریز) و آقای طیبی و آقای وفادار، آقای حاسبی، آقای زینالی، آقای امیر هدایی و آقای کمالی و چندی دیگر... را نام برد. معلمین متعددی براساس نیاز و درخواست مدیر مدرسه و با نظر اداره فرهنگ شبستر از نقاط مختلف به محل فرستاده می شد تا جاییکه هر کلاس درسی معلم خود را داشت. طبق اطلاعات به دست آمده مدیر مدرسه کلاس پنجم و ششم را عهده‌دار بود و دروس دینی و شرعی و اخلاقی و خوشنویسی را شخصا برای تمام کلاس ها آموزش می داد در این دبستان پسران

و دختران به صورت مختلط در هر کلاس آموزش می دیدند این کار به شدت با مخالفت یک سری افراد جاهل و ناآگاه روبرو می شود که با فکر و تدبیر مدیر مدرسه موضوع قدری از شدت خود کاسته و ایشان قبل از سایرین دوتا دختر خود را ثبت نام و به مدرسه می آورد. اکثر اهالی براساس سنت و فرهنگ خود با درس خواندن دختران مخالف بودند. اوضاع کمی بهتر می شود آموزش دختران هم به طور همزمان انجام می گیرد ولی با وجود این تعداد فارغ التحصیل دختران در آن دوره ها بسیار کمتر از پسران بود.

دبستان دوسره کار می کرد. از ساعت ۸ الی ۱۲ ظهر و نوبت دوم از ساعت ۱۴ الی ۱۶ و علاوه بر آن بعداز شام کلاس های پیکار با بی سوادی یا اکابر برای پدران و مادران تشکیل می شد که جناب آقای موسوی خودشان کلاس ها را اداره می کردند.

معلمین همچنین زحمات زیادی کشیدند آنها موقتی آنجا بودند و از شهرهای اطراف می آمدند و برای ایشان هم بسیار سخت بود که دور از خانواده در غربت و تنها باشند از جمله مشکلات این آموزگاران مسکن و دیگری تهیه و آماده سازی مواد خوراکی بود مدیر مدرسه خود را موظف می دانست که به این افراد مسکن تهیه کند برای این مشکل برخی از اهالی مسکن رایگان در اختیار می گذاشتند و دانش آموزان در خرید مواد خوراکی و غیره کمک می کردند.

جناب آقای حاج سیدرضا موسوی کافی تا مهرماه سال ۱۳۴۲ مدیریت دبستان را به عهده داشت تا اینکه در این تاریخ به تهران مهاجرت کرد (تقاضای انتقال) و مدیریت را به آقای حاسبی واگذار کردند. آقای موسوی در تهران مدتی در دبستان دولتی راه آهن تهران و سپس در دبستان ملی دانشوران مشغول تدریس بودند، تا اینکه در تاریخ ۲۳ اسفندماه ۱۳۵۵ بازنشسته شدند و در دوران بازنشستگی هیچگونه فعالیت آموزشی نداشتند. لازم است گفته شود که تعداد زیادی از دانش اموزگان مکتب و مدرسه ایشان بعدها به درجات علمی دکتر، استاد دانشگاه و مهندسین نایل شدند.

بالاخره این شخصیت فرهنگی در تاریخ پنجم دی ماه سال ۱۳۷۸ در منزل شخصی در تهران دار فانی را وداع فرمودند و در آرامگاه ابدی خویش در قطعه ۴۶ ردیف ۸۶ شماره ۲۷ بهشت زهرا قرار گرفتند. زنده و جاوید شد هر که نگو نام مرد کز پی او ذکر خیر زنده کند نام را

لازم می دانیم که در اینجا از خانواده موسوی که اطلاعات لازم و مفید از پدرشان در اختیار ما گذاشته اند قدردانی کنیم مخصوصا جناب آقای حاج سیدمحمد موسوی فرزند ارشد و آقای دکتر سیدضیاءالدین و دخترانشان خانم سلیمه و آمنه موسوی که همکاری بیشتری داشتند.

دبستان دولتی ابراهیمی کافی الملک بعد از شهادت شهید پورمحمد به آموزشگاه شهید پورمحمد کافی الملک تغییر نام پیدا می کند. در سال های ۱۳۶۸ الی ۱۳۶۹ توسط مدیر دلسوز جناب آقای عقیل احمدی مدیر وقت مدرسه، سقف مدرسه و سرویس های بهداشتی مورد بازسازی قرار گرفته است. در سال ۱۳۸۵ آموزشگاه شهید پورمحمد کافی الملک توسط یکی از پسران حاج مهدی ابراهیمی دریانی به نام جناب آقای خسرو با هزینه شخصی از نو بنا گردیده و نام مدرسه به نام مدرسه ابراهیمی دریانی کافی الملک تغییر کرده است.

در سال های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۲ محمد صادق ابراهیمی با هزینه شخصی در مدرسه ابراهیمی دریانی کافی الملک یک باب نمازخانه و سالن اجتماعات به صورت مشترک و همچنین یک کلاس درس برای ششم ابتدایی و سرویس های بهداشتی و ... را از نو بنا می کنند که در حال بهره برداری می باشد. مدیران دبستان دولتی و ابراهیمی کافی الملک از ابتدای تأسیس تا کنون بشرح زیر می باشد:

- ۱۳۳۰ الی ۱۳۴۲ سید رضا موسوی / - ۱۳۴۲ الی ۱۳۴۴ رجبعلی حاسبی / - ۱۳۴۴ الی ۱۳۴۶ فارابی / - ۱۳۴۶ الی ۱۳۴۸ پورمرتضی مققانی / - ۱۳۴۸ الی ۱۳۵۰ نعمتی سپاه دانش / - ۱۳۵۰ الی ۱۳۵۵ سید باقر لاجوری / - ۱۳۵۵ الی ۱۳۵۶ جعفر کریمی / - ۱۳۵۶ الی ۱۳۵۷ احمد حاج علی اوغلی / - ۱۳۵۷ الی ۱۳۶۷ جعفر کریمی / - ۱۳۶۷ الی ۱۳۶۸ بهروز پنجه ای / - ۱۳۶۸ الی ۱۳۷۱ عقیل احمدی / - ۱۳۷۱ الی ۱۳۷۳ جعفر جلالی / - ۱۳۷۳ الی ۱۳۸۸ سعید بهرام / - ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ اسماعیل رضا زاده - ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۵ بهرام اسدی / - ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۸ نصیرزاده / - ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۰ عزیزه ابوالفتح زاده کمالی

ریویو نه دیر؟ / شریف مردی
نئچه کیتاب ریویوسو :
قوشلار داها قورخمورلار / رقیه کبیری
هئچ اوزو یوخدور / هلیا بشیر زاده
آینادا اول - دیر یلمک / زامان پاشازاده
یئنی کیتاب آتا شعرلری ، اؤرک دؤیونتولری ؛ شاعیر : عباسقلی طاهری چورسی

ریوینه دیر؟

شریف مردی

ریوینه بیر متن، اولای، نسنه و یا فنومئن یئن الشتیرل دیرلہندیرلمہ سی دیر. ریوینہ سادہ و آچیق سؤزلرلہ، ماراقلی اولان ایزلہ ییجی یه اثرین نہدن سؤز ائتدییینی و نہ کیفیت ده اولدوغونو دئیر. ریوینلار کیتابلاری، مقالہ لری، ادبیاتین بوتون تورلری، معماری، اینجه صنعت، مود، رستورانلار، سیاستچی لر، سرگی لر، پترفورمانسلار و داها باشقا بیچیم لرین بوتون تورلرینی و یا آلانلارینی دیققتہ آلابیلر. تورکجه ده "review" سؤز جوینون قارشیسینا «اینجه له مه» کلمه سینین قوللانا بیلرک. (بورادا کیتاب اینجه له مه سی سؤز قونوسودور.)

بیر اینجه له مه بالقوه اوخوجو یا یول گؤستریجی دیر. دونیانین بوتون پولو و بوتون واختی نی دا اله کئچیرسک یننه یایملانان کیتابلارین هامی سینین آلیب اوخویا بیلمه یه جه ییک. او اوزدن، بیر اینجه له مه ایک یی اوچ پاراگراف دا ییزه هانسی کیتابی داها ییه نه جه ییک یوخسا هانسی موضوع لار داها دیققتیمیزی چکه جه یینه بیر اؤنری دیر. آیریجا، اینجه له مه، اوغورلو اولورسا، کیتابین ساتیشینا و داها چوخ اوخونماسینا یاردیم اولور. اینجه له مه ایله اوخوجولار یننی کیتابلارین دورومو و کیفیت یندن خبر توتور و کیتابی آلیب آلماماسینا داها راحت قرار وئره بیلرلر.

اینجه له مه، هر شئی دن اؤنجه، دارتیشما اولوشدورو. اینجه له مه نین ان اؤنملی عونصورو، سادجه اؤزت دئیل، بیر یوروم اولماسی دیر. اینجه له مه مؤلف و اوخوجولارلا دیالوق و دارتیشمایا گیرمه یی ساغلار. دارتیشمانین اولوشماسی ایله کیتابدا سؤزو اندیلن قونونون گونده مه گلمه سی و توپلوم ایچره گلیشمه سی نی ده امید ائده بیلرک. هر حالدا بیر اینجه له مه یوخسا ریوین، انتزاعی اصطلاحلار و ادبی تنقیدین نظریه لری و چتین دئیملریندن قیراق، بوزمینہ لرده بیلگی سی اولمایان اوخوجو یا کیتابین قونوسوندان و کیفیتیندن دانیشیر. بو اوزدن هر کس ریوینلاری اوخویوب، یننجه یایملانمیش کیتابلاردان ییه نه ییله جک کیتابی سئچه بیلر. دونیادا کیتاب صنعتینده، ریوینو، گوندن گونه اؤنمه سمک ده دیر.

بیر اینجه‌له‌مه نئجه یازیلمالی دیر؟

بیر اینجه‌له‌مه‌ده سۆزقونوسو اولان اثره فیکرینیزی دستکله‌یجی جومله‌لر و بیر سونوجلا، آچقجا بلیرتمه‌لیسینیز. عومومن اینجه‌له‌مه‌لر قیسادی و چوخ نادیر حالدا مین کلمه‌نی آشارلار. نیویورک کیمی اؤنملی درگی‌لرین ریویولاری یالتیزجا ۱۷۵ کلمه‌دیر؛ اورادا اوزون ریویولار ۵۰۰ سۆزجوکلو اینجه‌له‌مه‌لردیر. بو اوزدن، بیر اینجه‌له‌مه یازاری کلمه‌لرین قوللانماغیندا داها دیققتلی اولمالی دیر. آیریجا اوزون بیر ریویو اوخوجونو اؤزوندن ائده‌یلر. هر حالدا بوتون اینجه‌له‌مه‌لرده، موضوع و بیجیم آچیسیندان فرقلی اولسالاردا، اورتاق اؤزلیک‌لر بونلاردیر:

- ۱- اثرین قیسا اؤزه‌تینی وئیریر.
- ۲- اثرین الشیرل دیرلرله‌ندیرلمه‌سینی سونار.
- ۳- اثرین چۆزمه‌سینین یانی سیرا، اوخوجونون بیه‌نیب بیه‌نمه‌جه‌یینی اؤنریر.
- کیتاب ریویوسو یازماق ایچین گرکن آددیم‌لار (اؤنری):
- ۱- کیتابین قیسا اؤزه‌تی ایله باشلاین. اؤزت وئرمک‌ده آنجاق کیتابین دادینی قاچیرمایین... اوخوجویا دا کشف ائتمک لذتینین ایمکانینی وئیرین.
- ۲- کیتابین ان اؤنملی یۇنلرینی سئچین. البته هر ریویو شخصی بیر یوروم‌دور، بو اوزدن ایشاره ائله‌دییینیز یۇنلر شاید باشقاسینا گۆره اوقدر ده اؤنملی اولماسین. آنجاق بیر مخاطب (و البته کیتابین یازاری) باشقالارینین باخیشینی بیلمه‌یه داها ماراقلی دیر.
- ۳- کیتابدان اؤرنک گئیرین. بئله‌لیک‌له کیتابین هاواسیندان ریویویا اَسدیره بیلرسینیز و اوخوجو کیتابی الیه آلمامیشدان قاباق اونون هاواسیندان نفس چکه‌یلر.
- ۴- هر شئی اؤزه‌تله‌ین بیر سونوج یازین. سۆزونوزو آچیق دئین، ریویو اوخوجولاری دولاشیق و نچه‌یۇنلو جوملرلری سؤمزلر.
- ۵- بنزر کیتابلاردان دئین. بئله‌لیک‌له کیتابلاری توتوشدورا بیلر و الینیزده کی کیتابین مزیت‌لرینی سایا بیلرسینیز.
- ۶- کیتابا ایمتیاز وئیرین. ایمتیازلار اوخوجونون یادیندا قالان بیر اؤزلیک‌دیر و اوخوجونو کیتابین اوخوماغینا ماراقلاندیرار. دنیا سویه‌سینده ایسه بئله پوان وئرن وئب‌سایتلار آزدئیل.

سون اولاراق، جان آپدایک‌ین یاپیسال اینجه‌له‌مه یازماق اوچون آلتی قورالی بورادا یئرلی اولار سانیرام. آمئریکالی رومان و اؤیکو یازاری، شاعیر، اینجه‌صنعت و ادبیات اله‌شیرمه‌نی، جان آپدایک، کیتابلار یازدیغی ریویو ایله گؤزل میراث گئریده بوراخدی. اینجه‌له‌مه‌لرینی داها چوخ نیویورک درگی‌سینده یازان، جان آپدایک بوتون ریویولارینی ایکی کیتابدا گئیرمیش (ساحیله ساریلماق ۱۹۸۳ و گرکلی ملاحظه‌لر ۲۰۰۷). جان آپدایک یاپیسال بیر اینجه‌له‌مه یازماق اوچون اؤنری‌لری بونلاردیر:

- ۱- یازارین نه ایش گؤرمک آرزوسوندا اولدوغونو آنلاماغا چالیشین و الده ائتمه‌دییی شئی باشارمادیغی ایچین اونو سوچلامایین.
- ۲- کیتابین متنیندن - ان آزی بیر اوزون پارچا - گئیرین، بئله‌جه اینجه‌له‌مه‌نین اوخوجوسو اؤز ذوقونو آلا بیلر.
- ۳- کیتابین آچیقلاماسینی، کسیک قیریق آلینتیلار یئرینه کیتابدان اوزون بیر ایفاده گئیرمک‌له اونایلاین.
- ۴- قونو اؤزه‌تینده ساکین اولون و سونونو وئرمه‌یین.
- ۵- کیتابین باشاریسز اولدوغونا قرار وئرسه‌نیز ده، او کیتابدان یوخسا یازارین باشقا کیتابلاریندان باشاریلی بیر میثال گئیرین. کیتابین باشاریسزلیغینی آنلاماغا چالیشین. باشاریسزلیق سیزین دئیل ده یازارین طرفیندن اولدوغونا آرخایین سنینز می؟

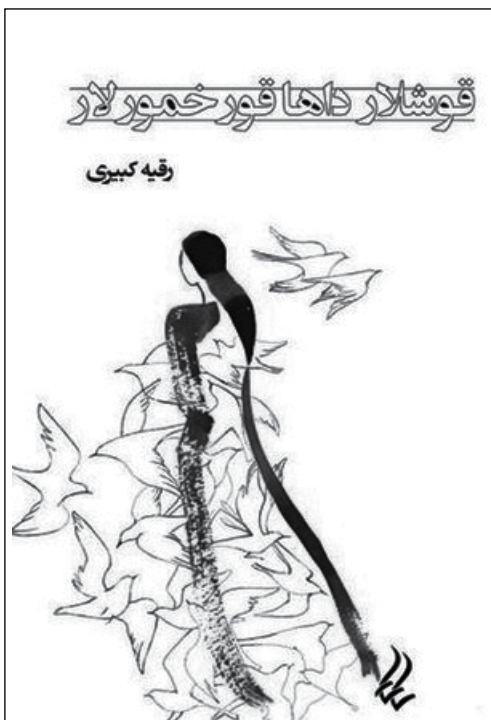
۶- سۆمەدییىز و یا دوستلوقدان دولایى خوشلاندىغىنیز بیر کیتابین اینجه له مه یینی قبول ائتمه یین. اؤزونوزو هر هانكى بیر گلنه یین گۆزه تچیسى، هر هانكى بیر پارتى استانداردینین اوغولایىچیسى، ایدئولوژیک بیر دارتیشمانین ساواشچیسى، هر هانكى بیر ایصلاح مأمورو اولاراق خیال ائتمه یین. هئچ بیر زامان یازاری باشقا اونلو یازارلار یئرینه قویما یین. یازاری باشقا اله شتیرمنلر و اینجه له مه یازانلارین آراسیندا اولان ساواشدا بیر پیادا سرباز یئرینه قویما یین. یازارین اعتباری دئیل کیتابی اینجه له یین. سوچلاماق و یاساقلاماقدانسا اؤیمک و پایلاشماق داها یاخشى دیر.

اؤرنک اؤچون نئجه کیتاب ریویوسو

۱

قوشلار داها قورخمورلار

یازار: رقیه کبیری

«قوشلار داها قورخمور» سون درجه گوجلۇ، سۆزونو چوخ ایچدن و یوشاقچا یئردن بیر رومان دیر. رومان باجیلیق (sisterhood) قاوارامینی هئچ ایفراط تفریطه توشمەدن قاپساملی بیر شکیلده آنلادیر. بونونلا بئله، یالنیز دا فئمنیستی بیر رومان دئیل. ایکى مسأله داها اؤنملی اولاراق اؤزونو روماندا گؤستریر: ۱- رومانین آخار و صمیمی دیلی. ۲- رومانین آنلاتی باشاریسی. آنلاتیین گئدیشینده هئچ بیر چات یارانمادان زامان دال قابق اولوب؛ ایکى تاریخی دؤنگەدن ایکى قیزین یاشامی روایت اولور. قدار زامان آلینیا چیزگیلر چیزمیش نیلقر ایلە، باشیندا اینتیحار فیکری دولاشان نرگیز، ایکى قوش میثالی بیریرلرینی دیز قیراغیندا تاپیب دردله شیرلر. فرق ائتمیر زامان هانسی تاریخی دؤنەمه قایتیین، ۱۳۲۰ یوخسا ۱۳۵۰ ایللری؛ قادین دنیاسینین اورتاق دردلری، چیلەلری و دغدغلەری جسارت دولو بیر ایچدنلیکلە آنلاتیلیر. رومان قادینلارین بوتون تاریخ بویو، یئنی یئتمە زامانیندان، گلینلیک گئجه لرینە و بوتون یاشام بویو اورتاق دویغولاری اوخوجونو حیرتە سالان دئدی قودولار واسیطەسى ایلە روایت ائدیپ، اوخوجویا تجربە ائتمە دیی بیر یاشامی دادیزدیریر. یالنیز قادینلار دنیاسی دئیل، بوتون نسلین یاشادیغی چلیشکی و تضادلاری باشاریلی آنلاتی ایلە روایت ائدیر. دیل اوقدر آخار و روایت اوقدر صمیمی دیر

کی اوخوجو دورمادان اوخوماقدا ایرەلله مک ایستیر، آنجاق رومانین بیتمه سینی ده هئچ ایستەمیر. نیلقرین هئچ وازکئچیلمز سیقار پوفلمەلری ایلە خیسین خیسین چکدیى نفسلر رومانین ان شیرین بؤلوم لریندن دیر؛ بونا آرتیر دۆردونجو بؤلومون دادلی غوغالارینی، سونرا بوتون روماندا آنلاتیلان دئدی قودولار. اولای یالنیز دئمکله دئیل گؤسترمکله اوخوجونون ذهنینده تصویر ائدیلمیر. اوچ دوستون قارداشلیق آندینا صادیق قالدیققلاری، بوتون ایدئولوژی و عقیدە فرقلیلیکلرینە رغن چوخ باشاریلی و هئچ ده دویغوساللیغا قایلما دان آنلاتیلیر. رومان نئچه یاشام، نئچه کاراکتەر و نئچه

نسلی ایچینه آلیر. هر نسلده ایسه فرقلی عقیده لره اینانان اینسانلاری بیریرینین یانیندا گتیررک هئچ بیرینه اوستون مقام وئریمیر. بو اوزدن رومان چوخ سسلی بیر رومان دیر و هر کسه، هر ایده یه قونوم وئررک سسلرین هئچ بیرینی باشقا سسلرین قارشیسیندا بوغمور.

رومان ویرجینیا وولفون «A Room of One's Own» کیتابی ایله یاتیملی و درین متن لر آراسیلیق (intertextuality) ایلیشگی قورور، آما هئچ زامان اؤزونو اونا باغلامیر؛ بورادا یازار اوخوجونو دورومون تام اورتاسینا آتیر و بیر یاشامین چتینلیکلرینه دوشونمهی قانتیلاییر. «سلیمان کیمی نرگیزین اؤزونه عاید اؤزل اوتاغی یوخ ایدی. ائولرینین دار دودوک صانديخاناسی اونون سیغیناجاق یثری یدی. صانديخانانین بیر طرفینده یورقان دؤشک باغلیسی، بیر طرفینده رفلره دوزولموش سیرکه، آبقورا، گولاب... آشاهی رفته اؤز قیور - زیویلارینی، کیتابلارینی، هفته ده آلدیغی «دانشمند» مجله لرینی ییغمیشدی. بونونلا بئله، صانديخانا اونون اؤزل یثری، خلوتگاهی یدی.» نیلفرین ده نرگیز کیمی صانديخانادان باشقا هئچ سیغیناجاق یثری یوخ دور. رومانین ایچ قاتلاریندان بیر، دندیسیم کیمی باجیلیق قاورامینی تام یئرینه یئتیررک روایت ائتمک دیر. بوتون دونیانین قادینلاری باجیلیق دوغوسو ایله بیرله شیب یاشام تجربوه لرینی بؤلوشوب، بیریرینه دستک اولسالار داها هئچ بیر زامان ارکک اگه من یاپیلاردا سیخیلیب ازیلمز لر؛ متافوریک دئییشه ایفاده ائتمس: برابرجه اوچوشماغا قالدخالار «قوشلار داها قورخمازلار».

«قوشلار داها قورخمورلار» رومانی رقیه کبیری نین اوسته دندیسیم و ایره لیده اولنلاری سیرایلا بیر داها سایاجاغیم نه دئیر دولایسی ایله ان باشاریلی اثری دیر.

۱- رومان آخجی و گؤزل دیل ایله روایت اولور. ۲- رومان دورومو یالیز آنلاتمیر، دیتایلارلا اوخوجونو دورومون ایچینه سالاراق اونا گؤستریر. ۳- رومان هئچ بیر سیاسی، ایدئولوژیک یوخسا اخلاقی فلسفه یه اییک دئییل. ۴- تراژیک و تروماتیک دردلی آنلاتاراق هئچ زامان مرثیه چی اولمور. ۵- اوخوجونو یاشامین دئدی قودولاری ایله اینجه بیر شکیلده ایله ندیریر. ۶- چوخ سسلی بیر رومان اولاراق بوتون سسلره مییدان وئریر. ۷- اوخوجونون اؤنونه فلسفی و دوشونه یله جک سورغولار قویسا دا اونلارا کسین بیر جواب آختارمیر. بو اوزدن، «قوشلار..» رومانینی لذت آرایان و بیر ده اؤز یاشادیغی دونیادان فرقلی بیر یاشام تجربوه ائتمک ایسته یین اوخوجویا اؤنیرم.

روماندان گؤزل تصویر: دام اوسته دیش بویداکی بیر اوره ک ذهنیدن کئچیر. قارغالار اوره یی دؤوره له ییب، بیر جوت پیشیک دودکئش دالیندان قارغالاری گودورلر. قارغالاردان بیر اوره یینی لئش پارچاسی کیمی دیمدینه آلیب اوچور. آما اورک آغیر اولدوغوندان ساری قارغانین دیمدیندن سوروشوب، تورپاقلی بیر کوچه نین دؤشه مه سینه دوشور. اورک تورپاغا بولاشیر. یولدان کئچن آداملارین بیریسینین آیاغینا توخونوب، دیغیرلانییر. او آدامین آدی سلیمان دی.

۲

هئچ اوزو یوخدور

یازار: هلیا بشیر زاده

هلیا بشیر زاده، بئش حیکایه ایله «هئچ اوزو یوخدور» آدلی مجموعه ده، حیکایه نین سونونا قدر اوخوجونون خبری اولمادیغی بیر وضعیت ده ساخلا ییر. سانکی گؤزوباغلی اوخوجونون لیندن توتوب دورومدان دوروما آتیر. بو آرا یالیز بعضی حیسلری آچیق ساخلا یاراق هر دورومدان بیر قیسیمینی اوخوجویا دادیزدیریر... ناغیلی مدرن بیر فورمدا دئمک باشاریسی،

هلیا بشیرزاده نین استعدادلی بیر یازار اولدوغونا موشتولوق دور.

بیرینجی حیکایه ده اوزون عؤمور سورن قیسا جا بیر کابوسا شاهیدیک. آنا سئوگیسی و آنالیق سؤز قونوسودور. ایکینجی حیکایه آدی ایله بیزی قدیم ناغیللاریمیزا آپاریر: «بیر آشیغین غملى حیکایه س» ایلک باشندان فولکلوریک بیر حیکایه اوخویاجاغینا آرخیینسان؛ آنجاق روایت آخینجا مقامدان مقاما و دورومدان دوروما آپاریلیرسان! لذت ده ائله بوندادیر: اوخوجو گنت گنته شوک اولسون. اوچونجو حیکایه استعارى بیر حیکایه دیر؛ آدیندان دا بللی دیر. «ایچیمده کپنک اوچور» آمما گؤزل آنلارلا دولو بیر حیکایه.

دؤردونجو حیکایه، آدینی کیتابا وئرمیش: «هئچ اوزو یوخدور» بورادا بازارین آنلاتایله جک شیلرده داهی و اوستاجا یاناشماغینا آرخیین اولاجاقسان. بیر قیز چثشیتلی و اتکی بوراخان حیسلرله دوغولارینی روایت ائدیر. گاه قوخو دویور. گاه گؤردویو گؤرونتولردن دئیر. لامسه حیسینی آنلادیر و چثشیتلی آچیلاردان روایت ائتمه یی دئنه ییر.

سونونجو حیکایه «سماعه فیزلانیر بارماقلاری» یتنه استعارى بیر روایت دیر.

«هئچ اوزو یوخدور» حیکایه توپلوسو، هلیا بشیرزاده نین ایلک تجربه سی دیر و حیکایه لرینده بیر پارا گؤزیوما ییله جه ییمیز مسأله لردن قیراق اوخوجو اؤزونو حیکایه نین

آخارینا بوراخیب دادلی لذت آلایلیر. ایچدن و صمیمی روایت دیلی، خیردا جومله لرله، آخیر گئدیر.

گؤزیوما جاغیمیز مسأله لر ایسه: ایکینجی حیکایه نین باشلانیشی و سونونجو حیکایه نین سونوجلانماسی دیر. سون حیکایه نین دهشتلی، شوک ائدیجی و عینی حالدا چوخ ساده باشلانیشینا رغمن، ییغیشدیرماغیندا باشلانیش کیمی اولماییب.

سونونجو حیکایه نین باشلانیشینی اوخویاق: «قیز آپارتمان قاییسینی اؤرتوب، آچاری توللادی باشماق قابی نین اوستونه. آباق قاییسینی گئیپ، یاتاق اوتاغینا کئچدی. سیرمه دن حمام حوله سینی گؤتوردو. پالتارینی چیخارداندا، آینادا گؤزو دوشدو ساچلاری آراسیندا کی بارماقلارا. ساچینی اویان بویان ائله ینده، بارماغین بیر یثره دوشدو. ایلیب بارماغی گؤتوردو. کیشی نین بارماقلاری ایدی.»

تعلیق، ساده جومله لرله دهشتلی بیر وضعیت یارادیر. هئچ اینانیلماز و گوجلو بیر باشلانیش... هر شئی اؤز یثرینده ایکن قورخونج و سوررنال بیر شئی لر اولوشماقدا... او قدر کی اوخوجو مات قالیر. بو باشلانیشین بلکه باشقاجور سونوجلانماسی گرک ایدی.

آنجاق «هئچ اوزو یوخدور» یتنی بیر آچی، یتنی بیر سس و بیه نیله جک حیکایه لردن اولوشان اللى صفحه لیک بیر توپلودور.

۳

آینادا اؤل-دیريلمک

یازار: زامان پاشازاده

«آینادا اؤل-دیريلمک» مضمونجا، اینسانین یالنیزلیغی، بوشلوق و آنلامسیزلیغیندان دانیشاراق، ایچیندن قالخان توپلوم اونو ازیب یوخ ائتمه سینه قارشى اعتراضا قالخان بیر شعر توپلوسودور. وارا اولوشچولوق فلسفه سینین تمیل قاواراملاری، «ؤلوم»، «ؤزگورلوک»، «یالنیزلیق» و «بوشلوق» کیمی فردله شرک هئچ اولموش اینسانین قایغیلاری، البته بعضی لری داهی یوغون اولاراق،

اۋزونو شعرلرده گۆسترمك دهدير.

تاراق

انتحار ائتدى...

ديكسيندى اوخوجو
ديواردان آسيلميش توفنگى گۆتوردو
تاراق
انتحار ائتدى...

گوز گويه باخيرام
گوزلريمين يثرينى بوش گورورم
اوزسوز-گۆزسوز باش گۆرورم
من اونو گۆرورمسه
گۆزلريم وار
اونون گۆزلىرى يوخدورسا
من يوخام

و بو تيكرارلار اصيل بير اعتيراضين اولوشماغينا
كتيريب چيخاير: اصلينده ادبيات اعتراض دان
باشقا نه اولايلىركى؟ اعتيراض كيمه؟ اعتيراض
نه يه؟! ادبيات اۋزونون باشلايب هر شئيه، هر
نه يه هر كيمسه يه اعتيراض ائتمهلى...

اۋلوم يوخسا باشقا دئدييم قاوراملارين
دهشتيني، تكرارلاشان، چوخ ساده و گوندم بير
مسأله اولدوغونو گۆسترر، اوستونه اويون توزو
سپير... بئله ليكله اوخوجونون سرسم انديجى
قاوراملارين قارشيسيندا موضع توتماغيندان
ساووناراق، بو قونولاردان سۆز آچايلىر...

بارماغى يلا دوداغيميزين ايكي يانيندان چكيپ
اوزوموزه گولوش چين سياستچى لر،
اللى يله گۆزوموزو يومان پسيخولقلار وار
قورخونچ خبر بونلاردير
برئشت جنابلارى

سيز ده آپارتمانيزدان خيابانا باخاندا
بوشلوقونوزو آسفالتا تۆكه بيلرسينيز
سيزين ده گۆزونوز قارانليغا چالا بيلر
سيز ده يابانچى لاشا بيلرسينيز هر كسله
و شعر بيتينجه، يئيدن باشلانير:
اوزاقلاشين لوطفا!
بو سادهجه اويوندور
سيزين ده باشينزا گلگه بيلر

آمما شعريت قونوسونا گلنجه، شعرده ديل
اۋزو ايله قارشىلاشمالى، چارپيشمالي دير... رومن
ياكوبسن ون «ديل يليم و شعر» مقاله سينده،
شعرين شعر اولدوغو اۋزليلىك بودور:
ديل اۋزونه دۋنرك اۋزونو داغيمتالى.
غزل اۋلورسن سربست ديريلير
سربست اۋلورسن غزل ديريلير
سطيرلرين آرخاسيندا دوستاقلارين سان-كى او قيز
«قاندالانير كئفله نيرسن»
كئفله نيب قاندالانير سان
قانا دالير قولونداكى قاندال
قانا آلير خاچا چكيلي كن عيسى.
كلهملر آغزيندان قوتولوب، قاچماق ايسته يير سانكى.

شعرين اۋزوننده دولانماچ وورماسى، بيتيب
بيتيمه ميش يارانان دويغولار اوخوجونون باشيندا
فيرلانماغا باشلايىر... تيكرار تيكرار يانغيانير...

كاغاذلارين اوزرينده اويوموش كن يازيچى،
روماندان باش قالديريپ چيخدى كاراكتئر
ديواردان آسيلميش توفنگى گۆتوردو
تاراق

انتحار ائتدى...

ديك آتيلدى يازيچى

قلمى گۆتوروب بئله جه بيتيردى:
ديواردان آسيلميش توفنگى گۆتوردو
تاراق

انتحار ائتدى...

ديكسيندى قزنتلر

بئله جه تير ووردولار:

ديواردان آسيلميش توفنگى گۆتوردو

«آينادا اۋل-ديريلمك» شعر تولىسوندا، باشقا
گۆزلجه يثرينه اوتوران صنعت «يابانجيلاشديرما»
يا (defamiliarization) صنعتى دير. اوخوجويا
اورتاق شئىلى آليشمادىغي و يا عجايب بير
شكيلده تقديم ائتمك؛ بئله جه مخاطب يئنى
باخيش آچيلارى قازانايلىر و دونيانى فرقلى
شكيلده گۆره بيلر. «تابلو» شعرينده گونده گونده
قارشيميزدا اولان، بلكه ده فرقينه هئچ ورمادىغيمز
«اينسان»ى، يابانجيلاشديراراق گۆزوموزون اۋنونه
عجايب بير شكيلده، «اۋزونون آسيلميش بير

تابلو» کیمی گؤستریر؛ او بیر طلیسم دیر...
«آینادا اؤل-دیر یلمک» ده نئجه قیسا شعر وار... اوچ
دؤرد سطیرلی قیسا شعرلر؛ بونلار بیر اولای دیر،
ایلدیریم کیمی آنسیزین چاخیر، سونوندا ایسه
اوخوجونون بیئینده دفعه لرله تکرار لایر... شوک
بیر حالدا آیرونی ایله بیتیر شعر.

سیچان دئشیی آختاریردی

قورخوسوندان

توفنگی نین لوله سینه گیردی

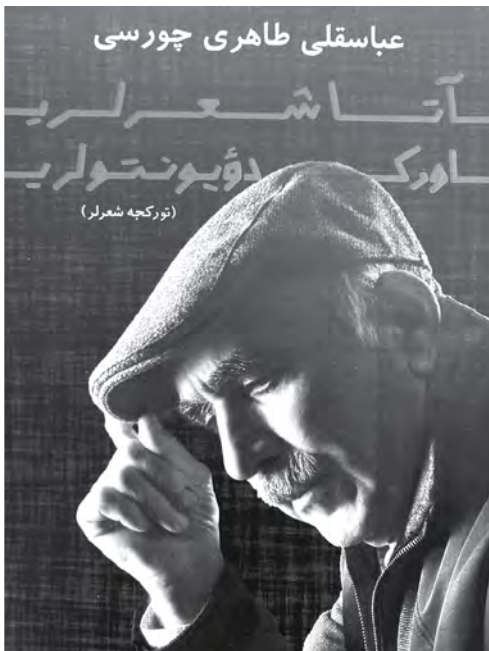
تمامن گوج قایناغینی لاغا سالان بیر شعر...

کولکده اسیردی ساچلارین دا من ده

کولک ده اسیردی ساچلارین دا من ده
کولک ده اسیردی ساچلاریندا من ده
تکرارلاشاراق درینه ایشله یین دویغو... (من بو
شعری هئچ "ده و دا" لارین بیتیشیب بیتشمه مه سینی
وجیمه آلمادان اوخوماغینی داها سئویرم).
شعرده اساس شئی، مخاطب یین ایچینه
ایشله ییب دویغو تارلارینی دیندیرمک دیر.
شعر، رضا براهنی دئمیشکن بیر قاریش هاوادا
اولمالی، یئردن قالخاراق اوخوجونو دا اؤز
ایله گؤتورمه لی دیر. بو اساس لا «آینادا اؤل-
دیر یلمک» مخاطبی دیندیرن، نظرینی جلب ائدن،
و سونوندا بیه نیلن بیر شعر توپلوسودور.

یئنی نشر: آتاشعرلری؛ اورک دؤیونتولری

شاعیر عباسقلی طاهری چورسی

کتاب آتاشعرلری اورک دویونتولری
شاعر عباسقلی طاهری چورسی / انتشارات دنیز چین /
چاپ اول ۱۳۹۹

آذربایجان ادبیاتی نین وورغونو؛ گوزه ل دویغولو
اوستاد شاعیر، سایین عباسقلی طاهری چورسی
دن "آتاشعرلری، اورک دؤیونتولری" آدلی شعر
کتابی ایشیق اوزو گوردو. اوستاد طاهری
چورسی دن-ییزی لایق بیلپ توحفه ائله
دیگی اوچون- درین تشکور و میتدارلیغمی
بیلدیریم.

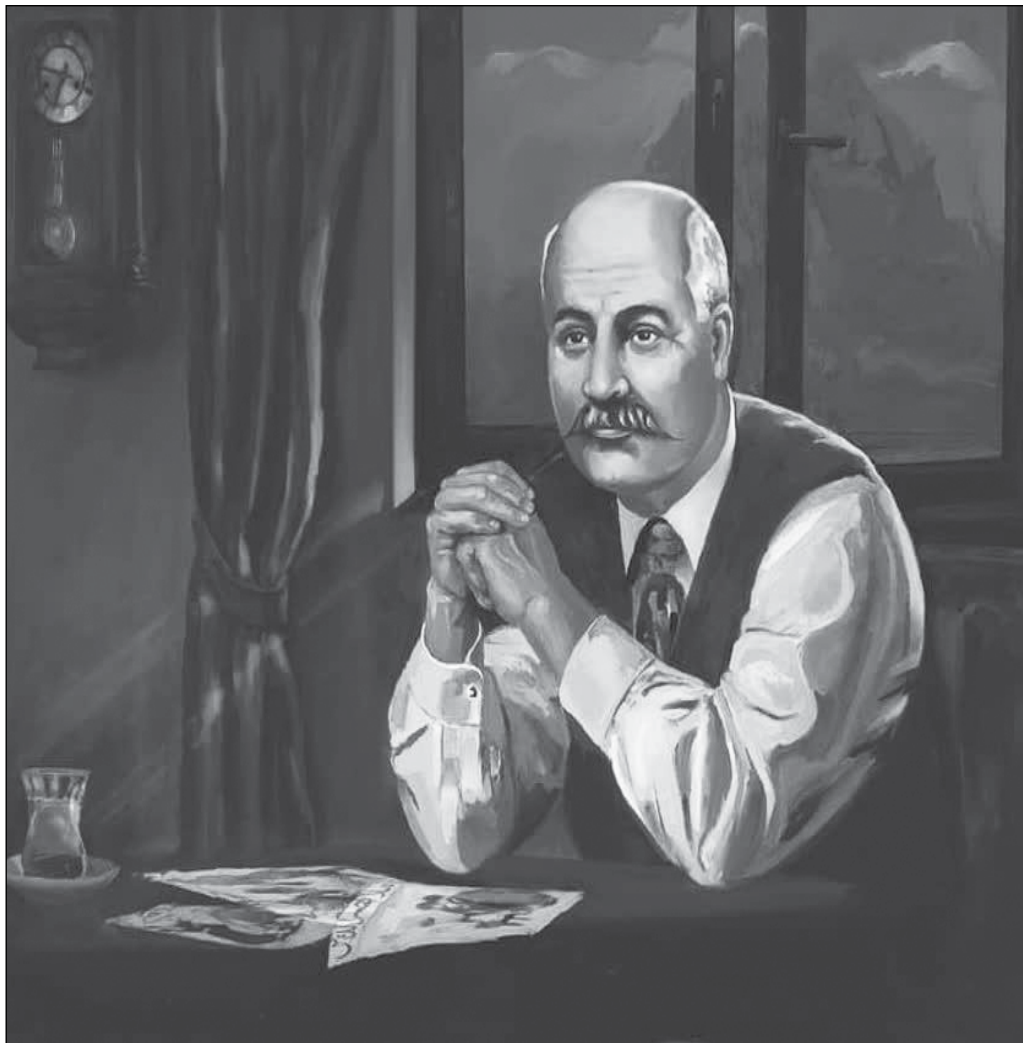
آتاشعرلری، اورک دؤیونتولری آدلی شعر
کتابی استاد طاهری چورسی نین تورکجه
شعرلرینه شامل اولور. آذربایجانین آدلیم ادبی
منتقدی "نعمت مسگری" جینابلاری بو کیتابین
اون سوزونده بئله یازیر کی: "طاهری شعرلری
آتانین بالاسینا وئردیگی او یود کیمی دیر.

بو شعر توپلوسون اوخودوق دا شاعیرین ائلی،
یوردو اوچون دویونن اوره گنین دویونتو
سسین ائشیتمک اولور. اونون شعر دنیزیندن
هر آن دویغو دالغالاری انسانی چالخالایر..."

سایین طاهری جینابلاری خوی شهری نین
یاخین لیغیندا یئرله شن، چاپاره ماحالینین،
اسکی تاریخ و مدنیته مالیک اولان "چورس
کندینده"، ضیالی و آیدین دوشونجه لی بیر
عایله ده دونیا به گوز آچیب؛ و ایندیسه تبریز ده
یاشایر. شاعیرین آتاسی رحمتلیک جلیل آقا
طاهری ماحالین آدلی و سانلی کیشی لریندن و
چوخ درین دوشونجه لی، دونیا گوروش لو و
عالیم بیر اینسان اولوب. دئمک اولار طاهری لر

مدنیت و ادبیاتا ماراق گوسترن طایفا لاردان بیر
اولوب، نئجه کی "حسام چورسی" تخلص ائدن
"میرزا محمدعلی خان طاهری" ده بو طایفا دان
دیر و شاعیرین آتاسی نین بویوک عمی سی دیر.
گلن سایدا بو اثرین باره سینده نعمت مسگری دن
گئیش یازیمیز اولاجاق.

تاریخ مطبوعات آذربایجان (مطبوعاتیمیز)

میرزا جلیل محمدقلیزاده خویی - بنیانگذار مجله ملانصرالدین

خوی پرچمدار جریان ژورنالیستی غرب آذربایجان در سپهر مطبوعات ایران زمین
(بررسی و معرفی مطبوعات خوی) / اسفندیار سپهری نیا
اسماعیل اسدلو و سی سال فعالیت فرهنگی مطبوعاتی
اولدوز روزنامه سی
مطبوعات گروس
روزگار سرگشتگی یک روزنامه نگار اثر داود حیدرخانی
برگی از تاریخ مطبوعات اردبیل - مشگین شهر (خیابو)

خوی پرچمدار جریان ژورنالیستی غرب آذربایجان در سپهر مطبوعات ایران زمین

اسفندیار سپهری نیا

سیاسی، فرهنگی و اقتصادی قرار گرفته است. این امر از آنجا ناشی می گردد که بخشی از بدنه اجرایی، تقنینی و قضایی کشور و بخصوص یکی از شاهراههای مذهبی و دینی کشور در ازمنه های مختلف تاریخی بخصوص در دوره مشروطیت و پهلوی را شخصیتهای برجسته خویی تشکیل می دادند. خاندان بزرگ امام جمعه خویی، امامی خویی، آیت اله العظمی خویی مرجع بزرگ شیعیان جهان، زریاب خویی و بسیاری شخصیتهای بزرگ و برجسته ملی، مذهبی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور نمونه کوچکی از نقش این شهر در جامعه سیاسی و اجتماعی کشور می باشد. در این مقاله از میان خیل عظیم موضوعات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، دینی و تاریخی به نقش این شهرستان در سپهر مطبوعات کشور بطور عام و در فضای رسانه ای آذربایجان غربی بطور خاص در قالب سیر تاریخی مطبوعات می پردازیم باشد که مورد توجه و دقت خوانندگان عزیز نشریه واقع شود.

نگاهی موشکافانه به تاریخ سراسر حادثه خیز و پر رمز و راز شهر تاریخی خوی این نتیجه مهم را بدست می دهد که حیات این منطقه از سرزمین ایران و منطقه استراتژیک آذربایجان، همواره با تحولات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی کشور گره خورده و این شهر را در سپهر سیاست و اجتماع از جایگاه بس مهمی برخوردار نموده است.

شاید یکی از عوامل مهم این امر موقعیت جغرافیایی و تاریخی خاص این شهر و استقرار آن در محل تلاقی آسیا به اروپا و آسیای میانه که از آن به عنوان جاده ابریشم یاد می شود باشد. منطقه ای که پل ارتباطی کشور پهناور ایران با دنیای خارج بخصوص اروپا به حساب می آید. این شهر قدیمی و تاریخی به دلیل نزدیکی به شهر انقلاب خیز تبریز و تأثیر پذیری از فضای سیاسی و اجتماعی این شهر، نقشی بس مهم و تأثیرگذار در حیات سیاسی و اجتماعی ایران بر جای گذاشته و در زمره یکی از مناطق حساس

روزنامه وقایع اتفاقیه

اولین زمزمه های ورود این شهر به دنیای مطبوعات در زمان ناصرالدین شاه قاجار و در سال ۱۲۶۷ خورشیدی مطابق با سال ۱۸۵۰ میلادی که تلسم حضور ایران در فضای مطبوعاتی جهان شکسته شد صورت پذیرفت. چه آن موقع که میرزا جبار ناظم المهام خویی مشهور به میرزا جبار تذکره چی مسئولیت تذکره وزارت امور خارجه وقت را برعهده داشت و از سویی صاحب مطبعه یا چاپخانه در تهران بود عهده دار مسئولیت بزرگی در حوزه قلم و اندیشه گردید و بدین ترتیب بعد از میرزا صالح شیرازی صاحب و ناشر روزنامه کاغذ اخبار دومین پایه گذار مطبوعات کشوری در مرکز کشور از طریق چاپ و انتشار روزنامه وقایع اتفاقیه گردید. سردبیری این نشریه مسئولیتی بود که میرزا تقی خان امیر کبیر برعهده میرزا جبار گذاشت و بدین ترتیب وی را می توان اولین سردبیر ملی در تاریخ مطبوعات کشور تلقی نمود. در برخی منابع معتبر داخلی و خارجی از میرزا جبار تذکره چی به عنوان مدیر و ناشر این نشریه ملی نیز نام برده شده است.

روزنامه برون مرزی اختر

اختر از نشریات منتشره در خارج از کشور روزنامه دیگری است که توسط شخصیتی برجسته از تبار غرب آذربایجان یعنی میرزا نجفعلی خان خویی مترجم سفارت ایران در اسلامبول به مدیر مسئولی آقا محمد طاهر تبریزی و سردبیری میرزا مهدی خان تبریزی معروف به اختر منتشر می شد و میرزا نجفعلی خان نقش عمده و اصلی را ایفا می نمود. وی که نایب سفارت ایران در عثمانی (ترکیه کنونی) بود وظیفه ترجمه مطالب را برعهده داشت. علاوه بر اینها، روشنفکران و آزادیخواهان معروف آن دوره مانند سید جمال الدین اسد آبادی، میرزا آقا خان کرمانی، شیخ احمد رومی، میرزا علی محمدخان کاشانی (ناشر روزنامه های ثریا و پرورش در قاهره مصر) هم با این روزنامه همکاری می کردند.

این روزنامه که معمولاً در ۸ صفحه به قطع ۱۳ × ۸/۵ با چاپ سربی به چاپ می رسید" در ابتدا بصورت هفتگی، مدتی روزانه و چندی بعد هفته ای دو بار منتشر می شد و علاوه بر انعکاس اخبار گوناگون، حاوی مطالبی در زمینه های مختلف از جمله سیاست، علم و ادب بود. اختر که طلایه دار روزنامه نگاری آزاد و غیردولتی به شمار می رود، به طرق مختلف وارد ایران می شد. این روزنامه با چندین بار توقیف و انتشار مجدد، سرانجام در پی قتل ناصرالدین شاه به سال ۱۳۱۳ قمری در اثر فشار مقامات ایرانی برای همیشه از سوی دولت عثمانی تعطیل گردید.

نخستین شماره آن در ۱۶ ذیحجه ۱۲۹۲ ق در استانبول انتشار یافت و در تنویر افکار مردم و شکل گیری جنبش تنباکو و انقلاب مشروطه نقش به سزایی داشت. همانطور که قبلاً اشاره شد، میرزا نجفعلی خان خویی نقش موثری در انتشار این نشریه از طریق نوشتن مقالات تند بر علیه روسیه ایفا مینمود و این امر یکی از دلایل توقیف این نشریه در عصر ناصرالدین شاه به شمار می آید.

آزادی دومین روزنامه برون مرزی

نشریه تأثیرگذار دیگری که از سوی شخصیت‌های سیاسی و مطبوعاتی خوی در مرزهای خارج از کشور دیده به جهان گشود روزنامه آزادی می باشد که به نقل از کتاب ارزشمند تاریخ جراید و مجلات ایران - جلد اول ص ۱۴۴ و ۱۴۵ و ۱۴۶- نوشته محمد صدرهاشمی عینا نقل می شود:

روزنامه آزادی به زبان فارسی در اسلامبول بمذیری (حسن ناجی قاسم زاده) {خویی} چاپ و شماره اول سال اول آن در هشتم محرم ۱۳۲۷ قمری منتشر شده است. حسن ناجی، مدیر روزنامه؛ در عنوان روزنامه خود را (صاحب کتاب خانه شرق) معرفی کرده و در انتهای صفحه چهار روزنامه نیز امضای (حسن ناجی) فقط درج است. در شماره نمونه اسمی از محل انتشار و اداره روزنامه نیست ولی از طرز چاپ و کاغذ و نوع مطالب مسلم است که روزنامه در اسلامبول نوشته و چاپ شده. مضافاً باین که براون در کتاب شعر و مطبوعات فارسی محل طبع روزنامه را (اسلامبول) ضبط کرده و علاوه بر این مدیر آنرا (حسن ناجی خویی) معرفی کرده است.

از روزنامه آزادی بیش از یک شماره منتشر نگردیده و ما ذیلاً تمام خصوصیات شماره مذکور را نقل میکنیم: این شماره در چهار صفحه بقطع وزیری متوسط و در مطبعه سربی (ادب) چاپ شده سایر خصوصیات و طرز انتشار آن از این قرار است:

"این روزنامه موقتاً در حین لزوم طبع و در آتیه هفتگی خواهد شد." زیر اسم روزنامه (آزادی) این عبارت درج است: "برادری، برابری، قیمت بیست پاره) راجع بقیمت روزنامه نوشته: "قیمت این شماره در ایران خواندن و برادران دیگر دادن است"

در ضمن یک سطر که در زیر عنوان روزنامه چاپ گردیده روزنامه بدین قسم معرفی شده: "این روزنامه مدافع مشروطیت و پولتیک و حقوق مملکت و ناشر افکار آزادی طلب ایران است.

در ستون اول درباره (مقصد و مسلک روزنامه) که در حقیقت مقاله افتتاحی روزنامه است اینطور نوشته شده: "آزادی واسطه نشر افکار آن آزادی طلبان است که سینه های خود را سپر بلایا ساخته و وجود خود را آماج تیرهای استبداد نموده اند آزادی با عبارات ساده و آسان و اسلوب صاف ملت را به حقوق خود آگاه خواهد نمود آزادی به هیچ وجه طرفداری و طرفگیری از هیچکس نخواهد کرد. آزادی اظهار حق و حقیقت را اولین وظیفه خود خواهد شمرد، آزادی از انتشار فائده شخصی منظور نداشته تنها خدمت وطن و هموطنان را اولین مقصد خود قرار داده است.

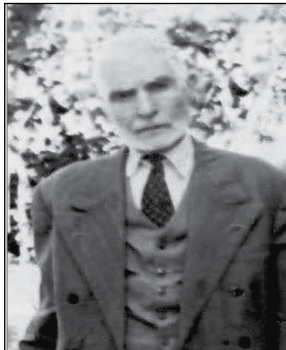
آزادی حقوق وطن را در پیش اجانب مدافعه و ملت را از متقاضیان آگاه ساخته و بتنویر افکارشان خواهد کوشید، آزادی خادم اتحاد و اتفاق ملت و دفاع کننده حقوق اجتماعی و بشریه امت است؛ آزادی در هر مقالات خود حقوق ایرانیان را در دست ظالمان و خونخوار گرفتار بوده و خود را اسیر آنها میندازد مدافعه خواهد نمود. آزادی بر همه خواهد فهماند که هیچکس اسیر خلق نشده و هر یک از افراد ملت در همه حقوق آزاد و مساوی هستند. آزادی اثبات خواهد کرد که ترقی ایران جز به برادری و برابری حاصل نخواهد شد. آزادی به صدای بلند خواهد گفت ای دهقان وطن، ای فقرای ملت؛ ای عوام غفلت زده بیچاره باید بدانید سبب آبادی مملکت و مقصود از ملت شما هستید؛ ماورین؛ ملاکین؛ تجار؛ اصناف؛ علما همه در سایه شما زیست میکنند ای برادران فلک زده بحقوق خود واقف باشید روح وطن شما؛ حیات مملکت شما هستید؛ اسب زندگانی عموم صفوف شما بیچارگانید چرا حقوق خود را بدست گریان میش صورت داده و بخواب غفلت رفته اید تا کی جهالت را بر خود حیات ثانوی اتخاذ خواهید نمود" پس از مقاله افتتاحی فوق مقاله دیگری بعنوان (ایران و مطبوعات روسیه) چاپ شده و خلاصه آن انتقاد از جراید روسیه میباشد که راجع به عدم استعداد ایرانیان برای مشروطیت مطالبی منتشر کرده اند.

در ستون آخر صفحه چهار اعلانی مربوط به دو رساله یکی بنام (تازیانه غیرت) و دیگری بنام

(رساله اسباب اختلال) که هر دو صورت کنفرانس میرزا حسن ناجی است چاپ شده و مفاد آگهی این است که دو رساله مذکور در کتابخانه شرق قیمت هر یکی یک غروش بفروش میرسد. هر صفحه روزنامه مشتمل بر سه ستون است. همان قسم که در ابتدا نوشتیم از روزنامه آزادی بیش از یک شماره منتشر نشده است.

روزنامه مکافات

از دیگر شخصیت‌های برجسته خویی در حوزه رسانه ای و ملی، میرزا نوراله خان علیزاده یکانی می باشد که نشریه وزین و استبدادستیز مکافات را در شهرستان خوی به همراه دیگر شخصیت‌های ارزشمند و مبارز مثل میرزا آقاخان مرنندی و حیدرخان عمو اوغلو منتشر نمود. این نشریه نخستین نشریه غرب آذربایجان می باشد که

میرزا آقاخان مرنندی (مکافات)

حیدرخان عمو اوغلو

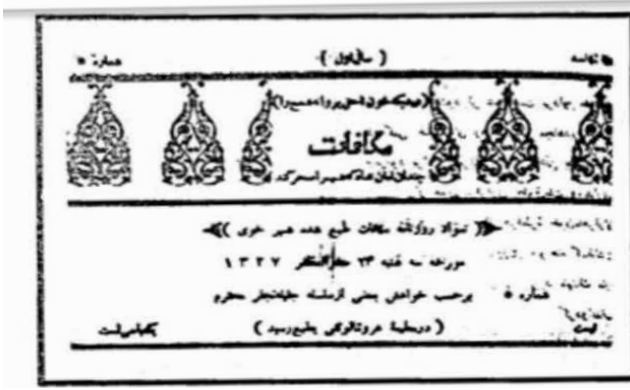
در اولین سالهای پادشاهی مظفرالدین شاه در خوی منتشر شده و مورد استقبال آزادیخواهان و مشروطه طلبان آذربایجان قرار گرفت. در خصوص سال انتشار این نشریه اظهارنظرهای متفاوتی وجود دارد که برخی آن را به سال ۱۲۷۶ خورشیدی یعنی همزمان با انتشار نشریه تاتشراندا (ارگان جمعیت کاتولیکهای اورمیه) نسبت می دهند و برخی سال ۱۲۷۸ را سال اول انتشار آن تلقی می کنند. حتی

در مورد مدیریت، سردبیری و صاحب امتیازی آن هم اظهارات متفاوتی دیده میشود. به هر روی با استناد به منابع مختلف آنچه که در خصوص این نشریه در این منابع درج شده برای اطلاع خوانندگان عزیز اعلام می گردد.

در مورد نحوه انتشار این نشریه نگارنده این سطور روایت موثقی از زبان میرزا آقاخان مرنندی مشهور به مکافات در روزنامه شماره ۱۴- یکشنبه ۲۶ اسفند ۱۳۲۴ (سال اول) "ارومیه"، ارگان فرقه دموکرات آذربایجان در سال ۱۳۲۴ خورشیدی که به هنگام انتشار آن مدیرمسئولی آن را برعهده داشت نقل شده است. در این نشریه که به زبان ترکی آذربایجانی نشر و توسط نگارنده به فارسی برگردانده شده چنین آمده است:

بعد از اینکه خوی توسط مشروطه خواهان و در رأس آنان حیدرخان عمو اوغلو فتح گردید، مکافات (میرزا آقاخان مرنندی) چنین می گوید: "حیدرخان عمو اوغلو که علاقه زیادی به گسترش مسائل فرهنگی و اجتماعی داشت در جلسه ای که میرزا نوراله خان یکانی و سعیدالمالک حضور داشتند دستور انتشار روزنامه ای بنام مکافات را صادر نمود و مدیریت آن را به من (میرزا آقاخان مرنندی) محول نمود. سعیدالمالک گفت سمت منشی نشریه (سردبیری) برعهده من خواهد بود. میرزا نوراله خان یکانی اظهار داشت: عمو اوغلی در این میان

لوگوی روزنامه مکافات

ویرایش و اصلاح مطالب را دارد. بعد از این موضوع، سعیدالممالک عازم سلماس و بعد اورمیه شد و مسئولیت تمامی مطالب و نوشته‌ها بر عهده من قرار گرفت. مشخصات کلی این نشریه به شرح زیر می‌باشد:

صاحب امتیاز: میرزا نورالله علی زاده یکانی، مدیرمسئول میرزا آقاخان مرندی، تاریخ انتشار: ۱۳۲۶ق (۱۲۷۸ش / ۱۹۰۸م)، فاصله - ترتیب انتشار: هفتگی (هفته‌نامه)، محل انتشار: خوی

نشریه ملانصرالدین

مؤسس و مدیر این نشریه میرزا جلیل محمد قلی زاده نخجوانی، از مشاهیر نویسندگان و روشنفکران آذربایجان بود که پس از انقلاب سوسیالیستی اکتبر ۱۹۱۷ مدتی آن را به ترکی آذربایجانی در تبریز چاپ و منتشر نمود.

اشعار این نشریه اثر قریحه صابر طاهرزاده شیروانی و تعدادی از شعرای بنام آذربایجان بود و نقاشان توانایی از جمله عظیم زاده باکوئی در ترسیم کاریکاتورها و نقاشی‌های جالب مجله با آن همکاری می‌نمودند. با توجه به اینکه در بعضی از تصاویر انتقادی روزنامه‌ها و مجلات صدر مشروطیت و نیز اشعار ملک الشعراء بهار، علامه دهخدا، اشرف گیلانی (نسیم شمال) اثر نمایانی از تصاویر مندرجات نشریه ملانصرالدین بوضوح دیده می‌شود می‌توان نهضت مشروطه ایران و مطبوعات جدید این کشور را تا حد زیادی مدیون اثرات شگرف این نشریه و نویسندگان آن که همه آذربایجانی بوده‌اند دانست. اما پس از چندی چون مدیر این نشریه به دعوت عده‌ای از آزادیخواهان

شوروی که توسط تعدادی از بزرگان و دانشمندان به عمل آمده بود به باکو عزیمت نمود انتشار نشریه ملانصرالدین در آن شهر ادامه یافت. ۱

در شماره اول پژوهشنامه تاریخ مطبوعات ایران - سال اول - سال ۱۳۷۶ در مورد این نشریه اطلاعات مفصلی منتشر شده که در پی می آید: ناشر این روزنامه فکاهی، یکی از ایرانیانی بود که پدرانش بر اثر فقر و بیکاری، از شهر خوی به نخجوان مهاجرت کرده بودند و میرزا جلیل محمد قلی زاده در روستای نهرم در حوالی نخجوان به دنیا آمده بود و همیشه با غرور به ایرانی بودن خود این گونه مباهات می کرد:

"من در شهر نخجوان که در شش فرسخی رود ارس و چهل فرسخی جلفا واقع است به دنیا آمده ام. در اینجا کاینات ارس و جلفا را عمدا ذکر می کنم، زیرا چنان که معلوم است، رود ارس در مرز ایران قرار گرفته و جلفا هم پاسگاه گمرک در میان ما و ایران است. من با انتساب خود به این رود و این آبادی به دو سبب افتخار می کنم، نخست آنکه کشور ایران زادگاه جد

میرزا جلیل محمد قلیزاده و حیات یولداشی حمیده خانیم جاوانشیر

من بوده و دوم آنکه سرزمین ایران که به دینداری در جهان نامبردار است همیشه برای من، مایه سرافرازی بوده و از این که در همسایگی چنین مکان مقدسی از مادر زاده ام، پیوسته شکرگزار بوده ام."

روزنامه فکاهی ملانصرالدین که شماره اول آن در هفتم آوریل ۱۹۰۶ منتشر شد برای هر آذربایجانی نامی آشنا و اسمی با مسماست. هر چند که از تاریخ انتشار آخرین شماره آن ۶۵ سال سپری شده است، هنوز هم مردم آذربایجان در شهرها و روستاها، سخنان طنز و بیدارگر و اشعار کوبنده این جریده دموکراتیک را که مدتهاست ضبط سینه ها شده، برای همدیگر نقل می کنند و برای تفهیم مطالب خود از کلمات قصار و سخنان پربار آن مثال ها می آورند.

ملانصرالدین به قول خودش زخمها را می شکافت، تضادها را نشان می داد و پرده ها را بالا می زد و خطاب به مردم واپس مانده و عاجز و بی هنر می گفت:

"اگر شما آدم بودید، اگر غیرت و شعور داشتید... کدام ظالم جرأت می کرد که به حقوق انسانی شما دست دراز کند؟". ملانصرالدین زبانی تند و بی پروا داشت و همین امر باعث شد که انتقاد شوندگان که چهره زشت خود را در آینه روشن این روزنامه می دیدند، به جای آنکه متنبه شوند، بر ضد نویسندگان آن کمر بستند و دستگاه سانسور تزار به دست و پا افتاد. دو نقطه قوت بود که علاوه بر نوشته های نویسندگان ملانصرالدین و به خصوص خود جلیل محمد قلی زاده (مدیر نشریه) باعث جذب مردم به این نشریه می شد. نخست اشعار میرزا علی اکبر خان صابر (هوپ هوپ نامه) و دوم کاریکاتورهای این نشریه.

مجاهد

مدیریت این نشریه که در تبریز منتشر می شد برعهده میرزا محمدعلی طبیب خویی بود و میرزا محمودغنی زاده دیلمقانی هم در انتشار این نشریه با ایشان همکاری می نمود.

نجات

روزنامه نجات از دیگر نشریات منتشره در خوی می باشد که متأسفانه در منابع مطالعه شده اطلاعات زیادی در مورد آن وجود ندارد. محمد صدر هاشمی در جلد چهارم کتاب تاریخ جراید و مجلات ایران آورده است "روزنامه نجات در شهر خوی در سال ۱۳۲۹ قمری تأسیس و منتشر شده است. مرحوم تربیت در فهرست روزنامه های آذربایجان درباره روزنامه نجات مینویسد: "نجات- روزنامه هفتگی منتشر در خوی با چاپ سربی در سال ۱۳۲۹. مسلك روزنامه سیاسی و دموکراتیک است."

ه. ل. راینو هم طی جمله کوتاهی در مورد این نشریه می نویسد: "نجات در سال ۱۳۲۹ ه. ق در خوی تأسیس گردید. مسلك سیاسی این روزنامه دموکرات بود."

مشخصات عمومی این نشریه به شرح زیر می باشد:

نوع: سیاسی، دموکرات {با} انتشار: ۳۲۹ق (۱۲۸۹ ش/۱۹۱۱م)، محل انتشار: خوی

اقتصاد ایران:

روزنامه اقتصاد ایران در طهران بصاحب امتیازی و مدیر مسئولی حاج مستشار الممالک و مدیری و سردبیری میرزا حسن ناجی تأسیس و شماره اول آن در ربیع الاول ۱۳۳۸ قمری منتشر شده است. اقتصاد ایران در ابتدا بطور هفتگی در مطبعه (باقرزاده) طبع و هر نوبت ۱۵۰۰ نسخه از آن نشر گردیده و پس از انتشار ۲۸ شماره توقیف شد. و در شوال ۱۳۳۸ قمری از توقیف خارج گردیده و مجدداً منتشر شده است، روزنامه اختر مسعود چاپ اصفهان، مورخ ۱۵ سرطان ۱۲۹۹ مطابق شوال ۱۳۳۸ درباره طلوع مجدد آن تحت عنوان (طلوع ثانوی) مینویسد "جریده اقتصاد ایران که چندی بود توقیف و بعلت حق گوئی دچار تعطیل شده بود اینک مجدداً در افق مطبوعات مرکز طلوع نموده است." اقتصاد ایران روزنامه ملی آزاد و مستقل الافکار معرفی و وجه اشتراک آن بدین قسم تعیین شده است: سالیانه ۶۰ قران، ششماهه ۳۵ قران، تک نمره چهار شاهی، اعلانات در صفحه آخر سطر یک قران، محل اداره روزنامه: طهران خیابان ناصریه؛ عنوان تلگرافی طهران؛ اقتصاد.

همانقسم که فوقاً "بادآور شدید اقتصاد ایران در ابتدا بطور هفتگی روزهای سه شنبه در چهار صفحه بقطع کوچک توزیع میشده و بعداً هفته پنج شماره طبع و توزیع گردیده است. شماره ۱۷ سال دوم آن در تاریخ سه شنبه ۲۰ صفر ۱۳۳۹ مطابق ۱۰ عقرب ۱۲۹۹ و ۲ نوامبر ۱۹۲۰ و شماره دوم سال سوم آن در چهارشنبه ۲۸ سرطان ۱۳۰۱ و شماره ۶۳ سال سوم آن در یکشنبه ۸ ربیع الاول ۱۳۴۱ مطابق عقرب ۱۳۰۱ شمسی انتشار یافته. شعار روزنامه عبارت از نیمه خورشیدیست که از افق بیرون آمده و بر روی آن اسم روزنامه نوشته شده است. مندرجات روزنامه پس از درج مقاله اساسی تحت عناوین (مواقع خطر) و (وزارت معارف) عبارت از وقایع داخلی و حوادث خارجی و مقالات مختلف می باشد و بطور کلی سیاق مطالب اقتصاد ایران اخباریست.

برید شمال

برید شمال از نشریات منتشره در خوی می باشد که در سال ۱۳۰۰ خورشیدی منتشر شده و در خصوص این نشریه به اطلاعات کوتاهی که در دو منبع معتبر درج شده اشاره می کنیم. بر اساس یکی از اسناد موجود مدیر نشریه سید مهدی ماکویی قید شده و مسلک آن تعقیب و ترویج دموکراسی می باشد. با این حال مطالبی که در مورد این نشریه در منابع تاریخی آمده است جهت اطلاع خوانندگان گرامی درج می شود:

در کتاب تاریخ جراید و مجلات ایران - جلد دوم - ص ۱۴ نوشته محمد صدرهاشمی آمده است: روزنامه برید شمال بمدریت (بابا معصوم زاده) در شهر خوی تأسیس و در سال ۱۳۴۰ قمری با چاپ سنگی هفته یک شماره منتشر شده است.

در صفحه ۱۵۸ کتاب تاریخچه و تحلیل روزنامه های آذربایجان ۱۳۸۰-۱۲۳۰ نوشته موسی مجیدی میخوانیم: برید شمال: مدیرمسئول، بابا معصوم زاده {یا} آقا سید مهدی ماکویی، تاریخ انتشار: ۱۳۰۰ش {۱۹۲۱م/ ۱۳۳۹ق}، فاصله- ترتیب انتشار: هفتگی، محل انتشار: خوی، زبان: فارسی، روش (موضع): تعقیب و ترویج مسلک دموکراسی، نشانی کوچه زمان خان، تیراژ: ۳۰۰، محل چاپ (چاپخانه): مطبعه ادب خوی

ادب

این نشریه در تبریز و به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی عبدالله عبداله پور فریور خویی در سال ۱۳۱۲ خورشیدی منتشر می شد. متأسفانه اطلاعات زیادی از این نشریه در دست نیست.

شفق

روزنامه شفق از جمله نشریات منتشره در غرب آذربایجان می باشد که در سال ۱۲۹۰ خورشیدی در خوی منتشر شده است. محمد صدرهاشمی در کتاب تاریخ جراید و مجلات ایران - جلد سوم - ص ۷۵ به نقل از کتاب ه. ل. راینو آورده است: "روزنامه شفق منتشره در خوی با چاپ ژلاتین طبع و ظاهراً در سال ۱۲۹۰ شمسی منتشر شده است. و جای بسی تعجب است که مرحوم تربیت در فهرست جراید آذربایجان ذکر از این روزنامه ب미ان نیاورده برون نیز در تاریخ مطبوعات فقط بذکر اسم روزنامه قناعت کرده

و از سال انتشار آن چیزی ننوشته است.

مشخصات شناسنامه ای این نشریه به شرح زیر می باشد:

نوع: خبری، تاریخ انتشار: ۱۳۳۰ ق (۱۲۹۰ ش ۱۹۱۱/ م)، فاصله - ترتیب انتشار: هفتگی (هفته نامه)، محل انتشار: خوی، نوع چاپ: ژلاتین.

ندای حق

ندای حق از دیگر نشریات منتشره در خوی می باشد که اطلاعات زیادی پیرامون آن وجود ندارد و در منابع معتبری که مورد مطالعه قرار گرفته اختلافات متعددی چه از نظر مدیرمسئولی و چه تاریخ انتشار وجود دارد که بدون دخل تصرف یا هرگونه اظهارنظری در رد یا قبول آنها این موارد برای اطلاع خوانندگان درج می گردد.

مشخصات عمومی نشریه:

چاپ خوی نوع: خبری، صاحب امتیاز: جبرئیل اعلامی یا کاظم مرنندی، مدیر مسئول: جبرئیل اعلامی، تاریخ انتشار: ۱۳۲۹ ق (۱۲۹۰ش/ ۱۹۱۱م) {یا} ۱۳۳۳ ق (۱۲۹۴ش/ ۱۹۱۵م) {یا} ۱۳۱۴ش {۱۳۵۴ق/ ۱۹۳۵م}، فاصله-ترتیب انتشار: هفتگی، محل انتشار: خوی

محمد صدرهاشمی در مورد این نشریه چنین نوشته است: روزنامه ندای حق در شهر خوی بمدریری (کاظم مرنندی) تأسیس و در سال ۱۳۳۳ قمری منتشر شده است. طرز انتشار این روزنامه هفتگی است. اسم این روزنامه در فهرست جرایدیکه در مجله پروین چاپ طهران چاپ شده و سال اول انتشار آنها بوده دیده میشود ولی در فهرست روزنامه های آذربایجان تألیف تربیت نامی از این روزنامه نیست.

دکتر موسی مجیدی در صفحات ۱۷۷ و ۱۷۸ کتاب خویش این نشریه را اینگونه معرفی نموده است: هفته نامه ندای حق به مدیریت کاظم مرنندی در سال ۱۲۹۳ (۱۳۳۳ق) در خوی منتشر شده است. این هفته نامه در ۴ صفحه، به اندازه ۲۲×۳۶/۵ سانتی متر، به بهای اشتراک سالانه در ایران ۳ تومان، در خارج ۳/۵ تومان و تک شماره در خوی ۳ شاهی و شهرستان ها ۴ شاهی، به نشانی (خوی کوچه جعفر قلی خان) انتشار یافته است. تنها شماره ۸ سال اول مربوط به سال ۱۲۹۳ (۱۳۳۳ق) در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران رؤیت شد. این شماره چند خبر و

گزارش و تلگراف معمولی از کشور و شهر خوی و شهرستان های آذربایجان را شامل می شود. به قرار معلوم دوره دوم این روزنامه با فاصله زیاد از ۱۳۱۴ به مدیریت جبرئیل اعلائی منتشر شده است. (مسعود برزین، ۱۳۷۱، ص ۴۰؛ محمد صدر هاشمی، ج ۴، ص ۲۸۴؛ و رؤیت و بررسی شماره هایی از روزنامه).

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: جبرئیل اعلائی - محل انتشار: خوی، تاریخ انتشار: ۱۳۱۴ شماره هایی از این روزنامه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است ولی رؤیت نشد. (ولی مراد صادقی نسب، ۱۳۶۰، ص ۲۲۲).

کارگر

نوع: خبری، صاحب امتیاز: سید مهدی {یا} سید محمد ماکویی، مدیر مسئول: میر مهدی {یا} میر محمد ماکویی، تاریخ انتشار: {دو دوره با فاصله} دوره اول ۱۳۲۹ق (۱۲۹۰ش / ۱۹۱۱م) (یا) ۱۳۳۲ق (۱۲۹۳ش / ۱۹۱۴م) دوره دوم ۱۳۳۸ق (۱۲۹۹ش / ۱۹۲۰م)، فاصله - ترتیب انتشار: هفتگی (هفته نامه)، محل انتشار: خوی نشانی (+تلفن): دربند حاجی ابراهیم خلیل، بها - اشتراک: نمره (تک شماره) یک عباسی، خوی سالیانه ۲ تومان، شش ماهه ۱۲ قران، داخله سالیانه ۲۵ قران، شش ماهه ۱۵ قران، تعداد صفحات: ۴، قطع صفحات: وزیری {۲۶*۲۰ سانتی متر}، نوع چاپ: سربی، محل چاپ (چاپخانه): ادب خوی

محمد صدر هاشمی در کتاب تاریخ جراید و مجلات ایران جلد چهارم ص ۱۱۶ در مورد نشریه کارگر چاپ خوی می نویسد: "روزنامه کارگر در شهر خوی به مدیریت و صاحب امتیازی (میر مهدی ماکویی) تأسیس و در سال ۱۲۹۹ شمسی منتشر شده است. شماره دوم این روزنامه در چهار صفحه بقطع وزیری و در مطبعه سربی (خوی- مطبعه ادب) چاپ و در تاریخ ۱۷ ذیحجه ۱۳۳۸ مطابق ۹ سنبله ۱۲۹۹ شمسی منتشر گردیده. طرز انتشار روزنامه کارگر هفته ای یک مرتبه روزهای چهارشنبه بوده و مندرجات آن پس از درج سرمقاله، مطالب و مقالات راجع به سرمایه داران و سوء استفاده آنان نیز اهمیت طبقه کارگر و همچنین حوادث و وقایع شهر خوی و تلگرافات و اخبار داخله ایران می باشد. روزنامه مذکور طرفدار کارگران است.

محل اداره روزنامه کارگر: دربند حاجی ابراهیم خلیل و عنوان تلگرافات: خوی کارگر. محل فروش: دواخانه اتحاد. وجه اشتراک در خوی سالیانه دو تومان، شش ماهه ۱۲ قران. داخله سالیانه ۲۵ قران. شش ماهه ۱۵ قران. نمره یک عباسی.

مرحوم تربیت در «فهرست جراید آذربایجان» راجع به این روزنامه می نویسد: «روزنامه هفتگی منتشر در خوی با چاپ سربی به مدیریت میر مهدی ماکویی در ۱۳۳۸».

نگارنده (محمد صدر هاشمی) از روزنامه کارگر تا شماره چهارم مورخ ۲ محرم ۱۳۳۹ قمری را در دست دارم. ناگفته نماند که در عنوان مدیر و صاحب امتیاز (س .. م ماکویی) معرفی شده و در انتهای صفحه ۴ مدیر مسئول (میر مهدی ماکویی) امضا نموده که ظاهراً هر دو یک نفرند. علاوه بر روزنامه منتشر در خوی، روزنامه ای به همین نام یک مرتبه در سال ۱۲۹۳ شمسی بطور هفتگی و یکبار در سال ۱۳۰۱ شمسی باز بطور هفتگی تأسیس و منتشر شده که چون نگارنده نمونه از هیچکدام بدست نیاورده جداگانه به شرح آنها پرداخت.

دکتر موسی مجیدی نیز به نقل از دکتر محمد صدر هاشمی و محمدعلی تربیت در مورد روزنامه کارگر اینگونه توضیح می دهد: هفته نامه کارگر به صاحب امتیازی و مدیریت میر مهدی ماکویی به سال ۱۲۹۸/۹۹ (۱۳۳۸ ق) با چاپ سربی در خوی منتشر شده است. روزنامه در ۴ صفحه به بهای اشتراک سالانه در خوی ۲ تومان "شهرستان ها ۲۵ قران و تک شماره یک عباسی، به نشانی (خوی دربند حاج ابراهیم خلیل) انتشار یافته است.

روزنامه در مندرجات خود پس از نوشتن سرمقاله به ذکر اختلاف طبقاتی و فاصله موجود بین طبقه کارگر و سرمایه دار و شگردها و سوء استفاده سرمایه داران از کارگران می پرداخته و رویدادهای محلی و متن تلگراف های داخلی و خارجی را ذکر می کرده است. همان گونه که نام روزنامه گویای آن است، به طور عمده از منافع کارگران حمایت می کرده است. روزنامه دیگری به همین نام در سال ۱۳۰۱ شمسی در یک شماره منتشر شده است. (محمدعلی تربیت، ص ۴۱۲؛ محمد صدر هاشمی، ۱۳۶۳، ج ۴، ص ۱۱۶-۱۱۷).

فریاد

نشریه فریاد از نشریات منتشره در خوی می باشد که در دوره پادشاهی احمدشاه قاجار منتشر می شد. در مورد این نشریه غیر از آنچه که در پایین درج شده اطلاعات زیادی در دست نیست. تاریخ انتشار: ۱۲۹۰ش (۱۳۲۹ق / ۱۹۱۱م) {یا} ۱۲۹۴ش (۱۳۳۳ق / ۱۹۱۵م)، محل انتشار: خوی، نوع چاپ: ژلاتین

علیرضا ذیحق

کیهان فرهنگی، سیمرخ، آموزش و پرورش، مهرگان

دکتر محمدامین ریاحی که از تبار سرزمین دانشمندپرور خوی بوده و یکی از ستارگان پرفروغ حوزه فرهنگ و رسانه در سپهر ایران زمین می باشد. وی در طول عمر گرانمایه خویش غیر از آنچه که در زمینه های آموزشی و پژوهشی فعالیت نموده و ناشر دهها کتب، داوری صدها پایان نامه و رساله دکترا و نویسنده صدها مقاله علمی و تحقیقی منتشره در نشریات داخلی و خارجی کشور می باشند، مدیریت چند نشریه ملی را نیز برعهده داشته است که از جمله آنها می توان به کیهان فرهنگی، سیمرخ، آموزش و پرورش و مهرگان اشاره نمود.

دده قورقود

کسانیکه در دهه اول انقلاب علاقمند به مطالعه نشریات فرهنگی و اجتماعی و بخصوص به زبان مادری بودند بخوبی بخاطر می آورند که در آن دوره نشریه ای متفاوت از نشریات پایتخت در تبریز منتشر و در اغلب مناطق آذربایجان پخش می شد بنام دده قورقود. سردبیر و ناظر و سرپرست این نشریه که به زبان شیرین ترکی

جوانان دموکرات

عنوان نشریه ای است که از سوی اسماعیل خویی شاعر، روزنامه نگار و نویسنده در تهران منتشر می شده. پدر و مادر اسماعیل خویی اصلا خویی بودند و سالها پیش به مشهد نقل مکان نموده و در آنجا ماندگار شده اند. اسماعیل خویی هم اکنون در خارج از کشور زندگی می کند و دارای قریحه شعرسرایی می باشد.

شهریر

مدیر ماهنامه شهریر که در سال ۱۳۲۵ به صاحب امتیازی دکتر رحیم قادری نژادی در تهران و در مورد مسائل پزشکی و داروسازی منتشر می شد کسی نبود جز دکتر عبدالعلی امامی خویی نماینده دوره های ۲۱، ۲۲، ۲۳ مردم خوی، ماکو و سلماس در مجلس شورای ملی.

ترانه

نخستین شماره از نشریه ترانه با مشارکت و همکاری علی اصغر خان سعیدی، سیروس آموزگار و سید محمدباقر فریور در فروردین ماه ۱۳۳۷ در خوی منتشر می شده است.

موزدادر

مرزدار نشریه ای است که به مدیرمسئولی لطیف زاهدی در خوی منتشر می شده است. متأسفانه در مورد این نشریه هم اطلاعات زیادی در دست نیست.

ابراهیم فتح الهی

ابراهیم اصلانی

حجت الاسلام و المسلمین
سیدطه مراقاتی

آذربایجانی در اختیار علاقمندان به زبان و ادبیات ترکی قرار می گرفت کسی نبود جز علیرضا ذیحق، نویسنده، روزنامه نگار و فعال فرهنگی برجسته خوی که هم اکنون هم در این وادی فعالانه قلم می زند. این نشریه در سال ۱۳۵۹ یعنی تقریباً دو سال بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در تبریز منتشر می شد.

خوی نگار

ماهنامه‌ی فرهنگی، اجتماعی و اطلاع‌رسانی خوی نگار نشریه داخلی مجمع خویی‌های مقیم استان تهران است که از سال ۱۳۸۹ فعالیت خود را به‌طور رسمی آغاز کرده است. تا شماره پیاپی ۴۸ دکتر ابراهیم فتح‌اللهی مدیر مسئول این نشریه بود که از شماره ۴۹ به بعد دکتر سید طه مراقاتی خویی این مسئولیت را بر عهده گرفت. سردبیری خوی نگار را ابراهیم اصلانی بر عهده دارد. در مهر ۱۳۹۱ نخستین شماره از سری جدید این نشریه این‌بار با اخذ مجوز رسمی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شد که به عبارتی شماره‌ی پیاپی ۲۵ این نشریه بود. آقای اصلانی در سرمقاله‌ی خود برای همین شماره‌ی پیاپی ۲۵ مهم‌ترین دستاوردهای خوی نگار در ۲۴ شماره‌ی پیش را «شناخت بیشتر و کامل‌تر فرهنگ، تاریخ و جغرافیای شهر زادگاهمان»، «آشنایی با قابلیت‌ها و پتانسیل‌های اجتماعی و اقتصادی شهر برای توسعه و پیشرفت»، «آشنایی با شخصیت‌های موفق و شاخص شهرمان» و «ایجاد و تقویت ارتباط‌ها و دوستی‌هایی آکنده از محبت و صمیمیت» عنوان می‌کند و برای ادامه‌ی مسیر نشریه ابراز امیدواری می‌کند:

«امیدوارم خوی‌نگار هم‌چنان در شناساندن جلوه‌ها و چهره‌های دیگری از شهر فرهنگی و تاریخی خوی توفیق داشته باشد و بتواند همه‌ی مردم خوی در همه‌ی نقاط ایران را در ایجاد یک وفاق و همدلی شهری، زیر سایه‌ی ایران اسلامی و عزیز یاری رساند.»

فصلنامه استقلال و روزنامه استقلال جوان و مجله‌های روزهای زندگی و فوتبال

علی فتح‌الله‌زاده با نام خانوادگی کامل فتح الله زاده خویی متولد شهرستان خوی در سال ۱۳۳۷ خورشیدی یکی از مدیران موفق فوتبالی در چند سال اخیر فوتبال ایران است. او چند سال به عنوان مدیرعامل استقلال تهران را بر عهده

داشت . او همچنین مدیر مسئول فصلنامه استقلال و سردبیر روزنامه استقلال جوان و مجله های فوتبال و روزهای زندگی نیز می باشد. علی فتح اله زاده که خود از مطبوعاتی ترین مدیران فوتبال کشور است - او روزنامه استقلال جوان و مجله های روزهای زندگی و فوتبال را اداره می کند - در شمار تحصیل کرده ترین مدیران نیز به حساب می آید. که او همزمان در حال اخذ دو مدرک دکتری و مهندسی از دانشگاه باکو و یکی ازدانشگاه های کشور انگلستان است .

نشریات خویی منتشره در گستره آذربایجان غربی در بعد از انقلاب :

تا سالها بعد از پیروزی انقلاب اسلامی هیچ نشریه ای بطور رسمی در خوی منتشر نمی شد تا اینکه در سال ۱۳۷۶ اولین نشریه این شهرستان بنام "خوی" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی مرحوم علی رنجبر حقیقی در اردیبهشت ۱۳۷۶ وارد فضای مطبوعاتی و رسانه ای کشور شد و بعدا صاحب امتیازی و مدیر مسئولی هفته نامه خوی به جواد ابدالی واگذار گردید .

پنج سال بعد یعنی در فروردین ماه ۱۳۸۱ نشریه «اورین خوی» به مدیرمسئولی و صاحب امتیازی محمود مهرعلیزاده به دو زبان ترکی و فارسی منتشر گردید.

"ندای خوی" سومین نشریه ای بود که در سال ۱۳۸۲ توسط هاشم حجازی فر که نمایندگی مردم شهرستان خوی را در مجلس شورای اسلامی برعهده داشت منتشر گردید. "ادبیات فارسی" دیگر نشریه ای است که در سال ۱۳۸۳ و در اواخر دوره ریاست جمهوری خاتمی در خوی منتشر شد.

بعد از حضور محمود احمدی نژاد در رأس قوه اجرایی کشور نشریات خوی رشد صعودی را شاهد بود . "اندیشه فرهنگی" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی محمد باقرلو و نشریه علمی "بهارستان سخن" به صاحب امتیازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی و به مدیرمسئولی احمد شوقی نوبر در سال ۱۳۸۶ منتشر شدند.

"اقتصاد آذربایجان" به صاحب امتیازی دکتر مؤید صدر حسینی نماینده دو دوره مردم خوی در

مجلس شورای اسلامی، نشریه "پژوهشی در علوم زراعی" به صاحب امتیازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی و مدیرمسئولی محسن رشدی دو نشریه ای بودند که در سال ۱۳۸۹ وارد عرصه مطبوعاتی شدند.

"فرهنگ شمس" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی ابراهیم محمدلو و "دارالصفاء" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی سیدفتاح کبیری هم نشریات منتشره در سال ۱۳۹۰ می باشند. در سال ۱۳۹۴ که ریاست قوه مجریه کشور بدست حسن روحانی افتاد نشریات دیگری در این شهرستان وارد عرصه مطبوعات شدند که از آن جمله می توان به نشریات "آچیق سؤز" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی حبیب صمدزاده، "شمس نگار" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی ستاره حسین پور به عنوان اولین بانوی دارای نشریه، "بنیادقلم" به صاحب امتیازی بنیاد فارابی و مدیرمسئولی اسماعیل لطفی و "شفق آذربایجان" و «طلوع شمس» به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی موسی محمدجعفری اشاره نمود.

دومین نشریه ای که بعد از نشریه "شمس نگار" بدست توانمند زنان خویی وارد عرصه مطبوعات شد نشریه "اندیشه خوی" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی حبیبه اسدلو می باشد که در سال ۱۳۹۵ وارد جرگه مطبوعات گردید. در این سال نشریات دیگری منتشر شدند که از جمله آنها میتوان به نشریه "احسن الحدیث" به صاحب امتیازی دانشگاه علوم قرآنی خوی و مدیرمسئولی ولی نوروزی، ویژه نامه "شکوه شمس" به صاحب امتیازی استانداری آذربایجان غربی منتشره در خوی و اورمیه، "تدای قلم" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی حامد کاظم زاده، "امید خوی" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی نجیبه اسدلو، "خوی پژوهی" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی حسین سیوانی اصل "شمیم ولایت" عنوان نشریه ای است که در سال ۱۳۹۶ به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی سیف اله رستم لو منتشر شد. "صفای خوی" به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی محمد صفاجو بوده و بعداً به فرهاد ابدالی واگذار گردید. «آذربایجان پژوهی» به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی حمید سفیدگر شهنقی، چیچک لرب به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی حامد علی بک زاده، مجمر به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی منصور مصطفایی فر، مهر چالدران به صاحب امتیازی و مدیرمسئولی ایرج اصغرزاده اشاره نمود. خاطر نشان میشود در کتاب در حال تدوین تاریخ جامع مطبوعات و رسانه های آذربایجان غربی که به قلم نگارنده مراحل نهایی تألیف را طی می کند اطلاعات ذیقیمتی در خصوص روزنامه نگاران و نشریات قدیمی و کنونی استان آذربایجان غربی از جمله شهرستان خوی آمده است که انشاءالله طی ماههای آتی در قالب سه جلد منتشر و وارد بازار کتاب خواهد شد.

منابع:

- تاریخ جراید و مجلات ایران - جلد اول ص ۱۴۴ و ۱۴۵ و ۱۴۶ - محمد صدرهاشمی
- پروین ناصرالدین - تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان جلد اول و جلد دوم
- ریاحی محمدامین - تاریخ خوی - انتشارات طرح نو - چاپ دوم ۱۳۷۸
- تاریخچه انتشار روزنامه ها و مجلات در آذربایجان و تبریز از صد سال پیش تاکنون - حسین نخجوانی
- تاریخچه روزنامه های تبریز در صدر مشروطیت به انضمام روزنامه ملت - انتشارات تبریز - عبدالحسین ناهیدی آذر
- پژوهشنامه تاریخ مطبوعات ایران - سال اول - شماره اول - ۱۳۷۶ - سیدفرید قاسمی
- ملانصرالدین در تبریز - صمد سردارنیا - چاپ و نشر هادی
- مجله ها و روزنامه های ایران - ۱۳۸۰ - جلد دوم
- نگاهی کوتاه به مطبوعات و اوضاع سیاسی دوره قاجار - دکتر ناصر فرونجی - انتشارات ارک - ۱۳۹۰
- مطبوعات ایران از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶ به انضمام - احزاب سیاسی ایران بعد از شهریور ۱۳۲۰ راهنمای مطبوعات آذربایجان غربی - اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان آذربایجان غربی - ۱۳۸۰
- سرگذشت مطبوعات ایران: روزگار محمدشاه و ناصرالدین شاه / تألیف سیدفرید قاسمی - تهران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها ۱۳۸۰ جلد اول
- تاریخ روزنامه نگاری در ایران - جلد اول و دوم - اسماعیل جسیم - انتشارات علمی چاپ اول - ۱۳۹۲ تهران
- تحقیقات و مطالعات نگارنده

مؤید حسینی صدر
مدیر مسئول هفته نامه
اقتصاد آذربایجان

حسین سیوانی اصل
مدیر مسئول فصلنامه
خوی پژوهی

سید فتح کبیری
مدیر مسئول دوهفته نامه
دارالصفاء

حجت الاسلام و المسلمین
هاشم حجازیفر
مدیر مسئول هفته نامه
ندای خوی

ولی نوروزی
مدیر مسئول نشریه
احسن الحدیث

حبیب صمدزاده
مدیر مسئول هفته نامه
آچیق سؤز

ابراهیم محمدلو
مدیر مسئول هفته نامه
فرهنگ شمس

جواد ابدالی
مدیر مسئول
هفته نامه خوی

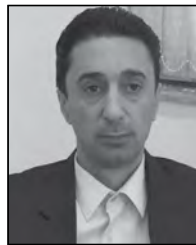
محمود مهر علیزاده
مدیر مسئول هفته نامه
اورین خوی

حمید سفیدگر شهانقی
مدیر مسئول فصلنامه
آذربایجان پژوهی

محمد باقرلو
مدیر مسئول ماهنامه
اندیشه فرهنگی

ایرج اصغرزاده
مدیر مسئول هفته نامه
مهر چالدران

فرهاد ابدالی
مدیر مسئول هفته نامه
صفای خوی

محمد صفاجو
مدیر مسئول پیشین
هفته نامه صفای خوی

حامد علی بک زاده
مدیر مسئول ماهنامه
چیچک لر

منصور مصطفایی فر
مدیر مسئول فصلنامه
مجمهر

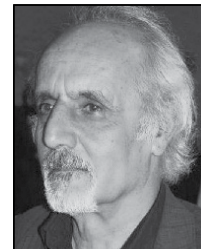
رضا حسن زاده
سر دبیر هفته نامه
اورین خوی

کاظم قاسمی
سر دبیر هفته نامه
مهر چالدران

اسماعیل اسدلو
مدیر اجرایی هفته نامه
اندیشه خوی - امید خوی

خسرو کرمانشاهی
مدیر اجرایی هفته نامه
اقتصاد آذربایجان

اسماعیل لطفی
مدیر مسئول ماهنامه
بنیاد قلم

موسی محمد جعفری
مدیر مسئول دو هفته
نامه شفق آذربایجان

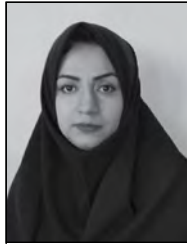
حامد کاظم زاده
مدیر مسئول ماهنامه
ندای قلم

سعید فرجی
جانشین مدیر مسئول و
سر دبیر ماهنامه
شمس نگار

نجیبه اسدلو
مدیر مسئول هفته نامه
امید خوی

حبیبه اسدلو
مدیر مسئول هفته نامه
اندیشه خوی

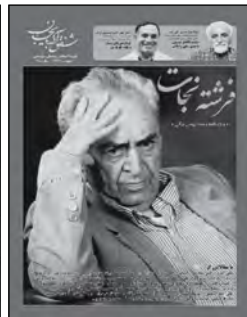
ستاره حسین پور
مدیر مسئول ماهنامه
شمس نگار

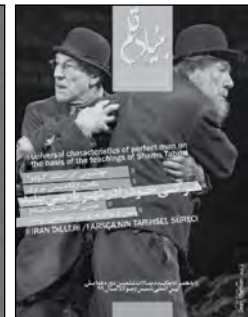
ماهنامه شمس نگار

ماهنامه ندای قلم

دو هفته نامه شفق آذربایجان

ماهنامه بنیاد قلم

اسماعیل اسدلو وسی سال فعالیت فرهنگی و مطبوعاتی

سه دهه کار فرهنگی ، مطبوعاتی و کتابفروشی؛ در گفتگو با اسماعیل اسدلو
 پیشکسوت مطبوعات شهرستان خوی / سعید فرجی
 هرگز پدر را نمی توان توصیف کرد / فاطمه اسدلو
 مطبوعاتی نازنین شهر من / دکتر حمید شهنقی
 چشمه ی روشنی در فرهنگ ادب خوی / علیرضا ذیحق
 کار دل یا گذران زندگی / دکتر حبیب حسن نژاد
 به پاس زحمات خادم فرهنگی و مطبوعاتی ، اسماعیل اسدلو / بهزاد رزاقی
 مقام انسانی / علی اکبر علیقلی زاده
 شعری برای اسماعیل اسدلو / محمدحسین قابل نژاد سردرودی

از دست فروشی کتاب، تا مطبوعاتی استادشهریار وبیت الشعرای اسماعیل اسدلو

سه دهه کار فرهنگی، مطبوعاتی و کتابفروشی؛
در گفت و گو با اسماعیل اسدلو، پیشکسوت مطبوعات شهرستان خوی

سعیدفرجی خوبی

مقدمه: در رجوع به تاریخ نشر مطبوعات، به وجود آمدن دهه های مطبوعاتی در ایران به سال ۱۳۰۵ بر می گردد؛ آن زمان فروشندگان جراید به صورت پیاده روزنامه ها را زیر بغل می گرفتند و فریاد می زدند تا آنها را به فروش رسانند. بعد از گذشت چند سال به علت توسعه مسافت توزیع روزنامه، با دوچرخه این کار را انجام می دادند و روزنامه فروشان با رکاب زدن و فریاد تمام سربالایی های خیابان ها را طی می کردند. پس از آن، این کار به گذاشتن یک میز کوچک در رهگذر خیابانی و پسین آن فروش با موتورهای گازی انجام گرفت. اما وجود سرما و گرما و برف و باران با حال و جنس نثریات سازگار نبود، میزها با کمی تغییر، تبدیل به

کیوسک شدند، در هر گوشه شهر کیوسکی با ابعاد متفاوت و با شکل های مختلف دیده می شد و فروشندگان مصمم و با عشق و علاقه خاصی ادامه کار می دادند و رسالت خود را در رساندن نشریات به دست مخاطبان، انجام می دادند. و در رهگذر تاریخ این خدمت به کیوسک ها و دکه های کنونی در تمامی شهرها تبدیل گردید تا خدمتی فرهنگی را در جهت آگاه سازی شهروندان سرانجامی نیک یابد.

در این میان، شهرستان متمدن خوی با سابقه هفت هزار سال تاریخ و یکی از شهرهای پیشکسوت در مسیر انتشار روزنامه با تاریخ بیش از یک قرن سابقه، در منطقه آذربایجان (بعد از تبریز)، چراغی پرفروغ را از بعد نشر مطبوعه هم از نظر وجود تعداد روزنامه نگاران زیاد و موثر و هم از باب تعداد نشریات، دارای صبغه و نام و نشان است. در پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز، نام «اسماعیل اسدلو»، بعنوان اولین دکه دار مطبوعاتی و اولین شخصیتی که کار نشر ویژه نامه برای «خوی» و با حضور و قلم خویان را انجام داد، در تاریخ فرهنگی و مطبوعات این شهرستان به حق حک شده است. این نگرش بهانه ای شد تا نگارنده به درخواست همکاری و کمک، جناب «موسی محمدجعفری» مدیر مسئول محترم ماهنامه «طلوع شمس»، لیبیک بگوید تا بساط گفتگو با اسدلو را برپا سازیم. نگارنده با جناب «جعفری» در خصوص، ادای دین به آقای «اسدلو» و حق بر گردن داشتن ایشان بر همه «ماها»، که اهل خواندن و نوشتن کتاب و نشریه بودیم، دارد. با این نگرش و فرمایش شدت موافقم!

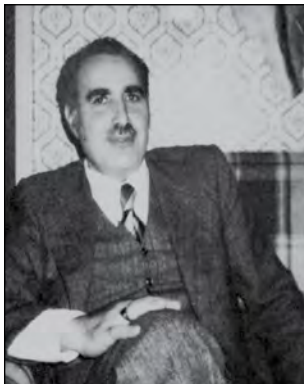
در این گفتگو استاد «حیدر جنگی»، یکی از اساتید و دبیران معروف و دست به قلم شهرمان نیز مارا یاری می کرد. او سالهای سال در تربیت فرزندان این دیار کوشا بوده و است و هرازگاهی نیز دست به قلم برده و برای مطبوعه ای یادداشت می نویسد. «جنگی» در این مصاحبه، بر لزوم بها دادن به بزرگان و تقدیر از یک عمر خدمات فرهنگی، علمی، اجتماعی و حتی سیاسی آنها در قید حیاتشان تاکید داشت. در این گفتگو آقای «اسدلو» بیشتر بر وجه وظیفه داشتن و انجام آن در قبال فرهنگ و مطبوعات خوی و برای مردم این دیارپا کان، تاکیدات بسیاری داشت. او در آخر این صحبت بر: «این اقدام همچنان ادامه خواهد داشت...» اصرار و تاکید داشت. باد چنین بادا.

جناب اسدلو! از حضرتعالی جهت قبول این گفتگو تشکر کرده و خیر مقدم و سلام دارم. لطفا شمه ای از زندگی، محیط خانگی و خانواده تان جهت آشنایی بیشتر خوانندگان گرامی مان بنرمایید

اسدلو: بنده نیز ضمن سلام خدمت شما و تشکر از شما جناب «فرجی»، و همچنین از آقای «موسی محمدجعفری»، مدیر مسئول محترم ماهنامه طلوع شمس به جهت انتخاب بنده جهت این گفتگو کمال تقدیر و تشکر را دارم. متولد هفتم خرداد سال ۱۳۴۳ هستم. بنده در خانواده ای متوسط، سنتی و مذهبی و در خانواده پر جمعیت با ۱۲ برادر و خواهر به دنیا آمدم. تا دوران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، به تحصیل مشغول بودم. در زمان انقلاب و پس از آن، به شغل فرش بافی مشغول شدم که در این دوران در مدرسه راشدی تحصیل می کردم. به سال ۱۳۶۵ همزمان با دوران نامزدی، به جبهه اعزام شده و جزء رزمندگان لشکر عاشورا شدم.

پس از برگشت از جبهه، سال ۶۶ دست فروشی کتاب را در روزهای جمعه آغاز کرده و همزمان فرش بافی را نیز ادامه می دادم. از اواخر این سال به صورت حرفه ای فروش کتاب را همه روزه و در چهارراه مرکزی شهرستان خوی و در مقابل بانک ملی و همچنین پاساژ سیدالشهدا اقدام به این کار فرهنگی کردم و بعدها جلوی بانک ملت شعبه مرکزی، جنب مقبره، آمده و تا اوایل سال ۱۳۶۹ اقدام به فروش کتاب کردم.

در اینجا لازم می دانم از زنده یاد دکتر آیت الهی و زنده یاد شیخ جلیل هنرور و زنده یاد شیخ عباس آرم، ریس وقت اداره ارشاد خوی، بعنوان حامیان و کمک یاران بنده در این اقدام و مشوق و تسهیل کننده مسیر کتاب فروشی یاد کرده و از خداوند منان برای روح این عزیزان غرق در نور و مرحمت خواهانم.

دکتر سید مجید آیت اللهی

شیخ عباس آزرم

شیخ جلیل هنرور

از حضورتان در جبهه های جنگ گفتید. بفرمایید چند ماه در جبهه حضور داشتید و از دوستان شهید شاخصی که کنارشان از کبان وطن دفاع کردید، نام ببرید و خاطره بفرمایید

اسدلو: اولین حضورم در جبهه ها در منطقه عمران غرب کشور که جهت اردو و آموزش و بازدید بود. نهایت روز اعزام سپاهیان چهار محمد(ص) که قصد اعزام به دزفول را داشتند، در سد دز آموزش های تکمیلی و لازم را همراه با نیروهای این سپاه دیده، سپس به منطقه عملیاتی فاو رفتیم. در این منطقه تحت نیروهای گردان علی اکبر(ع)، که گردان نیروهای بسیجی خوی بودند، بودم. از جمله دوستانم در این گردان آقای «دکتر ناصر سنایی»، جانباز و بخشدار فعلی بخش صفائیه خوی بودند و نیز آقای «سرهنگ محتشمی»، «شهید کاظم حجازی فر» و «سردار یعقوب صمدلویی» از جمله این نفرات شاخص بودند.

خاطره ای هم که فرمودید، نقل کنم: تازه به منطقه فاو و بصره اعزام شده بودیم که نزدیکی کارخانه نمک، منطقه عملیاتی بود که به صورت مثلثی شکل بود و به سه راهی مرگ موسوم بود، «شهید حجازی فر» که فرمانده ما در این منطقه و از رزمندگان بسیار جدی و کوشا بودند، آمده و به بچه های رزمنده گفتند: به هیچ وجه کلاه آهنی های خودتان را زمین نگذارید چون دشمن به صورت خیلی جدی از همه جا سر بچه های گردان ما تیرمی باراند. زنده یاد تا اینکه به سروقت بنده رسید تا بگوید کلاه خودتان را سرتان بگذارید، ناخودآگاه دستش به سر خویش رفته و متوجه شد که خودش نیز کلاهش را نگذاشته، سریع به سنگر فرماندهی برگشته و کلاه گذاشته و برگشت. اقدام این رزمنده رشید اسلام این را نشان داد، آنها عامل به حرفها و سخنان و دستورات بودند تا قبل از اینکه به ماها گوشزد کرده و دستور دهند!

■ منطقه عملیاتی فاو بصره رزمندگان گردان علی اکبر - لشکر عاشورا
نشسته از سمت راست نفر چهارم (اسماعیل اسدلو)

نحوه خرید کتاب و گرفتن لیست خرید ها و نوع ذائقه خوانندگان جهت سفارش کتاب، چگونه اقدام می کردید؟

اسدلو: بنده قبل از دست فروشی کتاب، ۵ سال در کتابخانه عمومی آیت الله طالقانی مسجیدی در محله یتدیلر خوی مسئولیت داشته و به امانت دادن کتاب به مردم و جوانان مشغول بودم و مسیر آشنایی ام با کتاب و نوع ذائقه کتاب خوان ها از

آنجا بود. چون اکثر قشرهای مردم به این کتابخانه رجوع می کردند بنابراین با سلیقه اغلب مردم آشنایی یافته بودم.

خاطره خاصی از دست فروشی تان از نویسندگان یا خریداران دارید، تا بیان کنید؟

اسدلو: بعضی از خوانندگان و مشتری هایم، گاهی به بنده مراجعه می کنند و اعلام می دارند که در آن زمان، فلان کتابی که به بنده فروختید، بنده چه پر لذت از آن بهره بردم و بارها مطالعه کردم و هم کنون نیز به مکررات به آن مراجعه کرده و یاد شما و خاطرات آن کتاب می افتم. یا بعنوان نمونه همین دوست قدیمی بنده، جناب «دکتر سنایی»، اگر سؤال بفرمایید، ایشان به جرس قاطع اعلام می کنند که اکثر کتاب های کتابخانه بزرگم را از آقای «اسدلو» با تشویق و سفارش ایشان، دارم. دقیقاً همین دوران {گفتگو} و زمستان سال ۶۹ با آن فضای بسیار سوزان و با بارش های برف خیلی زیاد بود. شاید باورش سخت باشد، اینکه در آن زمان بنده در جیم دوتادستمال می گذاشتم و همیشه برف کتب را که بر روی زمین پهن می کردم، زود به زود پاک می کردم تا هم کتابها خراب نشود و هم جلد کتاب مورد دید مردم باشد.

کتاب ها را شبا کجا قرار می دادید؟ به منزل انتقال می دادید هرروز و شب؟

اسدلو: نه اصلاً خانه نمی بردم و نمیشد هم برد. بگذارید از بانویی صالحه و مهربان در همین جا سخن بگویم. هرروز اول صبح که بنده ۱۰ کارتن کتاب از منزل مرحومه مادر آقای آل یعقوب برمی داشتم، این بانوی عزیز و بسیار دوسداشتنی همیشه با سعه صدر و بزرگواری خود با بنده برخورد می کردند و هر شب که استراحت آنها را برهم می زدم و دوباره همان ۱۰ کارتن کتاب را در منزل آنها قرار می دادم و این مرحومه با گشاده رویی، کمک حال بنده بودند. این خانواده محترم با خوش اخلاقی و سعه برخورد خود که تلفن نداشتیم و از تهران و شهرهای دیگر جهت ارسال کتاب برایم تماس برقرار می شد، این مادر نازنین، بنده را پای تلفن صدا می زدند و جالب این هست بگویم به طرف پشت تلفن جووری وانمود می کردند که صاحب آن تلفن بنده هستم تا مبادا آبروی بنده بعنوان یک مشتری او، خراب شود.

با چه روال قانونی و از طریق چه کسانی دکه مطبوعاتی تان را گرفتید؟

اسدلو: با الطاف مرحومین آقایان دکتر آیت اللهی و شیخ هنرور و آل یعقوب و سفارشات آنها به شهردار وقت، دکه مطبوعاتی را به بنده دادند که به تاریخ ۲۹ بهمن سال ۶۹ نصب شد. مرحوم شیخ آژرم به آقای مهندس بزرگر شهردار وقت خوی سفارش بنده را کردند و اجازه نصب و گشایش دکه را صادر گردید.

لطفاً! در مورد نوع نامگذاری و دلیل آن بنام «مطبوعاتی استاد

شهریار»، را بفرمایید؟

اسدلو: از اوایل تاسیس این دکه بیشترین دغدغه فکری بنده نامگذاری آن بود. خیلی از بزرگان و شعرا کشور مانند حافظ و سعدی برایم پیشنهاد شد. بیش از ۲۰ نام پیشنهاد جهت نامگذاری پیشنهاد شده بود که هیچکدام آنها، «استاد شهریار» وجود نداشت. در نهایت با تلاش های فکری خود که با منظومه «حیدربابا» شهریار هم که آشنایی خوبی داشتم، تصمیم به این نامگذاری شدم. در این نامگذاری در آن دوران و هم دغدغه اصلی و مهم بنده، این بوده و هست، که مبادا در این دکه اقدام و عملی خدای نکرده انجام بگیرد که نام و شخصیت این شخصیت و شاعر بزرگ آذربایجانی زیر سؤال رفته و خدشه ای وارد شود.

پس از این نامگذاری بود که یکی از اهداف و وظایف اصلی خویش را خدمت به فرهنگ، ادب و فولکلور و مجلات آذربایجانی بکنم. چون آن زمان تنها مرکز مهم و نشر و پخش آثار و کتب و نشریات ترکی، تبریز بود، به این شهر نگاه ویژه کرده و مراودات و مبادلات فرهنگی زیادی با کتابفروشی ها و مطبوعات این شهر را آغاز کردم.

بعد از ایجاد دکه مطبوعاتی، همزمان فروش و کتاب و نشریات را شروع کردید یا اول فقط کتاب بود؟

اسدلو: فروش اولیه با کتاب بود چون حدود ۸ سال با کتاب آشنایی و در اثر فروشش، علاقه و آشنایی بیشتری با کتاب داشتم. در آغاز تا شش ماه کتاب در این دکه فروش می کردم پس از آن بود که در راینزی با مرکز استان و تهران نشریات را نیز دخیل کردم. نمایندگی روزنامه های سراسری تهران، ارومیه و تبریز را اقدام کردم.

از اولین نشریات آن زمان که شما فروشش را در دکه آغاز کردید یادتان می آید؟ بعنوان مثال در آن دوران روزنامه هایی مانند ابرار یا جهان اسلام یا کیهان و اطلاعات بیشتر مطرح بودند، به ذهنتان خطور می کند؟

اسدلو: آن دوران بنده جهت گرفتن نمایندگی روزنامه ها در تهران پیش شخصی بنام آقای «حجت الله جیروودی» رفتم. ایشان مرکز توزیع جراید کشور را راه اندازی کردند. و تمامی نشریات منتشر در سطح کشور و تهران را این شرکت به مراکز مطبوعاتی استان ها و شهرستان ها ارسال می کرد. آن زمان مرحوم «زینالپور» در ارومیه سرپرست توزیع جراید استان بود. بنده چندین ماه با وی کار کردم اما توانستم خودم را زیر نظر ایشان قرار بدهم همزمان به فکر افتادم که نشریات خاص آن زمان مانند روزنامه ابرار و جهان اسلام و روزنامه سلام که خواهان و خواننده بیشتری داشتند، را مستقیم نمایندگی پخش شان را گرفتم. مسئول آن زمان این شرکت توزیع به من گفت: برای بار اول در سطح کشور به شما در خوی نمایندگی توزیع می دهیم. چون طبق قانون آنها، مراکز استان می توانستند این نمایندگی مطبوعات را بگیرند اما چون فروش بنده و استقبال خیلی خوب مردم روزنامه خوان و فرهنگی خوی از نشریات بیشتر و حتی برابر با کل شهرهای استان بود، برای همین به راحتی نمایندگی این فروش را دریافت کردم.

از تیراژ نشریات آن زمان که در خوی فروش می کردید یادتان می آید مثال بزنید؟

اسدلو: بله حتما! بعضی نشریات و مجلاتی بودند که در کل استان ۲۰۰ نسخه فروش می کردند بنده در خوی این ۲۰۰ تعداد را به تنهایی فروش می کردم در حالی که آنها شاید از این تعداد برگشتی هم داشتند. و یا گاهی هم دوبرابر تیراژهای آنها را هم داشتیم. برای این استقلال در نمایندگی پخش نشریات کشور، برخی مرکز نشینان، با حسادت و دشمنی هایی را برای بنده مواجهه می کردند و در این حوزه سختی های زیادی هم کشیدم.

جناب اسدلو! این فروش و تعداد بالای آن و برابریش با کل تعداد ۱۶ شهر دیگر استان، یک نکته مهمی هم دارد آن هم اینکه این نشان از بالا بودن نگرش فرهنگی مردم خوی و جایگاه نشریات و خوانش مطبوعات در میان این مردم متمددن بوده است.

اسدلو: احساس دین و وظیفه ای که بنده در جهت تبلیغ نشریات مختلف بین مردم داشتم در میزان و تعداد فروش نقش هم داشته است. بنده در این بیش از ۳۰ سال هنوز هم با ذائقه فکری و سلیقه افراد و خوانندگان در حوزه کتاب و نشریات را آشنایی دارم و در موقع رجوع آنها به دکه همه آنچه که آن خواننده و خریدار، دنبالش بوده را در اختیارش قرار می دهم. این تسلط حقیر به کتب و مجلات راهنمایی خوبی برای همه خوانندگان بوده و هست.

لطفا در مورد نحوه و علت ورودتان به نشر چاپ ویژه نامه های ویژه خوی و منطقه اقدام کردید؟

اسدلو: ببینید جناب «فرجی»! و دوستان عزیزم! اگر در کاری شما عشق و علاقه تان باشد قطع به یقین سختی های آن را هم به جان خواهید خرید و آنها را مانعی نخواهید دید و آنها را فرصتی جهت

■ احد رحیمی مقدم

رد کردن موانع خواهید دید. سال ۱۳۷۰ بود که گاه‌ها فوریتی داشت که بعضی اخبار را از دکه‌های تلفن سکه‌ای به روزنامه‌های کشوری اطلاع می‌دادم و آنها در روزنامه این خبر فوری و مهم را جیب خوی را منتشر می‌کردند. بعضاً هم فوری نبود و به صورت پستی این اخبار را ارسال می‌کردم، تا نشر گردد. سال ۷۰ برای بار اول با آقای «احمد رحیمی مقدم» در روزنامه هم‌شهری، ۸ صفحه تمام رنگی، ویژه‌نامه برای «خوی» منتشر کردیم. در این ویژه‌نامه شمال استان را پوشش خبری کرده و آگهی هم زدیم. با این ویژه‌نامه اولین استارت نشریات مکتوب برای نخستین بار در تاریخ بعد از انقلاب اسلامی زدیم.

بعدها ویژه‌نامه روزنامه جمهوری اسلامی را به تنهایی برای خوی منتشر کردم. همچنین ویژه‌نامه‌هایی با روزنامه‌های جهان اسلام و اخبار اقتصادی نشر دادم.

با روزنامه جهان اسلام علائق و روابط بیشتری را داشتیم یک دلیل آن به ارتباطات بنده با مدیرمسئول محترم این روزنامه حجت الاسلام و المسلمین سیدهادی خامنه‌ای بود که سالهای سال ادامه داشت. و دلیل دومش صمیمیت اینجانب با مسئول امور شهرستان‌های این روزنامه آقای «جهانگیری» بود که به خوی و بنده، لطف و عنایت خاصی داشتند.

همزمان با انتشار این ویژه‌نامه‌ها، با توجه به اینکه نگاه بنده به منطقه آذربایجان و شهر تبریز بیشتر تر بود، نگاه‌ها را به سمت نشریات این شهر سوق دادم. از نشریات تبریز مانند «فروغ آزادی» و «مهد آزادی» که توسط برادران «پیمان» منتشر می‌شد، و همچنین در روزنامه «ارک» و روزنامه «آذربادگان» و «جوالدوز» صفحات ویژه‌خوی را بنیانگذاری کرده و نشر کردیم.

در آن زمان خانم «زهره وفایی» مجله‌ای بنام ماهنامه «جوالدوز» در تبریز منتشر می‌کرد که در خوی ۵۰ نسخه فروش داشت. بعداً آقای «علی عباسدوست» که با تخلص «اورین»، مطالب طنز می‌نوشتند، ایجاد ارتباط کرده و یادداشت‌ها و اشعار طنز ایشان را جهت نشر به جوالدوز فرستادم این مطالب در این ماهنامه باعث رونق فروش این نشریه و مطرح شدن جوالدوز در سطح خوی به واسطه مطالب طنز این جناب اورین شد تا جایی که تعداد فروش آن به ارقام بالای ۸۰۰ نسخه رسید. به خوبی به یاد دارم، آقای «حسن پور» شهردار وقت خوی بود و آقای «عباسدوست» برای فعالیت‌های این جناب شهردار شعر طنزی سرود و در آن نشریه منتشر شد که مصرعی از آن شعر را بیاد دارم و در میان مردم خوی بسیار بر زبانها افتاد که این چنین می‌گفت:

■ زهره وفایی - صاحب امتیاز و مدیر مسئول ماهنامه ساتریک جوالدوز

بندی کنچل آرخاسی بیر پاسبان
ال بیر اولوبلار شهزاندیلر تالان
شاهید عینی اوزومم ای فلان
معبور آدیله اندیر راحت چاپار
گور نجه اوغلاندی بیزیم شهردار

■ علی فتح اله زاده خویی - مدیر مسئول
مجله روزهای زندگی

این شعر در افواه عمومی و توده مردم به طنز و لبخند رایج شده و باعث فروش بیشتر این نشریه طنز گردید.

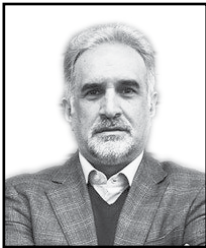
مجله «روزهای زندگی» آقای «علی فتح اله زاده خویی» در هر شماره در خوی ۲۸۰۰ فروش داشتیم یا مجله «خانواده» و مجلات دیگر از همین نوع. با همه این نوع فروش ها، همچنان ابعاد مختلفی از کار دهه از فروش کتاب و نشریه و چاپ ویژه ها همچنان ادامه داشت.

در دوران بعد، هفته نامه «نوید آذربایجان» در اورمیه چاپ میشد که آقای «مهران تبریزی» مدیرمسئولش بود و آقای «مهرداد تبریزی»، برادرش مدیر اجرایی بود که با این نشریه هم ویژه نامه برای خوی را چاپ می کردیم.

تا اینکه سال ۱۳۷۶ زنده یاد «علی رنجبر حقیقی»، اولین هفته نامه رسمی خوی را مجوز گرفته و منتشر کرد. ما هم خوشحال از این اقدام وی شدیم. در این دوران با همکاری و طراحی آقای «بهزاد زاقی» که الان معاون مدیر کل امور مساجد آذربایجان غربی هستند، ویژه نامه «خوی دارالصفای ایران» را با هفته نامه «آوای ماکو» را تا یک صد شماره و هر هفته منتشر کردیم. آقای «رضامنصرف»، مدیرمسئول این هفته نامه شخصیتی با فرهنگ و اندیشه و با حوصله ما را تحمل می کرد.

■ علی رنجبر حقیقی ■ رضا منصرف

■ قنبر رسولی ■ احمد حکیمی پور

در بعدترها، در هفته نامه های «پیک زنجان» به مدیر مسئولی قنبر رسولی، «امید زنجان» به مدیر مسئولی احمد حکیمی پور، ویژه نامه خوی را چاپ کردیم. این ویژه نامه ها ادامه داشت تا سال ۱۳۷۹، که در محفل دوستانه با آقایان، «محمود مهرعلیزاده»، «رضا حسن زاده»، «الهوردی نوری» و بنده در خصوص نشریات خوی در صحبت بودیم که بنا شد آقای «مهرعلیزاده» اقدام به درخواست مجوز نشریه بکنند و این کار انجام گرفت. و مجوز «هفته نامه اورین خوی» به صاحب امتیازی و مدیر مسئولی محمود مهرعلیزاده در سال ۸۰ صادر شد. آن زمان مدیرمسئول در تهران مشغول فعالیت بودند که وی نشر اورین را به ما دادند و به سال ۸۰ اولین شماره آن با همکاری آقای «رضا حسن زاده» چند شماره آن را نشر دادیم که وی از ما جدا شد. هفته نامه «اورین خوی» را تا ۴۵ شماره اولش بنده کردم. ویژه نامه های این هفته نامه را در شهرهای میانه، بناب و تبریز و ماکو نیز منتشر می کردیم.

اورین به یک مجموعه بزرگی تبدیل شد که یک مجموعه از نویسندگان مطرح خویی ساکن در این شهر و شهرهای دیگر کشور و خارج از کشور را به خود جلب کرد. از این جمله خدمات و کمک های جناب «علیرضا ذیحق» به اورین بیشتر از سایرین بود و حق بزرگی به گردن بنده و مطبوعات، فرهنگ و کتاب خوی دارند.

اورین آن زمان تبدیل به مجموعه صاحبان خرد و اندیشه تبدیل شد. بعد از ۴۵ شماره آقای

رضا حسن زاده

علیرضا ذیحق

محمود مهرعلیزاده

مدیرمسول دیگر علاقه ای به انتشار این نشریه توسط بنده نداشتند که باز ما به سمت انتشار ویژه نامه های محلی گرویدیم. در این دوران ویژه نامه «نوید آذربایجان» را هفتگی و تا ۴ سال منتشر کردم. پس از این سالها «اورین»، دوباره جهت نشر در یک مقطع زمانی به بنده سپرده شد. این اقدامات ادامه داشت تا اینکه به سال ۸۷ رسیدیم. و بیستم دی ماه سال ۱۳۸۷ قرارداد انتشار هفته نامه «ندای خوی» را با نماینده اسبق خوی در مجلس، «حجت الاسلام حجازی فر» بستیم تا با مدیریت اجرایی و سردبیری اینجانب منتشر شود. و اولین شماره آن با شهادت «حاجی قلیزاده»، شهید دادستان خوی گردید که تیر اول «ندای خوی» شد. انتشار این نشریه تاکنون دوام دارد و بیاری خداوند بعد این نیز منتشر خواهد شد.

و

مهرداد تبریزی

مهران تبریزی

بعدها، انتشار «ماهنامه اندیشه فرهنگی»، «دارالصفاء» «اورین» را نیز همچنان عهده دار بودم. سپس دخترانم که از دانشگاه ها فارغ التحصیل شده بودند، هفته نامه «اندیشه خوی» به مدیرمسئولی و صاحب امتیازی دخترم «حبیبه اسدلو» و پس از یک نیم سال بعد از آن نیز دختر دیگرم، «نجیبه اسدلو»، مجوز نشر هفته نامه «امیدخوی» را از وزارت ارشاد اسلامی دریافت کرد که چاپ و نشر این دونهشریه نیز، دوام نشر دارند.

جناب اسدلو! نگاه تان در انتشار این همه تعداد نشریه

جهت نشر چگونه بوده است؟

اسدلو: جناب فرجی! عمده نگاه اصلی بنده در انتشار نشریات، نشر فرهنگ بوده است. جذب و حمایت از نویسندگان جوان و شعرای تازه به پاخیز همواره نگاه و برنامه ما بوده است. نشر قلم یک نویسنده حوزه فرهنگ و ادب برای بنده همواره افتخار بوده و خواهد ماند.

شما در برگزاری نشست های فرهنگی و جمع کردن شعرای آذربایجان نیز دستی بر آتش داشته اید و همواره پیشقدم بوده اید انگیزه تان از این اقدامات، و درموردشان توضیح بفرمایید

اسدلو: استاد «غلامرضا انزاب خویی»، به عنوان یک شاعری با قریحه شعری و ادبی بالا و اهل خوی، اما ساکن تهران، هستند. با آقای «کریمی مراغه ای» به خوی تشریف آورده و در منزل بعضی از همشهریان مهمان می شدند. که بنده را نیز به این محفل ها دعوت می کردند تا اینکه بنده نیز به فکر تشکیل چنین

■ اسماعیل اسدلو - استاد غلامرضا انزاب خویی

هرگز پدر را نمی توان توصیف کرد...

فاطمه اسدلو

هرگز پدر را نمی توان توصیف کرد آن هم پدری همچون تورا که همه ی تلاشت برای سعادت و خوشبختی فرزندانت است. تونه تنها برایم پدری بلکه تکیه گاه، حامی و پشتکارم هم هستی.

زمانی که صدای اذان از آن کرانه های دور آسمان به گوش می رسد تو وضو میگیری و آن سجاده سفیدت را پهن میکنی و با تمام وجودت شروع به نماز خواندن می کنی، زمانی که ساعت ها قرآن می خوانی و خداوند بزرگ را که از کودکی از بزرگیش از بخشندگی اش از مهربانی اش و... برایم میگفتی را عبادت میکنی، زمانی که مدت ها پای کتاب می نشینی و آن را با شور و شوق و اشتیاق میخوانی و من آن جاست که در تو آرامشی باور نکردنی میبینم و... آنجاست که تورا الگوی زندگیم میدانم و از این که خدا پدری چون تو قهرمان زندگیم را به من هدیه داده را شکر میکنم و برای اینکه دختر تو هستم به خودم افتخار میکنم.

زمانی که ۷ ساله بودم و من در آغوشت می نشستم و تو با دستان گرمت موهای مرا نوازش میکردی و قرار همیشگیمان این بود که من برایت هر شب قصه بگویم و با سن کودکی ام با کلمات نا مفهوم برایت قصه می گفتم و تو مرا تحسین می کردی. زمانی که سنم بیشتر از ۱۲ سال نبود و تو مرا تشویق به نوشتن میکردی.

۳۳ سال است که با کتاب، خبر و هفته نامه و..... سر و کار داری بودنت برای این جامعه لازم هست و من به تو افتخار میکنم که پدری مثل تو را دارم.

بابای لازم از خدای مهربان برایت طول عمر میخواهم.

منی که سنم بیشتر از ۱۳ سال نیست و علاقه عجیبی به ادبیات دارم و دوست دارم در آینده نویسنده ای خوب باشم و با نوشتن کتاب های خوب برای مردم کشورم و شهرم فرد مفیدی باشم.

پدرم بابت تمام خوبی هایت از تو ممنوم و دوستت دارم.

محفلی هایی افتادم. ۱۶ سال هست که این محفل ها وجود دارد، البته به استثنای امسال به دلیل کرونا، در هر برنامه ای تا ۴ روز در منزل ما سکونت داشته و مهمان مان بودندو افتخار پذیرایی از خودشان را نصیب ما می کردند. استاد «کریمی مراغه ای» موقع ورود به منزل بنده می گفتند: این منزل، «بیت الشعرا» و «بیت فرهنگ» است. در این حضورها تا حدود ۷۰ نفر از نویسندگان، شعرا و اهالی فرهنگ و روزنامه نگاران خوی و شهرهای شمال استان را دعوت می کردم و شعرخوانی ها وجود داشت و محفلی ادبی بسیار دلنشینی برپا می شد.

خاطره ای خوب، یا احياناً بد، در حوزه فروش کتاب و

مجلات اگر دارید برای خوانندگان نشریه بازگویی کنید
اسدلو: طبیعتاً ۳۴ سال خودش عمری به درازا و در خدمت فرهنگ و کارهای فرهنگی کردن، بدون شک خاطرات خوش و تلخی را به همراه داشته است. برای نمونه خاطره تلخش، وجود افرادی اهل کتاب خواندن، اما پول ندار برای خریدش بود. برای غلبه بر این قضیه ها بعدها چاره ای اندیشیدم. برای اینکه هم به طرف برنخورد و هم ارزشش حفظ شود، کتابی که طرف قصد خریدش را داشت اما پولش را نداشت، در داخل دکه صفحاتش را تا زده و آن کتاب را با عنوان خراب شده در چاپخانه و با قیمت پایین به طرف می دادم تا وی هم دلش از بی پولی نگیرد و هم کتاب به دست او برسد.

یا اگر بخواهم خاطره ای خوب بگویم. چندی قبل یک خانمی اهل قلم به دکه مراجعه کرده بود و اذعان داشت که بنده نویسنده گی را مدیون شما هستم. به او گفتم: بنده که شمارا نمیشناسم چه اتفاقی افتاده است؟ گفت: بنده بیست سال قبل یک داستان کوتاه چند سطره نوشته بودم شما بنده را تشویق کرده و چاپش کردید بعد از آن اقدام شما، بنده مورد تشویق قرار گرفتم و در این مدت چندین اثرم منتشر شده است.

جناب اسدلو! از وقتی که در اختیار «طلوع شمس» و خوانندگان عزیزمان قرار دارید بسیار ممنونم. برای حسن ختام گفتگو فرمایشی دارید بفرمایید.

اسدلو: بنده هم از شما و مجله خوبتان و وقتی که در اختیار حقیر جهت بازگویی بعضی خاطرات و سوابق فرهنگی و مطبوعاتی خود که در برای مردم فرهنگ دوست شهرم انجام داده ام، بسیار ممنونم.

مطبوعاتی نازنین شهر من

در حاشیه سی سال خدمات مطبوعاتی
اسماعیل اسدلو

دکتر حمید شهنقی

و مطبوعاتش را به خوبی می داد. بعدها شهرداری طرحی کپی شده از تهران را برای کیوسکهای مطبوعاتی خوی اجرا کرد و بدون توجه به درخواست کیوسک داران و نیازهای آنها، کیوسکهای گلفروشی را به جای کیوسکهای قدیمی مطبوعات کار گذاشت.

او اما بی هیچ گلایه ای همان کرد که می خواستند. مطبوعات پر رونق آن روزها را از نمایندگی هایشان می گرفت و در کیوسک خود به مشتریان ثابتش عرضه می کرد. روزنامه های سلام، جهان اسلام و بعدها همشهری که اولین روزنامه رنگی کشور بود و خواهان زیادی داشت، طوری که گاه برایش صف خرید تشکیل می شد و بعدترها خرداد، جامعه، نشاط و ...

ما جوانهای آن موقع، نشریات ادبی و اجتماعی مثل آدینه، دنیای سخن، کلک، ایران فردا، کیان، کیهان فرهنگی و ... را از طریق آقا اسماعیل خودمان شناختیم و مطالعه مطبوعات و

بیش از سی سال است که می شناسمش. از وقتی که عینکش شیشه نازکی بیش نبود و موهایش که وقتی کمی بلندتر می شد، مجعد می نمود، هنوز هیچ تار سپیدی نداشت. سخن از اسماعیل اسدلو است. وجود نازنینی که برای شهر کوچک من غنیمتی بوده و هست.

آن موقع ها جوان بود و قبراق. یکی از خوش برخوردترین فروشندگان کتاب بود. کتابهایی را که می خواستی، از هر جایی که بود تهیه می کرد. جلو بانک سپه در خیابان طالقانی بساط می کرد. همیشه کنجکاو بود و اهل مطالعه.

بعدها کمی جلوتر یعنی نزدیک مقبره و سر بن بستی که خانه و مطب مرحوم دکتر آیت الهی آنجا بود، کیوسک مطبوعاتی راه انداخت و با توجه به عشقی که به شهریار شاعران داشت نام کیوسکش را "مطبوعاتی آستاد شهریار" گذاشت.

کیوسک مستطیلی قشنگی که کفاف کتابها

روزنامه‌ها جدی‌ترین فعالیت فرهنگی و تفریحی مان شده بود. تنها مجله‌ای که آقااسماعیل نمی‌توانست بیاورد مجله وارلیق مرحوم دکتر هیث بود. وارلیق در خوی فقط به کتابفروشی معرفت می‌آمد و ما مجبور بودیم که از آنجا تهیه کنیم.

آقااسماعیل فعال‌ترین مطبوعاتی شهر در نیمه دوم دهه شصت و تمام دهه‌های هفتاد و هشتاد بود. محال بود نشریه‌ای در تبریز منتشر شود و روی پیشخوان مطبوعاتی استاد شهریار جا خوش نکند. نشریات فروغ آزادی، ارک، فجر آذربایجان، شمس تبریزی، احرار و جوالدوز. بعدها هفته‌نامه امید زنجان هم به این مطبوعات پیوست.

آقااسماعیل اما فقط فروشنده مطبوعات نبود. او خبرنگار و نماینده نشریات در شهرستان هم بود. اخبار خوی که آن وقتها هیچ نشریه‌ای نداشت توسط آقااسماعیل در مطبوعات سراسری و منطقه‌ای منتشر می‌شد. او حتی نوشته‌های ما

را هم به آنها می‌فرستاد و هر هفته مطبوعات منطقه مطالب زیادی اعم از شعر، داستان، نقد، مقاله از بچه‌های خوی منتشر می‌کردند و او با چه ذوق و شوقی آنها را به بچه‌ها نشان می‌داد؛ گویی همه را او خود نوشته است.

آقااسماعیل بی‌آنکه خود بداند خیلی از نوجوانها و جوانهای خوی را قلم بدست کرده است. او بی‌آنکه بداند و یا بخواهد که بداند نقش زیادی در رشد فرهنگی خوی داشته است. او دین خود را به شهرش خیلی بیش از آنچه که در توانش بود، ادا کرده است، ای کاش ما در همه حوزة‌ها یک آقااسماعیل داشتیم.

شهر، با همه مقامات رسمی و غیررسمی اش، با همه شخصیت‌های منتصب و منتخبش، با همه سازمانهای دولتی و مردمی اش، باید قدر او و امثال او را بدانند. آقااسماعیل و آقااسماعیل‌ها را دریابید که همین وجودهای نازنین ستون به سقف جامعه می‌زنند...

چشمه‌ی روشنی در فرهنگ و ادب خوی

نگاهی به تلاشهای فرهنگی اسماعیل اسدلو

علیرضا ذیحق

استاد شهریار، ضمن در آوردن و چاپ و توزیع ویژه نامه های ذکر شده، محل کسب اش نیز مرکز توزیع و فروش کتابهای منتشرشده ی نویسندگان آذربایجانی و گرد هم آیی بزرگان فرهنگ و ادب خوی بود. طوری که او با ارائه ی جدیدترین کتابهای ترکی، یگانه فردی بود که در کنار ارائه ی نشریات سراسری و شهرستانی، خلاء و نبود یک فقر عظیم فرهنگی را پر می کرد. در شصت سال گذشته خوی فقط دوسه کتابفروشی حرفه ای داشت که یکی کتابفروشی سینا بود و اکنون با آنکه هنوز فعال است کتابی نمی فروشد و اما در پیش از انقلاب اسلامی و سالهایی بعد از انقلاب جزو قدر ها بود و یکی کتابسرای ذیحق که در دهه ی هفتاد رخ نمود و اما طالع بلندی نداشت و زیاد دوام نیاورد و دیگری هم اکنون کتابفروشی دانشجو هست که در کنار مطبوعاتی استاد شهریار به طور حرفه ای به امر کتابفروشی می پردازد. اینها را گفتم که نقش اسماعیل اسدلو را در حوزه ی فرهنگ کتاب و کتابخوانی کمی روشن کنم. لذا این مرد که

فرهنگ و ادبیات، غیر از نویسندگان و شعرا، همیشه خادمانی دارد که دل در گرو آن نهاده و باتمام توان مالی و سعی و کوشش فردی، در اعتلا و رشد و شکوفایی آن کوشیده اند. این افراد به مثابه باغبان گلستانی هستند که بی وجود آنها این گلستان را زاغ و زغن پر می کند و نغمه های خوش و سحر انگیز عندلیبان به گوش نمی رسد.

یکی از برجسته ترین و صادق ترین چهره های عرصه ی فرهنگ سازی در خوی، اسماعیل اسدلو مدیر اجرایی نشریه های امید خوی، اندیشه خوی و ندای خوی می باشد که با ایشار معنوی و بذل مال و دارایی این سه نشریه را سرپا نگه داشته است. حتی او در دهه ی شصت، که هیچ نشریه ای در خوی نبود؛ با ز با ابتکار فردی و ایجاد رابطه ی دوستانه و قوی با نویسندگان و شاعران خوی موفق شده بود که از امتیازات مطبوعات تبریز، زنجان و ارومیه استفاده کند و ویژه نامه های مستقلی در خوی منتشر کند. او رهرویی خستگی ناپذیر بود و با نام مطبوعانی

غلام حیدر داستانی "نگارنده نیز نقشی اساسی داشته است .

او فردی هنر دوست و مقید به آداب و اخلاق نیک انسانی می باشد و به جرأت می گویم که نقش او اگر نبود خیلی از اتفاقات فرهنگی خوی انعکاسی پیدا نمی کرد . به عنوان یک کتابخوان و اهل قلم من نیز از او بهره ها گرفته ام و اگر او نبود شاید خیلی از نویسندگان و هنرمندان و اندیشمندان خوی را نمی شناختم . او یک پل ارتباطی بوده و هست بین فرهنگ شهرهای مختلف آذربایجان که اگر نشریات آنان را توزیع نمی کرد حتما از وجود آنها بی خبر مانده و فیض لازم را از دست می دادیم .

اسماعیل اسدلو حتی این عشق خود به هنر و ادبیات را به فرزندان اش نیز منتقل کرده و اکنون دو تن از دختران وی صاحب امتیاز و سردبیر نشریات امید خوی و اندیشه ی خوی می باشند . این نگاه مختصر که در آن هیچ اغراقی نیست ؛ امید است که جوانان و فرهیختگان را در قدر شناسی از این چشمه ی روشن خوی یاریگر باشد . انسان بودن سخت است و او مرد این سختی هاست .

نمونه وارستگی در صراحت بیان در حوزه ی خبر رسانی از ادارات و نهاد ها و وقایع اتفاقیه ی خوی نیز می باشد حقیقتا قابل تقدیر است .

اسماعیل اسدلو را من سالهاست که می شناسم و نیک می دانم که چه مرارتهایی را در به ثمر رساندن عشق اش به ادبیات متحمل شده است . او حتی چندین بار در سالهای متوالی میزبان شاعران بزرگ و معروفی چون کریمی مراغه ای و انزاب خویی در منزل اش بوده و اهالی شعر و ادب خوی را در این مناسبات دعوت کرده است . کمتر انسانی در خوی است که با فرهنگ و هنر در ارتباط باشد و او را شناسد و از تشویق های معنوی او بهره مند نگردد . از کارهای ستودنی وی یکی هم انتشار نشریه ی اورین خوی در دهه ی هشتاد بود با مدیریت اجرایی وی و صاحب امتیازی محمود مهر علیزاده که از نیکان روزگار است و دلسوز فرهنگ خوی . در این میان از رضا حسن زاده نیز باید یاد کرد که با تمام تلاش اش در آن برهه در نشریه ی اورین خوی فعالیت می کرد و گزارشهای جذابی ارائه می کرد . حالا که صحبت از اسماعیل اسدلوست این نکته را نیز یاد آور شوم که او در دهه ی شصت برای سرمایه گذاری در انتشار گسترده و تیراز بالای کتاب "

کارِ دل یا گذرانِ زندگی؟!

برای اسماعیل اسدلو، به پاس بیش از سی سال خدمت فرهنگی

دکتر حبیب حسن نژاد

تیراژ کتاب، پایین است و سرانته مطالعه، خجالت آور. اقبال جامعه به کار و کالای فرهنگی فرو کاسته و خواننده، به هر دلیلی، از دل و دماغ افتاده. کتابفروشی‌ها و دکه‌های مطبوعاتی به سیگارفروشی، فلافل‌فروشی، بنگاه املاک و ... تبدیل می‌شوند. اصلاً روزنامه یا کتاب، فلافل‌بندری نیست که نخوری و بندِ نافِت پاره شود!

همین دیروز، چند هفته‌نامه شهرمان، خط می‌خورد و مطبوعاتی خوبی، عطای روزنامه‌فروشی را به لقایش می‌بخشد و به جای روزنامه، کیک و ساندیس می‌فروشد. می‌گوید: «درآمدش، خوب است؛ باید زندگی کرد!» حق هم دارد. مگر انسان چگونه می‌تواند در جامعه قهر کرده از مطالعه، کتاب و روزنامه و بدون حمایت نهادهای فرهنگی دوام بیاورد و با این هزینه‌های سرسام‌آور، همچنان شرمنده زن و فرزند باقی بماند؟

نهادهای فرهنگی هم، هنوز آن چنان که باید، فرهنگ در اولویت‌شان نیست. حتی اگر گاهی، به مناسبتی، برای خالی نبودن عریضه، عکسی یادگاری با اهالی کتاب و رسانه قاب بگیرند و سال‌ها آن را به عنوان کارنامه فرهنگی خود ارائه نمایند!

حکایت اسماعیل اما حکایتی دیگر است؛ خبرنگار، روزنامه نگار و پای ثابت انتشار چند هفته‌نامه. او در این وانفسا خود را به آب و آتش می‌زند تا همچنان «مطبوعاتی» باقی بماند. یک تنه کارستان می‌کند و نمی‌گذارد کورسوی روزنامه در شهرمان خاموش شود؛ بی هیچ گله و شکایتی. هنوز همچون دیگر رسالت بر دوشان متعهد، عطش کامان بصیرت و آگاهی را به زلال اندیشه‌های جاری فرا می‌خواند و لحظه‌ای از پای نمی‌نشیند. زیرا او بهتر می‌داند که راه آگاهی جامعه، از کتاب، روزنامه و در یک کلمه «مطالعه» می‌گذرد.

تا کی دوام می‌آورد، خدا می‌داند؟!
برایش دعا می‌کنم و به احترامش، کلاه از سر بر می‌دارم.

به پاس زحمات خادم فرهنگی و مطبوعاتی اسماعیل اسدلو

بهزاد رزاقی

نامه شهرمان بود و ما آغار یک حرکت جدید در مطبوعات خوی را زدیم. اولین ویژه نامه های مخصوص خوی را در نشریات پیام ارومیه و صدای ارومیه و فردای ما چاپ کردیم. شاید این کار ما به مزاق برخی دوستان خوش نیامد، ولی با قدرت هر چه بیشتر کارمان را ادامه دادیم. این تجربه کار مطبوعاتی اندیشه انتشار نشریات بیشتر را در خوی رقم زد. ما تلاش مان بر این بود که بستر جدیدی برای فعالیت های مطبوعاتی گشوده باشیم.

اولین بار ویژه نامه های خوی با استقبال خاص مردم همراه بود و چون روزنامه نگاران جدید و با سبکی جدید این کار را می کردیم، باعث شد تا پنجره نو گشوده بودیم. حالا کارمان را گسترش دادیم. دکه مطبوعاتی شهرمان گنجایش علاقمندان عرصه مطبوعات را نداشت. حالا آقا اسماعیل دفتری در کوچه مقبره اجاره کرده بود هم بحث کتاب را گسترش داده بود و هم فعالیت های مطبوعاتی شهر...

و این دفتر آغازگر فعالیت های مطبوعاتی در دهه ۷۰ بود. هر هفته ویژه نامه جدیدی منتشر می شد و حالا بحث مطبوعات شمال استان را هم در این دفتر آغازگر انتشار نشریات پیام ماکو هم شد....

با فراز و نشیب های فراوان این کار ادامه یافت، در اواخر دهه ۷۰، خوی بالاخره صاحب

نوروز سال ۱۳۷۳ بود و اولین بار یک سررسید از یک مطبوعات می خریدم. تا آن زمان سن و سالی نداشتم، ولی وجود یک دکه مطبوعاتی در شهرمان که هم روزنامه و کتاب می فروخت، نعمتی بود. این سررسید باعث پیوند من با کتاب و مطبوعات شهرم بود.

روزها می گذشت و من هر روز با این مطبوعاتچی شهرم ارتباط برقرار می کردم. هر روز مجله سلام بچه ها، پوپک و ... از این دکه می خریدم و انس و علاقه ام با مطبوعات و کتاب بیشتر می شد...

شاید این مطبوعاتچی کاشف استعدادها بود و محفلی برای همه کسانی که به کتاب و روزنامه علاقمند بود.

سال ۱۳۷۵ بود و من خبرنگار افتخاری روزنامه آفتابگردان (اولین روزنامه ویژه کودکان و نوجوانان کشور) که ضمیمه روزنامه همشهری بود، چاپ و منتشر می شد. و من برای خریدن این روزنامه همیشه به دکه نام آشنای شهرمان می رفتم.

روزهای سپری می شد و من علاقه ام بیشتر و بیشتر می شد. آقا اسماعیل که علاقه من را به کتاب و مجله می دید، روزی گفت کاش ما هم ویژه نامه مخصوص خوی را چاپ کنیم، آن زمان هفته نامه خوی اولین و تنهاترین هفته

های مخصوص شهرستان خوی در روزنامه های سراسری مثل همشهری، جمهوری اسلامی پیام اورمیه، روزنامه های مهد آزادی، مهد آزادی، هفته نامه آوای ماکو (خوی دارلصفای ایران) و... کرده بود

کمک به انتشار مطالب و مقالات نویسندگان خویی در نشریات سراسری و منطقه ای بود و می توان ادعا کرد این فرصت خلا عدم انتشار نشریه مکتوب را جبران کرده بود...

بهر حال هر چه در این خصوص می توان گفت شهر دارالصفای خوی بعد از انقلاب رخ داده است بسط و توسعه فرهنگی و کمک به انتشار آثار نویسندگان خویی در مطبوعات کشور است که آیندگان قضاوت خواهند کرد

می شود بطور قاطع گفت بنیان گذار انتشار نشریات در خوی بعد از انقلاب آقا اسماعیل

یک نشریه جدید بنام اورین خوی شد و این دفتر و دکه مطبوعاتی اولین حیات این نشریه را شکل داد.

انتشار منظم نشریه در آن زمان علیرغم مشکلات، همت و مدیریت جدید را می طلبد... این کارها بخشی از تلاشهای فرهنگی یک دکه مطبوعاتی در شهرمان هست. شاید آن روزها مشکلات بیشتر از این روزها بود. ولی علیرغم همه شرایط، سه دهه تلاش برای فرهنگ بخشی از تابلوی ماندگار مطبوعاتچی نام آشنای شهرمان هست...

این خادم مطبوعات خدا را شکر، امروز در این روزهای مجازی و کرونایی، هنوز سه نشریه را سرپا نگه داشته است.

شاید بدون هیچ اغراق گفت آقا اسماعیل حرکتی از سال ۷۰ و شروع به انتشار ویژه نامه

■ محمدحسین قابل نژاد سردرودی

■ علی اکبر علیقلی زاده

مقام انسانی

اگر انسان رسد در مرتبت بر جاه انسانی
به چندین شرط ممکن زان طریق راه عرفانی
سریر عزت از بهر خلاق خیرخواهی، زان
قبول زحمت از ترویج فرهنگ مسلمانی
مدال فخر در آدینه و در مهد آزادی
به شیدا همهری حاصل، فروغ نور ایمانی
امید خوی دگر اندیشه فرهنگ و نام شمس
شده هردو صبیبه همدل بابا به حق خوانی
عبادت جلوه در اورین نشر حق و حق خواهی
هزار و صد نشانه روز چون شمع فروزانی
یقیناً عشق نیروی محرک بهر اسماعیل
رضا بر فدیہ گشتن بهر دفع یاوه گویانی
لبالب جام میخواهد به جان زحمت خریدن را
والّا خادمی را خلق کی بخشد سلیمانی
اگر پروانه میسوزد دلبلش نور باشد بس
مگر عاشق ندارد در دل خود نار سوزانی
سی و سه سال خدمت در امور فرّ و فرهنگی
نشاید غیر سالک را که سیرش بوده عرفانی
دل و دلدار و دلبر دلربا چون اول و آخر
یکی باشد بنام عشق که اول عین پایانی
لذیذ از شهد باشد مجمع تجلیل استادان
به انزاب خوی استاد کریمی مرتبت دانی
وظیفه داند اکبر قدردانی وسع عقل خود
موشع شعر سازد خادمان را نه به عنوانی

ایتحاف اولونور اسماعیل اسدلو جنابلارینا
اولوب ضرب المثل مهر و وفاده
اسدلو دوستوموز دارالصفاده
هر ایشیم، زحمتیم، خوی دا اولوبدور
اسدلو یئتیشیب اولده داده
کریمی له قوناق قالدیق ائوینده
بیزه بیر ذره ساتمادی ائفاده
گولر اوزلو، بیر اوزلو، نیتی پاک
الی واردیر صفاده، یوخ جفاده
گوژل، عالی مراسم قوردو، خوی دا
کریمی، انزابی دا سالدی یاده
ندای خوی دا اون اوچ ایل چالیشدی
ادب اهلی آپاردی استفاده
امید خوی، همی اندیشه ی خوی
چبخاردیب نئجه ایلر فوق العاده
بو ایشلر چوخ چتین دیر گورموشم من
چتین دن ده چتین دیر نه کی ساده
خویون اهلی گرک بولسونله قدرین
بو زحمتلر گرک گئتمه یه باده
گلر قابل نژاد دارالصفایه
وسیله اولماسا پای پیاده
اؤپه شمس الحق تبریز قبرین
نه شمس الدین دئنه خورشیدزاده

اولدوز روزنامه سی
بیری بش قران
چهارشنبه ۲۷ دی ماه ۱۳۵۷ شماره ۱

امام خمینی وطنه گلیر شاه کیتیک

امام خمینی گفت:
شاه محاکمه خواهد شد
امام خمینی در مصاحبه‌ای با خبرنگار انگلیسی فرمودند: «شاه محاکمه خواهد شد، و من فکر میکنم به حبس دائم محکوم گردد.»
نوادگان ستار خان مجسمه‌های شاه را پائین کشیدند.

وزیر داد گستری استعفا داد
آقای یحیی صادق وزیری، وزیر داد گستری استعفا داد. در محافل سیاسی تهران گفته می‌شود علت استعفای وزیر داد گستری مربوط به فشاری است که شاپور بختیار نخست وزیر در مورد تسریع تکمیل در ۳

ارتجاع بتلسین کی!

ای تو که می‌ظلمه قویان دهرده ویران،
محکوم اولایینو سنه بوندان سورا انسان.
انسان از لنیندن یارنوب اشرف خلقت،
لایق دغل ایلا اونا زنجیر اسارت.
قوی بی‌زده. بیر انسان تک اولاق نال آمال،
گل آتمه بیژیم حقیری قهریله پامال،
بیلدر بو تکبر، اوان ای جاهل و مغرور،
وجدانین اگر وارسا ییزی ایلمه مجبور.
یوخ — یوخ گورورم سنده چتیندر اولو وجدان،
باشدان — باشا فکرین، عدلین قاندا، قنزلقان،
نفرت سنه ای عاطفه سیز! رحم سیز! آلیق!
باتوش تک اوغورسوز، قودوز ایتر کیمی باتفاق،
آرتیق بوی، بیل، سن بقدر دگرمان عناده،
مارینیمیا جاق بیوزده اولان عزم و اراده.
دوب کیمی جوشموش، جوشا جاق قدرت ملی،
قورموش، قوراجاق خلق اوزا نه دولت ملی.
آزاده اولاجاق، ناللی المیم محنت و غمین،
دورده! آرتیق قاناساق ظولم و ستمدن،
چو حق دیریمکده! ییزی قهریله جقدی تکهیان
حکوم ارتجاع قهری عاصده نمایان

جزئیات اعدام رئیس کلانتری یک تبریز

تبریز — جزئیات
بامداد پریروز، مورد
تازه‌ای از اعدام رئیس
کلانتری ۱ تبریز و
راننده‌اش روشن شد.
سرگرد مجید مجیدی
رئیس کلانتری بخش
۱ تبریز و رحیم محمد
ولسی زاده راننده او
ساعت ۸ و ۱۵ دقیقه
رسیدند در ۳

در تظاهرات اهوار ۲۰ نفر شهید شدند

دو تظاهر ات دیروزن اهوار سربازان
تا یکبار بروی ماشینهای بار کشته
در خیابان رانند و بروی مردم آتش گشودند که در نتیجه ۲۰ تا بیست نفر
از مجاهدین راه حق شهید شدند.

هاری ایللی آر هاری
باشی کللی آر هاری
وربانی سئل آباردی
الی بئللی آر هاری
قارداش قارده‌اشلار امداد!
الی ایلدی کی ایران خلقی ظولم و ستم و
استبدادکن قازا قانادکن آکینده! — گوجونیمه جی
چا با لردی. دکتر اولسون یو کوموز یو توکولمشق
هامی ایران ملی استعمار اولوب ییزده یو قازا
در ۳

« اولدوز » نخستین روزنامه تورکی ایران پس از فرار شاه / حمید احمدزاده
۲۷ دی گونونو « آذربایجان مطبوعات بایرامی » کیمی قید ائتمهلیک / علیرضا صرافی
اولدوز روزنامه سی و احمدزاده قارداشلاری و آنالاری آغاخانیم / اکبر حمیدی علیار
سیدخانیم و سه کور اوغلو بی ادعا / زنده یاد اصغر فردی

«اولدوز» نخستین روزنامه تورکی ایران پس از فرار شاه

حمید احمدزاده

۱۳۵۷/۱۰/۲۶ رادیو ایران ساعت ۲ ناهاردان سونرا خبرین بیله باشلادی :
"شاه گتتدی" بو سوژدن سونرا سانکی تبریز ده زلزله اوز وئرمیشدی . یئر گوی تیره ییردی .

خیوان دا گزه ن بوتون ماشینلار، شادلیق اوچون برف پاک کن لارین ایشه سالمیشدیلار . جماعت شیرنی پایالایردیلار .

بیز اوچ قارداش ایدیک ، تبریزین آنا نشر مطبعه سینی اداره اندیردیک و صییر سزلیکله ، ایللر بویو بو خبری آرزیلایردیق .

او خبری دویاندان سونرا ، "عباد" ین باشچی لیغی ایله بیرجلسه قوردوق .

«اوشاقلار شاه گتتمه یب ، بلکه شاه قاجیب ، اونون گئچمیشده ده بئله کلک لری و یالانلاری چوخ اولموش دور . اما بو قره ، او قره لره بنزه مز . دهاا پیچاق سوموگه دایانیب ، پهلوی دودمانی نین عمرو سونا چاتیپ دیر . اوشاقلار گلین ییزده بو مللی مبارزه ده ، بیر آددیم آتاق ، گلین بیر روزنامه نشر ائدک . اگر بو ایشه قول قویورسوز ، یا قول قویمورسوز اعلام ائدین .»

"توروز" ، "عباد" دان سونرا دانیشدی :

«بیز چوخلو پیس گونلر گؤرموشوک ، شیکنجه اولموشوق ، زندان چکمیشیک ، آنا باجمیز ، آرواد اوشاغیمیز ، بورازجان ، شیراز ، تهران ،

تبریز زندانلارینین اؤنونده زجر چکمیشلر . ایندی آزدا اولسا ، راحت جلیغا چاتمیشیق ، ایشمیزدن چوخ راضی ییق . مطبعه نین او قدر ایشی وارکی ، دیواردا یازمیشیق : آلتی آی ایش قبول ائتمیریک . من خانواده نین مصلحتین نظره آلاراق بو ایش دن واز گئچمه نی مصلحت بیلرم . اما اگر سیز ایکیز بو ایشه قول قویساز ، منده وار گوجومله ، سیزین آرخانیزدا یام .»

نوبت منه چاتدیقدا ، منده عیادین دئدیغینی ، جان و دیلدن ینیمیشدیم .

دهاا روزنامه نین یارانماسی قطعی اولموشدو . ایندی آد سورونو اورتادا ایدی . هریمیز بیر نئچه آد دیله

گتیردیک، "گونش"، "تبریز"، "آنا وطن"، "آنا دیلمیز"

عیاد، ایسه "اولدوز" آدینی مناسب بیلدی. من و نوروز عیادین سؤزونون اوستونه دئمه دیک. داها "اولدوز" چیخماغا باشلامیشدی.

"عباد" "قارسا" باشیندا "وئرساد" الینده، اورگیندن قالخان سؤزلی، "وئرساد" دوزوردو. باش سؤزون یازماغا داها یازی پوزویوخ ایدی. "هارای ائلللی لرهاری/ باشی تتلیلیر هارلی/ وریانی سئل آپاردی/ الی بئلیلیر هارای"

ساحات گنجیه ایکی نی گؤستریردی.

اولدوزون فنی ایشلری، دورد صفحه ده حاضر لانیلمیشدی.

اما چاپ ماشیننی حالا ایشه باشلیا بیلمزدی. چون تبریزده حکومت نظامی ایدی.

بیزیم مطبعه تبریزین قدیم ترمینال نین یاخینلیغیندا، انگج بازارچاسینا گئدن یولدا نوروز گولو کاروانسراسینین زیر زمینینده ایدی. مطبعه نین کرکره لری آشاغیدا ایدی. یعنی دوکان باغلی گورونسون. چونکی خیواندا، حکومت نظامی نین مامورلاری، ترمینالین یاخینلیغیندا اولان

کلاتتری نی محافظت ائدیردیلر. و بیز حکومت نظامی مامورلارین چکمه لرینین سسینی ائشیدیردیک.

مطبعه نین ایچینده "مجید آغا ایروانی"، "عباد" "نوروز"، "من" (حمید)، "افشین"، "آیدین" "مهدی الهیاری" و بیرده "عسکر طمغائل" وار ایدی. ییز مجبور ایدیک صبح ساحات ۶ یا قدر، چاپ ماشیننی سسسیز ساخلیاق.

هرکس اؤز "قارسا" سینین باشیندا، ساحات ۶ نی گوزلویه رک، کی حکومت نظامی سونا چاتسین.

ساحات آلتیدا، عیاد »

حروفچینی روزنامه اولدوز - حمید احمدزاده تنلیم خانی / سال ۱۳۵۷ شمسی

"اولدوز" روزنامه سی نین قایغی کش لری

ساقدان سولا : آیدین احمدزاده ، افشین احمدزاده ، یوسف شکوری، مجید قاسمی ، ایوب بهژادی ، نوروزعلی احمدزاده و حمید احمدزاده ، شکیلده عباد الله احمدزاده بانی اصلی اولدوز عکسی سالدیغی اوچون گورونمور .

آلبرت» آدلی چاپ ماشینین ایشه سالدی .

چوخ آزماندا، مین تیراژدا روزنامه چاپ دان چیخمیشدی .

ایندی بو « اولدوز» لاری کیم یایاجاق ایدی. بودا بیر قورخو ایدی .

من ، افشین و آیدین ، بو ایشی بوینوموزا آلدیق .ایلک یئر "چهاراه شهناز" ایدی. چهارراه شهنازدا ، من « اولدوز » لاری یثره سردیم .

قورخا، قورخا باغیریردیم : "شاه گتدی" .

"امام خمینی وطنه گلیر" اولدوز "چخدی.

هرکیم کی " اولدوز" روزنامه سینی گوروردو ،

تعجب له دایانیردی . "اولدوز"و گورجگین ، بیر روزنامه یوخ

، بلکه بیر دسته آلیردی ، پولون تماما وثریب ، آلدیغی اولدوزلاری اوجا سس ایله سسلیه رک پایلایردی . اوگون تانیمادیغم ، بوگون اوستادیم سایلان "بهرام ائلچین" ، "اصغر فردی" ، "سعید چاوشی" ده ، «اولدوز» یایانلارین سیراسیندا یئر آلمیشدیلار.

گؤز یوموب آچان زامانیندا ، مین دانا اولدوز یایلمیشدی . ییز سرود اوخویا ، اوخویا مطبعیه طرف یوللاندیق :

"ئولری وار آی آمان خانان / من کول اولدوم آی آمان یانا یانا"

عیاد سؤروشدو : حمید نه خبر ؟ نیله دیز؟

من ددیم : والله ییز بیلمه دیک مین دانا " اولدوز" نه زامان پایلانندی . هامی ییزیم یاردیمجی میز ایدی . " اولدوز" روزنامه سینین بیری ، بش قران ایدی. چوخ آدام بیرتومن و حتی اوندان دا آرتیق وثریردی . ناھارا یاخین ، "اولدوز" روزنامه سینین ، ایکینجی چاپی ۱۰۰۰۰ تیراژدا حاضرلانندی . بو دفعه مقصد تبریزین دانشگاهی و بازار آغزی ایدی .

بئله لیک آنا دیلده ، "اولدوز" پارلادی.

۲۷ دی گونونو «آذربایجان مطبوعات بایرامی»

کیمی قید ائتمه لیک

علیرضا صرافی

او زامان من تهراند ایدیم. اولدوزون قارا بولدولار آلتیندان چیخیب آذربایجان سماسیندا پارلاماسینی ائشیتدیم. بیر نچه گون سونرا دا اولدوزو الیمه آلیب، گوز یاشلاری ایچینده اوخودوم.

اولدوزو چیخاران احمدزاده قارداشلاری جوخ جسارتلی بیر ایشه ال آتمیشدیلار. شاه گندیجه، ظولومات گنجینه سون ساعتلینده، اولدوزون چیخماسی بیر چوخلارینا یول گوستردی، نچه آی سونرا اونلار جا نشریه لریمیز ایشه باشلادی. اولدوز چیخماسایدی بلکه، «وارلیق» دا، «یولداش» دا، «چنلی بئل» ده، «گونش» ده چیخمایا بیلردی. یا دا بو نشریه میز، ساغچیلارین سولچولارین های- کویلو نشریه لری ایچینده باش قالدیرماسی داها دا چتین اولایدی. اولدوز آوانگارد بیر درگی ایدی...

او بیزلره یول گوستردی، اولدوز چیخدی دا، باتدی دا آنجاق دالسینجا قیرخ ایل دوام ائندن محتشم «وارلیق» ی گتیردی، «دیلماج» ین دیلین آچدی، بیزی «آیدین گله جگ»-ه آپاردی. اولدوز پهلویلر سونراسی بوتون آنادیلینده کی مطبوعاتیمیزین آناسیدیر. منجه ۲۷ دی گونونو «آذربایجان مطبوعات بایرامی» کیمی قید ائتمه لیک.

اولدوز روزنامه سی - چهارشنبه ۲۷ دی ماه ۱۳۵۷ - شماره ۱ - بیروی بش قران

آرشیو شخصی موسی محمد جعفری شماره ۴۱۸۲

اولدوز روزنامه سی و احمدزاده قارداشلاری و آنالاری آغاخانیم

اکبر حمیدی علیار

تیراژی، اینانیلماز بیر رقم - ۵۰ مینه چیخدی، بعضی نومره لری ایسه ایکینجی چاپا یئتیشدی. بو قزئت باشلانغیجا ایکی فارس و تورک دیلرینده گتتسه ده اوچونجو نومره دن اعتبارا، دئمک اولار بوتونلوکله تورکجه نشر ائدلمهیه باشلادی و ماراقلی دیر کی، گون خبرلریندن علاوه، چشیتلی ادبی، اجتماعی، تاریخی مطلبلر و مقاله لر یایماغا جهد گؤستردی، حتی اوشاق ادبیاتیندا دا غافل اولمادی. بو دیه رلی فعالیتین نتیجه سینده اولدوز چوخ تئزلیکله کوتله نین و ضیالیلارین سئوگیسنی قازانا بیلدی و دئمک اولار بیر ملی قزئته چئوریلدی. اونون بیرینجی نومره سینده گلن «هارای، ائللی لر هارای» باشلیقلی مطلبی بیر گه اوخویاق:

«هارای ایل لی لر هارای/ باشی تل لیلر هارای
ورانی سئل آپاردی/ الی بئل لی لر هارای
قارداش! قارداشلار امداد!

اللی ایلدیر کی ایران خلقی ظولم، ستم و استبدادئن قارا قانادنئن آلتیندا- گوجون بیلمه دن- چابالیردی. شکر اولسون یوکوموز یونگوللشدی. هامی ایران ملتیی استثمار اولوب بیز ده بو قارایل-لرده ظولم بویوندوروغونون آلتیندا اولارینان تالانمیشیق؛ یانمیشیق بوننان بئله بیزه دونه-دونه ظولم اولوب. بیزی قول ایله دیقلاری یرده اللی ایل سیستماتیک پی

۳۸ ایل اؤنجه، قهرمان ملتیمیزین قانلی مبارزه لری، شاه رژیمیی نین دئوریلمه سی ایله نتیجه لندی، بو دئوریلمه عرفه سینده باش وئرن مدنی حادثه لردن بیر ده بیز آذربایجان تورکلری نین، ۵۵ ایلدن سونرا، اؤز آنادیلیمیزده کتابلاریمیزی و باشقا یازیلاریمیزی یازماق حقیمیزی قازانماق ایدی. او واختلار بو استقامتده آتیلان ان اؤنملی و دیه رلی آددیملاردان بیر قوجامان تبریزده «اولدوز روزنامه سی» نین ایشیق اؤزو گؤرمه سی ایدی. بو قزئت شاه قاچان گونونون صاباحیندان یعنی ۱۳۵۷-نجی ایل دی آیی نین ۲۷-ندن، دیلیمیز و ادبیاتیمیز اوغروندا چالیشان احمدزاده قارداشلاری نین گیریشیمی و همتی ایله نشره بوراخیلدی.

احمدزاده قارداشلاری او واختلار تبریزین انگجی یاساژیندا یئرله شن «آنا نشر» چاپخاناسی نین اییه لری و اداره ائندلری ایدیلر و او زمان بوتون گوجلرینی و اللریندن گلنلی ائلیمیزین، دیلیمیزین و انقلابیمیزین یولوندا قوموشلار. انقلاب خبرلرینی یایماقدا اولدوزون چوخ بؤیوک رولو اولموشدور، اولدوز چولار بیرینجی نومره نی اوشه نه-اوشه نه نشر ائتسه لر ده، ایکینجی نومره دن ملتین طرفیندن چوخ بؤیوک ماراقل، تکجه تبریزده دئییل، اؤلکه نین باشا-باشیندا او جومله دن تهراندا قارشیلاندیلار و اونون

گیر ملتی نابود ایلین بشر سیاستله فرهنگی میزی، ادبیاتی میزی و ملی نابدولینا چالیشلار. ییزی قول ائله ماق اوچون، بیله میزی تحمیق ایلیب لر. سوز چوخ، فرصت یوخ، اوزون دوشونه بیلسن. بو، باغری قان قارداشون چوخ چالیشانلار سورا ایشنین نتیجه سی دیر. ادرکنی دئدیم، لیک دئ.

اولدوزا هرگون مختلف شهرلردن و اوخوجولاردان آلوللو مکتوبلار گلیردی، اؤرنک اولاراق ۱۳۵۸-نجی ایل فروردین آیی نین ۱۱-نده نشر اندیلمیش ۶-نجی نومره ده بیر مکتوبو اوخویوروق:

«الدوز روزنامه سی یازیچی و ایشچیلرینه

اولدو سلاملارلا تازا ایلی سیزه و سیزون وسیله ز ایله اولدوزون اوخوجولارینا تبریک ائدیرم. آغیر بوغونتی و دؤزولمز استبداد ایللریندن سونرا سیزین همت و باشاریغیز سایه سینده آنا دیلینده پارلایان الدوز نه قدر خیردا و ییغجام اولسا دا ینه بیر اولمنجی آددیم کیمی تقدیره لایقدر. آلینان خبرله گؤره الدوز بوتون آذربایجانلیلار و خصوص ایله زحمتکش جماعت طرفیندن چوخ سئوینج و علاقه ایله قارشیلانیر. بو او دئمک در کی یاریم قرن دن چوخ دوام ائندن استیلا سیاستی و جوره به جوره تشبیلر آذربایجانلینی ئوز آنادیلیندن، ملی وارلیغیندن، آداب و عادت لرینن آیری سالمامیشدی. من سیزین بو ایشده نه کیمی چتیلیکلرله اوز به اوز اولدغیزی باشا دوشورم و سیزه ئوز وظیفه زی باشاریق و شرفله یئرینه یئتیرمکده موفقیتلر آرزو ائدیرم.

۵ فروردین ۱۳۵۸ م.ع.فرزانه»

ان نهایت اولدوز فرتتی نین ۵۷/۱۰/۲۷ - ۵۷/۱۱/۷ - ۵۷/۱۱/۱۴ - ۵۷/۱۱/۲۱ - ۵۷/۱۲/۲۶ - ۵۸/۱/۱۱ - ۵۸/۱/۱۸ - ۵۸/۱/۲۵ - ۵۸/۲/۱ - ۵۸/۲/۲۹ تاریخلرینده ۱۰ نومره یاییلقدان سونرا هانسی سا سیبلره گؤره نشری دایاندریلدی. بو قونودا اونون سون نومره سینده درج ائیلن «گتتمک گرک...» باشلیقلی یازغیسیندان بیر پارچاسینا نظر سلاق:

«... وقتی بنله دیر، بعضی آدم لارین عمل لری، گؤزی دارلیقلاری آدمی اوساندریر، سارسیدیر. ییزده والاه چوخلی بدبخت لیق لردن چیخمشیق، اودور کی اودلنامقا، یانماقا حالیمیز یوخدور. تأسف یری وار حتی بیر ملی روزنامه نی ده بعضی لری تحمل ایله میرلر. کاش قارداشلار بو روزنامه-نین هر دوقوز نمره سینه ده گؤز گزیدره ن دن سونرا «اولدوز»ون علیینه اقدام ائلییدیلر.»

سیدخانیم و سه کوراوغلوی بی ادعا

زنده یاد دکتر اصغر فردی

اوجاگی که صمد بهرنگی ها و بهروز دهقانی ها و فرنودها و ... در آن بالید و شکفت . سیدخانم شیر شرزه دوران و برادر بزرگناستاد من عباد احمدزاده مرد شعور و حماسه . حکایت خدمات شما هم که محفوظ

گرچه مصائبی عظیم و طاقت فرسا - که تک تک اعضاء خاندان شما کشیدند و در بارزترین مقاطع تاریخی دست خالی به امداد این ملت شتافتند - همچنان پوشیده و مکتوم مانده است . اما یقین دارم که روزی نسلی خواهد آمد تا تک تک این درخشش های گران هزینه را به یاد تاریخ حک خواهد کرد .

با این که طی مقاله هائی مبسوط نوشته ام اما در دو جمله بگویم که وقتی سه برادر عباد و نوروز و حمید به شکنجه گاه های ساواک روانه شدند و زیر حرفه ای ترین داغ و درفش های اسرائیلی رفتند ، « سیدخانم » عائله پریشان و دربه در مبارزی را به دندان گرفت و در سخت ترین شرائط قهرمانانه صیانت کرد .

قهرمان ملی ما عباد که از زندان رها شد ما بچه ها می رفتیم و از دور او را تماشا می کردیم . تا ناگاه دیدیم سه برادر بی هیچ هراسی دوباره در کاروانسرائی گرد آمده اند و مطبعه ای (گلشن) علم کرده اند . با دستی خالی و اتکاء به ابتکار .

و ناگاه دیدیم که فریاد خفه سی ساله آذربایجان از گجیل برخاست : « اولدوز »

این یعنی در شهر اولین ها ، اولین روزنامه تورکی . ابتکار گفتم . پولی در بساط این سه برادر نبود که کلیشه ها بسازند . از موکت با قیچی ستاره بریدند و آن شد لوگوی « اولدوز » . ما بچه ها هم تک فروشان اولدوز بودیم که در تظاهرات می فروختیم . صد روزنامه در ده دقیقه آب میشد . حرکت مهیب از زیرزمینی تاریک در گجیل صاعقه میزد و آسمان شهر را برمی افروخت و مشعلی میشد در دست شب نوردان برای شکافتن دریای خاموش و تاریک شب . سیدخانم (آغاخانیم) این شیرزن و سه کوراوغلوی بی ادعا که نمی شد گردنشان گذاشت که شما این کار را صورت می دهید ؛ فقط می خندیدند و میگفتند « یوخ بابا! چورک چخسین ».

سابقه مطبوعات در گروس

میرستار حسینی (گروس اوغلو)

تاز قشونهای روس و انگلیس و حتی آلمان بوده و رو به ضعف اجتماعی شدیدی نهاد. در دوران پهلوی معروض آسیمله گشته ضمیمه استان جدید گردید و در مسیر اضمحلال قرار گرفت. مهاجرت نجبا و متمکین از این دیار کهن رشد جامعه در زمینه فرهنگ چاپ و نشر را با تأخیر زیادی مواجه می نماید.

رجال بزرگی چون امیر نظام گروسی، میرزا اسماعیل خان معتمدالکتاب (کبودوندی) یقیناً بنا به توجه زیادی که به تألیفات و انتشارات داشتند، طبع و نشر را بسیار زودتر از آنکه تحقیق یافت در گروس راه اندازی می نمودند. مع الأسف با دخالت عناصر بیگانه، در راستای تضعیف ترکها و حکومت قانونی قاجار، گروس نیز از حیث فعالیتهای فرهنگی دچار اختلال گردیده، در زمان کوتاه پهلویها نیز از این جهت در گروس اقدامی صورت نپذیرفت.

پس از انقلاب ۱۳۵۷ نیز برنامه های انگلیس در تضعیف گروس، و توسعه سندج ادامه یافت و سندج که از نواحی دور دست حکومت قاجار بود از گروس و بیجار پیش افتاد. نهایتاً چاپ نشریه در گروس برای نخستین بار

ولایت گروس با مرکزیت کنونی بیجار و مرکزیت کهن یاسو کند از پیشینه کمی در مطبوعات برخوردار است. گروس در ابتدای قرن بیستم عرصه تاخت و

علی اصغر امیرانی مدیر مسئول مجله خواندنیها

توسط شخصی به نام عبدالقادر چهل امیرانی، ساکن قاجار کند (تهران) و از اهالی بستان دره یاسو کند گروس عملی گردید.

ایشان در اسفند ۱۳۸۳ هفته نامه سیاسی اجتماعی # ندای گروس # را منتشر نموده و در این جریده به مسائل سیاسی اجتماعی، اخبار و حوادث پرداخته می شد.

رفتار ناسیونالیستی و غیرمتمدنانه برخی فعالین سیاسی، فعالیت نشریه ندای گروس را دچار اختلال نموده و پس از چند شماره انتشار آن متوقف گردید.

در دور جدید آن افراطیون ساکن سنندج، مدیریت نشریه را به عهده گرفته و با اعمال سیاستهای فرامنطقه ای بیگانگان، ندای گروس را از حیطه محتوا از گروس منتزع نمودند و نهایتاً با چاپ مقاله ای از نویسنده ای به نام احسان هوشمند، هفته نامه تعطیل گردید.

نشریه دیگری به نام دیار کهن که منظور از این نام گروس است، توسط آقای علی لکی زاده اهل جعفرآباد جنگ الماس گروس، در سنندج منتشر می شد که این هفته نامه نیز عمدتاً "بی تعلقی خود را به گروس نشان می داد. انتشار متفرقه این هفته نامه که اغلب به صورت دوهفته نامه منتشر می شد، دوام چندانی نیافت.

نشریه # اینجی دیزیم # تنها نشریه ای است که از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ به صورت فصلنامه، در قطع وزیری از شهر بیجار با مدیر مسئولی و صاحب امتیازی میرستار گروس اوغلو (حسینی) منتشر گردید و آخرین شماره آن در سال پنجم انتشار آن (زمستان ۹۴) چاپ شد. اینجی دیزیم (دریای مروارید من) با ۱۷ شماره در ۱۲ جلد با مجموع قریب به ۱۴۰۰ صفحه به کار خود پایان داد. این نشریه نیز مشمول ماده ۱۶ قانون مطبوعات گردیده (عدم انتشار منظم) و تعلیق آن در سال ۹۵ به صاحب امتیاز مجله اعلام گردید.

مجله سیاسی - فرهنگی اینجی دیزیم، عمدتاً در زمینه تاریخ، زبان و نیز شعر و ادبیات و طنز فعالیت نموده و به زبانهای ترکی و تاجیکی (فارسی) منتشر می گردید و از زبان سومی به نام کلهری نیز مطالبی در آن منتشر می گشت.

صاحبان امتیاز نشریه های سه گانه یاد شده، هر سه از ترکهای گروس می باشند.

روزگار سرگشتگی یک روزنامه نگار

ارومیه - ایرنا - کتاب «روزگار سرگشتگی» اولین اثر داستانی «داود حیدرخانی» که توسط انتشارات «درنالار» در بهار سال جاری چاپ و منتشر شد، حکایت روزنامه‌نگار میان‌سالی است که در زندگی با مشکلات مختلفی روبرو می‌شود؛ چالش‌هایی که اگر خاستگاه شخصی هم داشته باشد، در واقعیت‌های اجتماعی و سیاسی ریشه دوانده است.

«روزگار سرگشتگی»، داستان بلند با روایت غیرخطی است که با گره‌های به‌جا و مناسب در پیرنگ، خواننده را در هر فصل داستان به دنبال خود می‌کشد. وقایع داستان، خیلی زودتر از آنچه خواننده بداند اتفاق می‌افتد و همین امر وسوسه ادامه خوانش اثر را بیشتر می‌کند.

عنصر غالب این اثر، وادار کردن خواننده به تفکر و اندیشیدن است، هیچکدام از کلمه‌ها، اتفاق‌ها و حالت‌های بیان شده در داستان را نمی‌توان اضافه شمرد و ساده از کنارشان گذشت.

داستان، نه از فضای عاشقانه خالی‌ست و نه از دردهای اجتماعی غافل اما از عنصر غافل‌گیری استفاده‌های هنرمندانه و بی‌شماری شده است. ذهن خواننده مدام با سوال روبرو می‌شود و اگر به پاسخ و قضاوتی هم برسد، با ادامه مطالعه، غافلگیر شده و از قضاوت پشیمان می‌شود. خواندن «روزگار سرگشتگی» شاید تمرین مناسبی باشد برای اصلاح دو موضوع رایج جامعه امروز، یعنی کم‌تر شدن میزان پرسش‌گری و تفکر، و شیوع قضاوت.

در بخشی از مقدمه ناشر آمده است: «اگر انتظار دارید در این داستان به سبک داستان‌های عادی، با پیراهنی آویخته بر رخت‌آویز چوبی در کمد لباس روبرو شوید که منتظر انتخاب شدن برای قرار عاشقانه است، بهتر است کتاب را زمین بگذارید و از خواندن و خریدش منصرف شوید، زیرا پیراهن داستان، کتابی است در آرزوی کودکی که با چشمان گریان، آستین مادر بی‌پولش را گرفته و به سوی مغازه می‌کشانند، در میان نگاه‌های پرطمع و صدهای بلند و خفه‌کننده جامعه».

دغدغه اصلی نویسنده مسائل سیاسی و اجتماعی است و سابقه سال‌ها قلم زدن در بخش‌های سیاسی و اجتماعی نشریات مکتوب و عهده‌داری مسئولیت‌های دبیری و سردبیری نشریات استان، او را به عنوان روزنامه‌نگاری صاحب سبک مطرح ساخته که در نخستین اثر داستانی او نیز می‌توان ردی از تمام این موارد را به وضوح دید. در بخشی از داستان می‌خوانیم: «برای فرهاد سخت بود اما از آن روز، دلیل بدبختی‌هایش را بهتر متوجه می‌شد. او، نه انگیزه‌ای برای زندگی بهتر داشت و نه اصولاً دنبالش بود. لذت‌هایش محدود بود به کتاب خواندن و اندیشیدن. در برابر پیشنهادهاى مختلف، گاهی اخلاق را بهانه می‌کرد و بعضاً احکام را، اما واقعیت این بود که او، وضعیت موجودش را قبول کرده بود و تصویری غیر از آن در تصورش نمی‌گنجید».

در قسمت دیگری از داستان، زمانی که فرهاد از فشارهای پدید آمده به ستوه می‌آید اما می‌داند کسی دغدغه حل و رفع آن‌ها را ندارد، می‌خوانیم: «فکر می‌کرد چطور عده‌ای به خودش اجازه می‌دهند روزگار مردم را سخت و تیره کنند و هر روز بر ناراحتی‌شان بیافزایند و همچنان به ایشار و از خود گذشتگی و تحملشان امید داشته باشند؟ سوال‌های بی‌پاسخ بسیاری در ذهن داشت که نمی‌گذاشتند از مناظری که می‌دید و از حس آزادی و امنیتی که دوباره یافته بود، لذت برد. تنها راه چاره را بستن چشم‌هایش یافت. دهانش را دوخت و گوش‌هایش را گرفت، درست مثل آنچه دیگران از ما بهتر می‌کنند، اما ذهنش فواره می‌زد و فکرش زبانه می‌کشید؛ می‌سوخت و می‌سوزاند».

دایره خوانندگان این اثر را نمی‌توان محدود به قشری خاص یا جغرافیایی مشخص نمود؛ سرگذشت فرهاد ملکی، شخصیت اصلی داستان، از مازندران آغاز می‌شود اما اتفاق‌های داستانی در بیشتر استان‌های کشور و حتی ترکیه رخ می‌دهد تا فراموش نکنیم «آسمان همه شهرها همین رنگ است» و بیشتر از زمان و مکان، آنچه بر زندگی و حیات اجتماعی تأثیرگذار است، تفکر و خصوصیات فردی آدم‌هاست. فارغ از جنسیت، فارغ از قومیت و فارغ از هر مرز قراردادی.

«روزگار سرگشتگی» را نمی‌توان فقط یک‌بار خواند زیرا با هربار خواندنش، می‌توان به درکی جدید رسید و لذتی دیگر برد.

«حیدرخانی» متولد ۱۳۵۵ و فارغ التحصیل کارشناسی برق قدرت است که از سال ۱۳۷۵ از نشریه «ایران جوان» اصفهان حرفه خبرنگاری را آغاز کرد. وی یکی از انگشت‌شمار روزنامه‌نگاران آذربایجان غربی است که به تحریر کتاب روی آورده است.

پیش از او، افرادی از این صنف هستند که خاطره شخصیت‌های مختلف این خطه را روایت کرده و با مرور تاریخ و جمع‌آوری مستندات تاریخی، کتابی به زینت چاپ آراسته باشند.

مروری بر کتاب روزگار سرگشتگی

اثر داود حیدر خانی

منوچهر پارسایی

و همین موضوع، خواندن داستان را روان‌تر و حتی سریع‌تر می‌سازد؛ هرچند که گاه، داستان از سیاق عادی خود خارج می‌شود و شکل سناریویی را پیدا می‌کند که خواننده باید برایش صحنه آرایشی کند.

خواندن یک داستان، آدمی را در جهانی گاه غریب و گاه آشنا، تنها می‌گذارد و به آدمی این فرصت را می‌دهد که حتی در مورد دانسته‌های قبلی خود، به قضاوت بنشیند. گاه می‌شود که در یکی از دخمه‌های تاریک داستان گم می‌شود و شاید این، آدمی را از ادامه خواندن داستان منع کند. بارها شده است که رمانی را شروع کنیم و بعد احساس کنیم که قادر نیستیم با قهرمان یا قهرمانان داستان، همزاد پنداری کنیم و آنگاه است که کتاب را می‌بندیم، کمی فکر می‌کنیم و قطعاً تصمیم می‌گیریم که کار دیگری بکنیم. وقتی داستان «روزگار سرگشتگی» را می‌خواندم، در همان فصل اول و دوم، با یک درون‌مایه سرکوب معصومیت، روبرو شدم. انسانی که در

جریان سیال ذهن، اصطلاحی است که ویلیام جیمز، در اصول روانشناسی در قرن نوزدهم به کار برد؛ اصطلاحی که حاکی از جریان درونی تجربه‌ای است که صرفاً امکان تکرار آن در هر فردی، می‌تواند منحصر به همان فرد باشد. از نظر ادبیات، این تکنیک ابزاری است برای بیان پیچیدگی‌های فکری و حسی که در ذهن شخصیت جاری است.

وقتی داستان روزگار سرگشتگی را می‌خواندم، احساس کردم که سوار بر بلمی در دریای مواج از روی موجی بلند به قعر دریایی سیر می‌کنم و گاه احساس می‌کردم در دالانی پیچ در پیچ، در پی فرهاد می‌دوم؛ فرهادی که قصه‌اش شکلی معمای شده بود که می‌بایست حل شود و گرنه راحت نمی‌گذاشت.

قبل از هر چیز، آنچه مرا به دنبال خود می‌کشید، تاثیر زیبا و روان قصه داستان است بدون هیچ طعنی که خواننده را درگیر پاره‌ای مباحث بی‌ربط با سیاق اصلی باشد

■ داود حیدر خانی - منوچهر پارسایی

مختلف به آن می‌پردازد، شاید تنها محوری باشد که کل اپیزودهای قصه را انسجام می‌بخشد. در طول داستان، چراهایی مطرح می‌شوند که بی‌پاسخ رها شده‌اند؛ مثلاً چرا مریم به عشق دیرینش پشت می‌کند؟ چرا نیروهای انتظامی، وقتی دکتر را بازداشت می‌کنند، برخلاف آنچه معمول است، لوازم او را نمی‌گردند؟ پاسخ این چراها را می‌توان در قالب همان مقوله شانس و اتفاقات غیر قابل پیش‌بینی که بعضی از آنها متکی به خطای انسانی است، داد.

در طی داستان، به اپیزودهایی برمی‌خوریم که در آن، از محور اصلی داستان فاصله گرفته می‌شود، موضوعی که شاید بتواند به انسجام قصه، لطمه بزند، اما تلاش نویسنده بر این است که تاثیر محیط و حوادث آن را بر روند داستان، مخصوصاً بر روی قهرمان داستان، نشان دهد.

اگرچه بعضی از این ماجراها، مثل خشک شدن دریاچه ارومیه یا شرایط حاکم بر مرکز شهر که با تعدادی آدم‌های معلوم‌الحال اداره می‌شود، می‌توانست با دقت بیشتری پرداخت شوند تا معصومیت و سادگی فرهاد را بیشتر برملا کند، اما با همه این اوصاف، من داستان را خواندم و می‌توانم بگویم که همه داستان را یک جا خواندم، چرا که نویسنده با مهارت تمام،

دخمه‌ای نا آشنا، به دلیلی نامعلوم، رها شده است. ولی در فصل‌های بعدی، با درون‌مایه دیگری مواجه شدم؛ شانس و بدبختی.

می‌دانید که شانس و اتفاقات پیش‌بینی نشده، یکی از دست‌مایه‌های داستان پست مدرنیسم متکی به مقوله کی‌آس - معتقد است که جهان، مبتنی بر علت و معلول‌ها نیست و انسان، تحت‌تاثیر همین شانس‌ها و اتفاقات پیش‌بینی نشده و گاه غیرمنطقی قرار دارد و مسیر زندگی‌اش اینگونه تعیین می‌شود - است. ولی فرقی که داستان تحت مطالعه، با باورهای پست مدرنیستی دارد در این است که در آنجا، گاه خوش‌شانسی ممکن است آدمی را به بدبختی برساند و برعکس! ولی در داستان «روزگار سرگشتگی» همین شانس‌ها و تصادفات، علت و معلول یکدیگر می‌شوند؛ یکی از مهمترین اتفاقاتی که فرهاد در عین ناباوری با آن مواجه می‌شود، روبرویی با کسانی است که می‌خواهند به ترکیه بروند.

مهمترین درون‌مایه‌ای که کتاب، قدم به قدم به دنبال آن است، نمایاندن بی‌هویتی قهرمان داستان - شاید به عنوان نمادی از انسان معاصر - است. اینکه فرهاد، در این سرگشتگی به بی‌هویتی می‌رسد، چیزی که روایت داستان در بخش‌های

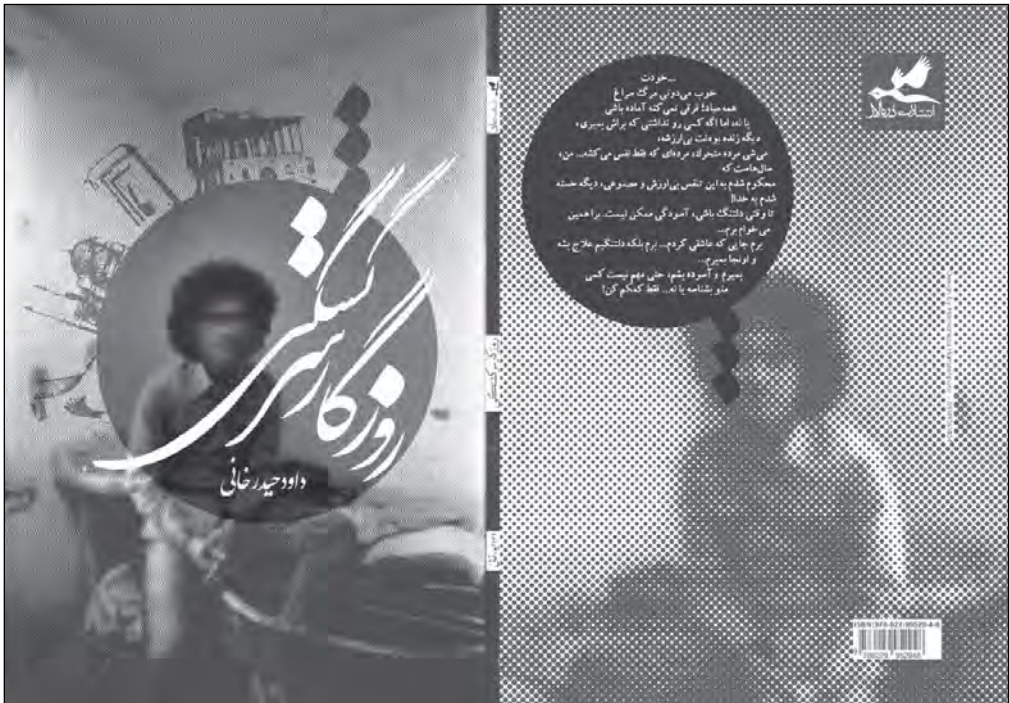
کشش‌های لازم را برای هر ذهن کنجکاوی ایجاد کرده است.

یکی از اپیزودهایی که بعضی از دوستان به بی‌ربط بودن آن با داستان رای داده بودند، ماجرای دفاع از شهر ارومیه در طی روزهای اول انقلاب توسط حاج آقا ملاحسنی بود که با درایت کامل در برابر هزاران اشرار مسلح که از مرز رد شده و کاملاً آماده بودند تا شرایط ناامنی را در شهر ارومیه ایجاد نمایند، ایستاد. اگرچه در نگاه اول، این ماجرا چندان ارتباطی با محور اصلی قصه ندارد ولی وقتی در قسمت‌های پایانی داستان، درمی‌یابیم که اشرار به راحتی از مرزهای ما رد می‌شوند، با خود سلاح می‌آورند و با تطمیع آدم‌های ساده منطقه، تلاش دارند نه تنها شرایط ناامنی برای شهروندان ایجاد کنند، بلکه به ثروت‌های مردمان ساده‌ای که به راحتی گول می‌خورند، چشم طمع دارند، در این لحظه است که خواننده شاید به خود بگوید «ای کاش ملاحسنی هنوز هم زنده بود تا این اوباش به این راحتی دست بر اموال و جان مردم نزنند!»

درون‌مایه داستان:

همانطور که عرض شد، مقوله شانس - در مورد فرهاد، بدشانسی - نقش تعیین‌کننده‌ای در

روند داستان دارد؛ باهمین بدشانسی، فرهاد پدر و مادرش را از دست می‌دهد، این شانس است که خانواده‌ای مهربان، احمد، او را تیمار می‌دارند و خود موهبتی است که مریم، به خانواده احمد اضافه می‌شود، تا اینجا داستان، همه چیز گل و بلبل است. این دو (مریم و فرهاد)، عاشق همدیگرند؛ فرهاد، به خاطر مریم زندگی می‌کند، عشقی پاک که با کتاب و گل‌های اهدایی فرهاد، مطهر می‌شود. بعد در اثر یک حادثه توصیف نشده، مریم ازدواج می‌کند، بی‌خبر از فرهاد! دوران بی‌هویتی فرهاد از این شکست عشقی آغاز می‌شود. اولین گام برای این بی‌هویتی، بازگشت به روستایی است که مورد احترام همه بوده، بد مستی‌ها و ژولیده پوشی‌ها، فرهاد مهربان و معلم را، در چشم مردم روستا می‌کشد ولی خود فرهاد، به این هم راضی نمی‌شود! برای تکمیل این شخصیت، فرهاد شناسنامه‌اش را هم گم می‌کند و در فصل‌های بعد، آخرین بازمانده از هویتش، یعنی کارت ملی را هم گم می‌کند تا به این شکل، در ضمیر ناخودآگاهش مردی را که روزگاری عاشق بوده، بکشد. فرهاد، وقتی به این هدف می‌رسد، سعی می‌کند هویت جدیدی برای خودش دست و پا کند؛

در پایانه مسافربری، خودش را نویسنده معرفی می‌کند و این، آخرین شلیک بر هویت فرهاد از طرف خود فرهاد است. حتی کیف پولش را هم گم می‌کند چرا که این کیف پول، متعلق به فرهاد متوفی است و نه نویسنده تازه زاده شده. زمینه‌های این بی‌هویتی، نه تنها در ایران بلکه دورانی که فرهاد در ترکیه است و مقالاتش در روزنامه حریت، بدون ذکر نامش چاپ می‌شود، ادامه می‌یابد. باید پذیرفت این بی‌هویتی با شکست عشقی فرهاد آغاز شده است: «اگر کسی رو نداشته باشی که برایش بمیری، دیگه زنده بودن بی‌ارزشه، ... می‌شی مرده متحرک». هرچند در مراحل، دوستان و اطرافیان فرهاد تلاش کردند تا به او هویتش را یادآور شوند، ولی اصرار خود وی همه تلاش آنها را بی‌اثر گذاشته است. در واقع علی‌رغم اینکه نویسنده، شخصیتی خلاق، مهربان و آزموده در جریان‌های سیاسی و اجتماعی از وی خلق کرده است، ولی این، گریز از خود فرهاد است که او را تا به انکار از خود می‌رساند و به تدریج تمام شواهدی را که نشان از وجود شخصیتی به نام فرهاد دارد، نابود می‌کند: «چقدر خوب شد که گمت کردم (شناسنامه)! چی داشتی برام که نگهت دارم؟! ... اصلاً چه چیزی از اصلت دیدم که از المثنی بینم»

این بی‌هویتی، این هیچ کس بودن، فرهاد را علی‌رغم تظاهرهای ظاهری‌اش، آزار می‌دهد. او به دنبال پایگاهی است که شاید بتواند از نو آغاز کند، گویی نهایتاً به این نتیجه رسیده است که درمان بدبختی، بازگشت به جایی که فرهاد کُشی آغاز شده، باشد؛ او می‌گوید:

«می‌خوام برم... برم جایی که عاشقی کردم... برم بلکه دل تنگم علاج بشه و اونجا بمیرم... بمیرم و آسوده بشم... مهم نیست که کسی منو بشناسه یا نه... فقط کمکم کن اکبر...»

دیالوگ کوتاه فرهاد، نشان می‌دهد که برای گریز از امروز، خود را به گذشته (دوران عاشقی) پیوند می‌زند. می‌خواهد به جایی رود که آخرین ردپا از هویتش در آنجا موجود است. می‌خواهم به نتیجه‌ای که از این بحث در این مقال کوتاه انجام داده‌ام برسم. فرهاد می‌گوید: «بخت من سیاهه، اینکه دیگه ربطی به تو نداره...

خوشی به من نیومده، تقصیر تو چیه؟ پیشونی نوشت من جز مصیبت و تنهایی نیست... هیچ وقت بودنم برای کسی مهم نبوده اکبر، هیچ وقت... حالا بمیرم هم کسی نمی‌فهمه چه کسی مرده... می‌شم گمنام... می‌شم هیچ، همون هیچی که همیشه بودم...» (صفحه ۴۵ کتاب) و در صفحه ۴۱ کتاب، می‌گوید:

«من سالهاست که محکوم شدم به این تنفس بی‌ارزش...»

عبارت محکوم شدن، جوهره قصه‌ای است که نویسنده چندین فصل را برایش نگاشته است. قربانی شدن انسان در برابر جبری که جامعه، طبیعت و یا حتی نیروهای ماوراءالطبیعه همچون زلزله و سیل، در برابرش نهاده است؛ باوری ناتورالیستی، که متأسفانه امروزه در جامعه ما خریداران زیادی دارد، که انسان را در مسیری از پیش تعیین شده به پیش می‌راند. در این مسیر، صداقت و درستی، نه یک فضیلت بلکه وسیله‌ای برای سرکوب می‌شود.

تحلیل هر یک از شخصیت‌هایی که در حول و حوش فرهاد هستند، علی‌رغم این که همچون سایه‌ای ظاهر می‌شوند و همچون جایی محو می‌گردند، مثل خانمی با کودکش در پایانه مسافربری، صرفاً ترازویی می‌شوند تا مهربانی و سادگی فرهاد را به خواننده القا کنند. شخصیت لمپنی مثل راننده، علی‌رغم رفتار طلبکارانه‌اش با فرهاد، مهربان می‌شود، دقت کنید که این رفتار مهربانانه، بعد از ساعت ۷ است، ساعتی که نویسنده عمداً روی آن تأکید دارد، نه به خاطر مقدس بودن این عدد، بلکه به خاطر اینکه در لحظاتی در حول و حوش این ساعت، فرهاد با قتل کامل خود، هویت جدید «نویسنده» را یافته است.

مضامین دیگری در قصه جاری هستند از جمله مفاهیم جامعه‌شناسی رشد که اگر به آنها هم پردازم، قصه هفتاد من مشوی می‌شود. نوشته را کوتاه می‌کنم و به نویسنده کتاب «روزگار سرگشتگی» برای خلق چنین اثری، تبریک می‌گویم، هرچند که همین دستمایه اگر بر پیرنگ استوارتری پیاده می‌شد، به مراتب قصه شیرین‌تری از آب در می‌آمد.

سرگشتگی در زمانی سیال

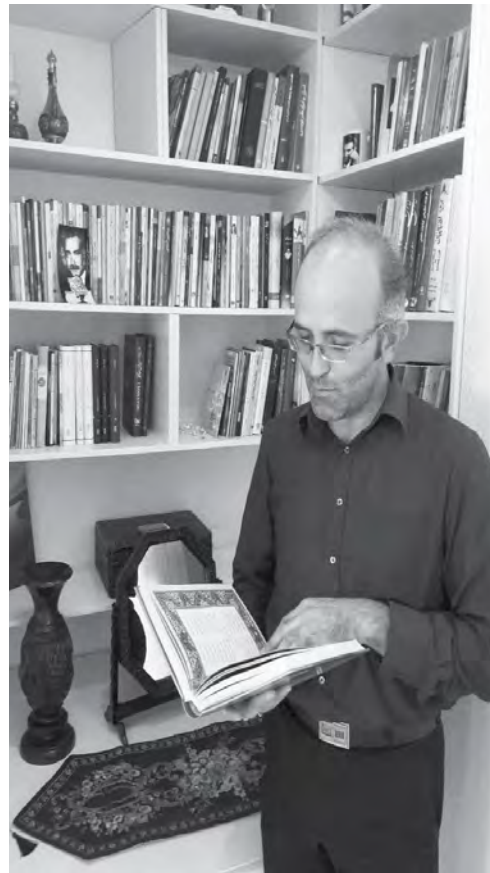

یداله شهرجو

فرهاد از مازندران به تهران و آشنایی‌اش با دو شخصیت محوری داستان یعنی "اکبر" و "عباس" و بالأخره سفر او از تهران به استانبول که بستر دیگر از فضای داستان را فراهم می‌کند. با وجود تأثیرگذار بودن هر یک از این سفرها در شکل‌گیری روند داستان، اما نکته کلیدی داستان در سفری است که طی طریق آن نه مکانی، بلکه زمانی است. سفری که نقطه آغاز و پایان آن زمان طی شده در طول سال هاست. محور اصلی داستان مبنا را بر همین سفر گذشته است. برای همین می‌توان گفت محور داستان سرگشتگی، طی طریق در طول زمان است.

نویسنده برای روایت داستان پس از انتخاب "زمان" شکل قابل پیش‌بینی‌اش از زمان را انتخاب نکرده است؛ یعنی سیر زمان در طول داستان تقدم زمانی نیست. روایت‌های "زمانی" خارج از این تقدم به نوعی در دل یکدیگر تنیده شده و همواره برای مخاطب با یک غافل‌گیری همراه می‌شود. در داستان سرگشتگی، مخاطب نمی‌تواند به فرض توالی زمان‌ها و تقدیم آن‌ها بر یکدیگر، منتظر سرفصل مورد انتظارش باشد.

"روزگار سرگشتگی" نوشته داود حیدرخانی یک رمان نه‌چندان بلند و طولانی است، که انتشارات درنلار آن را در ۱۴۶ صفحه، در سال ۹۷ چاپ و منتشر کرده است. این مجموعه، اولین اثر داستانی نویسنده است که در مقدمه ابتدای کتاب به عنوان یک روزنامه‌نگار شناخته شده، در حوزه شمال غربی کشور معرفی می‌شود. حتی به باور من اگر در مقدمه کتاب به این موضوع هم اشاره‌ای نمی‌شد، با نثر ژورنالیستی حاکم بر فضای داستان قابل حدس بود که نویسنده، چقدر با فضای مطبوعات و نثر خاص این فضا قرابت و نزدیکی دارد. داستان روایت زندگی شخصیتی به نام "فرهاد" است که با توجه به کدهایی که نویسنده در طول داستان می‌دهد، یا روایتی از زندگی خود او می‌تواند باشد یا ریشه‌هایی در زندگی واقعی‌اش دارد. داستان فرهاد، داستان یک سفر است؛ به عبارت دقیق‌تر، داستان دو سفر است، اول سفری که بعد مکانی دارد و در طول داستان بخش‌های جریان‌ساز در قالب همین سفرها اتفاق می‌افتد. سفر فرهاد از اصفهان به ارومیه و ماجرای اتوبوس که بخش عمده‌ای از ماجرای داستان است. سفر

نویسنده با دقت هر جا لازم می‌داند نقب و فلاش‌بک‌های لازم را به گذشته می‌زند و عدم رعایت ترتیب زمانی، یک فضای سیال ذهنی را به وجود می‌آورد تا مخاطب دقیقاً نداند در کجای زمان قرار دارد و این فضا فرصتی می‌شود برای ترسیم فضایی که هم غافل‌گیری و هم لذت را توأماً با خود به همراه دارد.

به جز روایت زمان که نویسنده سادگی را برای انتخاب و بیان آن کنار گذاشته، سایر گزینه‌های داستان مانند مکان، شخصیت‌پردازی، زبان روایت و ... ساده و باورپذیرند. نویسنده برای انتخاب مکان‌های داستانش گزینه سادگی و غایت‌بخشی را انتخاب کرده تا جایی که برخی از مکان‌های داستان، منطبق بر واقعی بودن محض است، مانند روستای زادگاه فرهاد و ... و برای برخی از مکان‌های داستان نیز قلمش توصیفی جذاب و به یادماندنی رقم زده، مانند کلبه فرهاد و مریم و ساختمان استیجاری دانشجویان در استانبول؛ شخصیت‌پردازی‌ها نیز دقیقاً همین ویژگی را دارند، یعنی نویسنده برای بیان و معرفی آن‌ها در

طول داستانش به دور از پیچیدگی اقدام کرده و مانند مکان‌ها، برخی از شخصیت‌ها نیز کاملاً واقعی به نظر می‌رسند، مانند شخصیت صاحب کتاب‌فروشی در اصفهان که حتی نویسنده در پاورقی به واقعی بودن او اشاره دارد.

زبان و بخشی از شیوه بیان می‌تواند پاشنه‌آشیل این کتاب خوب محسوس شود. تعلق خاطر نویسنده به زبان ژورنالیستی و شیوه بیان رایج در فضای مطبوعات باعث شده داستان در بخش‌هایی از روایت خود آن‌چنان که ویژه فضای داستانی باشد، ادامه نیافته باشد. سه مورد را در این بخش می‌توان به آن‌ها اشاره کرد؛ ابتدا توصیف‌های فراوان و گاهی غیرضروری نویسنده است که به‌خصوص در فصل‌های ابتدایی داستان، ریتم را بسیار کند و روایت را ملال‌آور نموده، غالب این توصیف‌ها نیز شعاری و گاهی غیرضروری است، مانند صحنه مواجهه با کودکی که مشتاق خریدن کتاب است و فرهاد قدم پیش می‌گذارد تا ... این صحنه بیش از اینکه جذاب و تأثیرگذار باشد، یک روایت کلیشه‌ای و نخ‌نماست که نمی‌تواند برای مخاطب جذابیتهایی به دنبال داشته باشد. زبان و شیوه بیان در مجموعه سرگشتگی غالباً ساده و صمیمی است اما در بخش‌هایی از کتاب، گویی نویسنده ادامه این شیوه را رها کرده و زبان ناگهان رسمی و کاملاً کتابی می‌شود، مانند بخش‌های روایت فعالیت‌های دانشجویان در استانبول که کاملاً در این بخش از داستان با فضای کلی‌ای که از زبان و شیوه بیان نویسنده برمی‌آید ناهمخوانی دارد. مورد سوم نزدیک شدن زبان و شیوه بیان به بیانی خاطره‌گونه است. کتاب در فصل‌های پایانی خود مخصوصاً در بخش معرفی ارومیه و چهره "ملاحسنی" به شدت دچار این لغزش شده و زبان و شیوه بیان داستانی به زبان و شیوه بیان خاطره‌نویسی تنزل یافته است.

با وجود پستی و بلندی‌هایی که در فصل‌های پایانی داستان وجود دارد، ریتم و توالی اتفاقات در این بخش نیز چشم‌گیر است. نویسنده برای پایان داستان نیز به خوبی عمل کرده، هرچند که صحنه کمی دراماتیک به نظر می‌رسد اما از پی آن برآمده است. برای نویسنده خوب و خوش ذوق و قلم توانایش آرزوی موفقیت‌هایی بیش از این دارم.

کتاب «خاطرات یک خبرنگار»

علی نورمحمدی، خبرنگار و بنیانگذار چاپ و نشر مشگین شهر

حیدر محمدیان اردی

نویسنده فعال حوزه چاپ و مطبوعات است که کتابهای «پیشگامان چاپ اردبیل» و «تاریخ هنر صحافی و مجلدسازی اردبیل» را تاکنون به چاپ رسانده است.

کتاب «خاطرات یک خبرنگار» نظری روایت گونه دارد به زندگی و خاطرات علی نورمحمدی، خبرنگار روزنامه کیهان و بنیانگذار چاپ و نشر مشگین شهر و اینکه چگونه خواستن را به توانستن می‌شود، تبدیل کرد. وی در گوشه‌ای دور افتاده از ایران و شهری که بیشتر به یک قصبه بزرگ

مجله طلوع شمس - آذرماه امسال کتابی دیگری بر صفحه زرین تاریخ مطبوعات آذربایجان و اردبیل افزوده شد. کتاب «خاطرات یک خبرنگار» که به زندگی و خاطرات علی نورمحمدی بنیانگذار چاپ و نشر مشگین شهر و خبرنگار روزنامه کیهان می‌پردازد در ۱۱۰ صفحه با قطع پالتویی به قلم حیدر محمدیان اردی به چاپ رسید.

حیدر محمدیان اردی که تجربه چاپ کتاب تاریخ مطبوعات اردبیل را در سال ۱۳۸۱ داشت،

■ خاطرات یک خبرنگار: حیدر محمدیان

■ علی نور محمدی در دوران کهنولت

در کنار مرز شوروی شباهت داشت پایه‌های اصلی فرهنگ مکتوب را بنیان نهاد.

این کتاب در واقع بازآفرینی سیمای یک روزنامه‌نگار چاپچی است که از بوی روزنامه تازه چاپ شده لذت می‌برد و قلبش برای رشد و بالندگی فرهنگ، چاپ و نشر و خبرنگاری بعد از ۸۵ سال عمر هنوز هم می‌تپد.

کتاب «خاطرات یک خبرنگار» راوی فراز و نشیب‌ها و خاطرات مردی از تبار چاپ و خبر است که نویسنده بعد از دو سال تلاش و کوشش مستمر به قلم کشیده تا یادگار ارزشمندی برای آیندگان باشد.

نویسنده در این کتاب به مستندنگاری برخی خاطرات علی نورمحمدی در بهترین دوران خبرنگاری وی یعنی از سال ۱۳۵۱ تا ۱۳۵۵ با مطالعه تمام شماره‌های آرشیو روزنامه کیهان که به گفته خود یک وانت پیکان بود پرداخته و به صحت و ارزش مطالب کتاب افزوده است.

علی نورمحمدی
خیابان متولد ۲۷
آبان ۱۳۱۴ که
فقط پنج کلاس
درس خوانده
است، از سال
۱۳۳۵ تا ۱۳۷۰
خبرنگار روزنامه
کیهان بود که در
۱۵ خرداد ۱۳۳۹
چاپخانه خود را
افتتاح نموده و
تا ۱۰ سال قبل
این چاپخانه را
اداره می‌کرد.
حوزه فعالیت
خبری وی در این
شهرستان را باید

چنین تصور کرد

که حوزه فرمانداری آن شامل شش شهرستان کنونی مشکین‌شهر، اصلاندوز، پارس‌آباد، بیله‌سوار، انگوت و گرمی مغان بود و کار در این محدوده به جهت نبود راههای ارتباطی و وسایل اطلاع‌رسانی چون پست، تلفن و تلگراف چقدر می‌توانست سخت و گاه غیرممکن باشد.

حسن برادر کوچک علی نورمحمدی

می‌گوید: «در آن سالها مشکین‌شهر چیزی در حدود ۱۵ تا ۱۶ هزار نفر جمعیت داشت و اهالی زیاد با روزنامه، مجله و چاپ آشنایی نداشتند. برادر من با تحصیلات اندک در خانواده‌ای بیسواد چشم به جهان گشوده بود و بعید به نظر می‌آمد که با بیست و اندی سال سن در فکر ایجاد چاپخانه، چاپ کتاب و روزنامه باشد. جوانی تیزهوش، شیک‌پوش، جسور، اهل قلم و شعر که عشق پیشرفت شهرش چشم او را گرفته بود. او بنیانگذار چاپخانه، نخستین چاپ کتاب و عامل توزیع مطبوعات در این شهر است. برادر من کارهای بزرگی کرد که باید همیشه تاریخ در حافظه مشکین‌شهر ثبت و ضبط شده و برای نسلهای آتی به یادگار بماند».

چند خاطره از علی نورمحمدی در کتاب «خاطرات یک خبرنگار» تاسیس کتابفروشی

علی نورمحمدی
درباره تاسیس
کتابفروشی در شهر
خود می‌گوید:
«در آن سالها که
من در خیابان درس
می‌خواندم شهر
فاقد کتابفروشی
بود. همیشه آرزو
می‌کردم تا کاش
چنین مغازه‌ای
داشته باشم و
این فکر هر روز
در ذهنم بیشتر
قوت می‌گرفت
و مرا مصمم‌تر
می‌ساخت تا
اینکار را شروع
کنم».

■ تعدادی از کارتهای خبرنگاری علی نورمحمدی

در آخرین روزهای سال ۳۴ و اوایل سال ۳۵ در مغازه پدرم که در چهارراه مرکزی خیابان قرار داشت و همه چیز می‌فروختم، بسم الله گفتم. برادران حاج عسگر و حاج حسین فتح‌العلومی که از تاجران معتبر اردبیل بودند، مرا به کتابخانه صابر مقابل مسجد جامع اردبیل معرفی کردند و در اولین خریدم در حدود ۱۲ تومان دفتر و

مداد و پاک کن نسبه خرید کردم، مگر کسی دفتر می خرید. دانش آموزان یک روق امتحانی می خریدند تا زده و با نخ و سوزن می دوختند و به عنوان دفتر از آن استفاده می کردند و این آغاز کار یک راه بس طولانی و دشوار بود. در مشگین شهر فردی به نام میرزا علی آقا پیشگر تبریزی که بعدها به حاج علی تبریزی مشهور شد و روزی اش در اینجا مقدر بود به اینجا پناه آورده و ساکن شده بود. در بین اداره شهربانی و چهارراه قدیم (وسط چهارراه) مغازه ای اجاره و کتابفروشی دایر کرده بود. اسمش کتابفروشی بود! چند بسته قلم با پنج، شش دفتر چند جلد کتاب کوراوغلو و حسین کرد که آنها را گذاشته بود و می فروخت و اینکه کتاب درسی داشته باشد، از این حرفها خبری نبود. البته فکر نکنید کتابفروشی من خیلی بزرگ و چشم نواز تر بود، چیزی از مال ایشان بیشتر نداشت. او تقریباً پنج، شش ماه بود که از تهران نمایندگی روزنامه اطلاعات را گرفته بود و بیش از چند نسخه روزنامه اطلاعات برایش نمی آمد و من هم کتابفروشی را همان موقع دایر کردم و کار کتابفروشی در تمام این سالها در اینجا برقرار است».

توزیع جراید و خبرنگاری

توزیع جراید و همزمان نمایندگی روزنامه حکایتی شنیدنی دارد، نورمحمدی می گوید، عجب روزگاری داشتیم باید که روزنامه شنبه را سه شنبه در ادارات توزیع می کردیم. «در همین ایام که کتابفروشی را دایر کردم، احمد حایری از فرهنگیان خوش نام منطقه به من نمایندگی روزنامه کیهان در مشگین شهر را پیشنهاد داد و سپس تلگرافی به تهران نوشته و درخواست نمایندگی روزنامه برایم نمود و بدینگونه نمایندگی این روزنامه را دریافت کردم. نمایندگی و خبرنگاری روزنامه کیهان خود حکایت های بسیاری دارد.

در روزنامه کیهان از مشکلات و وضع مردم، خواسته ها و مطالبات اهالی از دولت و خبرهای مهم منطقه را به مرکز منعکس می کردم. هر روز ۱۰ نسخه روزنامه کیهان به مشگین شهر می آمد، روزنامه چهار روز طول می کشید تا به دست خواننده برسد. عصر روز شنبه روزنامه چاپ و در تهران توزیع می شد، قبل از ظهر یکشنبه به اردبیل می رسید، شب سهیمه روزنامه مشگین در

اردبیل می ماند.

هر روز فقط یک اتوبوس از اردبیل به خیابان می آمد، روزنامه را دوشنبه حوالی ساعت ۹ صبح به اتوبوس تحویل می دادند و روزنامه نزدیکی های غروب به دست ما می رسید و عملاً اگر شهردار یا فرماندار روزنامه شنبه را می خواستند مطالعه نمایند، باید صبح سه شنبه ملاحظه می کردند.

در این موسسه توزیع نشریات؛ روزنامه کیهان، کیهان بچه ها، کیهان ورزشی، زن روز، امید ایران، خواندنیها، تهران مصور، سپید و سیاه، روشنفکر و اغلب کتب و مجلات منتشره تهران چون امیرکبیر، جاویدان، علمی، تربیت، اقبال و عصر امروز، مهد آزادی تبریز، قبس اردبیل را توزیع می کردم».

در ۲۸ آبان ۱۳۳۹ علی نورمحمدی طی درخواستی از وزارت کشور که به وسیله فرمانداری مشگین شهر ارسال می گردد، تقاضای تاسیس (موسسه توزیع نشریات نورمحمدی) را می کند که جزو اولین موسسات توزیع مطبوعات در کشور بود، وزارت کشور طی نامه ای به امضای دکتر زنگنه از طرف سپهد علوی مقدم وزیر کشور در چهارم دیماه همان سال مجوز فعالیت توزیع مطبوعات بنام وی را صادر می نماید.

کیومرث درگاهی و سیروس حمیدزاده اولین دستفروشان موقتی روزنامه در خیابان بودند که بعدها ادریس خادامزاده و ایوب نورمحمدی اینکار را در طی سالهای متمادی انجام دادند».

نورمحمدی و درخواست انتشار روزنامه

حال که نورمحمدی مجموعه چاپخانه، کتابخانه، توزیع جراید و خبرنگاری روزنامه را در یکجا جمع کرده بود، در پنجم آذرماه ۱۳۴۴ در نامه ای به فرمانداری مشگین شهر با اشاره به سابقه چند ساله کاری خود در خبرنگاری و نمایندگی جراید به خصوص موسسه کیهان، می نویسد: «مشگین شهر از لحاظ جمعیت و فرهنگ و سایر شئون اجتماعی و تقسیمات کشوری برابر با سایر شهرستانها بوده و از لحاظ وسعت منطقه بزرگتر و وسیع تر از سایر شهرستانهای منطقه بوده و نیز هست ولی تاکنون بعلت نبودن فردی پیشرو و پیشقدم چنانچه باید و شاید از راه گسترش دادن مطبوعات و انتشار روزنامه محلی در تنویر افکار

از اهالی روستای بلوس که در بیست کیلومتری مشگین شهر به اهر قرار گرفته و حق سلام و علیکی داشتیم و دوست خوبی بودیم آمد به مغازه و گفت نورمحمدی چرا اینجا نشسته‌ای مگر خبرنداری چی شده؟ گفتیم که من خبر خاصی از شما ندارم مگر چه شده؟ گفت در ییلاق و در محدوده آده چیمنی دیروز نفت فوران کرده و دود آتش هر چه پرنده در آن حوالی است کشته و همه جا پر از لاشه پرندگان است.

چنان با دقت و صلابت صحبت کرد که من باورم شد که راست می‌گوید. رقابت بسیاری بین اطلاعات و کیهان بود و من هم که دنبال چنین خبرهایی بودم گفتم قبل از اینکه خبر به دست روزنامه اطلاعات بیفتد من خبر را بنویسم و بفرستم روزنامه تا چاپ شود. با آب و تاب خبر را نوشتم و فرستادم تهران. متن تلگراف را کیهان بلافاصله همان روز چاپ کرد.

عصر بود که در مغازه نشسته بودم و باد شدیدی می‌وزید، دیدم ماشین لندورر حمید ملازاده با عکاس سرپرستی تبریز جلوی مغازه ایستاد. ملازاده گفت: تهران دستور داده تا هر چه سریعتر با دو نفر عکاس و خبرنگار در محل حاضر شوم و از جریان کشف نفت در سبلان خبر و عکس تهیه کنم به جنب سریع برویم محل فوران نفت.

من هم در جواب گفتم فلان روستاست، باد شدیدی می‌آید بمانید تا فردا صبح برویم. کمی گپ زدیم بعد ملازاده گفت من بروم باک ماشین را با بنزین پرکنم و برگردم، من هم راه افتادم تا به خانه بگویم شام حاضر کنند مهمان داریم.

مشگین شهر آن زمان مسافرخانه و هتل نداشت باید که شب در خانه ما اتراق می‌کردند. اینها که راه افتادند من دم در مغازه بودم که یک فلوکس واگن ایستاد رئیس شرکت نفت حاج جلال مروجی با دو نفر آدم عتیقه خوش پوش از ماشین پیاده شدند. حاج جلال گفت: نورمحمدی اینها مهندسین شرکت نفت تهران هستند خبر نفت روزنامه را دیده‌اند سریع خود را با طیاره رسانده‌اند به تبریز و از آنجا آمده‌اند به اینجا که بروند به محل فوران نفت. مرحوم مروجی آدم قد بلند و بسیار خوبی بود که با هم رفیق هم بودیم و به او آقا می‌گفتم. آقا گفت

خبر گزاریهای بزرگی چون یونایتدپرس و چند روزنامه دیگر این خبر را در جهان منتشر کرده‌اند که چاه نفت در مشگین شهر کشف شده است. ملازاده علاقمند بود تا سریع خبر را تهیه کنند راه افتادیم و رفتیم، ولی شدت طوفان زیاد شده بود بناچار بازگشتیم و رفتیم منزل تا صبح راه بیفتیم. صبح اول وقت حرکت کردیم رفتیم به آده چیمنی در بالای روستای بالی‌قیه. عجب جایی آمدیم نگو که خبر از ریشه درست نبود. مقداری پهن و سرگین گوسفندان عشایر که در اینجا بوده چوپانی آمده و آن را آتش زده و سوخته، حالا دود کم فروغی از آن بلند می‌شود. ملازاده آدم بسیار زرنگی بود و با برادرش روزنامه را در تبریز مدیریت می‌کردند و با من رابطه بسیار صمیمی و دوستانه داشتند. رو به من کرد و گفت نورمحمدی با این دود نفت فوران نمی‌کند باید چاره‌ای اندیشید. آمدیم پائین و رفتیم روستای بالی‌قیه. در بقالی روستا یک پیت حلبی نفت بود، آن را خریدیم و آوردیم روی پهن ریختیم و شعله آتش به آسمان بلند شد و دود غلیظی همه جا را پوشاند. سریع چند عدد عکس گرفتند تا بفرستند تهران.

این کارها که تمام شد از بالای تپه که سرازیری تندی هم داشت پائین آمدیم که برویم در روستا سوار ماشین شده برگردیم، چشمتان روز بد نیند دیدیم دو سه نفر دارند می‌آیند بالا. یکی از آنها مرحوم حاج علی تبریزی بود. او در بازگشت به روزنامه اطلاعات نوشته بود که خبر روزنامه کیهان کذب محض است و جریان چیز دیگری است. این خبر باعث شد تا رابطه کیهان با اطلاعات ماهها تیره شود. همان روز از سوی سازمان شهرستانهای روزنامه کیهان برایم حواله یک دستگاه دوچرخه و یک هزار ریال پول را فرستادند و از خبر من تقدیر شد. این جمله روزنامه کیهان خوب یادام است که در جواب اطلاعات نوشت: در حالی که خبرنگار بی‌دست و پای اطلاعات هنوز در رختخواب خمیازه می‌کشید خبرنگار کیهان خبر و عکس تهیه کرده و برای چاپ ارسال نموده بود. این خبر کیهان علت اصلی ماهها درگیری لفظی با اطلاعات شد. یک روز میرجعفر را دیدم و از حرفهایش بسیار گلایه کردم. خلاصه دوچرخه را هم گرفته بودم و آخر کار ۵۰۰ ریال مرا تویخ کردند و داستان فیصله یافت.

مصاحبه اختصاصی با علی پویانیا چهره ماندگار تاریخ شفاهی (حوزه موسیقی)

خالق موسیقی ارکسترال لری بویراحمدی و ترکی قشقایی

علی پویانیا متولد ۱۳۳۲ هجری

شرح سوابق:

۱_ از شاگردان استاد رحیم فتحعلی زاده در فارس و استاد اسماعیل مهرتاش در تهران

۲_ ترانه سر، آهنگساز، خواننده و مدیر مسئول سابق واحد شماره دو و عضو فعلی خانه موسیقی ایران

۳_ از مدعوین مصاحبه «تاریخ شفاهی» در سال ۱۳۸۹ در خصوص موسیقی ارکسترال محلی ترکی قشقایی و لری بویراحمدی ممسنی، بعنوان اولین آثار منحصر بفرد چند صدایی که شرح آن بصورت فیلمبرداری و چاپ کتاب «زندگینامه» در آرشیو اسناد کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران نگهداری می شود.

۴_ دریافت لوح سپاس از طرف سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

۵_ دریافت تقدیرنامه از کانون آهنگسازان و رهبران گُر و ارکستر خانه موسیقی ایران

۶_ انعکاس تحقّق آثار فوق در کتاب نامها و یادها در قلم و بیان محمد بهمن بیگی، خبرگزاری بین المللی آرتنا،

موسیقی ارکسترال لری بویراحمدی و ترکی قشقایی
برای اولین بار

روزنامه خبر، رادیو فرهنگ و شبکه های جهانی و سراسری رسانه ملی

۷_ اختصاص رتبه ارزشگذاری «عالی» در طبقه برنامه های شورای ارزیابی بر روی آثار فوق و نظر تشویقی شورای کارشناسی سازمان صدا و سیما روی اثر «دنا»

۸_ همکاری با رادیو شیراز در سال ۱۳۴۹، مرکز یاسوج از سال ۱۳۶۸، مرکز فارس از سال ۱۳۷۹، مرکز تهران در سال ۱۳۸۰ و همکاری مستمر با مرکز موسیقی و سرود سازمان صدا و سیما از سال ۱۳۸۴

ایمان پویانیا متولد ۱۳۶۲ شیراز شرح سوابق:

۱_ فارغ التحصیل الکترونیک و کارشناسی موسیقی (رشته پیانو) از دانشگاه هنرستان عالی موسیقی تهران

۲_ آهنگساز، تنظیم کننده، ناظر ضبط و نوازنده مرکز موسیقی و سرود سازمان صدا و سیما

۳_ مدرس و عضو خانه موسیقی ایران

۴_ دریافت لوح تقدیر همایش تجلیل از خالقان آثار علمی و پژوهشی رسانه ملی با عنوان «پژوهش موسیقی سنتی ایل قشقایی»

۵_ دریافت تقدیرنامه از کانون آهنگسازان و رهبران کر و ارکستر خانه موسیقی ایران

۶_ مخترع دستگاه الکترونیکی «ضرب شمار کاربردی» در مهندسی صدا و موسیقی و ثبت داخلی و جهانی

۷_ عضو بنیاد ملی نخبگان و انجمن مخترعین کشور

۸_ مخترع برگزیده در جشنواره

ملی اختراعات بنیاد ملی نخبگان

۹_ دریافت تأییدیه کاربردی اختراع از خانه موسیقی و سازمان صدا و سیما

۱۰_ درج مقاله علمی اختراع مذکور در نشریه تخصصی و بین المللی صنعت صدا و تصویر، روزنامه خبر و گفتگو با رادیو فرهنگ و شبکه های سراسری و جهانی صدا و سیما

اشکان پویانیا متولد ۱۳۶۵ یاسوج شرح سوابق:

۱_ ورود به هنرستان موسیقی شیراز از اول راهنمایی تا مقطع دبیرستان و ادامه آن از هنرستان موسیقی تهران با کسب رتبه اول در مقاطع دیپلم، کاردانی و کارشناسی از دانشگاه هنرستان عالی موسیقی تهران در رشته نوازندگی ساز جهانی (با ساز تخصصی ویولن)

۲_ رتبه اول کنکور هنر در رشته آهنگسازی و فارغ التحصیل این رشته در مقطع کارشناسی ارشد از دانشگاه هنر تهران

۳_ نوازنده ارکستر سمفونیک و اجرای کنسرت های متعدد در داخل و خارج از کشور به رهبری اساتید ذیل:

درک گلیسون، ماتیاس کروگر، لوریس چکناواریان، پروفیسور

منوچهر صهبایی، شهرداد روحانی، نادر مشایخی، فرهاد فخرالدینی، علی رهبری، نازنین آقاخانی، محمد بیگلری پور، نادر مرتضی پور، مجید انتظامی، محمد میرزمانی و مارک استیونسون

۴_ آهنگساز، تنظیم کننده، ناظر ضبط و نوازنده مرکز موسیقی و سرود سازمان صدا

و سیما

۵_ دریافت تقدیرنامه از کانون آهنگسازان و رهبران کر و ارکستر خانه موسیقی

۶_ مدرس، عضو خانه و انجمن موسیقی ایران

۷_ عضو بنیاد ملی نخبگان

۸_ درج مقالات علمی و پژوهشی متعدد در نشریات تخصصی موسیقی

جناب پویانیا طبق روال عادی و رایج در مصاحبه ها خواهش داریم اول کمی در مورد بیوگرافی خویش برای ما صحبت کنید.

موسیقی نواحی را در دوران کودکی و نوجوانی از پدرم مرحوم سیف اله بیگ و ترکهای قشقایی و لرهای بویراحمدی در مناطق روستایی و عشایری جنوب ایران آموختم و موسیقی سنتی را ابتدا در فارس خدمت استاد مرحوم رحیم فتحعلی زاده و پس از آن قبل از انقلاب در دوران جوانی به تهران آمدم و از محضر استاد اسماعیل مهرتاش کسب فیض نمودم و در نتیجه به موسیقی مقامی روی آوردم که آلبوم فاخر «چشم انتظار» حاصل آن است.

از روی آوردنتان به موسیقی فولکلوریک و اولین اثر هنری توضیح دهید؟

تقریباً از سنین ۱۲ یا ۱۳ سالگی در جشنهای مناسبتی به بالای سن میرفتم و با موسیقی محلی استان فارس ابتدا آهنگهای شیرازی کارم را شروع کردم. چون به آثار محلی ترکی و لری علاقه وافری

داشتم، فرزندانم را از کودکی در مسیر فراگیری موسیقی هدایت کردم تا در بزرگسالی به یاریم بشتابند و بار علمی این رسالت را به دوش بکشند که بحمداله با مراقبه، اشراف و بصیرت لحظه به لحظه از هنرستان موسیقی شروع و تا مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه هنر تهران رشته آهنگسازی ادامه یافت که متأسفانه رشته موسیقی در نظام آموزشی ایران فاقد درجه دکتری می‌باشد. ایمان در رشته نوازندگی ساز جهانی با ساز تخصصی پیانو از دانشگاه عالی موسیقی تهران و اشکان در همین رشته با ساز تخصصی ویولن با معدل ۱۹ از همین دانشگاه فارغ‌التحصیل و رتبه اول شد. لذا بصورت جدی کارمان را دنبال نمودیم و سرانجام پس از سالها تلاش مستمر با همکاری سازمان صدا و سیما و بهره‌گیری از نوازندگان چیره‌دست ارکستر سمفونیک از طریق شرکت صوتی و تصویری سروش، آلبوم "چشم انتظار" را خلق نمودیم. خوانندگی کلیه آثار و ترانه‌سرایی بخشی از آلبوم و آهنگسازی اثر یولداشلیگ (دوستی) را خودم عهده‌دار شدم. آهنگسازی، تنظیم و ارکستراسیون، نظارت بر ضبط و بخش اعظم صدابرداری و ضبط، ادیت، میکس و مسترینگ و نرمالایز اثر را نیز فرزندانم انجام دادند.

من باب دعوت
شدنتان به تاریخ
شفاهی (Oral History)
سازمان اسناد و کتابخانه

ملی ایران توضیحاتی بفرماید.

"تاریخ شفاهی" (Oral History) یکی از شیوه‌های پژوهش در تاریخ است که به شرح و شناسایی وقایع، رویدادها و حوادث تاریخی بر اساس دیدگاه‌ها، شنیده‌ها و عملکرد شاهدان، ناظران و فعالان تأثیرگذار آن ماجراها می‌پردازد.

در قالب شیوه‌آموزی، تاریخ شفاهی برای نخستین بار در سال ۱۹۴۸ در دانشگاه کلمبیا بنیان نهاده شد. با تشکیل انجمن تاریخ شفاهی در سال ۱۹۶۶ و نیز بنای بخش تاریخ شفاهی دانشگاه هاروارد در سال ۱۹۶۷ گسترش افزون‌تری پیدا کرد و در قالب مبحثی جدی در محافل پژوهشی و تاریخی جهان شناخته‌گشت و مورد پذیرش واقع شد.

و اما قضیه سازمان

اسناد: در

فرودگاه

شیراز

بودم،

تلفن

همراهم

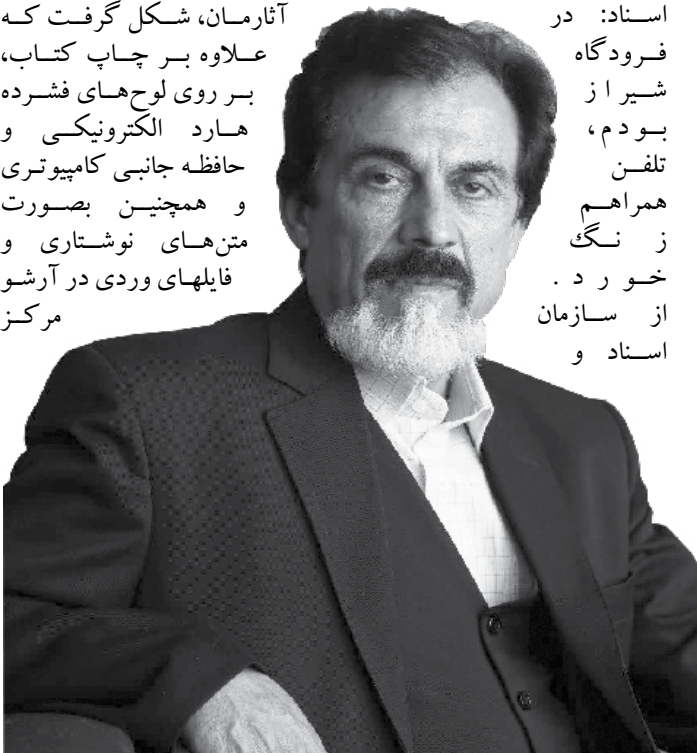
زنگ

خورد.

از سازمان

اسناد و

کتابخانه ملی بود. گفتند آقای علی پویانیا هستید؟ پاسخ مثبت دادم. پرسیدند کجا تشریف دارید؟ عرض کردم فرودگاه. اظهار داشتند لطفاً سوار نشوید، ابتدا جا خوردم، پرسیدم چی شده؟! فرمودند مطلع شدیم شما ساختار موسیقی محلی قشقایی و بویراحمدی را تغییر دادید. به همین دلیل لازمه اطلاعات این رخداد را بعنوان بخشی از تاریخ موسیقی فولکلوریک ثبت و ضبط نموده و در تاریخ شفاهی ایران نگهداری کنیم تا بدینوسیله نسلهای آینده از کم و کیف موضوع آگاهی یابند. لذا ملاقاتی صورت گرفت و مصاحبه‌ای به مدت زمان ۳ ساعت انجام شد که بصورت فیلمبرداری و چاپ کتاب زندگینامه من و حوادث تاریخی که در طول زندگی‌ام اتفاق افتاده بود شامل معرفی، بحث و گفتگو در خصوص آثارمان، شکل گرفت که علاوه بر چاپ کتاب، بر روی لوح‌های فشرده هارد الکترونیکی و حافظه جانبی کامپیوتری و همچنین بصورت متن‌های نوشتاری و فایل‌های وردی در آرشو مرکز

اسناد و کتابخانه ملی ایران نگهداری می‌شود. لازم بذکر است اولویت‌بندی در انتخاب افراد جهت انجام مصاحبه تاریخ شفاهی به سوابق منحصر بفرد مصاحبه شونده، اطلاعات مستند در زمینه‌های تاریخ معاصر است که بحث و گفتگو در خصوص نحوه شکل گیری آثار صورت گرفت.

به دلیل اینکه این نشریه در آذربایجان گستره توزیعش بیشتر است، نظر جناب عالی در مورد موسیقی ترکی آذربایجانی چیست؟
موسیقی خطه آذربایجان بسیار غنی و متنوع است. مانند موسیقی‌های جاز، کلاسیک، آشیق‌ها، معاصر، موعام و غیره.

موسیقی عاشیقی یا همان عاشقها که در مراسم و آیین‌های سنتی نقش بارزی دارد. این نوع موسیقی در ایل بزرگ قشقایی هم از قدیم رایج و نقش دیننده‌ای داشته است و بین طوایف ترک زبان ایران جایگاه خاصی دارد که بیانگر خلیقات، روحیات و صفات و ستهای نیکو از جمله حماسی، تاریخی، اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و ... می‌باشد و در جشنهای شادی مردم از جمله عروسیها حضوری چشم گیر و اجتناب ناپذیر دارند که قدیمیها به آنها «دده» هم می‌گفتند که یکی از آنها «دده قورقود» بسیار معروف است.

مورخین می‌گویند این هنرمندان حتی از دوران قبل از اسلام نیز در میان مردم آذربایجان نقش آفرینی

می‌نمودند. از مهمترین نمونه‌های موسیقی آن خطه می‌توان به موسیقی آذربایجانی تار، گارمان، باغلاما، بالابان و ناقارا که نمونه‌ای از ناقارا در موسیقی قشقاییها هم وجود دارد. در سالهای اخیر، ساز «بالابان» هم به موسیقی قشقایی پیوسته است و من از این ساز در اجراهای هنرمند گرانقدر خانم افسانه جهانگیری همسر محترم استاد فرود گرگین‌پور از پیشکسوتان بزرگ موسیقی قشقایی دیده‌ام و به اعتقاد من این خانواده از جمله استاد فرهاد گرگین‌پور که ساز آکاردئون را وارد موسیقی قشقایی نموده و استاد حبیب اله گرگین‌پور همسر خواهر محترم و پسر عموی استاد محمد بهمن‌بیگی «پدر آموزش عشایر ایران» که همگی در حفظ و انتقال این هنر شاخص به نسلهای بعد نقش‌های تعیین کننده‌ای داشته‌اند.

خانواده پویانیا نیز به نوبه خود در جهت تحقق آرمان و آرزوی بزرگ استاد محمد بهمن‌بیگی پس از سالها پیگیری و تلاش مستمر توانستند سازهای کلاسیک جهانی مانند بادی برنجی، بادی چوبی، زهی آرشه‌ای، کوبه‌ای و حتی کلاویه‌ای به همراه سازهای زهی مضرابی ایرانی را به خدمت موسیقی نواحی و مقامی قشقایی در آورده و به شکل دیننده‌ای تابوها را شکستیم و هنجارها را با حفظ فواصل موسیقی قشقایی، از بین بردیم. از طرفی آذربایجانی‌ها یعنی عاشقها نیز سازهایی مانند قارانی (کلارینیت)، سرنا، دایره (قاوال)، کمانچه و سازهای

ویولن، پیانو، آکاردئون و قانون را به خدمت فرهنگ موسیقایی خویش گرفتند و از آنها بهره‌ها بردند.

آذربایجانی‌ها هم مانند قشقایی‌ها، آوازهای لالایی یا لایلا را بسیار سوزناکی دارند که بسیار متفاوتند و مادران برای طفلهای کوچک خود و خوابانیدن آنان می‌خوانند که فوق العاده دلنشین و تأثیر گذارند. این آواها اغلب در مایه دشتی و دستگاه شور خوانده می‌شوند و معمولاً با قشقایی‌ها فرهنگ مشترک دارند.

جایز است در همینجا تشکر و یادی هم از خانم پروین بهمنی بکنم که ایشان نیز از هنرمندان شاخص (خواننده، پژوهشگر و سرپرست گروه موسیقی هاوا) قشقایی هستند و در تحقق آلبوم ارزشمند و ارکسترال «چشم انتظار» همواره یار و همکار صمیمی ما بوده‌اند.

گفتنی است یکی از هنرمندان خوب قشقایی بنام آقای برزو طیبی‌پور با ساز تخصصی نی هم سعی در جمع‌آوری موسیقی مقامی قشقایی داشته و در این خصوص با انتشار آلبوم‌های «داغلارنولدی» به خوانندگی مرحوم استاد طهمورث کشکولی و «ایلیاد» به خوانندگی مرحوم استاد محمدحسین کیانی و «بیستون» با همکاری نقاره نوازی پیمان سلمانی‌زاده فرزند استاد گنجی موفق گردیدند مجموعه‌ای را روانه جامعه فرهنگی نمایند.

آلبوم «چشم انتظار» که محصول کار گروهی خانواده شماست در حوزه

موسیقی کدام مناطق می باشد؟

البته چون در این آلبوم، موسیقی کلاسیک جهانی به خدمت موسیقی محلی آورده شده، به واقع خوراکيست که برای همه ذائقه‌ها قابل هضم است. یعنی نه تنها اقوام و اقشار ایرانی بلکه تمامی ملل دیگر نیز از استماع موسیقی کلاسیک همراه با سازهای محلی و سنتی مال لذت می‌برند. لذا چون بصورت ارکسترال (هارمونیک، کترپوآنتیک) ساخته شده است، توضیحات بخشی از بروشور همراه آلبوم نیز به زبان انگلیسی ترجمه شده اما کلیات آن مربوط است به استانهای جنوب ایران شامل: فارس، اصفهان، چهارمحال بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان و بوشهر

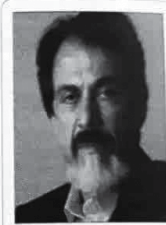
و سایر مناطقی که ترکهای قشقایی و یالره‌های بویراحمدی در آنجا حضور دارند. اما از نغمه‌ها و آواهای زیبای محلی ترکستانی و آذربایجانی نیز که به فواصل موسیقی قشقایی نزدیک بوده و با آن انس و الفت داشته‌اند بهره‌مند شده و استفاده نموده‌ایم.

خیلی مشتاقیم در مورد فرزندان هنرمندان ایمان و اشکان که بد طولایی در موسیقی و همکاری در آثار هنری شما دارند توضیح بفرمایید.

شاید ضرورت داشته باشد بر اساس اصل مدل‌سازی انسانهای موفق در علم تکنولوژی فکر اشاره‌ای هم به نحوه شکل‌گیری هویت فرزندانم توضیحاتی هر چند

مختصر بدهم. در تکنولوژی فکر که ارزشنامه آنرا در سال ۱۳۸۱ از مؤسسه پدیده فکر اخذ نموده‌ام فرمولهایی وجود دارد که به پاره‌ای از آنان اشاره می‌کنم. تحیل فکر آرزو امید خواسته اشتیاق سوزان + باور + امید به موفقیت + اقدام = موفقیت

که هر کدام از این واژه‌ها تعریف خاص خودش را دارد تا زمانی که انسان با بهره‌گیری از این فرمول پس از رسیدن به اشتیاق سوزان یعنی بی‌قراری برای رسیدن به هدف، با توانمندی شاهد موفقیت را در آغوش بگیرد. فرمول دیگری در رابطه با ساختن منش جدید وجود دارد که آنهم بشرح زیر است: اندیشه‌ای بکار و عملی برداشت

«علی یونیس»

«ترانه سرا، آهنگساز، خواننده و مدیر مسئول سابق واحد شماره دو و عضو فعلی خانه موسیقی ایران. از شاگردان استاد رحیم فتحعلی زاده در فارسی و استاد اسماعیل مهرتاش در تهران. همکاری مستمر با مرکز موسیقی و سرود سازمان صدا و سیما»

من عاشقان موسیقی را دوست می‌دارم

محمد بهمن بیگی

آشنایی من با استاد محمد بهمن بیگی به این صورت بود که کتاب «اگر قره‌قاج نبود» ایشان را مطالعه می‌کردم. به داستانی بنام «گرایلی» رسیدم که در آن واقعه، شخصی بود بنام استاد پرویز محمود (اولین تحصیل کرده موسیقی در اتریش و بنیانگذار ارکستر سمفونیک و رئیس وقت رادیو). قرار بود بنا به تقاضای استاد بهمن بیگی که از دوستان ایشان بود سطح موسیقی ترکی قشقایی را با تبدیل موسیقی تک صدایی (اونیسون) به چند صدایی (ارکسترال) ارتقاء دهند. پس از ماه‌ها پیگیری و انتظار به هردلیل این امر میسر نشد و استاد نتوانست به یکی از آرمانها و آرزوهایش برسد.

تا اینکه این مهم توسط خانواده یونیس متجلی و محقق گردید و ما توانستیم با هماهنگی قبلی شرفیاب حضور ایشان شویم و بخشی از آثارمان را برایشان بخش نماییم که بسیار خوشحال و در تعین حال منتقل شدند. لذا قلم و کاغذی اختیار نموده و بصورت نغز برای من مرقوم فرمودند: «من عاشقان موسیقی را دوست می‌دارم و در میان آنان از همه عاشق‌تر و دیوانه‌تر را خیلی دوست می‌دارم. نام این عاشق دیوانه علی یونیس است. جانم فدایش. محمد بهمن بیگی، بیستم بهمن ۱۳۸۹»

در همین خصوص یکی از شاگردان قدیمی و شاخص فعلی بنام آقای خسرو ابرجی که به قول خودشان ارتباط نزدیک و صمیمانه‌تری با استاد داشتند، هنگام مشاهده دستخط و فیلم ملاقات من با مرحوم بهمن بیگی اظهار نمودند: در تمامی دوران مدیریتشان سابقه نداشته است عنوان «جانم فدایش» را بجز علی یونیس برای شخص دیگری در نظر گیرند و این تشویق نشان دهنده مقبولیت و تأثیر بسزای آلبوم «چشم انتظار» بوده است. اگر چه جناب استاد بهمن بیگی موسیقیدان نبودند اما به اعتقاد من موسیقی‌لوگ (موسیقی شناس) بودند زیرا مطمئناً روی موسیقی کلاسیک جهانی و محلی قشقایی و بویراحمدی اشراف کامل داشتند.

دیدگاه استاد بهمن بیگی در مورد موسیقی ترکی قشقایی بگونه‌ای بود که ارزش موسیقی، آنهم موسیقی پاک ایل را می‌دانست.

داستان طنز آمیز آهنگ گرایلی در کتاب «اگر قره‌قاج نبود» و تلاش او برای بردن استاد آواز قشقایی به تهران و معرفی او به پرویز محمود رئیس اداره موسیقی کشور و معاونش رویبک گریگوریان با این تصور که بتواند موسیقی ایل را با دنیای نو و پیشرفت‌های علمی جهان همراه کند شنیدنی و خواندنی است.

او نزدیک به هفتاد سال پیش نوشت: «ایل قشقایی در این زاویه دور افتاده جهان سرشار از موسیقی است. ترانه‌های قشقایی اگر مورد مطالعه خبرگان موسیقی قرار گیرد، می‌تواند منبع الهام شود و آهنگهای گرانبهایی را پایه ریزی کند.»

استاد بهمن بیگی با قلم سحر آمیزش موسیقی ایل را به زیبایی توصیف می‌کند: موسیقی در ایل احترام بسیار داشت. موسیقی ایل از جنگ اویش هرزه سرا و عریده کش دور بود. موسیقی ایل با عیاشی‌های ردیانه آمیزش نداشت. موسیقی ایل از پستان نجیب و سخاوتمند طبیعت شیر می‌نوشید و جان می‌گرفت.

کن عملی بکار و عادت
برداشت کن عادت
و منشی برداشت کن منشی
بکار و سرنوشت خود را رقم
بزن

در این سالهای طولانی مثل
یک باغبان عاشق و حاذق،
آگاهانه نهالهایی را کاشتم و
با عشق و امید، صبورانه به
آنها رسیدگی و مراقبه نمودم
تا سرانجام با ایجاد نشانه و
علامات مثبت به ثمر رسیدند
و با شکل گیری آلبوم "چشم
انتظار" طبعم اغناء و روحم
ارضاء شد.

اگر چه در این مدت با
گذراندن عمر و جوانیم در عالم
هنر به مال و منال و خلعت و
انعامی نرسیدم، اما هنگامیکه
خود و فرزندانم در "تاریخ
شفاهی" ماندگار شدیم، از
حلاوت و شیرینی ثمر حاصله
در جهت اعتلای فرهنگ و
میراث معنوی مان به خود
می‌بالم و احساس غرور راسخ
می‌کنم که همواره در طول
دوران پرفراز و نشیب زندگیم
جز به اعتلای فرهنگ این
کشور و زنده کردن آثار پر
افتخار پیشینیان که استادان مبرز
زمان خود بودند نیا ندیشیدم.
کسانیکه به واقع فرزندان صالح
و عاشق پیشه فرهنگ و هنر این
دیار بودند.

**با استاد بهمن بیگی
دوستی و آشنایی دیرینی
داشته‌اید. دیدگاه استاد
بهمن بیگی را در مورد
موسیقی ترکی چگونه
ارزیابی می‌کنید.**

متأسفانه من با استاد محمد
بهمن بیگی دوستی دیرینه‌ای
نداشتم، فقط به صورت موردی

خدمت ایشان رسیدم. آنهم
به این شکل بود که کتابی را
بنام "اگر قره قاج نبود" مطالعه
می‌کردم. به داستانی بنام "
گرایلی" رسیدم که در آن واقعه،

شخصی بود بنام استاد پرویز
محمود (اولین تحصیل کرده
موسیقی در اتریش و بنیانگذار
ارکستر سمفونیک و رئیس وقت
رادیو)، قرار بود بنا به تقاضای
استاد بهمن بیگی که از دوستان
ایشان بود سطح موسیقی ترکی
قشقای را با تبدیل موسیقی
تک صدایی (اویسون) به چند
صدایی (ارکسترال) ارتقاء دهند.
پس از ماه‌ها پیگیری و انتظار
به هردلیل این امر میسر نشد
و استاد نتوانست به یکی از
آرمانها و آرزوهایش برسد.

تا اینکه این مهم توسط
خانواده پویانیا متجلی و
محقق گردید و ما توانستیم با
همانگی قبلی شرفیاب حضور
ایشان شویم و بخشی از آثارمان
را برایشان بخش نماییم که
بسیار خوشحال و در عین حال
متقلب شدند. لذا قلم و کاغذی
اختیار نموده و بصورت نغز
برای من مرقوم فرمودند: "
من عاشقان موسیقی را دوست
می‌دارم و در میان آنان از همه
عاشق‌تر و دیوانه‌تر را خیلی
دوست می‌دارم. نام این عاشق
دیوانه علی پویانیاست. جانم
فدایش. محمد بهمن بیگی.

بیستم بهمن ۱۳۸۹"
در همین خصوص یکی از
شاگردان قدیمی و شاخص
فعلی بنام آقای خسرو ایرجی
که به قول خودشان ارتباط
نزدیک و صمیمانه‌تری با استاد
داشتند، هنگام مشاهده دستخط
و فیلم ملاقات من با مرحوم
بهمن بیگی اظهار نمودند: در

تمامی دوران مدیریتشان سابقه
نداشته است عنوان "جانم
فدایش" را بجز علی پویانیا
برای شخص دیگری در نظر
گیرند و این تشویق نشان
دهنده مقبولیت و تأثیر بسزای
آلبوم "چشم انتظار" بوده است.
اگر چه جناب استاد بهمن بیگی
موسیقیدان نبودند اما به اعتقاد
من موسیقی‌لوگ (موسیقی
شناس) بودند زیرا مطمئناً روی
موسیقی کلاسیک جهانی و
محلی قشقای و بویراحمدی
اشراف کامل داشتند.

دیدگاه استاد بهمن بیگی در
مورد موسیقی ترکی بگونه‌ای
بود که ارزش موسیقی، آنهم
موسیقی پاک ایل را می‌دانست.
داستان طنز آمیز آهنگ گرایلی
در کتاب "اگر غره قاج نبود" و
تلاش او برای بردن استاد آواز
قشقای به تهران و معرفی او
به پرویز محمود رئیس اداره
موسیقی کشور و معاونش
رویک گریگوریان با این
تصور که بتواند موسیقی ایل
را با دنیای نو و پیشرفت‌های
علمی جهان همراه کند شنیدنی
و خواندنی است. او نزدیک به
هفتاد سال پیش نوشت:

"ایل قشقای در این زاویه دور
افتاده جهان سرشار از موسیقی
است. ترانه‌های قشقای اگر
مورد مطالعه خبرگان موسیقی
قرار گیرد، می‌تواند منبع الهام
شود و آهنگهای گرانمایی را
پایه ریزی کند."

استاد بهمن بیگی با قلم
سحر آمیزش موسیقی ایل را
به زیبایی توصیف می‌کند:
موسیقی در ایل احترام بسیار
داشت. موسیقی ایل از چنگ
اوباش هرزه سرا و عربده کش
دور بود. موسیقی ایل با

■ از راست به چپ: اشکان پویانیا - استاد علی پویانیا - ایمان پویانیا

مورد تشویق
و تقدیر قرار
داده‌اند.

نظر حضر تعالی در مورد ترانه و ترانه‌سرایی چیست؟

مرحوم
صادق هدایت
می‌گوید
ترانه صدای
درونی هر
ملت و
سر چشمه
الهامات بشری
و مادر ادبیات
و هنرهای
زیبا محسوب
می‌شود.

خانم شهرزاد فیضی پیرامون
ترانه سرایی چنین گفته
است: ترانه‌ها روده‌های عظیم
جاری در این سرزمین بوده و
سرچشمه‌های زلال و فرهنگ
ملی ما می‌باشد.

ترانه یکی از وجوه بارز
و درخشان فرهنگ ایران زمین
است و ترنم ترانه و زمزمه
آهنگهای محلی، فضایی از
روشنی و زیبایی به وجود
می‌آورده که متأسفانه در
برهه‌هایی از زمان این سنت
کهنسال فرهنگ ایرانی مورد
بی توجهی و کم لطفی قرار
گرفته است.

تاریخ فرهنگ ایران با سرود
و ترانه آغاز می‌شود. مانند
نایش‌های زرتشت پیامبر
که اهورامزدا را با سرایش
می‌ستائید. ترانه دربردارنده و
بازگوکننده شور و عشق، شادی
و غم، امید و ناامیدی، خشم و
عاطفه، مهربانی و بیزاری، وصال

احتشام)، مهندس علی شجاعی
(نویسنده کتاب نامها و یادها در
قلم و بیان محمد بهمن بیگی)،
محمدصادق رحمانیان (مدیر
رادیو فرهنگ) مستنداین آثار
را مورد تقدیر و تحسین قرار
دادند. یجز نامبردگان، بسیاری
از اساتید و مفاخر دیگر فرهنگ
و هنرکشور از جمله: بزرگ
لشکری، همایون رحیمیان،
دکتر کامبیز روشن‌روان،
حمید رضا نوربخش، داریوش
پیرنیاکان، محمد بیگلری‌پور،
هادی منتظری، محمد تقی
زرین‌چنگ، پروفیسور منوچهر
صهبایی، دکتر حسن ریاحی،
دکتر محمد سریر، بویژه
کانون آهنگسازان، رهبران کر
و ارکستر خانه موسیقی ایران
به ریاست استاد تقی ضرابی
، آلبوم "چشم انتظار" را از
ارزشهای ویژه فرهنگی تلقی
نموده و این حرکت و خدمت
ماندگار را به صورت کتبی

عیاشی‌های رذیلانه آمیزش
نداشت. موسیقی ایل از پستان
نجیب و سخاوتمند طبیعت شیر
می‌نوشتید و جان می‌گرفت.
(برگرفته از سایت koochlib.ir)

**نگرش پژوهشگران و
محققان و هنرمندان حوزه
فرهنگ و هنر به این
خدمت‌ماندگار و ارزشمند
شما در حوزه موسیقی
ترکی چگونه می‌باشد؟**
بزرگانی همچون مرحوم
استاد محمد بهمن بیگی، دکتر
منوچهر کیانی (جامع‌شناس)،
داود حسن آقایی کشکولی
(شاعر و ادیب پرآوازه
قشقایی)، سرکار خانم پروین
بهمنی (خواننده و محقق)،
مرادحاصل نادری دره‌شوری
(نویسنده کتاب رمز توفیق)،
محمد مهدی خان قشقایی (از
شاگردان مرحوم استاد بنان
و فرزند امیرقلی‌خان سردار

و هجران و خواهش و تمنا است. در واقع ترانه از گهواره آغاز و به گور ختم می‌شود. عمر ترانه بستگی زیادی به موضوع آن دارد. اگر محتوای آن احساسات و عواطف جاودانه انسانی باشد، نسلها را به خود مشغول می‌دارد. همانند موسیقی و ترانه‌های قومی یا محلی سرزمین‌مان که یادآور سنت‌های قدیمی و شفاهی ترانه‌سرایی در ایران است.

همه این حرف‌ها و گفته‌ها زبان عواطف و احساس خالقان آنان است. مثل بزرگان و صاحب‌دلانی روشن بین و ژرف‌نگر همچون زنده‌یادان بیژن ترقی، معینی کرمانشاهی، رهی معیری، عارف قزوینی که سراپا مهر و شور و دلدادگی، با مشربی چون دامن آفتاب گسترده و عالم گیر بودند. لازم بذکر است بنده با بضاعت اندک خویش بخشی از ترانه‌های آلبوم "چشم انتظار" از جمله: "مهربان"، "یولداشلیک"

به زبان ترکی و "تیه‌ری" به گویش لری را سروده‌ام. مرحوم مهرداد اوستا در کتاب سرود برگ‌ریزان می‌فرماید: "یک هنرمند تا آنجا هنرمند است که انسان است و هر که را از این انسانیت بهره‌ای بیش باشد، به همان نسبت، آثاری والا تر پدید خواهد آورد" و به اعتقاد بنده کسانی که در خدمت بشریت و میراث فرهنگی، آثاری بدیع و ماندگار و منحصر بفرد خلق می‌کنند با بهره‌مندی از موهبات الهی به اوج انسانیت و جلوه‌گری بندگی خدای یکتا نایل می‌گردند و اینجاست که بواقع باور می‌کنند از روح خداوند در کالبدشان دمیده شده و در مسیر کمال و جاودانگی حرکت نموده‌اند و چنانچه تعریفی از خود بکنند، این تعریف به پروردگار توانا که خالق آنان است بر می‌گردد. چنانکه در قرآن کریم آمده است: وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ (آیه

۱۱ سوره الضحی) و از نعمت پروردگار خویش [با مردم] سخن گوی.

نقش پدر گرامیتان را در گرایش شما به هنر والای موسیقی بیان نموده و بفرمایید چرا مصمم شدید ساختار موسیقی شقایق و بویراحمدی را عالمگیر کنید؟

چراغی را که پدرم در خصوص پرداختن به حفظ و اشاعه آداب و رسوم زیننده ایل و روستا در دل و جانم با تشویقهایش افروخت در کوره راه‌های زندگی همه جا روشن‌گر زندگی هنری‌ام بود و جزء دلبستگی‌های زمان نوجوانی‌ام بحساب می‌آمد. آنچنانکه نوای دل‌انگیز و آسمانی موسیقی، اندیشه‌های ساده و بی‌پیرایه‌ام را در اوج آسمانهای خیال به پرواز در می‌آورد، بگونه‌ای که گاهی از خود بی‌خود شده و گذشت زمان را با غرق در افکار رویایی

■ آموزشگاه موسیقی پرسیس با مدیریت استاد علی پویانیا

و خیالی درک نمی‌کردم. اکثر آهنگهای قشقایی ضمن تک صدایی (اونیسون) بودن، قالبی یکنواخت داشت و غالباً تکراری بود. اشعار آنها نیز معمولاً یک مضمون واحد و کلیشه‌ای را یک‌بار می‌کشید. باید در چنین شرایطی کاری می‌کردم که ریشه احساسات مردم به ارتعاش درآید و به اعتبار زمان با موسیقی کلاسیک درهم آمیزد، و برای کلیه ذائقه‌ها لذیذتر و دلشین‌تر شود. لذا از شاعر بزرگ قشقایی استاد داودخان حسن آقایی کَشکولی کمک گرفتم. این مرد نازنین به گرمی و با آغوش باز پذیرایم شد و متن زیبایی در خصوص آثار جدید ما نوشت که زینت بخش رزومه‌امان گردید و کتباً اختیار و اجازه استفاده از کلیه اشعارش را به خانواده پویانیا عنایت فرمودند.

نظر تان در مورد عوامل بازدارنده و پیش‌برنده چیست و انتظار تان را از مسئولین بفرمایید.

آثار ارکسترال جدید قشقایی و بویراحمادی بنابه نظر کتبی اساتید فن و مفاخر موسیقی کشور، عالمی ویژه خود دارد و هرگز کهنه و فرسوده نمی‌شود. زیرا این آهنگها بعلافت آشنایی فرزندانم با زبان جهانی موسیقی و اسرار نهفته در ملودی‌ها و آشنایی خودم با موسیقی نواحی و سنتی و درک آواهای جانسوز و نغمه‌های روح انگیز محلی امید است از بهترین آهنگهای ماندگار روزگار ما و روزگاران

دگر باشد و آرامش بخش دل‌های شیفته گردد.

البته هستند خشک طبعان و تنگ‌نظرانی که اندیشه‌های سنگین و دردآلود و رنج‌آور دارند و بر نمی‌تابند کسانی برای تسکین روح و تشفیج دل عاشقان دردمند حرکتی ابداعی، خلاق و تعیین‌کننده داشته باشند. شاید تصور می‌کنند ابتکار و نوآوری به جایگاه آنان لطمه‌ای وارد می‌کند و یا خدشه و خللی در راه و طریق آنان ایجاد می‌گردد. لذا به شکل‌های مختلف چوب‌لای چرخمان گذاشته و خار سر راهمان بودند. به قول شاعر (دکتر حمید مدنی)

خشک طبعان همه خار سر راهم باشند
گلزار هنر سبز گیاهی دارم
اهل علم و فضیلت موسیقی بر این باورند، هر تحول موسیقایی که در پیشرفت اجتماعی مؤثر نباشد از مجموعه آثار هنری خارج است.

پس اگر هنرمندان شاخصی که به اعتلاء و شکوفایی تمدن دیرینه و میراث راهگشا و ثمربخش گذشتگان کمک می‌کنند را راهبران و مجاهدان مبارز با جهل و نادانی بنامیم، اشتباه نکرده‌ایم و سخنی به گزاف نگفته‌ایم.

فکر را ای جان بجای شخص دان / زآنکه شخص از فکر دارد قدر و جان / موجِ خاکی، و هم و فهم و فکر ماست / موجِ آبی، محو و سُکر است و فناست (مولانا)

انتظار می‌رود مسئولین و متولیان

پیش‌برنده و راهبردی عرصه فرهنگ و هنر در مراکز مرتبط به گسترش این آثار کمر همت بسته تا بازخوردی پویا و پایا به ارمغان بیاورد و این آثار توسط ارکسترهای ملی و یا سمفونیک اجرایی شوند و برای آگاهی بیشتر مردم عزیز و علاقمند، فرهنگسازی‌ها نموده و گامهای مؤثرتری بردارند. چراکه به قول صاحب‌نظران، رسالت اصلی این ارکسترها در وحله اول اجرای آثار ملی و محلی است. سوال (۱۲) آیا در زمینه‌های آموزشی و مهارتی مرتبط با حوزه موسیقی هم با توجه به مشغولیات فراوان در زمینه‌های خوانندگی، ترانه سرایی، آهنگسازی و حوزه تحقیق و پژوهش، فعالیتی دارید؟

در ابتدای سال ۹۴ به صورت رسمی با تأسیس مرکز مهارت آموزی و آموزشگاه آزاد هنری پرسیس در تهران سعی نمودیم تا با کشف و پرورش استعدادها موجود در عرصه هنر والای موسیقی و در زمینه آموزش نیز اقداماتی مؤثر و سازنده داشته باشیم. این مرکز با ارایه دوره‌های مهارت آموزی دیپلم موسیقی در چهار رشته نوازندگی ساز جهانی، نوازندگی ساز ایرانی، آواز جهانی و آواز ایرانی از سراسر کشور هنجو می‌پذیرد.

علاقه‌مندان حوزه فرهنگ و هنر می‌توانند به منظور همکاری مثمرتر با مراجعه به وبسایت www.pouyania.ir نظرات و پیشنهادات خود را با ما در میان بگذارند.

جشنواره داستان و خاطره نویسی یلدای کرونا

برندگان جایزه داستان نویسی یلدای کرونا / داود حیدرخانی
با آثاری برگزیده از :

فاطمه اکبری / عزیز سلیمانی بارزلی / راضیه محمودپور / عسل ایزدی / اکرم پیرامون /
امیر مشعوفی / مژگان قلی پور / المیرا کاظمی / معصومه دین محمدی
و شرکت کنندگان خردسال : نوا جعفرزاده برنج آباد / سودا نجف زاده / آریا محمدپور
جشنواره داستان و خاطره نویسی یلدای کرونا به روایت تصویر

■ داود حیدر خانی / دبیر جشنواره

برندگان جایزه داستان‌نویسی یلدای کرونا مشخص شدند

سرکار خانم مژگان قلیپور، ۲۴ ساله لیسانس معماری از ارومیه، دوم

سرکار خانم المیرا کاظمی ۳۵ ساله کارشناس ارشد زبان انگلیسی از ارومیه، سوم

در بخش داستان‌نویسی:

سرکار خانم فاطمه اکبری، ۴۲ ساله از زنجان با عنوان «پشت گورستان ابری نیست»، اول.

جناب آقای عزیز سلیمانی بارزلی، ۴۵ ساله از مشکین‌شهر با عنوان «قار بیزه قوناق گتیریب»، دوم.

سرکار خانم راضیه محمودپور، ۲۲ ساله از ارومیه با عنوان «باهم، برای هم»، سوم.

هیئت داوران، اثر داستانی سرکار خانم معصومه دین محمدی، ۳۰ ساله از زنجان، با عنوان «نیمه تاریک‌تر دی» را با وجود عدم ارتباط واقعی اثر با موضوع جشنواره (کرونا) به دلیل شیوه نگارش و نوع پرداخت به موضوع آسایشگاه‌های جانبازان، شایسته تقدیر دانست.

همچنین از ۳ عزیز شرکت‌کننده در جشنواره، به عنوان کم سن و سال‌ترین شرکت‌کنندگان، آقایان پارسا و آریا محمدپور، ۸ و ۱۱ ساله از ارومیه و خانم سودا نجف‌زاده، ۸ ساله از تبریز و همچنین از خانم نوا جعفرزاده ۱۳ ساله از ارومیه، بابت ارسال کلیپی کوتاه با موضوع یلدا و رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی، به سبب خلاقیت در تهیه آن، به صورت ویژه تقدیر به عمل آمد.

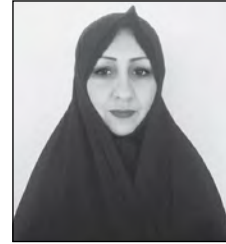
بعد از حدود سه ماه برنامه‌ریزی و اجرا، پرونده یلدای کرونا بسته و اختتامیه جشنواره، پنجشنبه ۱۸ دی‌ماه، در محل سالن شهید آهندوست فرهنگسرای جوان ارومیه و با حضور سرپرست معاونت توسعه و برنامه‌ریزی سازمان همیاری شهرداری‌های آذربایجان غربی، مدیر و معاون فرهنگسرای جوان ارومیه، داوران و برندگان ارومیه‌ای، برگزار و جوایز برندگان تقدیم ایشان گردید. فرصتی بود تا با دوستان جدید علاقمند به نویسندگی آشنا شویم و از محضر اساتید جان، درس بیاموزم؛ اتفاق شیرین و مبارکی که جز با حمایت مدیر ارجمند فرهنگسرا، هادی جان پناهی، دلگرمی‌های سجاد جان قاضی‌پور و بزرگواری و همراهی استاد منوچهر پارسایی سرکار خانم زیبا منوچهری و منتقد همیشگی، سرکار خانم فرزانه ولی زاده ممکن نمی‌شد.

بزرگواری‌تان را سپاس!
و اما برندگان:
در بخش ویژه کادر درمان:

سرکار خانم عسل ایزدی، ۲۴ ساله کارشناس پرستاری از مریوان، با عنوان «کد ۹۹»، اول
سرکار خانم اکرم پیرامون، ۲۵ ساله کارشناس هوشبری از ارومیه، با عنوان «مهمان ناخوانده»، دوم
جناب آقای امیر مشعوفی، ۲۶ ساله دانشجوی پزشکی از ارومیه، سوم

در بخش خاطره‌نویسی، هیچ اثری شایسته رتبه نخست شناخته نشد:

پشت گورستان ابری نیست

فاطمه اکبری / زنجان

و من، کل راه برگشت را به شیرابه سفید جاری از دم‌برگ انجیری فکر کرده بودم، که ریشه در اثنی عشر مرده‌های پشت گورستان داشت؛ مربایش هم از معده هم‌تختی مهتاب برگشته بود، وقتی فهمید پدرش گورکن است.

مهتاب را در مدرسه‌ای نزدیک خانه ثبت‌نام کردم. صبح به صبح، جاده‌خاکی پشت مرده‌شورخانه را دور می‌زد، از جاده آسفالتی که ردیفی از تعمیرگاه‌ها بودند می‌گذشت و می‌رسید به مدرسه؛ مدرسه‌ای که روانشناس نداشت، معاون آدم حساسی نداشت، در عوض هیچکس آنجا از زندگی مهتاب خبردار نبود. کل افتخار سال‌های بعد مدرسه این شد که یک نفر به دیپلم نرسیده شوهر نکرد و با دوست پسرش هنگام فرار، در جاده گرفته نشد و بالاخره پای یک نفر از آن خراب شده به دانشکده پرستاری باز شد. قطره‌های آب و کف از رد محو داع‌الصف‌های روی گلو پایین می‌چکد. زن چند بار دستش را روی پولک‌ها می‌کشد. ضعیف زمزمه می‌کنم:

— اونا رد پولکی گردنشه.

مهتاب را توی بغلم تاب می‌دادم. مردمک چشم‌هایش لرزان بود. احمد، آن روز ده نفر خاک کرده بود. زیر ده جنازه را گرفته بود. برای ده مرده از خاک، بالش درست کرده بود. شانه بی‌جان ده نفر را تکان داده و گفته بود اسمع، افهم. بعد آمده بود خانه. مهتاب را در آغوش کشیده بود. بوسه بر گلویش زده و مهتاب، از فردا ماهی شده بود. روی گردنش، پوستک‌های سفیدی سر در آورده بود که زیر آب داغ، دهان باز می‌کردند. کوچک‌تر که بود، زیر لباس‌های یقه بلند و در بزرگسالی، زیر موهای یک‌دست لختش پنهان می‌کرد. بعدها خودش زبان داروها را فهمید. تیوپ‌های کرم توی اتاقش خالی می‌شد و رد داع‌الصف‌ها کم‌رنگ‌تر.

می‌فهمید وقتی موریانه‌ها از سوراخی وسط سینه‌ام بیرون جهیده و به دست‌ها می‌دوند، باید یک چهارم از آن خردلی‌ها بخورم. بعد یک ساعت، یک چهارم دیگر و بعد اگر بهتر نشد کل قرص را. بهتر نمی‌شد، حفره هر بار بزرگ‌تر می‌شد و تعداد موریانه‌ها بیشتر. به روانپزشک می‌گفتم باید یک سیمی فرو کنیم توی حفره و درزش را بگیریم. سر تکان می‌داد و روی برگه می‌نوشت. هر سری با کیسه بزرگ‌تری از قرص، به خانه برمی‌گشتم. قرص‌ها منگم می‌کرد. می‌خوایدم و روی لبه خواب، کابوس می‌دیدم.

اولین برف سال شروع شده بود. قبرهای آن‌روز، عمیق‌تر بودند. کپه کپه خاک دور حجم مستطیلی

احمد نیامده؛ رفته بود که نیاید. رفته بود بیل بزند به خاک سفت گورستان. بکوبد تا عمق دو و نیم متر. آهک بزند و بعد به عزت و شرف لاله‌الله جنازه را بگذارد تو. دنده‌های ضبط تک کاسته بسته شده به کمرش، به کندی و نرمی بچرخند. عبدالباسط، الرحمن بخواند و علم القرآنش را طوری بخواند که جماعتی، پشت سرش فریاد بزنند الله.

تنش را مثل ماهی درشتی که از دریا گرفته باشند، روی سنگ غسل‌خانه سُر می‌دهند. سرش به چپ و راست تلو می‌خورد و کوبیده می‌شود به گوشه سنگ. موهایش روی صورت پخش شده. دستم را نزدیکش می‌برم. انگشت‌هایش رو به هوا خشکیده‌اند؛ دیگر بوی انجیر نمی‌دهند.

پاره‌های نان و تکه‌های انجیر، خشک شده بود روی مانتو و مقنعه سفیدش. زیر چشم‌هایش از فشار اشک، سرخ شده بود، ولی گریه نمی‌کرد. مدیر مدرسه، فاصله صدلی‌اش را با من، یکی بیشتر کرد. بعد سعی کرد صدایش را صاف کند و گفت:

— خب... خب راستش بچه‌ها خوف می‌کنن. من، به‌خاطر خود مهتاب جون می‌گم. یعنی می‌خوام بگم اگه مدرسه‌ای بره که بچه‌ها شغل باباشو ندونن یا محل زندگیش رو، خودش راحت تره...

قاربیزه قوناق گتیریب

عزیز سلیمانی بارزلی / مشگین شهر

ننچه وده دن سورا، بو گون توکان بازار اچیل میشدی! دئمه‌لی یا جاماها تین قورخوسو تۆکول موشدو، یادا دای خیر تگلرینه ییغیل میشدی! آر ارواد کۆهنه پشیکانی خیوانین دینج بیر یئرینده ساخلا ییب باهالیقدان، سوتقالانا سوتقالانا تره بار مئیدانینا ساری یئریدیلر. گونون باتار چاغی، گۆیدن برگ قار، چیلنیردی. کیشی، بۆرکو قولاقلارینا چا یئندیری، یئرین اوزو آغارارکن، آغیزلاریندا ماسک، قادین ایاقی گتمه سین دئیه، یاشام یولداشینین یلندن توتدو. انهمال انهمال گندیب تره بار مئیدانینا چاتدیلار. مئیداندا، اینه آتماقا یئر یوخییدی! اونلار، آراییب آختاریب اوجوز، یئردن. بیئیتیدن، بیرده سهمان قاریز آلیب، بازارا اود بوکولوب دئیه آرابالارینا ساری قایتدیلار.

قادین، «آلاها قوربان اولوم یئنه ماغیل کیشیلر ده یاشماق ووردوردو» دئییب، زارافاتا آرینه یاندی قیندی وئریردی!

کیشی، «هه دای قادینلار آرزیلارینا چاتدیلار!» دئییب، پشیکانین قاپیسینی اچدی. آرابانین تکرلری زوروشه زوروشه، شوشه سیلنی چیرپینا چیرپینا، انولرینه گتیدی. قار ایریلش میشدی. اونلار خیط دن، ماشین چیخماز دئیه، پشیکانی کوچه نین باشیندا ساخلا ییب هر بیر «ووو نه سو یوقدو!» دئییب، الدیقلارینی گۆتوروب ائوه قاچیریدی. لار.

خان نه، ائوده بورقانچانی ایاقین اوستونه چکیب بوخارینین قیراقیندا تسبیح الینده اوتورموشدو اونلار بوخارینین قیراقیندا یئر وئردی، سونوندا اؤزو قالخیب ایاقا سبزی سیرفاسینی گتیریب قاباقینا سردی. قادین، سبزی یئر قویوب اللرینی قاچیب یویوب قایدیب بوخارینین اوستونه توتدو.

کیشی، اوتورمامیش، «اوغول دور گئت کوره یی گتیر»، دئدی.

خالسی جمع شده بود. جماعتی پشت نرده‌های قبرستان ایستاده و شیون می کردند. ماسک‌های روی صورتشان سفید بود. مثل برف نشسته روی زمین. حجم نایلون پیچ شده‌ای، روی دو جفت دست، به سمت گور می رفت. موریانه‌های سینه‌ام رسیده بودند به قبرستان، به شانه خاکی جاده، به بلوارها و اتوبان‌ها، به بیمارستان و حفرة‌های بزرگ‌تری پیدا کرده بودند، قد دو شش. پشت جناغ سینه‌ام یخ کرد. موریانه‌ها داشتند می آمدند. باید می خوابیدم.

در روی پاشنه چرخید و ناله‌ای کرد. کالبد مهتاب توی چارچوب نقش بست. آن روزها دیرتر می آمد. ۸ ساعت شیفت و ۴ ساعت اضافه. خسته و خواب‌آلود کز کرد گوشه اتاق. سینی چای را از گوشه در دادم تو. دلم می خواست بغلش کنم و بگویم الپازورم‌ها جریان خون را در بدنم تند می کنند. زیر پوستم گر می گرفت و موریانه‌ها پاره‌اش می کردند. نزدیکش رفتم. پولک‌ها سرخ شده بودند؛ مثل گونه‌هایش. ماسکش را بالا کشید و دست‌هایش را سد کرد:

– نزدیکم نشو مامان.

خون از جریان ایستاد.

– باید احتیاط کنیم. مردم از بس مُردن دیدم.

جانور بزرگ شده توی گلویم را قورت دادم و برگشتم. احمد هنوز نیامده و گوشه قبرستان خوابیده بود. باید یکی از آن خردلی‌ها می خوردم.

شب و روز بعدش را میان خواب، صدای سرفه‌ها و ناله‌های بی‌وقفه کسی را می شنیدم. هرچه جان می‌کندم بلند شوم، نمی شد.

زن، سدر و کافور می پاشد به تکه‌های کفن. منگ نگاهش می‌کنم. مهتاب، لای پتو رفته بود. پشت در نشسته بودم و به حجم جسمی فکر می‌کردم که آن سمت اتاق تکیه به در زده بود. آ زیر آمبولانس می چرخید و نور سرخ می ریخت توی خانه.

تن خسته مهتاب را از اتاق بیرون کشیدند. نزدیک رفتم. ناخن کشیدم به صورتم و خون، شُره کرد روی فرم پلاستیکی پرستارها.

مهتاب، به جعبه قرص‌های خردلی روی طاقچه اشاره کرد. کسی قرص را زیر زانم گذاشت و دستام را گرفت. درد دور شد. موریانه‌ها رفتند.

پنبه توی دهانش، گونه‌هایش را بالا نگه داشته. موریانه‌ها توی حفرة‌های تنش می رقصند.

می خندم، بلند می خندم. زن، مهتاب را رها کرده و پشت در ایستاده. گونه‌ام را چنگ می‌زنم. موریانه‌ها می جهند بیرون. می‌رسند به قبرستان، به شانه خاکی جاده....

اوغلان، آلت پالتارلاری ایلا، قاجیب قارادامدان، کوره یی گتیردی.

کیشی، اوغولونا آجیقلائییب، «بالا سو یوقو، کرونانی گۆرمورسن؟!» دئدی.

اوغلان، گولوب، «بو باهالیق ایله، آجلیقدان اؤلمه سک، کرنا هئچ نه ائیه بیلمز» دئییب، قایدیب قاجیب انوه گیردی!

کیشی وایسینیب، «آتا اولما یینجا، آتا قدرینی بیلمز سیز» دئییب، سونوندا پیله لرین قارینی کورویوب اللرینی هوخورا هوخورا انوه کنجیدی. حامامدا اللرینی ایستی سو ایلا یویوب بوخارینین قیراقینا قایتیدی.

اوشاقلار تېلنتی، کیر-کیتابی انوین بیر بیجقافینا آتیپ بو «شاد» نه برنامه سی دیر دئییه وورهای قطع و وصل اولور! یئر-یئینتیه ساری گلمیشدیله دؤزه بیلمه دیلر اوغلان، «کاشی همه شه» «یلدا» اول، آجیمدان اؤلوردوم!» دئییب، سیرفانی گودمه دی ال انله ییب آلمانین بیرینی دیشینه چکدی! قیزدا بیر خیار گۆتوروب، «قالان آدامین آغیزی یوخدور دئییه؟!» یئمه گه باشلادی.

قادین، قاشلارین دویونله ییب، «خان ننه، بو آج قوردلار دؤزمیه جی! سبزینی اوینالیق چک سیرفانی سریم» دئدی.

سیرفا سریلدی. قیز، تئز تئز دوز قاینندان، قاشیقدان، بوشقابدان گتیریب سیرفانین اوزونه دؤشه دی. اوغلاندا بیر پیچاق الینده قاریزی گتیریب سیرفانین اورتاسینا قویدو، «تیلویز یونو ارموو کانالینا ووراق گۆره ک قاریزین جوجه سی چیخیر یا یوخ؟!» دئدی.

آناسی، کرزدنیب، «اوستونه اود تۆکولسون قارنین اوستوهه آغاج گۆتوروب» دئدی.

هاوا، قاراللیق لامیشدی شام گلدی، یئیه یئیه دانیشماقا باشلادیلار.

کیشی: بیلیمرم کی بو دب نه دیی دیر؟! «یلدا»؛ چۆره ک اولار یئیه ریک! جییمیزده پولدا قویمادی قالا! آخی بئله بوروو بوروودا، قاریز یئرلر؟!

قادین، «بودا ایلده بیر گوندور؛ قوی اوشاقلارین گۆزونون قوردو اؤلسون.» دئییب، آجیلی گولومسوندو! خان ننه، «بالا انله یاخش یئرینه توشوب، گۆرورسوز گۆیدن قار چیلنیر. مثلن یونجانی چيله یا حیطیمیزه سو چيله.» دئدی.

هامی، دایاندی؛ انله بیله هئچ ایندیه جی بو کلمه نین کۆکونه فیکرلشمه میشدیله!

خان ننه، کنچمیشلردن دانیشدی:

«کیچیک چيله، بؤیوک چيله دن سوروشار: سن مندن قاباق گئدیپ نئيله دین؟»

بؤیوک چيله دئیهر: من گئتدیم دوندوردوم اوشوتدوم ناخوشلاتدیم گلدیم.

کیچیک چيله دئیهر: سن بیر ایش گۆرمه ییسن. من گئتسم قاریلاری کورکدن، گلین لری بیلکدن، کۆربه لری بلکدن انله رم.

بؤیوک چيله دئیهر: آز دانیش، سنین عۆمورون آزدیر، قاباقین یازدیر.

کیچیک چيله دئیهر: اوندا نندن چوبانلار دئییر بابلی آماندیر بیر توربا ساماندر؟!»

خان ننه، بئله بئله دانیشیب قوووددان، قورقاندان، مؤیزدن دئدی اونلار دانیشا دانیشا گلیب. قادین، «آلاهین کرمنه چوخ شوکور اولسون! کرونادا بؤیوردن چیخدی. ماغیل کف انله ییرمیشیک!» دئدی.

هر بیر، بیر سؤز دانیشیب، سونرا کرونانین آغریسیندان آجیلیقیندان سؤز توشدو. فیلان کسین، بهمان کسین اؤلوموندن، یورگان دؤشه یه توشدوسوندن دانیشدیله.

کیشی، آناسینا اوز توتوب، «کرونانین بیر ایله زارافات یوخدور، قاریلار، قوجالار چوخ قورخولودولار اؤزوندن میغایت اول آنا» دئدی.

خان ننه، «بالا قورخوسو یوخدور! کرنا همن قورونادیر، یانی قورونوب اؤزونوزو تمیز ساخلاین.» دئدی.

قادین، «ایندیکیلر دایجا اؤزلرینی آجیب هامارا قویورلار! دیلیوه قوربان خان ننه» دئدی.

کیشی، یئنه دبللیب، «خان ننه! کرونانین ایلک آدی، کووید ۱۹ دور. قورونماقلا نه ساغ باغی وار؟» دئدی.

خان ننه، «بالا، کووید همن، کووید دور، یانی میندار ایشلردن کوویوب، قورونوب اؤزونوزو اوزاق ساخلاین!» دئدی.

سونوندا، خان ننه، «ایندی حکیملر بو ناخوشلیقا اون دوققوز آدی قویوبلار! سیزده نه دئیر سیز دئین، ایلکدن وار دیر!» دئدی.

یئنه هامی سس سیز قالدی. هاجاندان هاجانا خان ننه قالخیب پئنجره دن بیر قارین یاغماقینا باخدی. گینانارین بوداقینا، بیر دورنا قونومشودو. خیرداجا قیزی چاغیریب، «قار بیزه قوناق گتیریب» دئدی.

هامی، پئنجره نین قاباقینا گلدی!

خان ننه، «ایلاهی شوکور» دئییب، قایدیب جنمازی یئره سریب نامازا باشلادی. «آلاه و اکبر، آلاه و اکبر»

....

دورنایا گورا سؤزلر باشلاندی. اوشاقلار سوال لاری ایلا بؤیوکلری یوخویا وئریب یاتیرتدیله! آنجاق اؤزلری گئجه نی سحره کیمی، گۆز یوممادیله. تئز تئز دوروب، قوشا باخیردیله!...

مقام سوم داستان

بدیم؟!

این شده بود کار هر روز من؛ زیر و رو کردن اخبار بین‌المللی، ملی و محلی از رسانه‌های داخلی و خارجی و بعدش، غر زدن و دلخوری و ناراحتی از این همه مشکل و درد و زندگی پر مشقت.

اصلاً ولش کنیم، سال‌هاست که تمام اخبار این مملکت، ناراحت کننده هستند!

تی‌وی رو خاموش کردم و دست از کلنجر رفتن با خودم برداشتم.

از حال به آشپزخونه نقل مکان کردم؛ اونجوری نگاهم نکنید، از وقتی این کرونا اومده، نهایت مسافرتمون جابه‌جایی از اتاق به آشپزخونه و سایر قسمت‌های خونه است!

بله! مادر جونم هم که هزار ماشالله، روی کرونا رو کم کرده از بس که روزی صد هزار مرتبه، دستاشو می‌شوره و ظرف‌های آشپزخونه رو ضدعفونی می‌کنه. - مادر من! من شر الوسواس خناس (من شر الوسواس الخناس)

- زهر مار! آروم‌تر نمی‌تونی حرف بزنی؟! زهره ترکم کردی!

- مامان بسه! تورو خدا! خودتو کشتی از بس با وایتکس کار کردی. به قرآن من نگرانتم. بابا خونه‌ای، جایی نمی‌ری که. بعدش، قربونت برم، تو حرف وزیر بهداشت رو خیلی جدی گرفتی. اون بنده خدا گفت دستت رو مرتب بشور ولی نگفت که پوست دستت رو بکن.

- چیکار کنم؟ می‌ترسم. نگران جون شماهام. مگه نمی‌بینی اخبار هی روز به روز آمار می‌ده؟ هر روز بیشتر از دیروز، آدمای می‌میرن.

- آره می‌میرن، ولی مادر من، وسواس و نگرانی بیش از حد هم خودش کم از کرونا نیست.

نگاهی بهم انداخت و در عین اینکه دستش رو خشک می‌کرد، از آشپزخونه خارج شد. از یخچال، میوه برداشتم، شستم و رفتم سمت اتاقم.

ماه‌هاست زندگی همه‌مون، یکنواخت، ساکت و بی‌روح شده. چقدر همه چی تکراریه! تکرار بالا رفتن آمار فوتی‌ها، اسامی آشنا بین فوتی‌ها و...

ماه‌هاست شاهد مرگ دومینو وار هم‌وطنامون هستیم. چقدر مرگ زیاد شده! یاد بچگی هام می‌افتم؛ یاد اون زندگی ساده و معصوم، اون دوران آنتی‌کلک. اون روزا هم مرگ بود، ولی خیلی کم بود. الان دیگه کوزه خیاط پر شده. هرثانیه، ممکنه ما هم رخت ببندیم و بریم به جایگاه ابدیمون....

بازم که این افکار، دستم رو گرفت و بردم اون دنیا!

به خودم اومدم. رفتم تو گپ فامیلی مون تو واتساپ، بینم چیکار می‌کنن. حالا درسته به لطف کرونا، از دیدن بعضی از فامیلای سیریش خلاص شدیم، ولی خدایی دلم برای خل و چل بازی و فضولی‌هاشون تنگ می‌شه!

ای بابا! باز که صدای وجدانم بیدار شد! چوبش رو برداشت وجدان خان! به خدا اینو نمی‌گن غیبت، این تبادل اطلاعاته!

اینم بگم، دوتا گپ فامیلی داریم؛ یکی خاندان جلیله فک و فامیل مادرم که اسمش رو گذاشتم «گروه بلوار

باهم، برای هم

راضیه محمودپور / ارومیه

سر خط خبرها ...

احمدی‌نژاد: کرونا با اهداف سیاسی در آزمایشگاه‌ها ساخته شده است!

مقامات ایرانی، از ارائه آمار واقعی کرونا، امتناع می‌کنند.

هرگونه توافق با ایران، بدون سنا، دوام نخواهد آورد.

آه! خسته شدم از نمک پاشیدن روی زخم‌های ملت از طرف رسانه‌های اونور آبی! ایران اینترنشنال هم شده قوز بالا قوز، خودمون کم بدبختی داریم اونا هم هی هی‌زیم می‌ریزن رو آتیش مشکلات این مردم. داری از پول هنگفت عربستان سعودی کیف دنیا رو می‌کنی، بعد من باور کنم دلسوز این مملکتی؟!

اگه دلت می‌سوخت چرا نموندی خب؟ چرا رفتی؟! چقدر ساده لوحانه‌ست تفکراتتون! مگه می‌شه ماحصل انقلاب چهل ساله مونو، با یه تحلیل صد من یه غاز تو و همکاری عصا قورت داده‌ات بر باد

بهشت»، یکی هم «فرعی جهنم» که عمه، شوهر عمه و خاندان پدرم هستند! اونجوری هم نگاهم نکنید؛ انقدر از دست فضولیشون کشیدم که نگم براتون. اصلا باید به بعضی از فامیلا گفت: «بخشید که داریم تو دخالت شما، زندگی می‌کنیم»!

دینگ دینگ ...

بیست تا پیام باهم اومد... عه! زن‌دایی چی بود پاک کرد؟! این واتساپ هم عجب آدمیه‌ها! خب برنامه حسابی، اگه طرف می‌خواست اون چیزی رو که پاک می‌کنه گیرنده نبینه، جاش نمونه که پاک نمی‌کرد. یه کم شعور داشته باش! اصلا از تلگرام یاد بگیر! دختر خاله سحر، استیکر گریه فرستاد... یا غیاث المستغیثین!

چیشده سحر؟

سحر ایز تاییینگ نیست... دیگه سند، فوتونه...

برگه آزمایش خاله مریمه که... چی شده سحر؟! آزمایش بارداریه؟

نخیر. آزمایش بار بارداریه خاله‌ته... رخت بر می‌بنده از دنیا...

باربرادری دیگه چیه؟! دختر چی می‌گی؟!

بدبخت شدید! بی‌مادر شدم... بی‌خاله شدم... خاله نوری، بی‌خواهر شد... آزمایش کرونا، مثبت شده...

و تمام چیزی که می‌دیدم، استیکرای گریه و ناراحتی و سوالات فک و فامیل مادرم بود که رو صفحه ظاهر می‌شد.

صدای خاله‌ام پیچید تو اتاق...

فدات بشم دختر مهربونم! همیشه بهت افتخار می‌کنم! سرم جلوی فامیل شوهرخاله بلند که خواهرزاده خبرنگاره می‌ره و میاد، به کسی هم کاری نداره. همیشه به سحر و شیدا می‌گم از راضیه یاد بگیر. همه دخترای خاندانشون تا مهر دیلم‌شون خشک نشده، ازدواج می‌کردن، ولی اون وایساد.

جنگید واس زندگی. هر تابویی بود، شکست. درس خوند و ثابت کرد که یه دختر، می‌تونه با رعایت خط قرمزها، خیلی هم موفق باشه...

اشک تو چشم جمع شده بود. باورم نمی‌شد؛ چجوری خاله مهربونم که همیشه پشتمون بوده، تنهامون بذاره بره؟! چجوری اینو به مامان بگم؟! نه... نمی‌گم، من یکی نمی‌گم. خودش به اندازه کافی از این ویروس ترسیده، خبر مبتلا شدن خواهرش رو همم بشنوه...

گوشی رو برداشتم و به دایی امیر ارسالم زنگ زدم.

آره اون منطقه، بهتره با اون تماس بگیرم

سلام! خوبی دایی؟ چه خبر؟ قربونت برم...

سلام عزیز دل دایی... خوبی؟ صدات چرا انقدر گرفته؟ چی شده؟

مگه نمی‌دونی خاله مریم کرونا گرفته؟

آره دایی می‌دونم، ولی ناراحتی نداره که. مریم قویه، مثل خودت و برعکس مادرت، بنیه قوی داره، اونم خوب می‌شه. مهدی مراقبش هست، نگران نباش.

واقعا؟! یعنی جای امیدی هست؟ دایی! به مامان نگفتم... نمی‌تونم بگم...

نه نگو... فعلا منم به مامان بزرگت نگفتم. اینا

طاقتشو ندارن، و می‌رن. نگو تا خاله‌ت که بهتر شد، خود به خود می‌فهمن. هرچی باشه، استرس واس مادرت خوب نیست.

باشه دایی جان! همین کار رو می‌کنم، مراقب خودت باش.

بعد از تماس با امیر ارسال، باز رفتم تو گروه، آزمایش خاله رو برای دکتر عطاپور، از پزشکان نمونه شهر، فورواردم. ایشون همیشه لطفش شامل حالم بود و در زمینه‌های پزشکی، راهنمایی‌ام می‌کرد. منتظر شدم تا دکتر آنلاین بشه و جواب بده تا از وضعیت کامل حال خاله باخبر شم و از این نگرانی در بیام. گوشی رو گذاشتم روی میز و کتاب نیمه تموم رو از اونجایی که مونده بود، ادامه دادم.

کاری نیست که آدم نتواند به خاطر خانواده‌اش مجبور به آن نشود. اگر پایش افتاد، یک بطری اسید لوله بازکنی را هم باید یک ضرب سر کشید... این جمله دکتر خاویر کرمونت در کتاب بیشعوری، واقعا منو به فکر فرو برد. تو همین اپیدمی کرونا، این موضوع برای خیلی‌ها روشن شده، افرادی که سلامتی خانواده‌شون رو به خاطر ندانم کاری خودشون، به خطر می‌اندازن. واقعا باورش برام سخته چجوری وقتی این همه آدم می‌میرن، هنوزم یه عده کرونا رو شوخی گرفتن! مگه می‌شه ماسک نزنه، اومد تو اجتماع؟! لیست آشناهایی که طی این چند ماه، به خاطر کرونا فوت کردن، تو ذهنم تداعی می‌شد؛ عموی عزیزتر از جونم، مهربون‌ترین فرد زندگی‌م، سالم‌ترین مردی که تو زندگی‌م دیدم. رفتنش برام غیرقابل تصور بود. اوایل که کووید ۱۹ اومده بود، گفتن عموت تو بیمارستانه، بیماری ریوی داره. گفتیم عمو قویه خوب می‌شه میاد بیرون. یه شب، دکتر قره‌باغی، متخصص بیماری‌های عفونی، عکسش رو به عنوان اولین بیمار بهبود یافته کرونایی ارومیه منتشر کرد تو کانالش و رسانه‌ها، به نقل از اون منتشرش کردن. چقدر پیر شده بود تو اون عکس، رنگ و رخس زرد شده بود. گفتیم نه، این نمی‌تونه عموی من باشه؛ همون عموی قوی که وقتی دستم رو می‌فشرد، با تمام وجود زورش رو احساس می‌کردم. ته دلم یه ذره امید بود با انتشار این خبر که عمو جزو بهبود یافته‌هاست و به زودی برمی‌گرده خونه. ولی تنها سه روز بعد، روز بعد از سیزده به در، خبر فوتش اومد و برای همیشه از دستش دادم.

رفتن عموم، بدترین خبر عمرم بود. ماه‌ها نتونستم با این موضوع کنار بیام و از همه فعالیت‌های اجتماعی و مجازی کناره گرفتم. عمو فرهاد، دوست صمیمی بابا. داریوش، برادر شیریم، افشار، هم کلاسی زانم که فقط ۲۳ سال داشت و تو سربازی کرونا گرفت و برای همیشه از دنیا رفت و صدها نفر دیگه که به خاطر یه ویروس ناخوانده، الان دیگه بین ما نیستن. همه اینا به خاطر سهل‌انگاری یه نفره، همون نفر گاوی که بهش می‌گی ماسک بزن و نمی‌زنه. همون بیشعوری که هنوزم که هنوزم می‌ره عروسی و جشن تولد. همون نامردی که ماسک احتکار می‌کنه...

وقتی خبر مرگ دوست بابا رو شنیدم، خیلی ناراحت شدم. آدم بی‌آزار و شوخ طبع و مومنی بود. گفتن از پسرش کرونا گرفته. پسرش خوب شد و اون فوت کرد.

واقعا چرا باید جوانای الان با بی‌فکری باعث رفتن بزرگترها بشن؟ به ولای علی، همین یه ذره برکتی هم که تو زندگی الانمون داریم، به خاطر وجود اونهاست. اونا که بی‌ریا هستن، پاکن، سالمن، نماز و روزشون قضا نمی‌شه، دوز و کلک بلد نیستن. اونا که از نسل مهربونی هستن. چرا باید با سهیل‌انگاری، پدر و مادر و عزیزامون رو به خطر بندازیم؟

نزدیک یه ساله تو جریان همه اخبار کرونا هستیم. بدبختانه ما روزنامه‌نگاریم و بخواهیم هم، نمی‌تونیم گوشمون رو ببندیم رو وقایع. ولی اگه می‌خواستیم، اینجوری نمی‌شد، همه عوامل باعث شدن اینجوری بشه، مردم، مسئولین، سیاست، اقتصاد، همه مقصریم تو ضجه اون بچه‌هایی که مادر پزشک و پرستارشون رو از دست دادن....

صدای نوتیفیکیشن گوشیم، منو از کلنجار رفتن با خودم، بیرون آورد.

دکتر عطاپور بود که جواب داده و گفته بود: ۸۰ درصد ریه بیمار، درگیره...

ضمن اینکه طبق معمول، همه راهکارها و داروهای موثر رو معرفی کرده بود. اسم داروها رو فرستادم واس شوهر خاله مهدی، ازم تشکر کرد و بهم نوید خوب شدن خاله‌ام رو داد.

رفتم یه آبی به دست و صورتم زدم. مامان، تو آشپزخونه بود و داشت شام درست می‌کرد. سانی هم طبق معمول، انیمشین می‌دید و پژمان هم تو سامانه شاد مشغول درس خوندن بود. خوب شد خودم یکشنبه‌ها کلاس نداشتم، چون اصلا حال نداشتم. درس خوندن مجازی، اصلا به مزاجم خوش نمی‌اومد؛ تا حس کاغذ نباشه، کلاس نباشه، جزوه نویسی، از هم کلاسیت خودکار قرض نگیری، بابت دیر رسیدنت به کلاس، بهونه بنی‌اسرائیلی نیاری، نمی‌شه اسمت رو دانشجو بذاری، هرچند بقیه بچه‌ها راضی بودن. می‌گفتن «غر نزن انقدر... راحت شدیم، امتحانات رو راحت می‌تونیم تقلب کنیم و ...» ولی به هر تقدیر، من راضی به این نوع تحصیل نبودم.

رفتم آشپزخونه تا اگه کاری باشه، کمک کنم؛ ولی خودمونیم کرونا این مزیتم داشت که حداقل من یکی رو با کانون گرم خانواده و کتاب خوندن، اشتی داد! سال‌ها بود که کارهای جانبی، سرم رو به طرز فجیعی گرم کرده بود و روابطم رو سرد.

بعد از درست کردن سالاد و شستن ظرف‌های اضافه، رفتم اتاق تا حال خاله رو از سحر جويا بشم و تا اومدن بابام از مغازه صبر کنم.

سحر نوشت: «حال مامانم خوبه، پزشک تو خونه بهش رسیدگی می‌کنه و بابا هم مراقبشه. من و شیدا هم خونه مادر بزرگیم، تا خوب شدن مامان هم همینجا می‌مونیم.

یه سری به گروه فک و فامیل بابا زدم بینم اونجا چه خبره... وای باز پشیمون شدم از اینکه سلام نوشتیم! ۱۶ نفر دارن تایپ می‌کنن، به بحث نرسیدیم ولی انگاری دعواست بین دوتا شوهر عمه‌هام که شریکی مغازه زدن. حسابی بلوا بود تو گروه و داشتن همدیگه رو مورد لطف و عنایت ویژه قرار می‌دادند. پول منو نمی‌دی؟ خودم پولت می‌کنم، بلایی سرت

می‌ارم که دلار سر مردم آورد...

- نه بابا! ترسیدم. چه پولی؟ هر پولی از مغازه درآوردیم شریکی بوده. من چیکار کنم می‌خواستی به فامیلات توتون قرض ندی!...

وای خدا حوصله‌م سر رفت از بحثشون. از قدیم گفتن شریک اگه خوب بود خدا هم شریک می‌گرفت، اونم کی؟! دوتا باجناق. آخه مگه نشنیدن که پراید ماشین نمی‌شه، باجناق، فامیل؟! عه! آهان اون زبان بود، راست می‌گی، پراید الان حکم لامبورگینی رو داره واسه‌مون. هرچی رو می‌دی بهش، هی گرون تر می‌شه. (کل کل من و گوگل مغزم). سرتون رو درد نیارم، من کلا با ارگان‌های بدنم ارتباط خوبی دارم؛ وجدانم بیداره، گوگل مغزم هر وقت سوتی می‌دم، دست از آیدیت شدن برمی‌داره ادبم می‌کنه، کودک درونم که تو این ایام کرونایی، داره با اعصابم بازی می‌کنه، سگ درونم رو هم فعلا بستمش بعدا به دردم می‌خوره!

صدای آیفون اومد، احتمالا بابا بود. رفتم پایین و تا بابا دست و صورتش رو می‌شست و از مراحل استریلیزه مادرم به سلامت عبور می‌کرد، وسایل سفره رو گذاشتم.

قیافه بابا در هم و ناراحت بود. خدا می‌دونست باز تو بازار چی پیش اومده که اینجوری ناراحته. چیزی نگفتم. بی‌توجه به حرکات غذا خوردنش، غذا رو خوردم و بعد تموم شدن شام، ظرف‌ها رو بردم آشپزخونه که بشورم. مامان هم سفره رو پاک کرد. چای بعد از شام رو بردم گذاشتم جلوشون و رفتم اتاقم. فیلترشکن رو روشن کردم تا سری به اخبار ارومیه بزنم. همه کانال‌ها رو مرور کردم، شوربختانه اتفاق بدتری نیفتاده بود تو ارومیه ولی خبر خراب کردن خونه خانمی در بندرعباس توسط شهرداری و خودسوزی اون خانم عجیب منو بهم ریخت. رفتم گعده مجازی، تالار گفتگوی اصحاب رسانه، سیاسیون، ورزشیون، ادیبون، تحلیل‌یون، اقتصاد‌یون استان، تحلیل‌های دوستان رو از وقایع داخلی و خارجی بخونم. شور و شوق یکی از اعضای گروه که هنوزم که هنوزه از پیش‌بینی درستی که راجع به انتخابات آمریکا کرده بود و جو بایدن رو پیروز انتخابات دونسته بود، تموم نشده بود. خواستم تایپ کنم «بابا انقدر به خودت نبال، ساعت خراب هم روزی دوبار زمان رو درست نشون می‌ده! سیاست آمریکا پیچیده‌تر از اونیه که بتونیم درست پیش‌بینی کنیم» ولی دیدم اون اعتماد به نفس کافی رو واس وارد شدن به بحث‌های بزرگ‌گونه ندارم. گوشی رو گذاشتم و کتابم رو خوندم:

«بیشعورها احمق نیستند، اتفاقا بیشتر آنها نابغه‌اند اما نابغه‌هایی خودخواه، مردم آزار، با اعتماد به نفس بالا و البته وقیح که نتیجه تیز بازی‌هایشان در نهایت به ضرر خودشان و اطرافیان‌شان می‌شود».

باز من موندم و وجدان نخفته و گوگل مغزم... هرچقدر بیشتر این کتاب بیشعوری رو می‌خونم، دوس دارم افراد بیشتری از اطرافیانم رو برای همیشه بذارم کنار! انگار صدای داد و فریاد میومد. به سرعت سمت در رفتم. امینه خانم صاحب خونه‌مون بود که اجازه عقب افتاده رو می‌خواست و می‌گفت اگه نمی‌تونید

جور کنید، از اینجا برید! باورم نمی‌شه بعضیا چرا انقدر بی‌وجدانن؟! آگه بی‌پول بودن باز یه چیزی. کل همسایه‌ها در جریان ول خرجی‌های خانم بودن؛ تو دعوا به هم دیگه خاویار پرتاب می‌کنن ولی به بیچاره‌هایی مثل پدرم که می‌رسه... سابقه نداشت پدرم به کسی بدهکار شه ولی به خاطر این ویروس منحوس، کار و کاسبی مغازه کساده. از شنبه هم به مدت دو هفته و به خاطر محدودیت‌های کرونایی، مغازه‌ها رو می‌بندن. خدایا خودت به داد بابا برس! خودمم بیکارم، کاری از دست منم ساخته نیست...

دل و دماغ هیچ کاری رو نداشتیم، زل زدم به سقف اتاقم و بعد از هزار فکر جور واجور، خواب دستم رو گرفت و برد اون دنیا.

مهرباب خانم باز با من سر جنگ داره! یعنی نشد یه روز به صورت مبارک من تابه و منو از خواب عزیزم بیدار نکنه....

وای! خدا مرگم بده! ساعت ۱۱ شده... زود از رخت‌خواب پریدم و رفتم بیرون. باورم نمی‌شد؛ با دیدن یه پیرزن که رو مبیل نشسته بود و میل بافتنی دستش بود، باز دنده عقب برگشتم اتاقم. خوب شد ندید منو. اون دیگه کیه؟ مامانم اومد اتاق گفت: «عمه باباته، صبح از روستا اومده. اینجا کسی رو نداره، یه مدت با ما می‌مونه».

دل خوشی از فامیلای بابا نداشتیم. تو دلم خدا خدا کردم این، اونجوری نباشه. مامانم که رفت، منم پشت بندش رفتم بیرون و سلام کردم. گفت:

– سلام عزیز دلم، تو پس فردا شوهر کنی، اینجوری به خونه رو مدیریت می‌کنی؟!

بفرما... نگفتم رو دستکناپ همه فامیل بابا، ویندوز شوهر کردن من نصیب؟ سرم رو انداختم پایین رفتم دست و صورت رو شستم و هجوم بردم آشپزخونه، طبق عادت بد هر روز، روزم رو با یه لیوان چایی بدون صبحانه شروع کردم. همینجوری که به هال خیره شده بودم، واسه تحمل کردن ورژن جدید فامیلای بابا، از آسمون‌ها صبر درخواست می‌کردم. ملانک هم ریکونستم رو بسند کردن و ازم درخواست پلیز ویتینگ کردن.

یادم افتاد کلاس بانک اطلاعاتی دارم. واسه اینکه عمه‌جان غر نزنه، گوشی رو آوردم وارد سامانه شدم که غیبت نخورم. گفتم بعدا از فایل‌های ذخیره شده استفاده می‌کنم. مدام تو دست و پای مادرم بودم که عمه صدام کرد:

– پسرم بیا اینجا...

این، کلا تو طایفه بابام، ترند بود، به دختر می‌گفتن پسر! منم آلرژی شدیدی داشتیم به این کلمه؛ دختر، هیچوقت پسر نیست، اینو بفهمید. می‌تونه از اون برتر هم باشه با گفتن این کلمه، انگار داشتن محدودیت دختر بودن رو با چماق تو سرم می‌کوبیدن. به روی خودم نیاوردم. با شنیدن جمله عمه خانم که چرا انقدر دیر دست و پا می‌جنبونی، بیبا بشین اینجا، از فاز فمینیستی در اومدم و دست به سینه جلوش نشستم.

– بله عمه با من کاری داشتی؟
– بله بشین یکم از خودت بگو
– خب عمه جان چی بگم؟
– از خودت دیگه، چیکار می‌کنی؟ مادرت می‌گفت

خبرنگاری، تلویزیونم نشونت می‌دن؟! ای داد بیداد... آره آره، اون برنامه دیار به دیار هست شبکه پنج استانی، روستا به روستا می‌رن چیستان می‌گن، اون منم... یعنی وقتی می‌بینم نهایت تصور مردم عادی از خبرنگاری، دیده شدن از صدا و سیماست، می‌خوام سرم رو بکوبم به دیوار... همینجوری بهم نگاه می‌کرد و منتظر شنیدن جوابم بود، گفتم:

– بله، تلویزیون هم صحبت می‌کنم. چیکار کنم، راهی جز این به ذهنم نیومد. هرچند اون گفت، تایید کردنم تا موعد نهار کشید!

سر سفره، امینه خانم چند باری زنگ زد به بابام و بابام واسه اینکه عمه خانم متوجه نشه، گوشی رو ورداشت. در زدن، خودش بود، از پله‌ها اومد بالا، خواستم وساطت کنم ولی نتونستم. اومد داخل، داد و بیداد کرد و آبروی داشته و نداشته ما رو جلوی عمه ریخت و رفت....

مثل مجسمه، سر سفره نشسته بودم. عمه خانم گفت:

– هنوز سفره‌ای که خودش جمع بشه اختراع نشده، پاشو سفره‌ت رو جمع کن...
یعنی تا حالا کسی اینجوری نزده بود تو ذوقم؛ پیرزن انقدر فهمیده؟!

بابام، سرش پایین بود و با تسبیحش ور می‌رفت:
– یه چایی بیار بخورم. باید زود برم، کار دارم.

بعد از خوردن چایی، بابا ناراحت و عصبانی از خونه رفت. خونه خیلی سوت و کور بود. عمه و مامان نشسته بودن. منم رفتم تو اتاق، سر درس‌هام. تمرینات ریاضی رو حل کردم و تو سایت، بارگذاری کردم. زنگ زد به خاله حالش رو بپرسم. خوشبختانه از صدایش مشخص بود که حالش خوبه. گفت:

«مهدی مراقبمه، دکتر هم گفته جای نگرانی نیست و به مرور خوب می‌شی».

خیلی خوشحال شدم. خداحافظی که کردم، سانی وارد اتاق شد و گفت:

– گوشیت رو بده گیم بازی کنم...

از پس ته تغاری خونه بر نمی‌اومدم. تو ایام کرونا، خیلی به بازی و انیمیشن وابسته شده بود. تسلیشم شدم، گوشی رو دادم و رفتم پیش عمه اینا نشستم جلوی تیوی. صدای داد و فریاد می‌اومد از کوچه. از پنجره نگاه کردم اما چیزی متوجه نشدم، فقط امینه خانم رو دیدم سراسیمه سوار یه ماشین شد و رفت. شب بود. مامان داشت آشپزی می‌کرد. منم کنارش وایستاده بودم. به خاطر بابا خیلی ناراحت بود. چند لحظه بدون مکالمه نگاهم کرد و گفت:

– از شوهر عمه‌ت قرض بگیریم؟ بابات خجالت می‌کشه رو بندازه ولی من زنگ می‌زنم می‌خوام.

سر فرصت بهش برمی‌گردونیم...

– مامان بی‌خیال شو! قربونت برم تو که شوهر عمه‌ام رو می‌شناسی، جون به عزرائیل نمی‌ده. من تو گروه، دعوای جفت باجنای‌ها رو می‌بینم، زاد و ولد کلاغ رو دیدم اما پول خرج کردن این دوتا رو ندیدم! شوهر عمه‌هام از ترس پول خرج کردنشون، ماسک نمی‌خرن کرونا بگیرن، بعد به بابا پول بدن؟! نگران نباش. خدا بزرگه، حلش می‌کنیم...

سری به گروه‌های خانوادگی زدم. تو «بلوار بهشت» بحث سر این بود که فک و فامیل شوهر خاله‌ام، ساعت‌ها تو صف مرغ و ایستادن و حدس و گمان می‌زدن جاری خاله‌ام از اونجا گرفته و به خاله سرایت کرده....

تو گپ فامیلای بابا هم که همش بحث شوهر عمه‌هام بود و عروس عمه‌ام، پز بوفه برنزش رو داده بود....

اه که چقدر زندگی‌ها مجازی شده. طرف خوشحالش، غمش، تولدش، عروسیش، عزاش، همه چی، مجازی‌ه! کلا دیگه مردم، تو مجازی زندگی می‌کنن، واسه استراحت میان تو فضای حقیقی.

البته خودم رو هم می‌گم ها! خب دیگه خسته شدم، بریم استراحت!

عمه جان، داشت شال گردن می‌بافت. بابا اومد. بعد از شام، عمه با صدای بلند گفت:

– همگی اینجا جمع بشید، کارتون دارم.

من، مادرم، پدرم، پڑمان و سانی، همه مثل گلدون ردیفی مقابل عمه جان ایستاده بودیم که گفت: «بشینید». با شوخی گفتم:

– چی شده عمه گیان؟! چرا همه رو صدا کردی؟

– برای مریخ، دنبال یه فضاَنورد شبانه‌روزی می‌گردم. می‌خوام ببینم کدومتون رو بفرستیم!

از جوابش همه خندیدیم. باورم نمی‌شد، مگه پیرزن انقدر حالیش می‌شه؟ نکنه این پیری منه؟ وای من اگه پیر بشم چقدر پیرزن شیطونی بشم!

یه کیسه قدیمی که دورش کش بسته بود از جیب پلیورش در آورد و ۱۰۰ تا ده تومنی نو داد به بابام. بابا دستش رو رد کرد و گفت:

– عمه من از تو پول نمی‌گیرم. تو اینجایی که مراقبت باشم. نگران من نباش. جورش می‌کنم.... لابه‌لای کل کل بابا و عمه‌اش بود که زنگ خونه رو زدن. پڑمان، آیفون رو زد:

– شوهر عمه منصوره.

شوهر عمه منصور، بالا که رسید، تو همون چارچوب در، مادرم رو صدا زد:

– نورا خانم ببین... دوتا ماسک زدم، دستم رو هم دارم ضدعفونی می‌کنم، می‌شه پیام تو!

با خنده وارد شد. دستش دو کیلو انار و پر تقال بود، داد دستم. شوخیم گل کرد:

– تو هم می‌شنوی شوهر عمه؟

– چپو دختر؟

دم گوشش گفتم:

– صدای شکسته شدن استخوان‌های خاتم طایی رو! آخه چشم شیطان رو در آوردی و میوه گرفتی!

خیلی آروم گفتم:

– نمی‌دونم این پدر و مادر به این مظلومی، توی وروجک به کی رفتی انقدر سر زبون داری....

هم‌زمان اینکه میوه‌ها رو می‌شستم و می‌ذاشتم تو میوه‌خوری، حواسم به هال بود که شوهر عمه‌ام بعد این همه مدت، برای چی اومده اینجا؟ آخرین باری که اومده بود، دو سال پیش بود که می‌خواست منو شوهر بده! منم دستش رو گذاشته بودم تو پوست گردو....

همه مشغول حرف زدن بودن. چای بردم و نشستیم نگاه معناداری کردم به شوهر عمه منصور که یعنی «وات هین»؟ چه اتفاقی افتاده؟ با اشاره گفت گروه رو نخوندی؟ خواستم برم اتاق، گوشه‌ی رو نگاه کنم که شوهر عمه، بحث رو شروع کرد: – خب نورا خانم. اگه کرونا نبود، فردا شب با خانواده وبال گردنت می‌شدیم ولی به خاطر کرونا و حساسیت‌های خانمانه، نمونه بعدا مژدگونیتم رو می‌دی....

مادرم هاج و واج پرسید:

– چه مژدگونی آقا منصور؟!

– وام قرعه‌کشی که گذاشتیم بیست و پنج میلیون، فکر می‌کردم آخرین نفری که ممکنه قرعه به اسمش در بیاد، شمااید ولی چشمتون روشن، به اسم شما دراومده....

باور نکردم، گفتم:

– شوهر عمه سر کار گذاشتی آمار بیکاری بیاد پایین؟

ولی نه، انگار حقیقت داشت. مامانم از خوشحالی چشاش برق می‌زد. خیلی خوشحال بودم که تو این گرفتاری، پولی پیدا شده که دست بابا رو بگیره و از همه مهم‌تر، از شرمندگی امینه خانم در بیاد.

در همین حال بودیم که زنگ خونه دوباره به صدا دراومد. آیفون رو زدم؛ امینه خانم بود. گفت بابا مامانت رو صدا کن بیان دم در. هر چقدر تعارف کردم بیاد داخل نیومد. بابا مامان رفتن. منم آیفون رو برداشتم که شاهد عزت بابام باشم. قریون خدا بشم که نداشت بابام شرمنده بشه. امینه خانم با صدای گرفته خیلی آروم گریه می‌کرد:

– نورا خانم، آقا حامد، منو ببخشید... تو رو خدا... التماس می‌کنم منو ببخشید، باهاتون بد حرف زدم، سرتون داد کشیدم، خدا خوشش نیومد جوابم رو با بچه‌م داد. رسول، تصادف کرد. اگه به موقع نمی‌رسوندنش بیمارستان، الان تنها بچه‌م رو از دست داده بودم. شما رو به خدا منو ببخشید. اجاره رو هم بخشیدم... اجاره نمی‌خوام....

مامان تسکینش می‌داد و بابام گفت:

– پول دستم اومد امینه خانم. خدا رو شکر شرمنده شما نشدم. فردا صبح تقدیمتون می‌کنم.

هرچقدر امینه خانم گفت اجاره رو بخشیده بابام زیر بار نرفت.

آیفون رو گذاشتم. خدا رو به بزرگی و کرمش شکر که مشکل بابا رو حل کردی.

خوبه پسر امینه خانم سالمه ولی بازم تلنگری بود برایش. این اتفاق شاید باعث شد یه آدم دیگه‌ای بشه.

چقدر به عمه خانم عادت کردیم. چه زن مهربونی! تا زمانی که اینجاست، بهش خوبی می‌کنم. الان ما جای بچه‌هاشیم.

خدایا رفته‌ها رو بیامرز و یه حال اساسی به مونده‌ها بده! حال زمین رو خوب کن! بوی تفعن و سیاست، همه جا رو گرفته، دفعش کن قریونت برم! مثل امشب که مثل همیشه، متوجه حضور با عظمت‌ام.

به امید دفع بیماری کرونا

کد ۹۹

عسل ایزدی / کارشناس پرستاری، مربیان

کردم و مستقیم به سمت پاپیون رفتم. بعد از پنج دقیقه، که سعی می کردم خودم را آرام کنم، صدای "کد ۹۹ به اورژانس" را شنیدم. با عجله، خودم را به اتاق احیا رساندم. جلوی در اتاق، امید احمدی، پرستار بخش مردان را دیدم. مثل بچه ها گریه می کرد. امید، هفت ماه قبل، همزمان با من، سر کار آمده بود. دو هفته اخیر، پدرش بستری بود و فقط سه روز از ترخیص شدنش می گذشت. وارد اتاق شدم. همکاران بخش مردان هم آنجا بودند. نمی خواستم باور کنم تا لحظه ای که پدرش را روی تخت احیا دیدم. همه در سکوت مطلق، به نوبت ماساژ می دادند. فقط صدای امید بود، که به دکتر حسینی التماس می کرد، کاری کند. هر چند وقت یکبار هم در همان حال، در اتاق را باز می کرد و به مانیتور نگاهی می انداخت و صدای زجه زندش بیشتر می شد. همکارم آرام گفت:

- * دوبل میدریزه؛ چشمش هیچ واکنشی به نور نشون نمیده. فکر کنم وقتی آوردنش، فوت شده بود. تنم به لرزه افتاد. سرم را پایین انداختم، دستهایم را محکم به هم گره کردم و مدام نفس عمیق می کشیدم که اشکهایم پایین نیاید. به روز اولی فکر کردم، که این مرد، بستری شده بود و پسری که از نگرانی، چنان دستاش می لرزید، که از من خواست برای پدرش آنژ پوکت بزنم تا آذیت نشود. حالا بدن بی جان پدرش روی تخت احیا، جلوی چشمش افتاده بود و هر لحظه ای که می گذشت، امیدش جان می داد.

وقتی دکتر حسینی به آقای احمدی؛ سرپرستار بخش، اشاره کرد که به پسر عمویش بگوید، بیمار فوت شده است، تازه دلیل گریه ها و نفس های تند آن آقای احمدی همیشه متین و آرام را، حین احیا، فهمیدم. آقای احمدی بدون دستور دکتر، باز هم * اینفرین و آتروپین به عمویش تزریق می کرد و با نگاه به مانیتوری که هیچ تغییری نمی کرد، اشکهایش بیشتر می شد.

بعد از چهل و پنج دقیقه، با بیرون رفتن آقای احمدی، صدای التماس و فریاد بیشتر شد. امید، وارد اتاق شد. خودش را بر روی تن بی جان پدرش انداخت و صورتش را می بوسید. کسی حتی سعی نمی کرد او را از پدرش جدا کند. اشکهای همه ما، بی محابا پایین می آمد. بعد از بیرون آمدن از اتاق احیا، دکتر حسینی گفت:

- نذارین اون یکی مرخص بفهمه برادرش مرده. اگه روحیش رو از دست بده، اونم از دست میره. امروز، یک ماه بعد از آن روز، امید را در راهروی بیمارستان دیدم. وقتی شنیدم، می خواهد بیمارستانش را عوض کند، تعجب نکردم. اگر من جای او بودم، شاید حتی پرستاری را رها می کردم؛ شغلی که هر روز، به نحوی مرگ پدرم را یادآوری می کند. نمی دانم، شاید هم رها نمی کردم چون هر جایی هم که بروم و هر کاری هم که بکنم، زندگی به گونه ای مرگ را یادآوری می کند. من، فقط می دانم آن روز، و این روزها، روزهای خوبی برای هیچکدام مان نیست.

* کد ۹۹: کد اورژانسی مورد استفاده برای پیچ پرسنل در احیای قلبی بیمار در بیمارستان.

* آمبولی: حرکت لخته خون در رگ که ممکن است منجر به مسدود شدن رگهای قلب و مرگ شود.

* دوبل میدریزه: گشاد شدن مردمک هر دو چشم و عدم انقباض در واکنش به نور که در نود درصد موارد، نشانه مرگ قطعی است.

* اینفرین و آتروپین: دو داروی خط اول در ایست قلبی که باعث افزایش ضربان قلب و فشار خون می شوند.

آن روز، روز خوبی برای من نبود. هنوز متوجه نشده بودم کرونا گرفته ام؛ فکر می کردم، ضعف و بی حالی زیادم، به خاطر شیفت های سنگین و مداوم است. موج سوم کرونا با شدتی بیشتر، هجوم آورده بود. دیگر سختی شیفت، فقط کار با بیماران و تماس مداوم با آنها نبود؛ حالا قانع کردن مرخص های جدید و همراهانشان، برای نداشتن تخت کافی و اکسیژن هم اضافه شده بود، خصوصا برای من که شیفت اورژانس بودم. سخت ترین بخش کارم، آرام کردن مراجعین بی قراری بود که نه کنترل روی رفتارشان داشتند و نه آمادگی شنیدن هیچ توضیحی جز انجام سریع کارشان.

ابتدای شیفت با * کد ۹۹ شروع شد، غیر منتظره هم نبود. همان شیفت، مسئولین بیمارستان برای کنترل وضعیتی که از قبل هشدار داده بودیم اما جدی نگرفته بودند، جلسه بحران تشکیل دادند. بعد از عملیات احیا، برای چند لحظه در ایستگاه پرستاری نشستیم. پاهایم سست شده بود، قدرت فکر کردن نداشتیم، سرم گیج می رفت و خودم هم گیج شده بودم، مثل حال مامانم، وقتی هایی که می گفت: «این خونه اونقدر به هم ریخته که اصلا نمیدونم چطوری جمعش کنم».

سعی کردم حواسم را به مکالمه آقای احمدی سرپرستار بخش مردان، با دکتر حسینی بدهم تا شاید کمی از تنش محیط برآیم کم شود. آقای احمدی داشت راجع به پدرش که بستری بود و عمویش که تازه سه روز بود ترخیص شده بود، سوال می پرسید. دکتر حسینی می گفت:

- در کیس های بدحال تا یک ماه بعد از بهبودی، خطر * آمبولی یا حمله قلبی وجود دارد.

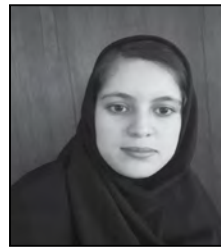
آقای احمدی که گاه گاه بین حرفهایش نگاهی هم به من می انداخت، متوجه شوک بودنم شد. همان لحظه که آقای احمدی احوالم را پرسید، مدیر داخلی و رئیس بیمارستان به ایستگاه پرستاری آمدند. من، با صدای کم رقی جواب سلامشان را دادم و آنها، مشغول صحبت با دکتر حسینی شدند. همه توانم را به کار گرفتم، که از جایم بلند شوم و از هر جایی که می توانم، یک گوشه کار را بگیرم که با صدای آقای زارعی مدیر داخلی به خودم آمدم. من را به گوشه ای خلوت تر راهنمایی کرد و بی مقدمه گفت:

- وقتی مافوق میاد، باید از جات بلند بشی!

از حجم بی ملاحظگی و بی اهمیت بودن رفتارش در آن وضعیت، حتی یک کلمه هم نتوانستم، جواب بدهم. سکوت را بی ادبی بیشتری تلقی کرد و عصبی تر شد. طوری که همه همکارانم بشنوند، سرم داد کشید. بغضم گرفته بود، اما به خودم اجازه ندادم جلوی او گریه کنم، برای همین فقط به کلمه "باشه" بسنده

مقام دوم بخش خاطره‌نویسی ویژه کادر درمان

مهمان ناخوانده

اکرم پیرامون / ارومیه

با بچه‌ها هماهنگ کردیم کلاس جبرانی بذاریم و تا آخر آذر، کلاس‌ها رو تموم کنیم. امسال هم حتما باید شب یلدا رو برم خونه ...

مثل هر سال، یه دورهمی بزرگ تو خونه مادر جون داریم. همزمان با خوردن آجیل و هندونه، مادر جون از خاطراتش می‌گه:

- اون موقع‌ها مثل الان نبود. هوا انقدر سرد می‌شد که حتی استخون‌هامون هم یخ می‌زد. یادش بخیر! مادرم، برای شب چله حلوا می‌پخت. ما دور کرسی می‌نشستیم، زیر نور فانوس نفتی.

صدای خنده مادر جون بهم یادآوری می‌کنه زندگی خیلی قشنگه. بقیه هم خاطرات جالبشون رو تعریف کردند. تا صبح کلی خندیدیم و به همه‌مون خوش گذشت....

یلدا که تموم شد، با جدیت شروع کردم به آماده شدن واسه امتحانات آخر ترم. بعد از آخرین امتحان ترم پنج، خیلی خوشحال بودم. سال دیگه این موقع، دیگه امتحان ندارم، فقط کارآموزی بیمارستان. چقدر خوش بگذره! دیگه لازم نیست همش نگران درسام باشم. می‌تونم راحت با دوستام برم تو شهر و کلی خاطره خوب با هم داشته باشیم....

اواخر بهمن، همزمان با شروع نیم‌سال دوم دانشگاه،

همه از خبری که پخش شد، چا خوردیم: «چندین مورد ابتلا در کشور مشاهده شده».

همین کافی بود تا بفهمم عمق فاجعه چقدر زیاده. یه هفته بعد، نه تنها دانشگاه، بلکه مدارس و ادارات هم تعطیل شدن. برگشتیم خونه. کارمون کشید به ماسک زدن و دستکش پوشیدن و رعایت فاصله اجتماعی.

کرونا که اومد، دورهمی‌هامون تعطیل شد. خونه نشین شدیم. زندگی‌مون شد گوش به زنگ اخبار بودن که کی قراره تموم بشه این قرنطینه‌ها؟ کلاسامون مجازی شد. حسرت‌مون شد دیدن هم کلاسایمون....

یه ماهه فقط تو خونه موندم. دلم لک زده واسه خونه مادر جون و خنده‌هایش ولی سال تحویل رو هم قرار نیست بریم اونجا، بابا می‌گه:

- مادر جون بیماری قلبی داره، نمی‌تونیم بریم اونجا. اگه خدای نکرده ناقل باشیم چی؟

شاید سردترین سال تحویل قرن، سال تحویل امسال باشه؛ نه دیدی، نه بازدید. زندگی‌مون شده مجازی. دیگه تبریک‌های عید، اون حال و هوای همیشگی رو نداره، ولی این وضعیت که تموم بشه، حتی اگه وسط تابستون هم باشیم، می‌رم دید و بازدید نوروز....

چقدر بده آدم، وقتی قدر زندگی رو بدونه که یه اتفاقی افتاده باشه! دلم برای نفس کشیدن تو هوای آلوده شهر، ولی بدون ماسک، تنگ شده؛ برای دیدن چهره کامل آدما. دلم تنگ شده واسه نشستن رو نیمکت پارک....

تابستون رو خونه موندیم؛ نه کسی اومد، نه جایی رفتیم. اما بودند کسانی که گفتن بی‌خیال، اینجوری نمی‌شه و زدن به دل جاده. حالا هر روز تو اخبار اعلام می‌کنن ۴۰۰ نفر فوت کردن....

وسط‌های شهریور، کارآموزی‌های دانشگاه شروع شد. دوباره برگشتیم خوابگاه. فقط می‌تونیم تو اتاق، بدون ماسک باشیم. زندگی تو این شرایط، تو مکانی که همه افرادش می‌رن بیمارستان و هرکدوم ممکنه آلوده باشن، خیلی سخته. طبق یه قانون نانوشته، دچار وسواس شدم؛ با هربار دست زدن به شیر آب، باید دوباره دست‌هام رو بشورم مبادا شیر آلوده باشه. این مشکلیه که با حموم، دستشویی، آشپزخونه و حتی دستگیره در اتاق پیدا کردم!...

با تعطیلی کارآموزی، موافقت نشد؛ گفتن شاید این شرایط تا چند سال ادامه پیدا کنه. تو این سال آخر، یه ماه و نیم از کارآموزی رو باید بریم ICU و اورژانس، بخش‌هایی که بیشترین آلودگی رو دارن. حالا، علاوه بر روپوش، باید دو تا ماسک، عینک، دستکش، شیلد و گان هم بپوشیم. کار کردن تو این لباس‌ها اصلا راحت نیست. انگار داری تو کوره آجرپزی کار می‌کنی!...

هر روز که می‌گذره، وضعیت بدتر می‌شه. امروز، یه خانم سی ساله جلوی چشم‌امون فوت کرد! توی

سی تی اسکنی که ازش گرفتن، هر دو ریه هاش از کار افتاده بود. روزی نبوده که جواب آزمایش چند تا دکتر و کارشناس، مثبت نباشه....

با صدای سرفه های خانمی که توی اتوبوس نشسته بود، ناخودآگاه به دستکش هام اسپری الکل زدم. کارمون به جایی رسیده که از سرما خوردگی هم می ترسیم. کی فکرش رو می کرد یه ویروس میکروسکوپی، اینجوری همه دنیا رو خونه نشین کنه؟! مامانم هر روز زنگ می زنه و می پرسه: کی برمی گردی خونه؟

و جواب من، مثل همیشه یه چیزه:

- مامان می ترسم بیام خونه! هرروز داریم می ریم بیمارستان، کلی بیمار اونجان. ممکنه خدای نکرده ناقل باشم.

آذرماه خیلی سردیه. از کارآموزی برمی گردم خوابگاه. با دیدن هندونه فروش دم در، یادم میاد که امسال، حتی یلدا هم نداریم. مادر جون رفت. تو آخرین مراجعه ای که به مطب دکترش داشت، کرونا گرفته بود. قلب مهربونش طاقت مبارزه با کرونا رو نداشت. شرايطش خیلی بد بود. هفته پیش توی CCU بستری شد و دو روز بعدش، دیگه نبود....

هنوزم باورم نمی شه، یعنی تو این یه سال، انقدر همه چیز تغییر کرد؟! یلدای پارسال خونه مادر جون، یلدای امسال....

یا من اسمم دواء و ذکره شفاء، درسته ما قدر نعمت هایی که بهمون دادی رو ندونستیم، ولی جز تو، کسی نمی تونه آرامش رو به زمین برگردونه، خودت یه کاری کن....

مقام سوم بخش خاطره نویسی ویژه کادر درمان

امیر مشعوفی / دانشجوی پزشکی، ارومیه

هنوز کمرم به تشک نخورده بود که دوباره صدای عجز و زنگ تلفن بلند شد. دو دل بودم که درازکش نشده، سرپا بشم و برم تلفن رو جواب بدم

یا اینکه برا یک دقیقه، فقط برا یک دقیقه، زیر رگبار زینگ زینگ تلفن، پلک هام رو روی هم بذارم؛ نه برا رفع خستگی، برا رفع دردی که از سر صبح دویده بود لای غشاهای نازک پلک هام. در منگی دو راهی و تردید بودم که پلک هام سنگین شد و عریبه های بی رحمانه تلفن، ازم دور تر....

با صدای ضجه و ناله ای که انگار بغل گوشم بود، از خواب پریدم. پنج دقیقه ای می شد که خوابم برده بود و حس می کردم از آماس پلک هام کم شده و درد مثل یک مایع گرم و لزج، ترکش کرده بود.

صدای ضجه، از پایین پنجره ای بود که تخته بغلش بود. چند زن، تو حیاط بیمارستان با سوز دردناکی آه و ناله و مریه سر دادن، به گمونم که یکی از بینشون رفته بود.

فندک رو گرفتم زیر سیگار، می خواستم قبل از اینکه گان محافظ مخصوص کرونا رو بپوشم، آخرین تلاش هام رو واسه کاستن از درد بکنم، با یک نخ سیگار مونتا! کدوم درد؟! دردی که نمی دونستم از کجای بدنم یا شاید وجودم داره زبانه می کشه. فقط می دونستم درد دارم و درد می کشم.

زدم بیرون از پاوین به سمت اورژانس، با یه لباس محافظ خیلی گله گذاری که کم و بیش، شبیه لباس فضا نورها بود؛ شبیه نیل آرمسترانگ. آره خودشه، آرمسترانگ!!!!!!

یه لحظه، دستی من رو گرفت، کشید و پرتم کرد وسط کودکی ام، زمانی که دوست داشتم فضا نورد بشم! در حداقل ترین زمان ممکن، ناگهان سبکی تحمل ناپذیری، تمام وجودم رو گرفت، مثل اینکه شده باشم یکدهم وزن واقعی ام! هر بار که سبک سرانه قدم برمی دارم، با جهشی عظیم، از دل اسفالت حیاط بیمارستان به هوا پرتاب و پذیرای تک تک مولکول های هوا می شم! روی کره ماه قدم می زدم و همین باعث غلیان شور و شعف در وجودم می شد. شاید بگید احمقانه ست! من هم می گم احمقانه و دلخوش کنکی محقرانه است، ولی مفید هم است چرا که در

همون لحظات محدود فضا نوردی، درد به کلی از وجودم رخت بر بسته بود.

مفید بودنش البته یک دلیل دیگه هم داره که شاید مهم تر هم باشه؛ اگر من در بستر اسفالت فضا نوردی نکنم، ممکن است که اسب چموش مغزم، رو به رویت حقایق بیاره! مثلاً ببین که در دو گوشه حیاط، هلیکوپتر سقوط کرده با جنازه هایی سوخته که از شیشه های شکسته هلیکوپتر، بیرون زده اند و به حالت بسیار بی شکلی، روی اسفالت پخش شده اند! یا کالبد کریه و گنگ کرونا رو ببینم که با حمایل سیاه، در فضای اطراف در حال پرواز و گاهی دست های استخوانی دور گردن بیماران حلقه کرده اش رو اونقدر می فشاره که آخر کیبود می شن و دست هاش، گوشت گردن رو بریده و به تو فرو می ره و آنگاه، انفجار صدا در مغز بینوای درمانده ام! صدای همزمان

هزاران هزار بیمار که همگی باهم ناگهان نفسشان در حلق محبوس و مدفون شده و برای هوا، مجالی فراتر از چهارراه خنجره نیست. خرخر نفس‌های آخر بیماران که ته گلو رو به بی‌رحمی می‌خراشه. وضع از این هم بدتر می‌شده، البته برای من! درد زهم زبان نفهم مرموز، دوباره سینه‌ام رو چاک می‌زنه و وجودم ویلان می‌شه در گردبادی از درد.

نزدیک اورژانس می‌شم. مقابل در ورودی، انبوه همراهانی گرد آمده‌اند که دارند برای پذیرش بیماران به مسئول اورژانس، التماس می‌کنند؛ التماسی همراه با اضطراب که گاه از میان‌شان، شعله‌های خشم بیرون می‌زنه. از شقیقه‌های عرق کرده، از چشم‌های به رنگ آتش و از دست‌های لرزانشون به خوبی می‌شه غیظ‌های کظم شده رو بو کشید.

همراهان، راه رو برای ورود من به اورژانس باز می‌کنن و در همان نگاه اول، انبوه خارج از تصور بیماران در صحن اورژانس که دوباره لرزه بر تنم میندازه. در جای و ناجای اورژانس، تخت‌های بیمار به چشم می‌خوره و اورژانس، در شرف انفجاری نابکار است، مثل تمام آدم‌های درونش!

داخل لباس محافظ، گرمه و هوا به کلی دم کرده. از شدت گرما داره خون درونم به جوش میاد و طولی نمی‌کشه که گوشت و استخونم قاتی در داخل خون جوشیده می‌شه....

یکی از همراهان زن که بیماراش به علت وخامت اوضاع، شانس پذیرش یافته، منو از میان خیل سفیدپوشان می‌بینه و به سرعت به سمتم قدم برمی‌داره. با حالت نزار:

- دکتر! لطفا اول مادر منو ویزیت کن.

دستم رو می‌گیره و به پشت پرده‌ای می‌بره که مادرش بر تخت درازکش و بی‌حال افتاده از اوضاع بیمار مشخصه که به زودی قراره از تنفس‌های زجرآورش رهایی پیدا کنه. همراه بیمار، که خودش هم می‌تونست پی به وخامت اوضاع ببره، با نگاه اکنده از عجز به لایه می‌افته:

- مادر من نباید بمیره... هنوز چند روزی از مرگ خواهرم و پدرم و که و که نگذشته....

من، در بهت‌زدگی مطلق، ادامه کلامش رو نمی‌شنوم. به راستی که عجز من به عجز اون برتری داره و چه دست تنها هستیم در مقابل شبح کرونا، به مانند باقی آدمیان. یآوری نیست جز فاموتیدین و اتورواستاتین و چند قلم داروی کم‌زرق دیگر.

خم به ابرو نمی‌ارم و با کوتاه‌ترین جملات، سعی می‌کنم آروم‌ش کنم و چه سعی بی‌حاصلی!

پرده رو کنار زدم و بالین بیمار رو ترک کردم. ناگهان، هوای اطرافم سنگین شد و سکوتی دل‌خراش، منو دربر گرفت. گویی که خودم و همه چیزهای اطرافم، در اتمسفری از هوای ژله مانند در حرکت و امدوشد هستند. دهان‌هایی که به کندی باز و بسته می‌شدند با ژستی که گویا با من صحبت می‌کنند ولی غافل از اینکه امواج صوتی، قبل از رسیدن به من، به دیوار

سنگی سکوت اطرافم می‌خورند و در هوا متلاشی می‌شوند و هیچ صدایی به من نمی‌رسه. سکوت و سکوت و سکوت...! در میان فریاد و هم‌همه و خشم و عرق و خون و وحشتی که هر لحظه به هوا می‌پاشه، من در سکوتی مضحک ولی درعین حال آرامش‌بخش، فرورفته‌ام.

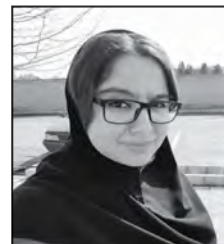
ساعت به نیمه‌شب نزدیک می‌شه و من، بی‌صبرانه در انتظار پایان شیفت و فرار از بیمارستان هستم. به سرعت لباسم رو عوض می‌کنم و دست و صورتم رو آب می‌زنم و لحظه‌ای دلم می‌خواد به زیر دوش آب سرد پناه ببرم که شاید سرما و لرزه و مورمور شدن پوست، لحظه‌ای از آنچه بر سرم میاد خلاصم کنه! سرم رو به سمت حمام پیاپیون دراز می‌کنم و با نگاهی هوسناک، زیر و رویش می‌کنم ولی چندشم می‌شود از دوش شکسته و سوسک‌های گنده در حال فرار... لیخند ناکام بر لبانم می‌ماسد. سرم رو زیر شیر آب سرد می‌گیرم؛ قدری از سرگشتگی‌ام کاسته می‌شه.

در تاریکی شب، با قدم‌های بلند ولی سست و کند به سمت خروجی بیمارستان حرکت می‌کنم از دروازه که خارج می‌شم، نسیم خنکی که گویی از عصر ماقبل کرونا به یادگار مانده، لای موهای تر و خیسم می‌پیچه و آغوشم می‌گیره، ولی درد پسمانده، هنوز همراهم هست. بی‌اختیار به سمت رودی که از مقابل بیمارستان می‌گذره و در ادامه، شهر رو به دو قسمت تقسیم می‌کنه قدم برمی‌دارم. اطراف آب درخت‌کاری شده و اکنون در این نیمه‌شب، به غایت تاریک و خلوت‌ه.

عصاره‌ای از تمام دردهای جاری در هوا، جان‌های ستانده شده امروز، ضجه‌های بازماندگان، التماس‌های بی‌پایان بی‌فایده و آغوش‌های جدا از هم خوابیده را بر دلم دارم و سنگینی دل، کمرم را خم کرده... می‌زنم زیر گریه؛ اول آرام و متین ولی در ادامه، زار زار گریه می‌کنم.... دلم خالی نمی‌شه. صدای حق‌ه‌هام تا چند متر اون طرف‌تر هم می‌ره ولی می‌دونم که این وقت شب، کسی این اطراف نیست. برای لحظه‌ای دلم به حال خودم می‌سوزه و در اتی، درحالی‌که هنوز پهنای صورتم خیس گریه است، جنون‌وار با صدای بلند قهقهه‌ای سر می‌دهم. نمی‌دونم چه چیزی بر سرم اومده؟ انگار که پاک خودم رو نمی‌شناسم و نمی‌دونم چه می‌کنم، ولی هرچه هست، الان حالم خوبه نه دردی بر جان دارم، نه سنگینی‌ای بر دل. حالا وقت برگشتن به خونه است.

به سمت خیابان می‌پیچم؛ سبک سبک هستم. چهار پنج قدم که برمی‌دارم، احساس می‌کنم پاها به قد نیمه‌وجوب از زمین فاصله گرفته. به نرمی و بی‌وزنی هرچه تمام‌تر قدم برمی‌دارم. سرعتم رو بیشتر می‌کنم و ... می‌پریم. حالا دیگه دارم بر فراز شهر به سمت خونه پرواز می‌کنم؛ همه چیز زیر پایم است!

مقام دوم بخش خاطره‌نویسی

مژگان قلی‌پور / ارومیه

چنار، دختر عجیبی بود و اعتقادات و تعصبات عجیبی داشت، هرچند من خیلی از آنها را قبول نمی‌کردم، ولی برایم قابل احترام بود. من اعتقاد دارم که تعصب، همیشه جلوی دیدن حقیقت رو می‌گیرد. مثلاً، یکی از تعصبات بدش، قضیه اصالت بود و پس از تلاش‌های فراوان، توانستم برایش بفهمانم که اصالت، هیچ ربطی به اینکه با چه نژادی و کجا و تو چه خانواده‌ای به دنیا اومدی، نداره. همین که شرایط بد، تو رو به آدم بد نکنه، «اصیلی».

چنار، ۲۷ سال داشت و تو به آموزشگاه، هنرهای تجسمی تدریس می‌کرد، با پدرش تنها زندگی می‌کرد و مادرش، که زیاد در مورد او صحبت نمی‌کرد. همیشه در مورد یکی از کارهایی که این روزها خیلی مغزش رو مشغول کرده بود برایم می‌گفت که یکی از بزرگترین آرزوهایش هم بود و البته یکی از اون اعتقادهای خوشش؛ که یک بچه به فرزند خواندگی بیاره.

چنار همیشه می‌گفت:

– بچه‌های تو، لازم نیست از درون تو بیان، اونا از درون تو رد می‌شن!

و درباره این قانون کشور ترکیه که برای فرزند پذیری، احتیاجی به این نیست که حتماً ازدواج کرده باشی، برای یک بچه یتیم، تنها یکی کافی است. چنان این قضیه رو برام رنگی و خوشگل تعریف کرد که برایم در عین جذابیت، غیرقابل هضم بود چرا که در کشوری زندگی می‌کنم که به اعتقاد بسیاری، پذیرفتن فرزندانگی که از خون و جون تو نباشه، یک گناه(!) و یه بار سنگین است. بارها شاهد زن و شوهرهایی شدم که عاشقانه همدیگر را دوست داشتن ولی فقط چون نمی‌تونستن صاحب بچه بشن، از هم طلاق گرفتن. امیدوارم روزی برسد که همه‌مون بتونیم این اعتقادهای رو کنار بذاریم.

توی این هشت ماه، من و چنار، حرف و حدیث‌های زیادی رو در میون گذاشتیم که بعضی‌هاشون بسی شیرین و بعضی بسی تلخ بودن که موجب دعوای چند ساعته‌مون می‌شد.

یک روز صبح، طبق روال هر روز این هشت ماه، هر کدوم که زود از خواب بیدار می‌شد یک استیکر یا صبح بخیری به هم می‌فرستادیم. اون روز، من زود از خواب بیدار شدم و سریع گوشیم رو برداشتم و یه پیام صبح بخیری برای چنار فرستادم. ظهر شد ولی هنوز خبری از چنار نبود! ساعت‌ها گذشت و شب شد، ولی هنوز من جواب صبح بخیرم رو نگرفته بودم. سعی کردم به دلم بد راه ندم. تا فردا صبر کردم ولی همچنان خبری از چنار نبود. دیگه کم‌کم داشتم نگران می‌شدم. ترس کل وجودم رو فرا گرفته بود.

هزاران فکر به ذهنم خطور می‌کرد و پرنک‌ترینش اینکه ممکن بود به ویروس کرونا مبتلا شده باشه. یک ماه گذشت ولی خبری از چنار نشد و این بی‌خبری، مرا تا مرز جنون و نابودی می‌برد و صدها پیامی که می‌ترسیدم بی‌پاسخ بماند. چند روز بعد،

گوش کن؛ برای این روزهای خاص می‌نویسم؛ برای اینکه یادم بماند، برای همه این اتفاق‌های وحشتناک و عجیب، آسفتگی‌هایی که برای همه انسان‌های روی کره خاکی به وجود آمده. می‌دانم مثل همه اتفاق‌های تاریخی، از این برهه زمانی هم فیلم ساخته خواهد شد، مستند درست خواهد شد و داستان‌هایی نگاشته خواهند شد و همه ما، داستان‌هایی برای تعریف خواهیم داشت، داستان‌هایی که دارای مصداق‌های عجیب و متفاوت و البته غمگین خواهد بود.

ماندن در خانه، این روزها باعث شده به خودم نزدیک‌تر بشم و حس عجیبی پیدا کنم، حسی که تا به حال نداشتم. البته فکر کنم حسی که خیلی هامون نداشتیم. ترس‌هایی که سعی کردیم با خنده و شادی‌هایمان عجینش کنیم تا کوچک‌ترها و حتی بزرگ‌تر از خودمان را نترسانیم و چه کارهایی که نکردیم که بیان مجدد آن، تنها تکرار مکررات خواهد بود. اما شبکه‌های اجتماعی یکی از مهم‌ترین شیوه‌های ارتباطی در متن زندگی افراد شد و توانست نقش پررنگی را در روند زندگی ما در این دوران قرنطینه ایفا کند. من، با انسان‌های زیادی از سراسر ایران و حتی خارج از ایران، از طریق این شبکه‌ها آشنا شدم که دوستان خوبی برای هم شدیم. در این میان، با دختری به نام چنار از طریق اینستاگرام آشنا شدم. دختری که اهل ترکیه بود و ساکن شهری کوهستانی و زیبا به نام ماردین.

ساعت‌ها، روزها و ماه‌ها گذشت. من و چنار، دوست‌های خوبی برای هم شدیم. شهرها، فرهنگ‌ها، غذاها، ادبیات و خیلی از چیزهای دیگر و خلاصه کشورهای هم‌دیگر رو بهتر شناختیم و روز به روز، صحبت برایمان جذاب‌تر می‌شد.

تقریباً نزدیک عصر، متوجه شدم که تمام پیام‌های من، سین شده. خوشحال شدم و فکر کردم که چنانر بالاخره پیداش شده و داره پیام‌هام رو می‌خونه. بعد از یک ساعت، یه پیامی اومد:

- سلام. من پدر چنار هستم. متاسفانه ما چنار رو در اثر مبتلا به کرونا از دست دادیم.

و این، آخرین پیامی بود که از طرف چنار برایم ارسال شد. ترسم بر من غلبه کرد و این کرونای لعنتی، یک عزیز رو از من گرفت، کسی که فرسخ‌ها ازم دور بود ولی هم دردم بود، هم رازم بود و انس عجیبی باهاش گرفته بودم. مرگ چنار، یکی از بدترین اتفاق‌های زندگیم بود، ولی باعث شد درس‌هایی ازش بگیرم.

یک جایی بین الان و بعد، بین اینجا و اونجا، فکر نمی‌کنم شادی‌های زندگی‌مان کم رنگ شده باشد، زندگی‌هایمان در کنار هم و با هم خوب بود. وقتی چیزی می‌شکند، اگر تکه‌های بزرگ باشه، می‌شه درستش کرد، ولی متاسفانه بعضی چیزها نمی‌شکنن، خرد می‌شن ولی بذاری نور امید بتابه، تکه‌های شیشه می‌درخشند و توی اون لحظه‌ها، یادمون میاد که چقدر قشنگ بود و برای همیشه چقدر قشنگ خواهد بود چون اون موقع ما بودیم. ما، جادویی بودیم واسه همیشه و تا ابد، تا زمانی که نسل انسان منقرض نشده.

هیچوقت باورم نمی‌شد که بزرگ‌ترین درس زندگیم رو از یک ویروس بگیرم. اون ازم کسی رو گرفت، منم از اون چیزهایی یاد گرفتم. خیلی از ما در این دوران از زندگی خسته شدیم، نتونستیم غم دوری عزیزانمون رو تحمل کنیم و افسردگی گرفتیم. مشکلات مالی به وجود اومد. چه شب‌هایی که با خودمون خلوت کردیم و تو خلوت‌هامون گم شدیم. پاسی از شب رو بیدار موندیم و به دورمی‌ها و دلخوشی‌های قبل کرونای فکر کردیم و فشار قرنطینه که روز به روز به روح و جسممون نفوذ می‌کرد. درسته، منم یکی از این انسان‌ها بودم تا اینکه کرونا، عزیزی رو ازم گرفت و متوجه شدم چقدر مرگ به انسان‌ها نزدیکه. حد فاصله موندن و رفتن، به یه نفس بنده، در حدی که حتی اجازه نمی‌ده خداحافظی کنی! اونجا بود که متوجه شدم به جای نشستن و آه و ناله کردن، باید از تک‌تک لحظه‌های زندگیم، لذت ببرم. از هر لحظه‌ای که کنار عزیزانم هستم، نهایت استفاده رو بکنم. به چیزی که داریم، دلخوش باشیم. کاش فراموش نکنیم آدم‌ها هر موقع که بخوان، می‌تونن خوشبخت و شاد زندگی کنن، چه باکرونا، چه بی‌کرونا.

پس:

چایت را بنوش!

نگران فردایت نباش

از گندم‌زار من و تو

مشتی کاه می‌ماند برای بادها...

نیما یوشیج

مقام سوم خاطره‌نویسی عمومی

المیرا کاظمی / ارومیه

روز سی‌ام آذر و قاپ کامل پاییز، بر دیوار سال ۱۳۹۵ قرار دارد. ترمینال شهرستان، پر از مسافرهایی است که در رفت و آمد هستند. اتوبوس جلفا-ارومیه در جایگاه در حال پیاده کردن مسافرها و تحویل بارشان است. پنج جعبه انار ملس صادراتی گردشست تحویل خواهرهای دوقلویم می‌شود. بار پیکان وانت سفید قدیمی تکمیل می‌شود. آفتاب وسط آسمان است و راهی تا روستای آبا اجدادیمان نمانده است. کابین پیکان وانت، مناسب سه نفر ساخته نشده است اما عمل به وصیت نارباجه به تحملش می‌ارزد. روستایی سرد و ساکت. دوسال است که نارباجه برای همیشه در مزار اختصاصی روستا آرام گرفته اما از یادها نرفته است. در جوانی از دیار حاشیه رود ارس دل کنده و عروس این روستا شده بود. زنی آرام زیبا و بلند قامت که اگر الان هم نبش قبرش کنی، نمی‌توانی حرف‌های پنهان دلش را بیرون بکشی. به خانه‌اش که نزدیک می‌شویم، کودکی تا جوانی ما سه خواهر، مثل فیلم کوتاه، پخش و قطع می‌شود. از بس کلید در قفل نچرخیده، در با زور باز می‌شود. از حیاط، بی‌اختیار وارد مغازه پدر بزرگ می‌شویم. مغازه نم گرفته کوچک میوه فروشی. طبق معمول، دیوار روبرویی در، پر از پوستر هدیه تهرانی است. میوه فروش روستا نمی‌توانست مرد هیضی باشد. اما او عاشق نارباجه بود و از آنجایی که از روی غرور و غیرت، نمی‌توانست عکس زنش را بر دیوار آویزان کند، پوستره‌ای زنی را که با نارباجه مثل سیب از وسط بریده شده بودند را برای پوشش دادن نم، به دیوار چسبانده بود!

نارباجه، از تمام آن باغ‌های انار ارثیه پدری به همین پنج جعبه اناری که سالی یکبار برایش فرستاده می‌شد بسنده می‌کرد و سراغ بقیه مسایل نمی‌رفت. انارها را به تعداد خانه‌های روستا تقسیم کردیم و داخل نایلون بی‌رنگ گذاشتیم. خانه خاطره‌ها را قفل کردیم و راهی کوچه‌ها شدیم. مردم روستا، مثل یک قانون ثابت، در گرفتن سهم‌شان هیجان زده بودند.

ناهار نخورده و خسته، راهی شهر شدیم. نرسیده به مزار، ماشین خراب شد و ما دخترها، بدون اطلاعات فنی ماشین، پیاده شدیم. انگار قرار نبود ماشینی از آنجا رد شود و بنا به گفته پدر، در شهر آنقدر برف باریده بود که نمی‌شد از خانه خارج شد. بالاخره با تماس‌های پدر، یکی از اهالی روستا آمد و ما را به خانه‌اش برد.

تمام تنقلات شب یلدا موجود بود. حتی در ظرف آبی سفالی، انار دون کرده بودند. آن شب و حتی شب‌های قبل هم، هیچ کس نمی‌دانست چه سری میان اینکه نارباچه، باغ‌های انار به ارث برده اما پدر بزرگ، هیچ وقت در میوه فروشی‌اش، انار نمی‌فروخت و فقط شب‌های یلدا از گردش برای روستایی‌ها سهمیه انار می‌رسید وجود دارد. با تمام اینها، نارباچه یکی از آنهایی است که با اینکار، توانسته با وجود کوتاهی دستش از دنیا، حداقل سالی یکبار، آن هم در طولانی‌ترین شب سال، خود را در یادها زنده کند. روح تمام نارباچه‌ها با وصیت‌های زیبایشان شاد.

اثر تقدیر شده هیئت داوران جشنواره

نیمه تاریک‌تری

معصومه دین محمدی / زنجان

فرستنده: عهدیه نقابی، بهیار اول

گیرنده: دکتر مریم سمسامی

خانم دکتر عزیز سلام. دیشب حین بایگانی مدارک سال‌های قبل، ایمیل‌تان را پیدا کردم. امیدوارم هنوز آدرسش را عوض نکرده باشید. آخرین باری که حرف زدیم مربوط می‌شود به همان شبی که یک ساختمان تخته پوش با نمای قهوه‌ای سوخته در خیابان اودون کرایه کرده بودید. اینجا اول صبح بود و هنوز صبحانه توزیع نشده بود. تلفن را برداشتم و بعدش صدای شما توی آن پیچید که: (دیگه جنگ تموم شد) و بعد بوق

اشغال خورده بود. تلفن فکستنی آسایشگاه هم طوری نبود که شماره‌تان را پیدا کنم. بعدها هم رمز ایمیل‌م را فراموش کردم و دیگر عکس‌ها و حرف‌هایتان به دستم نرسید. علی‌الحساب یلدایتان مبارک! هر چند نمی‌دانم خوی آمریکایی هنوز یلدا را شبی برای جشن گرفتن می‌داند یا نه! من فکر می‌کنم چشم‌های درشت قهوه‌ای و موهای یکدست فرتان، هر کجای دنیا که بروید هویتتان را آشکار می‌کنند. حتی اگر هنوز مثل قبل، برای قدم زدن به پارک بیل ودر بروید، ایرانی‌های غیرآشنا هم «هپی نیو یلدایی» نثارتان می‌کنند. به هر حال، یلدا اینجا برای ما، مزه شیرینی‌های پنجره‌ای را که با حوصله در روغن داغ رهاشان می‌کردیم، ندارد. یعنی بعد فوت همسران و رفتن شما، اینجا هیچ چیزی، مزه ندارد. پ.ن: عکس درخت سیبی که نهالش را قبل رفتن در باغچه کاشتید. امسال برگ‌هایش را دیرتر ریخته، کاش تا یلدا نریزدشان. کاغذهای آویزان از شاخه‌ها آرزوی امسال جانبازهاست. ما هنوز عادت‌هایتان را مرتب داریم.

فرستنده: عهدیه نقابی بهیار اول

گیرنده: دکتر مریم سمسامی

نمی‌دانید چقدر پاسخ‌تان خوشحالم کرد. از قدیمی‌ها اگر بگویم، فقط من مانده‌ام. حمید هم هست. یعنی برگشت. انگار وقت رفتن، مرگ را اینجا جا گذاشته بود. من که هیچ، مثل سیب زمینی، عمل آمده‌ام، بی‌ریشه. یعنی بعد اینکه پدر و مادر عمرشان را دادند به شما، کلا جمع کردم و به آسایشگاه آمدم. دست خودم نبود. دیوارهای خانه نزدیک می‌شد. از اتاق‌ها صدا می‌شنیدم. یعنی کم مانده بود خودم را هم بستری کنند. جملاتم حین حرف زدن به هم می‌ریخت. یعنی فعل و فاعل را گم می‌کردم. دفعه آخر حتی نتوانستم با بنگاهی درست حسابی حرف بزنم. می‌خواهم خانه را بفروشم و بیایم همان‌ورها. خیلی وقت است که تو فکرش هستم. یعنی چیزی مانده که به اینجا و صلح کند. خسته شدم از دیدن آدم‌های تکراری، خیابان‌های تکراری. حتی همین درخت سیب توی حیاط. چقدر به اتاق بروم و قبل من چراغی روشن نباشد. یعنی حس می‌کنم هر کاری که لازم بود را اینجا کرده‌ام. جنگ لاکردار هم توی آسایشگاه تمام نشده که! خودتان بهتر می‌دانید. آب توی لیوان را خون می‌بینند، نظافتچی را بعثی! با چند تا موسسه مهاجرتی صحبت کردم. اگر پول خانه را پنج کنم و در یک نمایندگی سوییس در تهران بگذارم و درخواست انتقال به یکی از بانک‌های آمریکایی بدهم، پاسپورت مثل هلو می‌آید توی جیبم. درخواست وقت سفارت داده‌ام. جوابش که بیاید باید یک هفته‌ای جمع کنم و بروم آنکارا. این روزها دوره فشرده زبانم را پشت‌سر می‌گذارم. باید اسپیکینگم را قوی‌تر کنم. از هیچ چیز جز تنه پته

مصاحبه نمی‌ترسم.

پ.ن: گفتم خودم را هم بعد این همه سال ببینید. اضافه وزن، وبالم شده، یک چیزی مثل پرخوری عصبی و اینها، تنهایی هست و بلاهایش. پالتوی تنم خدایی شبیه پالتوی مرلین مونرو در (آقایان، بلوندها را بیشتر دوست دارند) نیست؟

فرستنده: عهدیه نقابی بهیار اول گیرنده: دکتر مریم سمسامی

آسایشگاه خلوت شده. خانواده‌ها برای جشن یلدا بیمارها را برده‌اند. یک سری‌ها هم رویشان نمی‌شده توی چشم فامیل نگاه کنند و بگویند بیمار و جانباز را در آسایشگاه گذاشته‌اند. اوضاع کسی اینجا وخیم نیست. یعنی برای دولت نمی‌صرفد که در هر آسایشگاه یک بخشی برای بیمارانی با علایم شدید بگذارد. اوج ناپرهیزی هم همان ست ایزوله‌ای بود که بنیاد برای همسران به ما داد. ترکیب کرونا و ریه شیمیایی و مانیای خفیف، خاص‌ترین بیمار آسایشگاه را از همسران ساخته بود. دفعه آخری که عفونت‌های ریه را بیرون کشیدیم، هنوز یادم هست. خون، قاطی کثافات لزج و چسبنده، بیرون می‌ریخت و از سرنگ بالا نمی‌کشید. والله که ناشناخته‌ترین چیزی بود که دیده بودم. اعصاب و روان خودش مشکل بزرگی بود، نمی‌خواستیم کوید هم قوز بالا قوز شود. واکسن خلاصمان کرد، وگرنه از لاکردار نمی‌شد جان سالم به در برد که!

از حمید هم همین را بگویم که دوبار برگشت و دفعه دوم ماندگار شد. بار اول، بوفه را برگردانده بود روی زن بیچاره. یعنی خدایی بود که زنده مانده بود. دفعه دوم اما وضعیتش وخیم‌تر بود. اتاق خانه‌را به آتش کشیده بود. آتش گرفته بود به پر چادر زن، پاهای، عین یک پر گوشت سوخته روی استخوان. بنده خدا می‌گفت دو ماه، کاسه کاسه خونابه‌های چکیده از پایش را بیرون می‌ریخته. حمید بعد بستری دوم دیگر حرف نزد. الکتروگرافی مغزی هم جواب نداد. یعنی عیب از مغز نبود. یک جورهایی خودش نمی‌خواست. یک سال بعدش هم نامه طلاق غیابی زن آمد دم آسایشگاه. آدم که از یک جا کنده می‌شود، آن هم با زجر و زور، دیگر دوست ندارد برگردد و به پشت سر نگاه کند. دوست دارد برود. آنقدر که کسی یادش نیاید کجاست. اصلاً وجود داشته و زندگی می‌کرده؟ جان‌ش را برداشته و فرار کرده بود. ما به حمید نگفتیم. حمید هم نپرسید. جایش مو سفید کرد. یک در میان و خاکستری. والله جایش نیست، وگرنه هیچی از این مدلینگ‌های شوی نیویورک کم ندارد. مثل گرگ نقره‌ای می‌ماند لاکردار. خاکستری با چشم‌های وحشی.

پ.ن: این عکس را دو هفته پیش گرفتم. وقتی حواسش نبود. همیشه بعد خوردن قرص‌ها، پشت

به تخت می‌کند و سرش را به دیوار تکیه می‌دهد.

فرستنده: عهدیه نقابی بهیار اول گیرنده: دکتر مریم سمسامی

مریم عزیز! این روزها به چیزی فکر می‌کنم که تنها با تو می‌توانم مطرحش کنم. زمان مصاحبه اولم آمده. مشاور موسسه مهاجرتی می‌گوید اگر با یک جانباز، عقد کنم می‌توانم درخواست کانفرم فوری به سفارت بدهم. برای درمان و اقامت دو ساله. به حمید فکر می‌کنم. بی‌دردسر و ساکت. یعنی به خاطر خودش اصلاً. از درون زجر می‌کشد. خودش را آنقدر توخالی و شکست خورده حس می‌کند که بهبودی در این قالب برایش نمی‌بینم. تحت درمان روانپزشکان نامبروان دنیا قرار می‌گیرد. شاید دوباره حرف زد و زندگی جدیدی برای خودمان دست و پا کردیم. برد برد است دیگر. مدت‌هاست کسی به ملاقاتش نیامده. این راهرو طویل و پیچ در پیچ، خود مرگ است و تنها چیزی که زنده نشانش می‌دهد، پتوسی هست که شما قلمه‌اش زدید و حالا دورتادور سالن را گشته. چی دارد اینجا که بماند؟ یک جورهای جبران لطف. نه؟

پ.ن: این کت و دامن را برای روز مصاحبه گرفته‌ام. زیادی برای دی نازک نیست؟ باید یک بافت هم‌رنگ همین برای حمید پیدا کنم. لطفاً منصرفم نکنید. فقط خواستم به کسی بگویم و این به معنای مشورت گرفتن نیست.

فرستنده: عهدیه نقابی بهیار اول گیرنده: دکتر مریم سمسامی

بابت ایمیل‌های بی پاسخ متأسفم. زنده‌ام، ولی حمید نیست؛ یعنی رفته. وقتی صد بار یک موضوع واحد را تعریف می‌کنی، خودت هم راجع به درستی‌ش شک می‌کنی. پای اصطلاحات زبان بودم. نگاهیان دو ساعت وقت می‌خواست برای دکتر دخترش. از پشت شیشه در، به حمید نگاه کردم. چشم‌هایش بسته و قفسه سینه‌اش آرام بالا و پایین می‌شد. نگاهیان را رد کردم و برگشتم سر لغات. گرمای سالن، کلافه‌ام می‌کرد. پشت میز نشستیم. خنکی کولر به پشتم می‌خورد و حالم را جا می‌آورد. دیگر نفهمیدم کی چشم‌هایم را بسته و خوابم گرفته بود. وقتی بیدار شدم، در اتاقش باز بود. تمام محوطه را دنبالش گشتم. نبود. دوربین‌ها را چک کردم؛ در اتاق را باز کرده و به سالن آمده بود. پا کشیده به سمت میز و از بالا سرم زل زده بود به من، با آن چشم‌های وحشی. بعد به سمت حیاط رفته و تکه کاغذ آرزویش را سر حوصله از دور شاخه باز کرده بود. در چشم به هم‌زدنی دوربین، حمیدی را نشان می‌داد که از در آسایشگاه گذشته و در سر کوچه، بین حجم جمعیت پیاده روی صفا، گم شده بود.

جشنواره داستان و خاطره نویسی یلدای کرونا به روایت تصویر

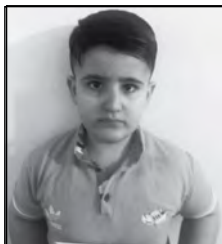
هیئت داوران و دبیر جشنواره یلدای کرونا

از راست : منوچهر پارسایی (رئیس هیئت داوران) - فرزانه ولیزاده (داور) - زیبا منوچهری (داور) - داود حیدرخانی (دبیر جشنواره)

شرکت کنندگان کم سن و سال در جشنواره یلدای کرونا

آقایان پارسا و آریا محمدپور، ۸ و ۱۱ ساله از اورمیه و خانم سودا نجف زاده، ۸ ساله از تبریز و همچنین از خانم نوا جعفرزاده ۱۳ ساله از اورمیه، بابت ارسال کلیپی کوتاه با موضوع یلدا و رعایت دستورالعمل های بهداشتی، به سبب خلاقیت در تهیه آن، به صورت ویژه تقدیر به عمل آمد.

آریا محمد پور
۸ ساله - اورمیه

پارسا محمد پور
۱۱ ساله - اورمیه

سودا نجف زاده
۸ ساله - تبریز

نوا جعفرزاده برنج آباد
۱۳ ساله - اورمیه